

III.
M. 40498.
h.

40498. M.R.

111

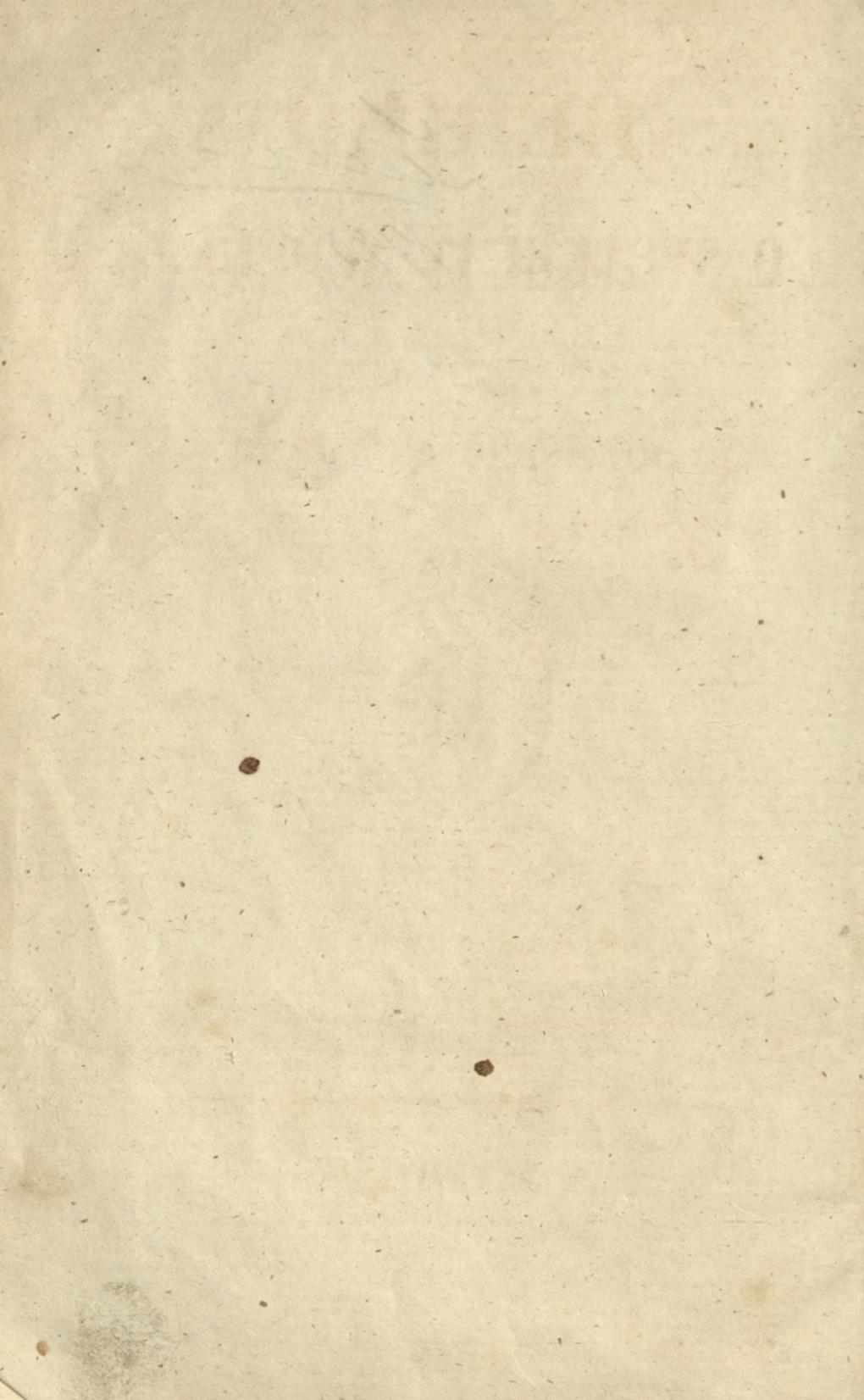
g

Loban

it is a

J

Lucca.
1493

BERILO

O SVETKIH IN NEDELJAH

ZA

DORAŠENO MLADOST.

Velja zvezano 30 kr.

(Na prodaj per mestni gosposki v Tersti, in drugih primorskih soseskah.)

V TERSTI.

VLADARSKA TISKARNICA

1850.

ОПИСЬ
ЧИСЛА И МАТРИЦЫ
СКОРОСТИ

Библиотека Российской Академии Наук

Библиотека РАН

Библиотека РАН

Napeljevanje
k
pobožnemu življenju
in
lepimu zaderžanju.

Spisal
Bernard Galura,
Knez Škof Briksenski.

MS. B. 1. 1
MS. B. 1. 1
MS. B. 1. 1

India
British Museum
London
Kashmir

W=030007571

Predgovor.

Bog je ljubezin, in keršanska vera je nauk od nam razodete ljubezni božje; ljubezin je zapopadek vere, je krepost, ki vedno ostane, ako ravno bota vera in upanje konec sveta nehala, kakor s. Pavl govori. I. Kor. 13, 13. Vse, kar ta ljubezin poganja, je imenitno, in keršansko zaderžanje človeka je ljubezin, ki se v človeku na znanje daje. S. Pavl pravi: „Čast, komur gre čast; s poštovanjem pridite edin drugimu naproti.“ Rimlj. 13, 7. 12, 10. Z ljubeznijo so sklenjene ponižnost, pohlevnost, velikoserčnost, in vse, karkoli življenje na svetu prijetniši dela, v kterim, kakor Jezus govori, ni noben dan brez nadloge. Nauki vere zravnajo človeka po znotrajno, on mora ponižin, verin, ljudoljub, dober kristjan biti; dobro obravnavanje (*izreja*) ga pa tudi po zunajno zravna, in tega kristjan ne more uterpeti, kakor tudi dragi kamin z lepim okrajkam obdamo; on se letakrat lesketa, kader je oglajen; in ali ne pra-

vimo tudi od neperljudniga človeka, de ni oglajen, de ni obtesan? Pobožni, ljudoljubni, bogaboječi, po keršansko obravnani ljudjé so čast vére; in ali ni keršanska vera, po kteri se je človeški rod praviga zaderžanja naučil? Nekteri ločijo vero od vsakdanjiga življenja, od zaderžanja do drugih ljudi, od spodobne obravnave, od govorenja in djanja, in s tem čast vere zmanjšajo in človeštву škodujejo; hočejo verniga kristjana imeti, pa njega zunajno je dostikrat bodeče kakor jež; nekterimu se ne smemo perblizati, z njim ne govoriti, ako od njegove neperljudnosti (*grobosti*) nočemo razžaljeni biti; dostikrat se ljudjé edin drugimu ogibljejo, ki bi se med seboj ljubiti mogli. Brezštevilnih grehov nespodobniga zaderžanja, s kterimi se Bog in ljudjé razžalijo, se storí, in kako neperjetno je življenje med neperljudnimi (*grobimi*)! Neperljudnost se ne najde samo med ljudmi nizkiga stanú; ona je povsod, kjer ni prave vere; ona se z zagrinjalam potuhnosti, hlimbe, hinavšine, nevošlivosti, hudobije perkriva; velikrat ima grozno hude nasledke; veselje z ljudmi kej opraviti imeti, se zgubi; neperljudnost napolni serce z britkostjo, in njo dostikrat sovraštvo, razpertje, preganjanje, maševanje nezauplivost, in še veči nesreče nasledvajo. In kako se med nizkimi ljudmi, v gostivnici (*oštarii*) godí? Neperljudna beseda pernese drugo, ter vstanejo krégi, prepiri, razboji, uboji. Veči

del se ljudje prepozno kesajo; to je, žalostnih nasledkov neperljudnosti več nemorejo popraviti. Perljudin odgovor bi bil vse odvernil; zakaj kristjan lepiga zaderžanja se ne da premagati neperljudnosti drugiga. „Mehki odgovor potolaži jezo; terdo govorjenje napravi togoto.“ Preg. 15, 1. „Pred ognjem v peči se soparca in dim vzdigujeta; tako tudi pred prelivanjem kervi kletev, zasramovanje in žuganje.“ Sirah. 22, 30. Oh, de bi pač sodiša in ječe menj spričevale, koliko nesreč de iz neperljudnosti izvira!

и наше същество възникнало е във
най-старото време и във всички времена
живееше и живее до днешни дни. Ако
имаше възможност да видиш всички
известни писани и не писани паметници
на човечеството, то ще се убедиш, че
всички паметници са наричани имена.
Идеята за да имаше имена на всички
живи и мъртви същества, е изпълнена
от Бог. Той е имал възможност да
има имена на всички същества, но той
не ги е нарекъл, а само на човечеството

I. Poglavlje.

Od ljubezni in časti, ki smo jih Bogu dolžni.

§. 1.

Bogu moramo nar veči ljubezin in čast skazovati.

Vprašanje. Ktera zapoved je perva in nar imenitniši v celi postavi?

Odgovor. „Ljubi Gospoda svojiga Boga iz vsiga svojega serca, in iz vse svoje duše, in iz vse svoje misli. Ta je nar veči in perva zapoved,“ govorí Jezus per Matevži 22, 37. 38.

V. Kdaj ljubimo Boga resnično in čez vse?

O. Ako njegove zapovedi deržimo, ker so božje zapovedi; ako se z nobeno rečjo na svetu ne damo odvračevati od spolovanja božjih zapovedi; ako svoje nar veči sreče, svojiga popolnega pokoja v Bogu išemo, in nad njim svoje nar veči veselje imamo. „To je ljubezin do Boga, de njegove zapovedi deržimo, in njegove zapovedi niso težke.“ I. Jan. 5, 3. „Ne življenje, ne smert; ne sedanjé ne prihodnje; ne moč, ne visokost, ne nizkost, tudi nobena druga stvar nas ne bo mogla ločiti od božje ljubezni, ktera je v Kristusu Jezusu, Gospodu našim.“ Rimlj. 8, 38. 39. Jezus je rekel svojim učencam, in pravi nam: „Viste moji prijatli, ako storite, kar vam jest zapovem.“ Jan. 15, 14.

V. Zakaj je zapoved, Boga ljubiti, perva in nar imenitniši?

O. Ker je Bog nar bolji in nar veči dobrota, ki vse prav popolnama v sebi ima, kar je dobriga, svetiga, častitliviga, in zveličanskiga; brez kateriga ni nobene prave sreče; od kateriga vse pride, kar se prav za prav dobro imenovati zamore; in ker je v božji ljubezni vse zapopadeno, kar nas dobre in srečne storiti zamore. Jezus pravi: „Eden je dober (*popolnama dober*), Bog.“ Mat. 19, 17.

V. Komu moramo tudi dobro pripisati, ktero nam ljudjé storé?

O. Bogu; zakaj on vladuje serca Ijudí, in brez njega nam ne morejo ljudjé nič dobriga storiti. „Vsak dober dar in vsako popolno darilo je od zgorej, ki pride od Očeta svetlobe, per ktemi ni spremenjenja, tudi ne sence preobračanja;“ takó nespremenljiva je njegova ljubezin. Jak. 1, 17.

V. Če je Bog edino popolnama in zveličajoča dobrota, začetnik vsake prave sreče, naš stvarnik, Gospod in Oče, kakšno čast smo mu dolžni?

O. Nar veči čast, ker je nar veči dobrota; vso čast, ker vse dobro od njega pride, in ker je vse, karkoli je na svetu častitliviga, le zavolj tega častitlico, ki je Bogu všeč. Kakor žarki iz solnca iz-hajajo, tako vse častitlico in vsaka prava čast iz svetosti, veličastva in visoke častitlnosti Boga iz-haja. „Sin časti očeta, in hlapec svojiga gospoda; ako sim tedaj jest vaš Oče, kje je moja čast? In ako sim jest Gospod? kje je strah pred menoj.“ Malah. 1, 6. In ker vsa čast Gospodu gre, in ker se smemo le zatorej veseliti in hvaliti, ko je on dobrota; zavolj tega pravi s. Pavl: „Kdor se hvali, naj se v Gospodu hvali;“ on naj spozna srečo in čast, ki ste mu prepravljene; ker pa od Boga pride, naj da Bogu hvalo in čast. „Zakaj ne, kdor se sam hvali, je skušen, ampak tisti, kateriga Bog hvali.“ II. Kor. 10, 17. 18. Nehvaležnost je, in krivica do Boga, ako dobro, ktero po njega ljubezni dobivamo, sami sebi ali ljudem perpisujemo, in ako čast, ki jo moramo nar večimu bitju skazovati, sami sebi ali ljudem skazujemo;

in po nekako je to malikovanje. „Ti so resnico božjo z lažjo premenjali, ter so stvari častili in jim služili, in ne stvarniku, kteri je hvaljen vekomej. Amen.“ Rimlj. 1, 25. On govorí: „Jest sim Gospod, in ni ga nobeniga razun mene; svoje časti nočem nobenimu drugimu prepustiti.“ Jez. 45, 5. 48, 11.

§. 2.

Kakó de mora kristjan svojo ljubezin in svoje spoštovanje do Boga na znanje dajati.

V. Komu v čast moramo vse storiti?

O. Bogu v čast, kteriga voljo, ljubezin in dopadenje moramo v vsim, kar delamo, pred očmi imeti. „Ali jeste, ali pijete, ali kej drugiga delate, storite vse Bogu v čast,“ to je, iz dobriga namena takó ravnati, kakor je Bogu dopadljivo, in de bo Bog od nas in od drugih hvaljen in poveličevan. I. Kor. 10, 31.

V. Ktere želje vsak dan v pervi prošnji Oče-naša na znanje dajemo?

O. „Posvečeno bodi“ Oče! „tvoje ime!“ Mat. 6, 9. Prosimo in želimo, de bř bili mi in drugi tako srečni, de bi Boga spoznali, njemu spodobno čast skazovali, in njemu v čast živeli.

V. Ali imamo dolžnost, božjo čast tudi med svojimi bližnjimi razširjati?

O. Imamo; zakaj, on je naš Oče, Gospod in nar veči dobrota; in ker se le v prijaznosti s Bogom prava sreča najti da, smo iz hvaležnosti do Boga, in iz ljubezni do bližnjiga dolžni, po vši svoji moći perzadjati si, da bo dobri Bog od vših naših bratov spoznan, ljubljen, češen in poveličevan. „Takó naj sveti vaša luč pred ljudmi, de vidijo vaše dobre dela, in časté vašiga Očeta, kteri je v nebesih.“ Mat. 5, 16. Jezus je iskal čast svojiga nebeškiga Očeta, in je zadnji večer pred svojim terpljenjem môlil: „Oče! jest sim te poveličal na zemlji; delo sim dokončal, ktero si mi dal, de ga storim. In zdaj ti Oče, mene poveličaj sam per sebi z veličastvam, ktero sim per tebi imel, predin je bil svet.“ Jan. 17, 4. 5.

V. Ktero čast je kristjan svojimu stvarniku zjutrej skazovati dolžan?

O. Kristjan naj zjutrej zgodej serce in roke k svojimu stvarniku povzdigne, njega za prejeti počitik zahvali, se zanaprej njegovi ljubezni pěrporočí, in mu obljubo ponoví, nič hudiga storiti, temuč njegove zapovedi deržati. „Bog, Bog moj! z svitam vred čujem zavolj tebe. Moja duša hrepení po tebi; moje telo te zaželjuje. — Ko mi ti na moji postelji na misel prideš, te ob ponočnih stražah premišljujem, ker ti si moj pomočnik.“ Psl. 62.

V. Ktero čast je kristjan svojimu stvarniku zvečer skazovati dolžan?

O. Kristjan naj ne gre počivat, predin svoje molitve sam ali s drugimi skupej ne opraví; on naj svojiga Gospoda zahvali za dobrote, ki jih je Gospod pretekli dan nam, našim domačim in vsim ljudém dodelil; on naj njemu, ki mu v vsim služimo, dela in terpljenja pretekliga dne daruje; on naj ga za odpušenje prosi storjenih grehov, in naj se v varstvo njegove očetnje previdnosti izročí. Tudi Jezus, kteri ni nikoli nobeniga greha storil, je zvečer k svojimu nebeškemu Očetu mōlil. Mat. 14, 23.

V. Kakó naj kristjan per jádi svojo pobožno voljo do Boga na znanje daje?

O. Z molitvijo pred jedjo in po jádi; in s tem svojo vero v stvarnika, svojo slabost in njegovo vsgamogočnost, svoje spoštovanje in hvaležno ljubezin do njega na znanje dajemo. Jezus, Sin božji sam, ni nikoli od mize šel, dokler ni nebeškiga očeta zahvalil. Mat. 26, 30. Med jedjo se nič ne sme govoriti, kar bi Boga in ljudí žaliti utegnilo. Kteri dobro obravnani gost se bo prederznil, dobriga gostivca per njegovi lastni mizi razžaliti? Ko smo per mizi, nismo per svoji, ampak per Gospodovi mizi; njegov kruh jémo, njegovo vino, njegovo vodó pijemo. „Moje so vse zverine v gojzdeh, moja je živina na gorah, in moji so vòlì,“ govorí Gospod. Psalm 49, 10. Po njegovim perpušenji jemo njih meso. Torej piše sv. Pavl: „Ali jeste, ali pijete, ali kej drugiga delate; storite vse Bogu v čast.“ I. Kor. 10, 31.

V. Kakó zamoremo Boga z svojimi deli častiti?

O. Boga z svojimi deli častimo, ako to delamo, kar naš poklic terja; ako vse, kar delamo, iz pokoršine do Boga delamo, ker smo grešniki, in ker nam je on pokoro naložil, de „svoj kruh v potu svojiga obraza jémo;“ ako z delam spokorniga duha sklepano, delo z pobožnimi mislimi posvečujemo, proti nebesam pošiljamo, in ga s preklinjevanjem v pekel ne mečemo; ako se mermranja in nejevolje varujemo; zakaj grešnik se mora pokoriti, in spokornik mora biti tih, krotak, poterpežliv, pobožin, vdan in ponižin.

V. Kako častimo Boga v stiskah, terpljenji, in nadlogah?

O. Ako se Bogu podveržemo, čez njegovo previdnost ne tožimo, in ga krivice ne dolžimo; temuč z Jezusom, kteri ni nobeniga greha storil, molimo: „Moj Oče! ako je mogoče, naj gre od mene ta kelih; pa vender ne kakor jest hočem, ampak kakor ti.“ Mat. 26, 39. Terpljenje je za nas zveličavna učivnica (*šola*), v kteri za večno življenje, kjer ni nobeniga terpljenja, godni postanemo.

V. Kakó častimo Boga v veselji?

O. Ako nikoli nad hudim svojiga veselja nimamo; zakaj kar očeta žali, ne smé otroka veseliti; ako za nedolžno veselje Boga hvalimo, njegovo dobrotlivost spoznamo, tudi bližnjimu radi veselje delamo, in ako se od menliviga veselja tega sveta v svojim sercu k nebesam povzdigujemo, kjer nam je nemenliv, čisto in večno veselje perpravljeno; ako, postavim, z možem v evangelii per jédi mislimo in rečemo: „Blagor mu, kteri bo kruh jedel v božjim kraljestvu.“ Luk. 14, 15.

V. Kdaj častimo Boga v svojih govorih?

O. Ako nič ne govorimo, kar Boga razžali; kar kteriga človeka žali, pohujša in zapelje; kar veri in svetim rečem nečast dela; kar je keršanskemu zaderžanju nasproti. Vsa nečistost ali lakomnost se clo ne imenuj med vami (kakor se spodobi svetim), ali nesramnost, ali nespametne ali gerde besede, kar se ne spodobi; ampak zahvaljenje veliko bolj.“ Efez. 5, 3. 4.

V. Kakó zamoremo Boga častiti, ko dolžnosti svojiga stanú spolnujemo?

O. Boga častimo, ako dolžnosti svojiga stanú iz pobožniga namena spolnujemo, de Bogu služimo, ko ljudém služimo; de Boga častimo, ko ljudi časti-mo; de Bogu pokoršino skazujemo, ko voljo ljudí spolnujemo; ako mislimo, de nas je Bog v ta stan poklical, in de nas on po njem k večnim življenju perpravlja; ako vse z molitvijo spremljam.

V. Kaj si je misliti od človeka, kteri tje v en dan vstaja, leč hodi, popiva, pojeda, dela, terpi, brez de bi na Boga mislil?

O. Življenje takiga človeka je bolj življenju neumne živine, kakor pametne stvari podobno; njegovo serce je hudobno, srovo, nehvaležno; on je po svojim znotrejnim nesrečin; njegove dela in terpljenja so pred Gospodam prazne pleve; on nima nobeniga upanja, pokoj in veselje Gospodovo doseči, ki sta pravim služabnikam božjim perpravljenia. Cez take nehvaležne zaničevavce toži Gospod: „Otroke sim zredil, in jih povišal; oni so me pa zaničevali. Vol pozna svojiga gospodarja, in osel jasli svojiga gospoda; Izrael pa me ne pozna.“ Izaj. 1, 2. 3. Človekov napuh se je začel z ločitvijo od Boga.“ Sirah 10, 14.

V. Kdo se loči od Boga? ali: Od keteriga se mora reči, de se je od Boga ločil?

O. Kdor tají, kar je Bog razodel; kdor se od resnice k zmotam verne; kdor kako posvetno blago bolj ljubi, kakor Boga; kdor Bogu čast, ki mu gre, odteguje, in jo sebi ali pa svetu skazuje; kdor v svojim djanji in nehanji nobene bogaboječnosti ne razodeva; tisti je Boga zapustil, in se od Boga ločil.

§. 3.

Kdor Boga ljubi in časti, mora tudi vse, kar je svetiga, ljubiti in častiti.

V. Ali more kdo Boga v resnici častiti, brez de bi tudi to častil, kar je v božjih očeh sveto in častitliv.

O. Ne more; temuč, kdor hoče Boga v resnici častiti, mora tudi častiti, kar je v božjih očeh sveto in častitivo.

V. Kaj se k temu peršteva?

O. 1. Božje imé; zakaj ono je častitivo, ker božje bitstvo izrekuje. 2. Vera v to, kar je dobri Bog k našimu zveličanju storil; 3. Božja beseda, ali od Boga razodeli nauk. 4. Cerkev ali zbor vših pravovernih kristjanov pod njih pravimi pastirji. 5. Od Jezusa vpeljana služba božja, ali kakó de nam gre Boga v duhu in resnici častiti. 6. Hiša božja, kjer se svete reči opravljamjo in skrivnostne darila božje podeljujejo. 7. Svetniki, ki so že v nebesih zveličani. 8. Svete podobe in podobki (*štatve*). 9. Svetinje svetnikov, zakaj one bodo na dan vstajenja v nebesko svetlubo oblečene. 10. Od Boga vpeljana naredba človeške družbe. 11. Molitev, ali povzdigovanje duha k Bogu; drušnja z Bogom.

V. Kaj na znanje daje tisti, kteri tega, kar je sveto in častitivo ne časti?

O. Zaničevavic svetih reči na znanje daje hudočno serce, mlačnost do Boga in do svojiga lastnega zveličanja, nevero, zaničevanje Boža, neusmiljenje do drugih ljudí, ki te reči v časti imajo; nespamet, divjaštvo, in slabo obravnavo (*izrejo*).

V. Ktero čast smo dolžni božjimu imenu?

O. Božje imé se ne sme v jezi in preklinjeváje, ampak z spoštevanjem izrekovati; zakaj ono je imé našiga stvarnika, Gospoda in Očeta; grozno nečast storí božjimu imenu, kdor po krivim perseže. „Kdor veliko persega, si krivico nakopava na glavo; in nadloga ne bo odjenjala od njegove hiše.“ Sirah. 23, 12. In Gospod govori: „Preklenstvo bo prišlo nad hišo tistiga, kteri v mojim imenu po krivim persega; preklenstvo bo v sredi njegove hiše prebivalo, in hišo z lesam in s kamni vred požerlo.“ Cahar. 5, 4. Druga zapoved božja pravi: „Ne imenuj po nemarnim (*brez potrebe in lahkomisljeno*) božjiga imena.“

V. Ktero čast je kristjan veri dolžan?

O. Kristjan je dolžan, 1. vero, ki jo je Jezus

učil za to imeti kar je; namreč za božjo besedo in za naredbo, po kteri on hoče ljudi rešiti, boljšati in zveličati; 2. to vero do smerti stanovitno terditi, vere v svojiga Zveličarja ne sramovati se; in ako je treba, za-njo tudi umreti, kakor so sveti mučenci (*marter-niki*) delali; je dolžnost, Boga bolj slušati (bogati), kakor ljudi, in se tistih, ki zamorejo le telo umoriti, ne bolj batí kakor Boga; 3. po naukih vere živeti, de svet vidi, de keršanska vera resnično dobre ljudi nareja, in de zato Boga hvali; 4. vero, in po nji čast božjo in človeško zveličanje po dobrih naukih in zgledih razsirjati, in serčno veseliti se, ko se Jezusovo kraljestvo množi.

V. Kako in zakaj neverni Bogu nečast dela?

O. Neverni Boga na laž postavi, ker pravi, de je to, kar je božje delo in božja naredba, človeško delo in človeška zmišljava. Apostel Janez pravi: „Kdor ne veruje Sinu (*božjimu*), Boga na laž postavi; ker ne veruje spričevanja, ktero je Bog dal svojimu Sinu.“ I. Jan. 5, 10.

V. Ktero čast je kristjan božji besedi dolžan?

O. Kristjan je dolžan, božjo besedo častiti, poslušati in społnovati; zakaj ona je beseda njegoviga Boga, Gospoda in Očeta; in ko je nebeški Oče svojiga Sina v ta svet vpeljal, je rekел: „Njega poslušajte.“ Mat. 17, 5. Se li oče ne razžali grozovitno, če otroci njegoviga glasú nočejo slišati, in svoje ušesa njegovi besedi maše?

V. Ktero čast je kristjan cerkvi dolžan?

O. Kristjan časti od Jezusa vpeljano cerkev, ako z njo v sveti zvezi ostane, v ti zvezi živí in umerje; ako jo, kakor svojo vladnico k večnimu življenju, ljubi in nje nauke sluša; zakaj Jezus pravi: „Če pa (*kdo*) cerkve ne posluša, naj ti bo kakor nevernik in colnar.“ Mat. 18, 17.

V. Kako se cerkvi nečast storí?

O. Če se kdo od nje loči, in se krivovernikam perdruzi; če nje besede, zapovedi in nauke zaničuje, in z slabim zaderžanjem ti sveti materi nečast dela.

V. Ktero čast je kristjan božji službi dolžan?

O. Kristjan je dolžan per očitni službi božji

s pobožnostjo in z serčnim veseljem biti; zakaj tam je Jezus v sredi svojih vernih otrok; je grozno razžaljenje Jezusove ljubezni, če kdo dar, ki se v spomin njegove smerti opravlja, zaničuje, in če mu nimar, de bi bil v tistem zbiralu, ktero je Gospodovo, in v kateriga sredi je Gospod. S. Pavl piše: „Nikar se ne odtegujmo od svojih (*bogočastnih*) zbiral, kakor imajo nekteri v navadi.“ Hebr. 10, 25.

-V. Ktero čast je kristjan hiši božji dolžan?

O. Kristjan časti hišo božjo, ako jo za to ima, kar je; za hišo, v kteri je njegov Bog in Odrešenik resnično pričijoč; ako je v nji z otročjim in hvaležnim veseljem; ako veličastvo očitnega češenja božjiga njegovo serce povzdiguje; ako gre iz cerkve z močjo navdan in poboljšan; ako k poveličanju hiše, ki je bil v nji k večnemu življenju prerojen, in iz ktere njegovo zveličanje iz-haja, z veseljem po svoji moči pomaga. David je molil: „Gospod! veselim se lepote tvoje hiše; ljubim kraj, kjer tvoje veličastvo stanuje.“ Psalm 25, 8. Kdor božjo hišo zaničuje, zaničuje hišo svojiga Očeta, in prav očitno svoje mlačno in nehvaležno serce razkazuje. Težko bo božji žegin nad hišo takiga zaničevavca prišel, in njegovi otroci ga ne bodo nič bolj častili, kakor je on hišo svojiga nebeškega Očeta častil.

V. Ktero čast je kristjan svetnikam, in njih podobam, podobkam in svetinjam dolžan?

O. Ne molimo svetnikov, še menj njih podobe, podobke in svetinje; le Boga molimo, ker je on Gospod, in njemu nar veči čast gre; svetnike pa ljubimo in častimo, kakor popolnama prijatle božje, kteri tudi nas ljubijo, in torej za nas po Jezusu Kristusu k usmiljenimu Očetu molijo; s tem zaupanjem in s to vero se njih ljubezni perporočamo, ki nikoli ne preneha za nas prosi; in ravno zavolj tega imamo njih podobe, podobke in svetinje v časti, in mi bi Boga in njih, ki ga v nebesih časté, ponečastili, ko bi kej ponečastili, kar se z Bogom in z njegovimi svetniki strinja; svetnike v djanji častiti mislimo, ko njih čednosti posnemamo. Zakaj bi njih ne ljubili in častili, ktere Bog ljubi, ktere je na tem svetu večkrat

s čudeži poveličal, in kteri so zdaj v nebesih zveličani vekomej? Jezus pravi: „Ako kdo meni služi, ga bo moj Oče počastil.“ Jan. 12, 26. Torej so pervi kristjani kosti svetih mučencov skerbno zbirali, so jih bolj kot srebro in zlato čislali, in spomin zvelečanih pravičnih s perserčnim veseljem obhajali.

V. Čigavo voljo moramo v ti naredbi človeške družbe spoznati in častiti, de so otroci in starši, posli in gospodarji, podložni in gosposke, bogati in ubogi, ljudje visokiga in nizkiga stanu?

O. Božjo voljo; kdor hoče reči, ki so na svetu, drugači zverstiti, se punta zoper božjo naredbo; zakaj „Bog ni prepira, ampak miru.“ I. Kor. 14, 33.

V. Kako Boga z molitvijo častimo?

O. Ako Boga „molimo“ in se mu popolnama vdamo, ga spoznamo za svojiga nar večiga Gospoda; ako se njegovi ljubezni in previdnosti „perporočamo,“ na znanje dajemo, de verujemo v njegovo previdnost, ki vse vlada, in v njegovo vsigamogočnost; ako ga „zahvalimo“, mu čast skazujemo, de od njega vse dobro pride; ako ga „odpušanja prosimo,“ ga spoznamo za svojiga Očeta, Gospoda in postavodajavca, ki smo mu pokoršino dolžni, za sveto bitje, ktero greh razžali; ako ga „za svojiga bližnjiga prosimo“, ga spoznamo za Očeta vseh ljudi. Kdor molitev zaničuje, se loči od svojega stvarnika, ga tají in sramuje se božji otrok biti. Kolikošna neumnost, prederžnost, nehvaležnost? Kolikošno razžaljenje nar višiga bitja?

§. 4.

Pobožnost do Boga.

V. V čim obstojí pobožnost do Boga?

O. Pobožnost ne obstojí samo v molitvi, desiravno brez molitve ni nobene pobožnosti; ne obstojí samo v obiskovanji cerkve, desiravno pobožni rad božjo hišo obiskuje; pobožnost je zapadik vsiga, kar smo Bogu dolžni, kar nas Bogu dopadlive storí in kar nas z Bogom v tisto tolažbe polno zvezo

spravi, v kteri moramo biti kakor človeki in kristjani z Bogom in z vsimi, ki v nebesih prebivajo; pobožnost kaže našo otročjo vero v Boga, naše otročje upanje v Boga, našo otročjo ljubezin do Boga.

V. Kdo nam je dal zgled nar veči pobožnosti?

O. Jezus Kristus; zakaj, njegov nebeški Oče mu je bil vse; njegova volja mu je bila nar bolj per sercu, za njegovo čast je pred vsim drugim skerbel; v molitvi z njim pogovarjati se, je bilo njegovo veselje; on je bil rad v hiši svojiga Očeta; in k njemu verniti se, je bilo njegovo nar veči veselje.

V. Je nam dolžnost, pobožnim biti?

O. Je dolžnost in scer tako bitstna dolžnost, de je od Boga ločen in nesrečnemu kardelu hudobnih perštet tisti, kteri ni pobožin. Pobožni daje Bogu čast, ktera mu gré, on poveličuje Boga z svojim lepim zgledam, z besedo in v djanji; on na znanje daje pravo razumnost; on tolaži svoje sercé, ktero nima praviga življenja, če ni z Bogom sklenjeno; on ima v časti sam sebe, zakaj de smo z Bogom sklenjeni, je naša nar veči čast; pobožnost nam je studenc tolažbe v nadlogah tega svetá; ona posvečuje in povikšuje veselje tega življenja; ona nas perpravlja k večnemu veselju, ki ga v Bogu najdemo. David je v svojim pobožnim sercu molil: „Kaj imam v nebesih, in kaj imam na zemlji brez tebe? Moje mesó in sercé medlí brez tebe. O Bog mojiga serca, kteri si moj delež vekomej.“ Psalm 72, 25. 26.

V. Kaj je pobožnosti nasprotno?

O. Neporajtlivost na Boga, mlačnost, ki se večkrat v nevero, popolno pozablivost na Boga in v hudobijo spreverne, opušanje in zaničevanje molitve in službe božje; človek živi, terpi in dela, pa mu ni mar za Boga. Mlačni se sam loči od Boga, in ne bo imel deleža per Bogu, ker noče nobeniga imeti; on ne skazuje Bogu spoštovanja in ljubezni, ki mu jih je dolžan, kakor Gospodu in Očetu; on živi, terpi in dela brez namena in prida; njegovo serce je merto, suho, kakor zemlja brez vodé; mlačniga Gospod iz svojih ust pljuje. „Kteri tebe (Bog!) zapusté,

bodo konec vzeli; ti pogubiš vse, kteri ti nezvesti postanejo. Psalm 72, 27.

II. Poglavlje.

Od človeka in človeškiga rodú.

§. 5.

Kdor hoče Boga ljubiti in častiti, mora tudi svojimu bližnjimu ljubezin in čast skazovati.

V. Ktera zapoved v celi postavi je pervi zapovedi enaka?

O. Jezus pravi: „Druga je pervi enaka: Ljubi svojiga bližnjiga, kakor sam sebe; v teh dveh zapovedih“ Boga čez vse, in bližnjiga kakor samiga sebe ljubiti „je zapopadena vsa postava in preroki.“ Mat. 22, 39. 40.

V. K čimu nas veže zapoved bližnjiga ljubiti? Ali, kaj moramo svojimu bližnjimu storiti?

O. Jezus pravi: „Vse, kar koli hočete, de vam ljudje storé, tudi vi njim storite; zakaj to je postava in preroki.“ Mat. 7, 12.

V. Kaj hoče Jezus s temi besedami reči: „Druga zapoved je pervi enaka?“

O. Jezus hoče reči, kdor hoče Boga ljubiti in v resnici častiti, mora tudi svojiga bližnjiga ljubiti in častiti, in de Boga ne ljubi, kdor svojiga bližnjiga sovraži, žali, je njemu nevošliv, ga preganja, opravlja, zaničuje. Torej je Jezus učil: „Če svoj dar pernesiš k altarju, in se tam spomniš, de ima tvoj brat kej zoper tebe: pusti ondi svoj dar pred altarjem, in pojdi poprej spraviti se z svojim bratom, in tedaj pridi in daruj svoj dar.“ Mat. 5, 23. 24. In s. Janez pravi: „To zapoved imamo od Boga, de kdor ljubi Boga, naj ljubi tudi svojiga brata.“ I. Jan. 4, 21.

V. Zakaj Bog hoče, de naj, kdor njega ljubi, tudi svojiga bližnjiga ljubi?

O. Zató, ker je naš bližnj otrok božji in po božji podobi stvarjen, od Jezusa z drago ceno od-kupljena ovca, tempel svetiga Duha, in poklícen Boga z nami vred v nebesih vekomej hvaliti. To je čast nebeškiga Očeta, de se njegovi otroci na zemlji med seboj ljubijo, kakor se bodo med seboj v nebe-sih vekomej ljubili; zakaj, namesti vere bo nastopilo spoznanje, namesti upanja vzivanje; „ljubezin pa o-stane vekomej,“ in ne more nikoli nehati, kakor sv. Pavl govorí. I. Kor. 13, 13.

V. Smo dolžni tudi svoje sovražnike in kteri so nas razžalili, ljubiti in jim dobro storiti?

O. Tudi; zakaj tudi naš sovražnik in kteri nas žali, še vedno naš bližnj ostane; in Jezus pravi: „Ljubite svoje sovražnike, dobro jim storite, kteri vas sovražijo, in molite za-nje, kteri vas preganjajo in obrekujejo; de bote otroci svojiga nebeškiga Očeta, ki je v nebesih, kteri da svojimu solncu sijati na dobre in hudobne, in da dežiti na pravične in krivične. Zakaj ako tiste ljubite, kteri vas ljubijo, kakoršno plačilo bote imeli? Ali ne delajo tega tudi colnarji? In ako pozdravljate le svoje brate, kaj storite več? Ali ne delajo tega tudi malikovavci? Bodite tedaj popolnama, kakor je vaš Oče nebeški popolnama.“ Mat. 5, 44—48.

V. Zakaj je kristjan posebno dolžan svojemu sokristjanu ljubezin in spoštovanje skazovati?

O. Zato, ker smo podučeni, de svojiga Odre-šenika Jezusa Kristusa ljubimo in častimo, kadar svojiga sokristjana ljubimo in častimo; naš keršanski bližnj je ud ravno tistiga svetiga telesa in tiste svete cerkve, kterimu smo mi peršteti; z nami vred delež večniga življenja, naš brat, naša sestra v višim po-menu. Torej se Jezus sam sebe perporoča v slednjim svojih bratov, in clo v slednjim otroku; on pravi: „Kar ste storili kterimu teh mojih nar manjših bra-tov, ste meni storili.“ — Ali: „Kar niste storili kteri-mu teh nar manjših, tudi meni niste storili.“ Mat. 25, 40. 45. „Kdor sprejme kteriga takiga otroka v

mojim imenu, mene sprejme.“ Mat. 18, 5. Zatorej tudi s. Pavl piše: „Dokler tedaj čas imamo, storímo dobro vsim, zlasti pa domaćim po veri.“ Galač. 6. 10.

§. 6.

Od spoštovanja, ktero je kristjan sam sebi dolžan.

V. V čim obstojí vrednost človeka in kristjana?

O. V tem, de je otrok in podoba živiga in svetiga Boga, nar imenitniši stvar na zemlji, od Jezusa Kristusa z njega kervjo odkupljen, in poklican v nebesih vekomej srečno živeti. „Bog je sklenil, nas po Jezusu Kristusu, po svojim milostivim sklepu za svoje otroke sprejeti.“ Efez. 1, 5.

V. Kdaj človek sam sebe spoštuje?

O. Ako se tako zaderží, kakor njegova velika vrednost terja; ako Boga svojiga stvarnika časti, kteriga otrok je, po kteriga podobi je stvarjen, od kteriga vso svojo čast ima; ako se pameti in veri vladati da, in ako ne ravna po svojih strastih in hudočnih naklepih, neumni živini enako; ako tako živi, de ni bila draga kri Jezusa Kristusa za-nj zastonj prelita; ako ima nebesa pred očmi, in se ne da temu svetu tako podvreči, kakor de bi bil le za-nj stvarjen. Jezus pravi: „Bodite popolnama, kakor je vaš Oče nebeški popolnama.“ Mat. 5, 48. Že v stari zavezi je Bog zapovedal: „Bodite sveti, ker sim jest svet.“ III. Mojz. 11, 44.; de torej ne bomo z sv. pismam tožili: „Ko je bil človek v časti, ni spoznal; temuč se je neumni živini enakiga storil.“ Psalm 48, 13.

V. Kdaj človek sam sebi nečast dela?

O. Ako svojimu stvarniku nečast dela, ki je njegov otrok in po njegovi podobi stvarjen; ako kęj stori, kar se človeku in kristjanu ne spodobi; ako v nemar puša za svoje večno zveličanje skerbeti; ako mu ni mar njegove duše, in svoje telo ognusi; ako ima gerdo navado svojo dušo in čast za nečimerne reči zastavlјati, in per svoji časti in svojim večnim zveličanjji persegati, kakor de bi njegova duša ne

bila z dragو kervjо Jezusovo odkupljena. Jezus je te napake prepovedal per s. Matevži 5, 33—37.

V. Komu se nečast storí, kadar se človek sam sebe ognusi?

O. Bogu, kteri je človeka po svoji podobi stvaril; Jezusu Kristusu, kteri ga je z svojo kervjо odrešil; svetimu Duhu, kteri ga je v čisti tempel božji posvetil; cerkvi, ki je on nje nevredni ud; vsimu človeškemu rodu, v kteriga zasramovanje on misli, govorí in dela.

V. Ktero čast je kristjan svoji duši dolžan, in kdaj časti on svojo dušo.

O. Kristjan naj pred očmi ima, de njegova duša od Boga svoj izvir ima, de je neumerjoča, s kervjo Jezusa Kristusa rešena, in za večno življenje odmenjena. Kristjan časti svojo dušo, če pred vsim drugim božjiga kraljestva iše, in z straham in z trepetam zveličanje svoje duše oskerbljuje. „Kaj namreč pomaga človeku, če ves svet perdobí, svojo dušo pa pogubi?“ Mat. 16, 26.

V. Ktero čast je kristjan svojimu lastnemu telusu dolžan, in kdaj časti svoje telo?

O. Kristjan ne smé pozabiti; de je njegovo telo tempel s. Duha in odmenjeno, k nebeškemu veličastvu iz groba izbujeno biti. Kristjan časti svoje telo, če ga hudobije čistiga obvaruje, in se njega tako posluži, de se smé nebeškiga spremenjenja veseliti; če skerbí telesno zdravje s treznm življenjem ohraniti, če si z razujzdanostjo sam sebi življenja ne perkrajsa in pred Bogom svojomóra kriv ne postane. „Ne veste, de je vaše telo tempel svetiga Duha, kteri v vas prebiva, kteriga ste od Boga prejeli, in de niste sami svoji. Zakaj po veliki ceni ste odkupljeni. Torej hvalite in oznanujte Boga z svojim telesam.“ I. Kor. 6, 19. 20. S čistostjo se telusu čast, z nečistostjo pa nečast dela. „Vsi grehi, ki jih človek storí, so zunej života, kdor pa nečistost uganja, se pregreší nad lastnim životam.“ I. Kor. 6, 18. Telo ni k nečistosti stvarjeno, ampak za Gospoda, in Gospod za telo. I. Kor. 6, 13.

§. 7.

Od spoštovanja, ktero je kristjan temu življenju dolžan.

V. Kaj je to življenje, in čas tega življenja?

O. To življenje in čas tega življenja sta nam od Boga odločeni čas, de bi se z Bogu dopadlivim življenjem za večnost perpravljali.

V. Ktero spoštovanje smo temu življenju dolžni?

O. To življenje moramo za to imeti, kar je, za kratki in dragi čas svojiga perpravljanja za nebesa; mi moramo dni, ki nam jih Gospod deli, po njegovi božji volji v svoj prid obračati, in Bogu z zvestim spolovanjem svojih dolžnost iz serca služiti; zakaj, čas bo prišel, ki bo Gospod slednjimu djal: *Daj obranj od gospodovanja svojiga življenja.* Mat. 25, 14—30.

V. Kteri ljudjé temu življenju preveliko spoštovanja skazujejo; tako spoštovanje, kakoršno mu ne gré?

O. Tisti, kteri na tem svetu tako živé; kakor de bi večno na tem svetu ostati zamogli, kteri le za bogastvo in veselje tega sveta živé, in zravin pozabijo smerti in večnosti. Bogati mož je temu življenju preveliko čast skazoval. Luk. 16, 19—31.

V. Kteri ljudjé temu življenju premalo spoštovanja skazujejo, in ga zaničujejo?

O. Tisti, kteri čas svojega življenja s postopanjem, igrami, mehkužnostjo in s praznimi rečmi, to je, z opravili, ki nobeniga prida ne pernesó, tratio; tisti, kteri svoje življenje z razujzdanostjo, lakomnostjo, svojomoram krajsajo. Dan je zgubljen, keteriga človek ni nič dobriga storil. Torej piše sv. Pavl: „Bratje! glejte, kako bi ravno hodili, ne kakor nespametni, ampak kakor pametni; perkupljajte čas, ker so dnevi hudi. Ne bodite torej neumni, ampak umejte, kaj je volja božja.“ Efež. 5, 15—17.

§. 8.

Človek v zvezi z drugimi; in zveza vsih ljudi med seboj.

V. Komu se da pemeriti ves človeški rod?

O. Družini in telesu.

V. Kakšino zvezo imajo kristjani med seboj?

O. Kakoršino imajo otroci ene družine in udje eniga telesa. Kakor otroci ene družine imajo vsi eniga Očeta, eno hišo, enake pravice in eno upanje; oni so pa bratje in sestre med seboj; in kakor udje eniga telesa imajo eniga poglavarja, eniga Duha, in vsi so dolžni k ohranjenju telesa perpomagati.

V. Kakó se imenuje zveza, ki jo imajo vsi udje prave cerkve med seboj?

O. Zveza svetnikov.

V. Imajo v hiši vsi otroci enake dela? ali: Imajo vsi udje telesa enake opravila?

O. Nimajo.

V. Ali je človek človeku koristin in potrebin?

O. To je: „ko bi noga rekla: Nisim roka, nisim ud telesa; ali zatorej ni ud telesa? In ko bi uho reklo: Nisim ud telesa; ali zatorej ni ud telesa? Ko bi celo telo oko bilo, s čim bi poslušali? Ko bi bilo sluh, s čim bi duhali? Zdaj je pa Bog slednji ud v telesu postavil, kakor je hotel. Ko bi pa bili vsi udje en ud, kje bi bilo telo. Torej ne more okó roki reči: Jest te ne potrebujem; ali glava nogam: Jest vas ne potrebujem.“ I. Kor. 12, 15—21.

V. Kaj se iz tega razvidi?

O. Na svetu potrebuje en človek pomoči drugiga; Bog je po svoji modrosti mnogoterih stanov in služeb vpeljal; vsak si mora perzadevati bližnjimu pomagati in postreči.

V. Kaj se spet iz tega razvidi?

O. En človek mora drugiga častiti, ljubiti, podpirati. „Eden drugiga bremena nosite, in tako bote dopolnili Kristusovo postavo.“ Galač. 6, 2. Človek mora v vsem svojim djanji pomisliti, kaj je drugim ljudem všeč; in ne smé tako ravnati, kakor de bi

bil le on na svetu, ali de bi bili drugi le zavolj njega tukej. To bi bilo prevzetnost, nespamet in pomanjanje ljubezni.

V. Kaj mora človek v bližnjim častiti?

O. De je bližnj vredin storjen in odmenjen, človek in kristjan biti; de je od ravno tistiga stvarnika stvarjen, po ravno tistem Jezusu Kristusu rešen, po svetim Duhu posvečen, z svetniki v zvezi; de se duhovnih dobrov svete cerkve vdeležuje; de je za večno zveličanje odmenjen; de ima morebiti tudi na tem svetu kak posebin poklic.

V. Ali zamoremo vsim ljudem po enako ljubezin, pomoč in čast skazovati?

O. Ne zamoremo; ker nismo z vsimi ljudmi v enako tesni zvezi.

V. Kterim smo ljubezin, pomoč in čast posebno dolžni?

O. Tistem, s kterimi smo zavolj rojstva, dolžnosti in hvaležnosti v posebni zvezi; tem se perštevajo otroci in starši, bratje in sestre, gospodarji in posli, duhovska in deželna gosposka, učeniki in učenci, sosegje, tovarši, prijatli, sorodniki (*šlahtniki*), znanjci, kteri v tisti soseski, v tisti deželi, v tistim kraljestvu ali cesarstvu živé; kteri imajo z nami vred eno vero; zadnjič vsak človek sploh, kteri ravno naše pomoči potrebuje; postavim, kakor tisti nesrečni iz Jerihe, ki je med razbojnike padel. Luk. 10, 30—37. Kteri ne ljubi in ne časti tistih, kterim je hvaležnost skazovati dolžan, od kterih pomoč dočakovati utegne, za kterih srečo in zveličanje skerbeti dolžnost ima: ali on tiste ljubi in časti, s kterimi je v zvezi? „Ako pa kdo za svoje in zlasti za domače nima skerbi, je vero zatajil, in je hujši od nevernika.“ I. Tim. 5, 8.

§. 9.

Duh ljubezni, kteri naj vse ljudi edini.

V. „Kakó popiše s. pismo tisto ljubezin, ki naj vse ljudi edini?

O. Ljubezin je poterpežliva, je dobrotliva; lju-

bezin ni nevošliva, ne ravná napačno, se ne napihuje, ni časti lakovna, ne iše svojiga, se ne da razžaliti, ne misli hudiga, se ne veselí krvice, veselí se pa resnice; vse preterpi, vse veruje, vse upa, vse prenese. Ljubezin nikoli ne mine.“ I. Kor. 13, 4—8. Zatorej „kdon podeljuje (*naj to stori*) v priprostosti, kdon je čez druge postavljen, v skerbi; kdon usmiljenje skazuje, v veselji. Ljubezin bodi brez hinavštine; sovražite hudo, deržite se dobriga. Z bratovsko ljubeznijo se med seboj ljubite; s poštovanjem pridite edin drugemu naproti. Ne bodite leni v oskerbovanji; bodite goreči v duhu; služite Gospodu; v nadlogi poterpežlivi, v molitvi stanovitni; v potrebah svetim podeljujte, ptuje radi sprejemajte. Dobro jim vošite, kteri vas preganajo; blagoslovite, in nikar ne kolnit. Veselite se z veselimi, in jokajte z jokačimi. Bodite ene misli med seboj; nikar si visokih reči ne domišljujte, ampak k nizkim se ponižajte. Ne bodite sami per sebi modri. Nikomur ne vračujte hudiga za hudo; perzadevajte si za dobro ne le pred Bogom, ampak tudi pred vsemi ljudmi. Ako je mogče, kolikor je per vas, imejte mir z vsemi ljudmi. Ne delajte si sami pravice, preljubi! ampak dajte prostor jezi. Zakaj pisano je: „Meni gré maševanje, jest bom povernil, reče Gospod.“ Temuč „ako je tvoj sovražnik lačin, daj mu jesti; ako je žejin, daj mu piti. Zakaj če to storiš, mu boš zverjavco na glavo nosil.“ Ne daj se budimu premagati, temuč premagaj hudo z dobrim.“ Rimlj. 12, 8—21.

V. Kje se te ravnila (*regelce*) keršanske ljubezni, perljudnosti in lepiga zaderžanja spolnujejo?

O. Vsak dan, ko kej z drugimi opraviti imamo; nikoli ne smemo pozabiti, de nam je z ljudmi živeti, ki imamo dolžnosti do njih, in kteri imajo nad seboj veliko napak in strast, kakor tudi mi; de naj torej eden drugiga breme nosi.

V. Kaj je človeku storiti, de bi se zoper zapoved ljubezni in perljudnosti tako lohka ne pregresil?

V. Človek ne smé, neumni živini enako, med ljudmi ravnati, ne brez premislika govoriti in delati, temuč on mora na vse paziti (*merkati*), ne de bi

druge ošpeoval, temuč de prevídi, kaj storiti sme, in kaj ne; kaj je spodobno, in kaj nespodobno; kaj perljudno, in kaj neperljudno; kaj bližnjiga razveseli, in kaj ga žali; kaj je pametno, in kaj nespametno; ljubezin nam dolžnost naklada, per vsaki reči pomisliti, ali je Bogu in ljudém všeč; torej morajo oči našiga serca vedno odperte biti, de kake zapovedi ljubezni, perljudnosti in razumnosti ne prelomimo; zakaj kdor ima pravo keršansko ljubezin, vsakiga človeka čisla, nikogar ne žali, tudi otroku na ulicah nič neprijetniga ne storí; ljubezin nikogar ne razzali; le ko poboljšati hoče, ne odjenja, temuč prosi, svari z vsim poterpljenjem in ukam, bodi si perložno ali neperložno.

§. 10.

Prid keršanske perljudnosti in keršanskiga zaderžanja.

V. Zakaj nekteri človek drugim ljudém kriteriat ni prijetin?

O. Zató, ker je divji, nepohlevin, nepostrežliv, neperljudin, in nerazumin, in se v govorjenji in djanji takó ne vede, kakor bi bilo treba.

V. Od kod pridé, de se ljudé med seboj nadležvajo, si življenje grené, se žalijo in razzaljujejo?

O. To pride iz pomankanja lepiga zaderžanja, iz pomankanja ljubezni, perljudnosti, vere in bogoboječnosti; iz nevgnanih strast, nespametniga govorjenja; kér ljudé ne pazijo, kaj je perlično, in kaj ne, kaj spodobno, in kaj ne.

V. Kaj moramo storiti in pred očmí imeti, de bomo Bogu in ljudém prijetni?

O. De bomo Bogu in ljudém prijetni moramo zapovedi vere pred očmí imeti; brez premislika in v jezi nič ne govoriti, in ne storiti; temuč se moramo sami sebe popraševati, kaj dolžnost, ljubezin in spodobnost terjajo. S. Pavl piše: „Kar je resničniga, kar spodobniga, kar pravičniga, kar svetiga, ljubezniviga, kar dobro ime pernese, kar je čednost, in

hvale vredniga; to mislite, in za to si perzadenite.“
Filipj. 4, 8.

V. Kako se imenuje ta skerbna paznost, de bi nič ne govorili in ne storili, kar bi utegnilo Boga in ljudi razžaliti?

O. Perljudnost, lepo zaderžanje.

V. Kaj nas perljudnost uči?

O. Kakó de se moramo, ko z drugimi ljudmi opraviti imamo, v govorjenji, v obnaši, in v djanji vesti, de zapovedi vere, ljubezni, spodobnosti in lepiga zaderžanja po nekako ne prelomimo.

V. V čim obstojí keršanska perljudnost?

O. Ne v praznim perklanjanji in v praznih besedah, ampak v odkritoserčni dobrovoljnosti, ki iz bogaboječnosti, ljubeznì, ponižnosti in pohlevnosti izvira; keršanska perljudnost je vsakdanje spolovanje ljubezni in ponižnosti, je tako rekoč v djanji skazana vera.

V. Je takošna perljudnost v resnici dolžnost?

O. Je; zakaj dolžnost imamo, svojimu bližnjimu ljubezin in spoštovanje skazovati, mu iz serca vsiga dobriga želeti, in skerbno vse opustiti, kar bi ga razžaliti, osramotiti, žaliti in poškodvati utegnilo. S. Pavl piše: „Ljubezin bodi brez hinavšine; sovražite hudo, deržite se dobriga. S bratovsko ljubeznijo se med seboj ljubite; z poštovanjem pridite eden drugimu naproti.“ **Rimlj. 12, 9. 10.**

V. Kteri dobri namen nam je treba imeti, ko dolžnosti perljudnosti spolnujemo?

O. Namen, božjo voljo spolnovati; takó ravnati, kakor je prav, kakor je Bogu in ljudém prijetno.

V. Kteri prid dobivamo iz perljudnosti?

O. Perljudnost nas storí Bogu in ljudém prijetne; ona nas tudi sama časti; ona nam veliko dobrih prijatlov napravi: ona nas varuje veliko, prav veliko neprijetnost, ter nam in drugim veliko razveseljenja dela; ona poravná pot tudi k časni sreči; zakaj človek, kteri je scer dober in perpravin, vendar ljudém ni tolikanj prijetin in od njih ne tolikajn zaželjen, torej tudi menj dobriga storí, ker z svojimi dobrimi lastnostmi, ne sklepa tudi lepe obnaše. Per-

Ijudnost ohranuje med ljudmí mir in edinost ; in so-vraštva , prepire in večkrat tudi velike nesreče od-vračuje ; ona čast dela tistim , ki nas obravnavajo , našim staršem in šoli ; ona veselje in čast nareja so-seski in domači deželi ; ona zvekšuje duha in prid-keršanske vere , ktere popolnamost v ljubezni obstojí.

V. Kaj je perljudnosti nasprotno ?

O. Neperljudnost (*grobost*), divjost, potuhnost, prekanlivost, terdoserčnost, prevzetnost.

V. Kteri hudi nasledki izvirajo iz neperljud-nosti ?

O. Razžaljenje Boga in bližnjiga, studenje, krégl, sovraštvo , prepir, dostikrat uboj. „Kakor se pred ognjem v peči dim in ognjeni hlap vzdiguje , ravno tako so kletvina, zasramovanje in žuganje pred preli-vanjem kervi.“ Sirah. 22, 30.

§. 11.

Le vera in bogaboječnost daste človeku in človeškemu rodu pravo čast, in ga učite pra-viga zaderžanja.

V. Kaj sta prav za prav človek in človeški rod ?

O. Človek in človeški rod sta prav za prav to, kar sta pred Bogom, in dostikrat ne to , za kar se sama imata , ali za kar jih Ijudjé imajo. Tista čast je njih prava čast, ktero od Boga imata; in ne tista, ktero si ona večkrat sama skazujeta, ali jima jo svet daje.

V. Kaj je človeški rod po božji milosti in usmiljenji božjim ?

O. Velika družina otrók in deležev božjih; od Jezusa Kristusa po dragi ceni odkupljena čeda; božje Ijudštvo in kraljestvo, ktero Gospod po duhovskih in deželnih vikših vlada, de bi mi na tem svetu pokojno in pobožno živeli, in na unim svetu vekomej srečno življenje vživali.

V. Kaj je človek po božji milosti in usmiljenji božjim ?

O. Božji otrok, in delež, po božji podobi stvaren, od Jezusa Kristusa drago odkupljen za večno življenje. „Kteri (*Oče*) je sklenil, nas po Jezusu Kristusu iz dopadenja svoje volje, za svoje otroke vzeti.“ Efež. 1, 5.

V. Od kogá imata človek in človeški rod svojo pravo čast, in vso svojo čast?

O. Od Boga in od zvez, ki jo imamo z Bogam.

V. Kako vemo, kaj smo pred Bogom, ktero vrednost in čast imamo pred Bogom, in ktero zvezo imamo z Bogam?

O. To vemo iz božjiga razodenja, ktero je keršanska vera.

V. Po čim vera dobiva čast?

O. Vera dobiva čast, ako so ljudje v resnici dobri, in če dalje boljši perhajajo; ako se do Boga, do svojiga odrešenika, in do sebe takó zaderžé, kakor se po njih vrednosti in namenu (*cil in koncu*) gré; kakor Bog terja; božja volja je pa, de Boga čez vse, in bližnjiga kakor sami sebe ljubimo.

V. Kdaj se človek lepo zaderží?

O. Če Bogu daje, kar je božjiga, in človeku, kar je človekoviga; če Boga čez vse ljubi, časti in se ga bojí; če bližnjiga kakor sam sebe ljubi, tako pošteno, kakor sam sebe ljubi; če se v mislih, željah, govorjenji in djanji vsiga varuje, kar je zoper te dve velike zapovedi; če sta duh in serce čista sklepov in namenov, ki so tema zapovedima nasprotni; če svojo znotrajno čistost tudi z zunajno obnašo do Boga in do bližnjiga na znanje daje.

V. Kakó keršanska vera človeka in človeški rod praviga zaderžanja učí?

O. Kér je ljubezin popolnost in zapopadik cele vere; ljubezin pa ni neverna, ne pozabi Boga, ni nepokorna, ne mlačna; ona ni nevošliva, ne prekanjena, ne zdajavska, ne krivična, ne samopridstna; ljubezin skazuje čast, komur gré; ona čisti naše serca od skaženiga kvasú, hudobnih sklepov in sovražnih željá; vera nas učí, sleherno reč po vrednosti ceniti; ona perpisuje vse dobro Bogu, od kteriga vse dobivamo; ona posvečuje vse reči in vse ljudi. „Čast

premožnih, imenitnikov in ubogih bodi strah božji.“ Sirah. 10, 25. Boga se boj, in derži njegove zapovedi; zakaj v tem je človekova popolnost.“ Prid. 12, 13. De se je človeški rod od keršanske vere praviga zaderžanja naučil, se skaže iz vse zgodovíne.

V. Ali se kdo zamore brez vere lepiga keršanskiga zaderžanja naučiti?

O: Ne more se; le neodkritoserčnosti, hinavšine, sladkih besedí, prazniga perklanjanja, perkrite hudobije se navadi; brez vere noben človek ne ljubi svojiga bližnjiga odkritoserčno; nihče ne zaupa drugimu; kar kteri govorí in storí, počne le iz samopridnih namenov; serca samopridnih ljudí si nasprotvajo in med seboj bojujejo; veselje, ki bi ga mogli imeti eden drugiga viditi, mine; ni več veselja živeti; nihče nikogár ne razumé, zakaj besede ne izvirajo iz pošteniga serca; le zvijačno in prekanjeno govoré; in serce ne vé, kaj usta perpovedujejo.

III. Poglavlje.

Perpravljanje k zaderžanju do ljudí.

§. 12.

Nauk pameti.

V. Po čim se človek razloči od živine, in se vzdigne nad živino?

O. Po umu, pameti in po znotranji občutlivosti do vsiga, kar je božjiga, svetiga, dobriga in poštenga.

V. Ktere dolžnosti ima človek, ker ima um, pamet in znotrajno občutlivost do dobriga?

O. Človek ima dolžnost, svoje pameti poslužiti se, misliti, prevdarjati, in izpraševati se, predin govorí in dela; de bo to, kar govorí in dela, spodobno, Bogu in ljudém všeč.

V. Komu se da pamet permeriti?

O. Luči; kakor nam natorna luč rečí, ktere so okoli nas, v njih pravi podobi razkazuje, ravno takó nam pamet tiste resnice in rečí na znanje daje, ktere se s telesnimi očmi ne dajo spoznati.

V. Od koga pride prelepi dar pameti?

O. Od zgorej, od Očeta svetlobe in razsvetljenja.

V. Kaj je pameti nasprotno?

O. Nespamet, neumnost, dušna slepota.

V. Kam nespamet človeka zapelje?

O. Neumni ali nespametni govorí in dela, pa ne pomisli, če je to, kar kvasi in počne, pametno ali ne-

spametno, koristno (*nucno*) ali škodljivo, boljšavno ali pohujšljivo. „Nespametni ima svoje serce v ustih, pametni pa svoje usta v sercu.“ Sirah. 21, 29.

V. Kaj otemni luč pameti, in odvzame človeku pamet?

O. Vse kar nas po pameti ravnati, zaderžuje; k temu se dajo šteti nevera, ktera vse rečí otemni; strasti, ktere nam ničesar prav viditi ne perpusté; lahkomišljenost v mislih, v govorjenji in djanji; napuh, kteri človeku njegovo serce perkríva; pijanost, ktera človeka med živino zniža. Jezus pravi: „Če je luč, ktera je v tebi, tema, kakó velika bo tema.“ Mat. 6, 23.

V. Zakaj je prava pamet takó redka?

O. Zató, ker se ljudjé nje ne poslužijo, temuč se napuhu in strasti preslepiti in zapeljati dajó, in po tem takim govoré in delajo, predin so prevdarili.

V. Kaj se nam je iz tega učiti, kar zaderžanje do drugih ljudí tiče?

O. Kdor z drugimi ljudmi v miru živet, in se brezštevilnih neprijetnost in neumnost obvarvati hoče, se mora svoje pameti poslužiti, in ne govoriti in nič storiti, predin de je prevdaril; de se ne bo reklo od njega, in de on v svojo škodo ne skusi, kar pregovor pravi: „Brez glave storjena, je rada skažena;“ on mora moliti k Bogu, Očetu svetlobe, de mu zmirjej pravi um ohrani, in ga dušne slepote obvaruje. Veliko jih méni, de so razumni, in so grozni neumneži.

§. 15.

Pervo ravnilo zaderžanja na tem svetu.

V. Kakó moramo ravnati, kér na tem svetu nismo sami, temuč imamo zvezo z veliko drugimi ljudmi, na ktero moramo torej porajtati, in jim lep zgled dajati?

O. Moramo takó ravnati, de bi bilo prav, ko bi drugi v naših okoljšinah ravno takó ravnali; ni prav, če tako ravnamo, de bi po svetu na skrižim šlo, in de bi se perljudnostni nasproti delalo, ko bi

drugi takó ravnali, kakor mi. Torej se moramo vprašati: Kaj bi bilo, ko bi drugi ravno takó ravnali, kakor jest? Postavim, nekdo celo leto ne sliši božje besede, on k božji službi vselej na zadnje pride; naj se vpraša: Kakšina bi bila na svetu, ko bi vsi drugi po enako ravnali? Gotovo mu bo vest pravi odgovor dala, če že ni popolnama spridena. Tudi ne smemo perpušeniga in nedolžniga veselja drugih ljudí grajati, in kej takiga ne prepovedovati, kar se sploh za perpušeno ima. Kdor bi takó ravnal, bi ga berž ko ne hinavšine dolžili. Le v greh ne smemo nikoli nikjer pervoliti, in ga ne storiti, de bi drugimu ustregli. Pervi kristjani so se raji zaničevati dali, kakor de bi se bili daritve nevernikov vdeležili. I. Pet. 4, 4. II. Pet. 2, 8.

V. Kakó je Jezus to pervo ravnilo naznani?

O. „Vse, kar koli hočete, de vam ljudé storé, tudi vi njim storite; zakaj to je postava in preroki.“ Mat. 7, 22. Prava ljubezin gleda na postavo, in na bližnjiga, in kako de naj se kej storí.

V. Ali je keršansko in perljudno, če takó ravnamo, kakor de bi bili sami na svetu?

O. Ni; kdor takó ravná, ne ravná ne keršansko, ne perljudno; zakaj tak človek zaničuje Boga, kteri vse po pravici vlada; on zaničuje pervo zapoved keršanske vere, ljubezin, která nas učí, de moramo z drugimi ljudmi spodobno ravnati; on zaničuje postavo in ljudí, s kterimi živí; on je samopridin, ker le po svoji termi in perložnosti ravná, in le samiga sebe, svojo termo in svoje strasti pred očmi ima.

§. 14.

Od snažnosti.

V. Nad čim se nam gnusi?

O. Nad nesnažnostjo.

V. Kaj moramo tedaj oskerbeti, predin drugim pred očí stopimo?

O. De smo snažni.

V. V kterih rečeh?

O. Kar tiče obraz, lasé, roke, oblačilo. Obraz in roke morajo biti čisto umite, nohtovi porezani, lasje poravnani, oblačila snažne in ne stergane.

V. Je spodobno, še le vpričo drugih snažiti se?

O. Ni spodobno; zakaj nad tem se drugim gnusi: kolikor je mogoče, se moramo na skrivnim snažiti, in ob pravim času, ko zjutrej vstanemo.

V. Ali mora tudi stanica (*cimer*) in orodje snažno biti?

O. To je; zakaj prah, blato in nečedne reči pokazé zrak (*luft*) v stanici, ter škodjejo orodju, oblačilu, in tudi zdravju.

V. Ali zamore vsakteri snažin biti?

O. Vsakteri se ne more po gosposko oblačiti, pa vsakteri zamore snažin biti.

V. Kaj razodeva nesnažnost, in kako škodo pernaša?

O. Nesnažnost razodeva, de nam ni mar za svojo lastno čast, in za spoštovanje ki smo ga drugim dolžni; ona razodeva nerodnost v vsi obnaši, de so nas starši premalo lepiga zaderžanja učili, in de nam ni mar za čast staršev; ona naredí, de se drugim med nami studi, in je tudi zdravju prav škodljiva; ona je začetik popolnega obdivjanja in popolne spačnosti tudi serca, in dostikrat tudi našo časno srečo na tem svetu za vse žive dni overa; zakaj nečedneža vsakteri, pred ko more, spred oči spravi.

V. Zakaj je snažnost, dolžnost?

O. Snažnost je dolžnost, ki jo moramo spolnovati zavolj svoje časti, zavolj spoštovanja, ki smo ga drugim ljudém dolžni, zavolj svojiga zdravja, zavolj svoje znotrajne in zunajne obravnave, zavolj svojih staršev, in zavolj časne sreče.

V. Zakaj se morajo zlasti otroci snažnosti v vših rečéh vaditi?

O. Ker oni ljubezni drugih ljudí nar bolj potrebujejo, in ker veči del tudi vse svoje žive dni ali snažnost, ali nesnažnost ljubijo, kakor so se bili iz mladiga navadili.

§. 15.

Kaj de se spodobi, kar tiče obleko.

V. Pokaj nam je Bog obleko dal?

O. De se zamoremo vročine in mraza varvati, in de se sramožlivost med ljudmi ohrani.

V. Ali dajo oblačila človeku pravo žnotrajno vrednost?

O. Ne dajo; zakaj oblačilo je le ogrinjalo. U-bogi Lazar je bil vredniši, kakor bogati mož, kteri se je oblačil v škerlat in v tančico, in se je vsak dan imenitno gostil, in pred kateriga vratmi je uni ležal. Luk. 16, 19—31.

V. Zakaj je Bog cvetlici na polji tolikošno lepoto dal, de še Salomon v vsi svoji časti ni imel takošne nad seboj; kakor Jezus Mat. 6, 28. 29. učí?

O. Bog nas hoče učiti, de svoje prave vrednosti ne smemo v praznih rečeh in v ničemarnim oblačilu iskati. „Nič nismo pernesli na ta svet; javalne zamoremo tudi kej odnesti. Ako pa imamo živež in obleko, bodimo s tem dovoljni.“ I. Tim. 6, 7. 8.

V. Ali zamorejo vsi ljudjé po enako lepo in dobro oblačiti se?

O. Ne zamorejo; v ti reči jim gré ravnati se po stanu, premoženji in po deželnici šegi.

V. Kakó se moramo oblačiti?

O. Pametno, to je, po stanu, premoženji, starosti, spodobnosti, deželnici šegi; zredama, čedno in spodobno. Tisti ljudjé, kteri morajo drugim lep zgled dajati, in kteri imajo do drugih posebne dolžnosti, imajo tudi tolikanj veči dolžnost, takó oblačiti se, de svojemu stanu ne delajo nečasti, in de jim zavolj tega njih podložni ne bodo spoštovanja krajšali; zakaj ti sodijo po obleki, kakšniga duha imajo vikši.

V. Ktere šege smemo posnemati, kar tiče obleko?

O. Le tiste, ktere so spodobne, ktere imajo pametni in dobro obravnani ljudjé v navadi.

V. V čim da človek spoznati, kteriga duha dej?

O. V tem, kako de se on oblači; in dostikrat se da iz obleke spoznati, kteri duh v človeku gospoduje. „Po obleki, smehu in hóji se da človek spoznati.“ Sirah 19, 27.

V. Kaj se razvidi iz hrepenjenja, ki ga kdo ima, svojimu stanu in premoženju nasproti, pohujšlivo, nenavadno, smešno, in vedno drugači oblačiti se?

O. Ničemarnost, napuh, lahkomišlenost, neporajtlivost na lepo zaderžanje in na to, de ga pametni čislajo; ljubezin do razujzdanja in neskerblivost do drugih, ki ima dolžnost, za-nje skerbeti in jih spoštovati.

V. Kaj na znanje daje nečedna obleka?

O. Nečedna obleka na znanje daje, de človeku ni mar za spodobnost, perličnost, za svojo lastno čast, in dopadenje drugih ljudi.

V. Kaj na znanje daje obleka, ktera je zoper viši stan?

O. Taka obleka na znanje daje lakomnost in lahkomišlenost, neporajtlivost na svoj stan in na svojo službo.

V. Kaj na znanje daje snažna, perlična in spodbarna obleka?

O. Na znanje daje, de človek ljubi lepo zaderžanje, in de druge ljudi spoštuje; z eno besedo, na znanje daje pamet.

V. Kdaj se smejo in morajo boljši oblačila obleči?

O. Ob nedeljah in zapovedanih praznikih, ali kadar je treba med ljudi, ali s ptujimi k mizi, ali na kakšno posebno opravilo iti. To terja čast, ki smo jo Bogu in ljudem dolžni.

V. Zakaj moramo takó ravnati?

O. Ker je resnična dolžnost, Bogu in božji službi čast skazovati; zoper lepo zaderžanje nikoli ne pregrešiti se; spoštovanja do drugih ne v nemar pustiti; svojiga serca na prazne reči ne natvezovati; svoje prave vrednosti v tistim iskat, kar človeku pravo vrednost dati zamore; svojiga in svojih premoženja ne zapravljiati; svojiga očitniga spoštovanja

in svoje sreče ne ovérati; dragi in kratki čas tega življenja v prid obračati.

V. Kaj učí od tega s. pismo?

O. Apostel Peter piše, de bodo tudi neverniki perdobljeni „ker bodo vidili, de se vi v strahu čisto zaderžite; kterih zunanja lepota naj ne bodo (ničemarno) spleteni lasjé, ali zlati lišp, ali drage oblačila; temuč kteri v sercu svoje lepote iše, in ima mirniga in pohlevniga duha; ta je bogat pred božnjim obličjem.“ I. Pet. 3, 2—4. Ženskemu spolu §. Pavl v prvem listu do Timoteja škofa zapoveduje: „Zene naj se zalšajo v pošteni obleki z sramožlivostjo in treznostjo; ne pa z ničemarno spletenimi lasmi, ali z zlatam, ali z biseri, ali z dragimi oblačili; temuč kakor se ženám spodobi, ktere pobožno živé, z dobrimi deli.“ I. Tim. 2, 9. 10.

V. Ali smé en spol oblačila drugiga spola nositi?

O. Ne smé; zakaj to je spodobnemu zaderžanju nasproti, in je bilo že v stari zavezi prepovedano. „Naj se ne obleče ženska v moško oblačilo, in naj ne vzame mož ženskiga oblačila; ostudin je namreč pred Bogom, kdor to storí.“ V. Mojz. 22, 5.

§. 16.

Od ljubezni do reda.

V. Kaj vidimo nad božjimi deli?

O. Od stvarnika zaznamnjani red (*ordningo*). Vse oznanuje veličastvo Boga, in njegove stvari, solnce, mesic, zvezde so na njim odkazanim kraji; one delajo, pridejo, gredó, kakor jim je Gospod ukazal. „Solnce vz-haja in zahaja, in se k svojemu kraju vráča, in se od ondod zopet vzdiguje, skoz poldansko stran téka, in se k večeru nagiba.“ Prid. 1, 5. 6. Psalm. 103.

V. Kaj lepiga se iz tega učimo?

O. Mi se moramo v vsim nekakiga reda deržati, ki ga opravila, stan in služba od nas terjajo.

V. Kaj red terja?

O. Zamerklivost na tó, kar moramo storiti; zamerklivost nam očí odpre, in nam ne pustí lohka kej pozabiti. Veliko hudiga izvira iz tega, če je človek raztresenih misel, in če se ne navadi zamerklivosti.

V. Kaj je ljubezin do reda?

O. Je veselje in perpravnost, vse, kar moramo storiti, vedno pred očmi imeti, in vsako opravilo ob svojim času, in kakor je prav in spodobno spolniti. „Vsaka reč ima svoj čas.“ Prid. 3, 1.

V. Ali mora ljubezin do pametnega reda vse obseči, to je, ali mora vse, kar delamó, in imamo po redu zversteno biti?

O. To je; in scer ne le naše vsakdanje opravila, ampak tudi naše oblačila, oródje, in po naših stanicah.

V. Ali se smejo opravila odlášati?

O. Tega se je treba varovati; zakaj kdor opravila brez zaderžka odláša, jih bo če dalje težeji dokončal.

V. Kdaj je red pametin?

O. Če se ne natvezujemo na-nj tako terdovratno in svojoglavno, de bi kako reč storiti hotli, ktera bi se dala odložiti, in ktera ni ravno posebno imenitna; kej bolj imenitniga in potrebniga bi pa odložili. Tako je, postavim, dolžnost, svojímu bližnjimu v potrebi na pomoč iti bolj imenitna, in se mora torej pred spolniti, kakor dolžnost, ravno zdaj moliti. Mat. 12, 11. 12.

V. Kteri korist (*nuc*) nam pernese red?

O. Red storí, de se nič ne pozabi, temuč vse ob pravim času storí; on zlajša opravila, ker človek sleherno lepo zverstenih opravil z vso močjo spoluje; on storí, de nam je veliko rečí opraviti mogoče; on nam dela čast in veselje; on ohrani hišno edinost.

V. Zakaj se morajo zlasti otroci že iz mladiga vaditi, vse zredama delati, raztresenja varvati se, svoje misli zbrane imeti, in vse, kar imajo, v lepim redu imeti?

O. Ker bodo po tem takim ljubezin do reda vse svoje žive dni ohranili, red pa vedno potrebin ostane, ker morajo ljudje čas svojega življenja po dolžnosti, perložnosti in stanu, in torej po nekakim redu, in dostikrat tudi po povelji drugih ravnati.

V. Kaj škodvajo nered, raztresenje in neskerbljivost za to; če, kakó in kdaj svoje opravila storimo?

O. Nered dela vse ob napčnim času; on storí, de veliko in dostikrat nar imenitniši reči pozabimo; on zmeša in steža opravila, in večkrat nečast, zame-ro in tudi škodo na glavo nakoplje. Ako časnih reči ne moremo na tanko oskerbovati, kakó bomo večne oskerbeli? Luk. 16, 10—12.

V. Kaj na znanje daje nered v vidnih rečeh in opravilih?

O. Nered v duhu in sercu, in ako je taka, ne more nič dobriga dozoreti.

V. Ali je ljubezin do reda v resnici dolžnost?

O. Je dolžnost; zakaj Bog je vse po nar lepšim redu zravnal, in nam gré skerbeti, njemu podobni postati; vsak človek je v božji službi, in božja volja mora na tanko spolnjena biti; in verh tega je red v vidnih rečeh perpravljanje k redu v zveličanskih opravilih; zakaj čednost je v svoji natori red, in hudo bija je nered, odstop od praviga pota. Jezus pravi: „Kdor je zvest v nar manjšim, je tudi zvest v večim; in kdor je v malim krivičin, je tudi v večim krivičin. Ako tedaj v krivim mamonu niste bili zvesti, kdo vam bo pravo zaupal? In ako v ptujim niste bili zvesti, kdo vam bo dal, kar je vaše?“ Luk. 16, 10—12. Časno blago nam je bilo le zaupano, je torej ptuje; kar je večno, pravičnost, čednost, vera, tolažba, zveličanje, je v resnici naše, naše lastno pravo bogastvo, naša znotrajna lepota in vrednost.

V. Ktero dolžnost od nas terja ljubezin do reda in do dela, že koj zjutrej?

O. Kdor delo in red ljubi, mora že koj zjutrej pred očmi imeti, kaj mu je treba delati; in de bo vselej perpravljen, se mora takó popolno napraviti, de ne bo po tem od dela zaderževan. Kdor to opuša, se navadi zanikerniga življenja, in ne daje na

znanje ne ljubezni do dela, ne do reda. To naj si zlasti mlađi ljudje zamerkajo, kateri se dostikrat skozi vse življenje tistiga derže, česar so se v mladosti navadili.

V. Kteri ljudje in stanovi imajo posebno dolžnost, vse zredama, spodobno in ob pravim času storiti?

O. Tisti, kteri imajo dolžnost, drugim ljudem in stanovam, tudi kar to tiče, lep zgled dajati, in katerih ljubezin do natankiga reda tudi veliko drugih ljudi zadeva, ki svoje hišne opravila po tem opravlajo in opravljati morajo. Tem se perštevajo gospodarji, viki, učeniki. Ljudje, kteri nimajo ljubezni do reda, na druge ne porajtajo, in se per svojih opravil svoji termi in lenobi gospodovati dajo, razodevajo pomanjkanje pameti, pomanjkanje ljubezni do bližnjiga, pomanjkanje gorečnosti (*ajfra*), pomanjkanje veselja Boga posnemati, kteri je vse po narlepšim redu napravil.

§. 17.

Spodobna zunanja obnaša.

V. Kaj je zunanja spodobna obnaša?

O. Zunanja spodobna obnaša v tem obstoji, de se človek takó vede, takó zaderží, in takó pred oči stavi, kakor je treba, de se drugim perkúpi.

V. Kaj je ljudem všeč, in s čim se perkúpimo?

O. Le kar je spodobno, neposiljeno, vredno in pohlevno, jim je všeč; in le s tem se jim perkúpimo.

V. Kaj ljudem ni všeč, in nam jih odvračuje?

O. Kar je nespodobno, posiljeno, smešno in prevzetno; to nam druge odvračuje in nas v sramoto perpravi.

V. Ali je napeljevanje k spodobni zunanji obnaši imenitno?

O. Je; ker nas ljudje večidel po zunanjim sodijo; in to dostikrat po vsi pravici, ker človek v zunanjim razodéva svoje znotranje in svojo obravnavo.

„Po obleki, smehu in hóji se da človek spoznati.“
Sirah. 19, 27.

V. Ali mora zunanja obnaša zmirej enaka biti?

O. Ni treba; temeč moramo razločiti med seboj in med tistimi, pred kterimi stojimo, ali s kterimi nam je kej opraviti. Otroci, in ljudje enakiga stanu, se ne smejo do vikših in starejših ljudi takó obnašati, kakor bi jim utegnilo perpušeno biti, med seboj obnašati se; vselej pa se mora vse opustiti, kar je divje, neobravnano, žalivno, neperljudno, posiljeno, smešno in nespodobno; zakaj s takim bi bili vsakterimu, tudi prijatlam in znancam nadležni.

V. Na kogá moramo tedaj, kar to tiče, porajtati?

O. Na ljudi, starost, stan, čas, kraj; vse mora po okoljšinah omerjeno biti; de nikogar ne razžalimo, moramo zmirej po pameti govoriti in ravnati.

V. Kakó moramo glavo in život deržati?

O. Neposiljeno in spodobno, po koncu in v miru; kdor glavo in život z silo nakviško vzdiguje, na znanje daje smešno prevzetnost; kdor jih pa k tlam tlači, ali kdor se zlasti per neznanih ljudéh (v ptuji stanici) na steno naslanja, razodéva lenobo, neobravnava, slabo vést, ali hinavšino, hlimbo in perhúljenost.

V. Kakšina mora biti hója?

O. Ponatorna, torej ne posiljena; spodobna, in po starosti, stanu in opravilih omerjena.

V. Kakó se z očmi spodobnosti, lastni in drugih ljudí časti zoper ravná?

O. Če kdo z očmi sem ter tje švíga, vse pregleduje, jih na nespodobne reči obrača, drugim prešerno v obličeje gléda, druge zaničlivo pogleduje, ali perhúljenlo v tla gleda; oči morajo biti mirne, pohlevne in sramožlive.

V. Kakó se s čelam spodobni obnáši zoper ravná?

O. Če kdo čelo in obraz gerbanči, kar nevoljo, zasramovanje, prevzetnost in preveliko, starosti in opravilam clo nič permerjeno resnobo na znanje daje; ali pa clo nič perlično veselje razodeva. Ob času

nam gré, resnobnim, in ob času, veselim biti; tote moramo v tem na ljudí in okoljšine porajtati. „Veselite se z veselimi, in jokajte z jokajočimi.“ Rimlj. 12, 15.

V. Kako se z ustmi spodobni obnáši zoper ravná?

O. Če se kdo brez potrebe in vpričo drugih nespodobno smeja, z kašljanjem, kihanjem in herkanjem druge nadležuje, tla z svojimi nagnusnimi plunki oskruni, svojo slino ogleduje, ko se mu zdéha svoje gerlo drugim kaže, preglasno perpoveduje, zlasti pred ptujimi in vikšimi ljudmi.

V. Kakó se z životam in rokami spodobni obnáši zoper ravná?

O. Če kdo svoj život semtertje obrača, drugim herbet kaže, z rokami semtertje maha, jih drugim v obraz molí, ali pod oblačilo skriva, v usta in lasé dréga, na herbet déva, ali se z njimi podpira.

V. Zakaj se je treba takih napčnih navad varvati?

O. Ker so zoper spoštovanje, ktero smo drugim skazovati dolžni; ker pervzetnost, neperljudnost in preširnost razodevajo, in nam ljubezin drugih ljudí odvračujejo.

§. 18.

Paznost na svoj jezik.

V. Zakaj je treba svoj jezik berzdati, in na svoje govorjenje prav skerbno paziti?

O. *Pervič*: Jezik na znanje daje, kar je v našim sercu skritiga, pamet ali nespamet, spoštovanje do Boga ali brezdušnost, ljubezin do bližnjiga ali terdoserčnost. „Iz obilnosti serca usta govore.“ Mat. 12, 34. Če usta iz obilnosti serca govore, je gotovo serce veliko ljudí prazno, prav prazno; ker kaj se sploh pogovarjajo? Večidel od takó praznih in ljubezni nasprotnih rečí, de jih po vši pravici miljujemo.

Drugič: Neprevidni jezik napravi med ljudmi neskončno veliko hudiga. „Kdor ne greší v besedi,

je popolin mož. On zamore tudi celo teló berzdati. Ako pa konjem berzde v gobec devamo, de so nam pokorni, tudi njih cel život okoli vodimo. Glej! tudi barke, desiravno so velike, in jih močni viharji gonijo, se z majhnim veslam obračajo, kamor jih moč kermilca žene. Takó je tudi jezik scer majhin ud, pa velike rečí vzdiguje. Glej! majhin oginj, velik gojzd zažge. Jezik je tudi oginj, zapopadik vse krivice. Jezik je med našimi udi, in vse telo ognusi, in cel tek našiga življenja zažge, ako se od pekla vname. Zakaj vsaka terma zverin, in ptic, in káč, in drugih žival se ukrotí, in je bila ukrotena od človeške natre; jezika pa ne more noben človek ukrotiti; on je nepokojna hudoba, poln smrtniga strupa. Z njim hvalimo Boga in Očeta, in z njim kolnemo ljudi, ki so po božji podobi stvarjeni. Iz enih ust pride hvala in kletev. Moji bratje! ne smé se takó goditi. Ali studenc iz ene luknje sladko in grenko vodo iztáka.“ Jak. 3, 2–11. „Hud jezik je strupena pšica.“ Jer. 9, 8. Kjer se veliko govorí, greh ne praznuje; kdor pa svoj jezik vlada, je prav moder.“ Preg. 10, 19.

Tretjič: Človek z jezikam ne le svoje sercé razodeva, ampak tudi sebi in drugim dostikrat zlo škoduje, si velike zopernosti na glavo nakoplje, in mnogi sebe in druge z svojim ročnim hudim jezikam ob čast, veljavvo, ljubezin in srečo perpravijo. „Veliko jih je pod mečem padlo, še veliko več pod jezikam.“ Sirah. 28, 22.

Cetertič: Bomo mogli, kakor Jezus pravi, sodni dan za vsako prazno besedo odgovor dajati, tolikanj več tedaj za vse hudobne, opravlive, sovražne, po-hujslive in nespametne govore. Mat. 12, 36.

V. Če je jezik takó nevarna reč, kaj je potem takim treba storiti?

O. „Ogradi svoje ušesa s ternjem; ne poslušaj, kar hud jezik govorí, ter napravi vrata in ključavnice svojim ustam; stópi svoje zlato in srebro, in naredi tehtnico (*vago*) za svoje besede, in potrebno berzdro za svoje usta.“ Sirah. 28, 28, 29. „Kdor svoje življenje ljubi, in vesele dni doživeti hoče, naj krotí svoj jezik.“ I. Pet. 3, 10. Besede so pšice;

predin jih zalučimo, merimo, kam bodo letele; ravno takó moramo prevdariti, predin govorimo; pšice in besede več ne moremo nazaj jemati. Zlasti je treba od drugih ljudí spodobno in razumno govoriti; treba se je varvati, od ptujih ljudí in njih napak pogovarjati se; perpušeno je le, ako dolžnost ali služba terjate.

V. V ktere napake zabrede tisti, kteri na svoj jezik ne merka?

O. V obrekovanje, podpihovanje, raznašanje, iz kateriga med ljudmi neskončno veliko hudiga, sovraštva, prepiri, očitanje, razžaljenje, zmanjšanje ptuje in lastne časti izvira. Dostikrat in clo večidel se ne dajo sošteti nadloge, ki jih hud jezik med ljudmi napravi. To učí vsakdanja skušnja.

V. Kteri ljudje imajo posebno dolžnost, na svoj jezik merkati?

O. Tisti, kteri imajo prav posebno dolžnost, ljubezin, mir in edinost med ljudmi ohraniti; kterih stan ali služba terja, de imajo drugi ljudje do njih zaupanje, ker jih morajo voditi, boljšati in z vsemi ljudmi in stanovi soseske v miru živeti; tisti, od katerih se misliti da, de imajo več pameti, več razumnosti, več pohlevnosti in več ljubezni do bližnjiga. Kdor to imenitno dolžnost v nemar puša, na znanje daje, de ni razumin, de mu ni mar za dolžnost, in de ima razujzdano sercé, v kterm ne more nič dobriga rasti; in nespametni ne bo nikoli nikjer tolikanj potrebniga miru, ljubezni, žegna in veljave našel. Tak neumnež se posebno takrat zlo zadolží in veliko škoduje, kadar v opravilih svoje službe takó ravná; z eno rokó podera, kar je bil z drugo sozidal; in zidanje po tem takim če dalje težji perhaja.

§. 19.

Spoštovanje občutljeja, ki ga ima vsak človek za svojo čast.

V. Kaj naj bo vsakimu človeku perjetniši, kakor srebró in zlató?

O. Čast in dobro imé, ki si jih s poštenim živ-

ljenjem perdobímo. „Dobro imé je boljši, kakor veliko bogastvo; prijetin biti, je bolji, kakor srebró in zlató.“ Preg. 22, 1.

V. Kaj je vsakimu poštenimu človeku lastno?

O. Neki občutljej za čast, ki ga noben človek rad žaliti ne pustí.

V. Kdaj meni vsak človek, de se mu čast skazuje?

O. Ko ga spoštujemo, na-nj porajtamo, mu zaupanje in ravnočutje skazujemo; ko to spoštovanje z besedami in v djanji na znanje dajemo.

V. Kaj žali, razžali in razserdí vsakteriga človeka, kteri svojo čast ljubi; in od kod iz-hajajo večidel kregi in prepiri?

O. Vse, kar bližnjiga občutljej za čast žali; žali, razžali in razserdí tudi njega; in večkrat iz tega izhajajo grobosti, prepíri, sovraštva in pobójí; človek bi večkrat raji vse terpel, kakor razžaljenje svojiga občutljeja za čast.

V. Ali moramo tudi do ubogih ljudí in poslov takó zaderžati se?

O. Tudi; ker tudi oni svojo čast ljubijo, ktera je dostikrat njih edino bogastvo; ker imajo tudi oni sercé in občutljej za čast, ki jih nočejo pustiti žaliti; zadnjič, ker so tudi oni ljudjé in kristjani, otroci božji, sodeleži večniga življenja, naši bratje in naše sestre, in torej hočejo, de jih spoštujemo.

V. Ktero ravnilo se iz tega posname, ki ga moramo v djanji spolnovati, ko smo med ljudmi?

O. Drugím ljudém se perkupimo in jih razveselimo, ako jim čast, perljudnost, zaupanje in spoštovanje skazujemo; odvračamo si pa druge ljudí, in jih žalimo, ako njih občutljej za čast v besedi ali v djanji žalimo, ako jih zaničujemo, na-nje ne porajtamo, jim zaupanje odtegujemo; torej se moramo vsiga varvati, kar občutljej za čast našiga bližnjiga razžali. Kdor se tega ne derží, si dostikrat grobost od drugih nakoplje, in jih nadraži k besedam in djanju, ki jih ne poterdi in obžaluje, ko se je nevolja ulegla. Ni jih bilo treba dražiti.

§. 20.

Posebne ravnila v govorjenji.

V. Kaj je treba govoriti in delati, ko smo med ljudmi?

O. To, kar druge boljša in razveseluje; s čimur se jim perkupimo; s čimur pohlevnost, ponižnost, odkritoserčnost, ljubezin, ravnočutje, spoštovanje na znanje dajemo.

V. Kaj je treba opustiti, ko smo med ljudmi?

O. Vse, kar je drugim nadležno in neprijetno; kar ničemernost, prederznost, napuh, zarobljenost, razujzdanost, neobravnavo, neporajtlivost in neškriterčnost na znanje daje.

V. Zakaj je treba dobro prevdariti, kaj govorimo?

O. Ker drugi ljudje naše sercē in našo pamet po naših govorih cenijo; „zakaj iz obilnosti serca usta govorē.“ Mat. 12, 34. in „jezik je scer majhin ud, pa velike reči vzdiguje“ kakor „majhin oginj velik gojzd zažge.“ Jak. 3, 5. Torej pravi Jezus: „Povém vam pa, de za vsako prazno besedo, ktero bodo ljudje govorili, bodo odgovor dajali sodni dan.“ Mat. 12, 36.

V. Kakšin mora odgovor biti?

O. Perljudin, pohlevin, pametin; neperljudno (*grobo*) je, ako se na pol, natolclivo, ali zasramlivo odgovori.

V. Kaj je treba govoriti, in kaj ne?

O. Le to, kar je pametno, kar je spodobno in druge ljudi boljša ali razveseluje, govorimo. „Vaše govorjenje bodi prijetno, in ne neslano, de bote vedili, kaj je treba slehernimu odgovoriti.“ Kol. 4, 6. Kaj pa ne smemo govoriti, učí s. Pavl: „Vsa nečistost ali lakomnost se še ne imenuj med vami (kakor se spodobi svetim), ali nesramnost, ali nespametne ali gerde besede, kar se ne spodobi.“ Efež. 5, 3. 4. Temu se tudi perštevajo neperljudne (*grobe*) besede, kletve. „Nespametni ima svoje sercē v ustih, pametni pa svoje usta v sercu.“ Sir. 21, 29.

V. Kaj moramo reči od tistih ljudí, kteri radi od nesramnih in gerdih reči govoré?

O. Taki ljudjé razžalijo in ponečasté Boga, ki je sveto bitje, in ki ga bodo le tisti gledali, kteri so čistiga sercá; oni ponečasté sami sebe, se grozno napčno poslužijo ust, s kterimi bi mogli Boga hvaliti, in bližnjiga boljšati; oni razgrínjajo nečistost svojiga sercá, in njih usta kipé nagnusnih govorov; oni se ptujih grehov vdeležvajo, in ne vedó, kolikanj hudiga de storé, in kakó težko bodo pred Bogam odgovor dajali; oni slabé zapovedi keršanskiga zaderžanja, in po tem takim jemljejo ljudém pravo srečo.

V. Zakaj se je varvati skrivnostnih govorov?

O. Ker človek s tem ničemerno na znanje daje, kakor de bi imenitnih reči vedil, ki jih ne smé povediti; to tudi razžali vprične, kakor de bi ne bili vredni tega vediti, kar on vé.

V. Zakaj je treba skerbno varvati se, druge zasmehovati?

O. Kér so po tem takim tudi od drugih zasmehovoni, torej žaljeni, osramoteni in razžaljeni, in bodo morebiti to vse svoje žive dní z nevoljo pomnili; dostikrat je tako djanje začetik velikih nesreč in sovraštva.

V. Zakaj ne smémo od ljudstev, stanov, soesk, družin zaničivo govoriti?

O. Kér s tem vsakiga razžalimo, kteri se jim peršteva, in kér nihče zaničevanja svojiga ljudstva, svojiga stanú, svojiga domačiga kraja, svoje družine rad ne posluša; človek raji poterpi, de kdo njega kake napake obdolží, kakor de njegovimu celimu ljudstvu, njegovimu stanu ali domačemu kraju kak pregrešik očita. Dostikrat iz tega veliko neprijetniga izhaja po družbah.

V. Zakaj se moramo varvati, tudi od posameznih ljudí kej hudigu govoriti?

O. Kér tisti, od kteriga se hudo govorí, večidel izvé, in se maševati želí; tudi je to zapovedi ljubezni do bližnjiga nasproti; in kdor od drugih hudo govorí, na znanje daje nespamet in terdoserčnost.

V. Ali smémo drugim zoper govoriti, ali more biti perljudnost terja, de vse poterdimo ?

O. Tega dostikrat resnica ne perpustí, in tudi perljudnost tega ne terja; vendar pa le takrat zoper govorímo, kadar je treba, in vselej s pohlevnostjo.

V. Ali smemo odgovoriti, ko nismo vprašani ?

O. Ne smemo; zakaj uni ne govorí z nami, in noče naših misel vediti. To je ničemerno in neperljudno; utegnilo bi se nam reči, de nismo bili vprašani.

V. Kaj nam je storiti, ko drugi od drugih hudo govoré ?

O. Ali bi bilo boljši molčati, ali obrekovaniga zagovarjati, se mora po okoljšinah razsoditi; nikoli pa se ne smémo obrekovanja vdeležiti.

V. Kaj nam je storiti, ko drugi nesramne besede govoré ?

O. Moramo na znanje dati, de nam ni všeč, brez de bi hotli razžaliti njega, ki govorí.

V. Kaj nam je storiti, kadar kdo Bogu in veri v nečast govorí, ali preklinja ?

O. Takrat moramo brez strahu prav očitno na znanje dati, de nam to ni všeč; ali je treba takimu brezdušniku očitno zoper govoriti, ali kaj je treba storiti, se mora iz okoljšin spreviditi.

V. Kam zapelje dostikrat človeka bistroumnost ?

O. Prav napčno je, če kdo ljudém svojo bistroumnost kazati, in svoje bistre menitve na znanje dajati hoče; zlasti, če nad kakim človekom, bodi si vpričin ali ne, svojo bistroumnost brusiti hoče; taki ljudjé so pravi neslanci; bojimo se jih srečati, in se jih ogibljemo v družbah; moramo zlo skerbeti, de se bližnjimu ljubezin skazuje.

V. Kaj na znanje daje tisti, kteri imá v navadi drugim primke dajati ?

O. On na znanje daje nespamet in terdoserčnost; zakaj, uni je razžaljen, in mu torej ne bo dober. Kar nimaš rad, de ti drugi storé, to prepoveduje zapoved ljubezni do bližnjiga.

V. Od kterih rečí ne smemo nikoli šaliti (*špasati se*) ?

O. Kar kogá razžali, ga smešniga dela, osramoti, poškoduje, žali, ali mu neprijetno dé, ali ga v skerb perpravi; od tega ne smemo nikoli šaliti, kér je ljubezni zoperno; in nihče, tudi nar bolji prijatel ne, se ne pustí rad za norca imeti. Kar to tiče, nam je treba prav razumnim biti; zakaj, skorej nobena reč človeka takó ne razžali, kakor če je zasmehovan.

V. Kako se z smeham lepimu zaderžanju zoper ravná?

O. Neperljudno je, če se kdo med drugimi ljudmí na glas smeja; tudi bi hitro utegnil tisti kogá razžaliti, kteri se na tihim posmehuje; zlasti, ko bi se kazalo, de tistiga, v kteriga ravno pogleda, zasmahuje.

V. Zakaj je laž posebno ostudna?

O. Lažnik ponečasti samiga sebe, in razžali druge, ktem hoče laž za resnico prodati.

V. Alj je perljudno, drugim v ušesa šeptati?

O. Ni perljudno; kér bi se kazalo, de kdo hoče drugim perkriti, kar jím govori; in to razžali druge.

V. Ali se smé praviti, kar kdo med ljudmí vidi in sliši?

O. To je malokdej prav, in je treba dobro prevdariti, če je to, kar se drugej pové, tistem ljudém, med kterimi je kdo bil, prijetno. Nikomur ni prijetin tak blebetavic, in vsak se ga ogiblje.

V. Na kogá mora merkati, kdor hoče novice perpovedovati?

O. Predin kdo kej noviga pové, móra dobro prevdariti, ali bo té, kar hoče povedati, drugim prijetno, ali ne; ali ne bô kdo s tem razžaljen in osramoten; in ali ne bodo morebiti drugi misliti utegnili, de se veselimo nesreče drugih, ali de imamo hudobne naklepe.

V. Kaj se smé reči, kar tiče pravlice?

O. Pravlice ne smejo nikoli nobeniga žaliti; drugim je dostikrat dolgočasno, jih poslušati; in kdor bi zmirej rad takošne pravlice perpovedoval, bi utegnil na znanje dajati, de ima slabo glavo, kér le nad otročjimi rečmi veselje ima, in od drugih terja, de

naj tudi take prazne reči zamerklivo poslušajo, kar se malokdej zgodi.

V. Ali je spodobno, na druge kazati zlasti s perstam?

O. To hudó razžali, kér človek s tem na znanje da, de kteriga drugiga obrekuje, in mu tudi perkriti hoče, kar govorí.

V. Kakó se moramo zaderžati do ljudí, kteri nas vpričo drugih razžalijo?

O. Človek sam sebe počasti, in pamet na znanje daje, če poterpi in molčí; zakaj drugi bi bili razžaljeni, ako bi se vpričo njih krégati začeli.

V. V čim obstoji podpihovanje, in zakaj je ono ostudno?

O. Podpihovavje nosi drugimu, kar hudiga je bilo od njega govorjeniga; kdor pa to dela, ljubi ne-pokoj, kaže nespamet, terdoserčnost, napravi dosti hudiga; ter ga studita tisti, kteri je govoril, in tisti, od kteriga je bilo govorjeno. „Besede podpihovavca se vidijo priproste, pa vender segajo v oserče.“
Preg. 26, 22.

V. Kaj je storiti, ko se med drugimi krég in prepír začne?

O. Treba je perzadevati si, de se prepíri od-vernejo, in de se začne pametno od kake druge reči govoriti; večidel je nar bolje, se v prepíre ne vtikati.

V. Kaj je storiti, kader moramo komú drugimu kej neprijetniga povedati?

O. V tem je razumnosti treba. Če je treba kogá posvariti, moramo na čas, kraj in okolišine porajtati, de ne bomo več pokazili, kakor dobriga storili; če je treba komú kej žalostniga na znanje dati, moramo to z občutílam in na spodobnim kraji storiti. Kdor ni poklican, in ne naprošen, naj nikar drugim neprijetnih reči ne oznanuje; zakaj, kterimu se naznanijo, jih pomni, in misliti bi se utegnilo, de je naznanovavic nad njimi veselje imel.

V. Kaj je storiti, kader kdo v kaki družbi kej reče, kar veliko nevednost na znanje daje?

O. V taki okolišini se ne smemo smejeti, in njega, ki je govoril, ne učiti, ampak molčati; scer

bo uni osramoten, ter ne bo rad odpustil tistimu, kteri ga je v sramoto perpravil; tistica pa, kteri ga ni osramotiti hotel, bo vedao z veseljem pomnil.

V. Kaj na znanje daje veselje nad nesrečo bližnjiga?

O. Hudobno sercé; in kdor se nad nesrečo bližnjiga veseli, si ljubezin in spoštovanje drugih ljudi krati.

V. Kaj je storiti, kader je kdo vpričo drugih v skerbi, de se ne vé kam djati?

O. Treba je, mu spodobno in pametno na pomoč priti, in on bo to védno s hvaležnim veseljem pomnil.

V. Kaj ti je treba storiti, če kdo s teboj govori, ti kej perpoveduje?

O. Prav hudo bi ga utegnilo razžaliti, ako bi se od njega obernil, na kej drugiga paziti, ali med govorjenjem kej drugiga govoriti začel.

V. Kaj je storiti, kader kdo kej perpoveduje, in drugi na-nj nič ne porajtajo?

O. Takiga moramo posebno zvesto poslušati; s tem mu odvernemo osramotenje, in on bo to hvaležno pomnil. Sploh moramo zamerklivi biti na to, kar druge tiče, in kar drugi čislajo. To terja kersanska ljubezin in perljudnost.

V. Ali se smé drugim vmés govoriti, jih v govorjenji vstaviti, jim pomagati perpovedovati, ali zgodbo bolj natanko perpovedovati začeti?

O. To je nespodobno, ničemerno, in bližnjiga razžali, ker bi hotli skazovati, de vse bolj natanko vémo.

V. Ali smémo vpričo drugih reči, de nas skerbi, kér mislimo, de nam je kej prešlo, ali kér se bojimo kej zgubiti?

O. To bi vse vprične grozno razžalilo.

V. Kader kdo kako znano umetnijo (*kunšt*) pokazati hoče, kaj bi bilo neperljudno?

O. Neperljudno bi bilo, jo prezgodej povédati, in s tem bližnjimu nedolžno veselje kratiti.

V. Ali smémo po starosti drugih popraševati?

O. Tega nimajo vsi ljudjé radi, in se torej ne smé brez potrebe zgoditi.

V. Kdaj moramo in smémo komu svetvati?

O. Kader se spodobi; prevdariti je treba, kdo de sim jest, in kdo uni; nespodobno bi bilo, postavim, ko bi mladenč perletnímu možu, ki je že dosti skusil, kej svetvati hotel. Vender pa bi utegnile take okolišne biti, de je dobro, če mladenč kakimu starejimu kej svetuje, postavim, pot pokaže, ga nevarnosti varuje i. t. d.

V. Kaj nam je storiti, kader nam kdo dober svet da?

O. Tako svetovanje moramo dobrovoljno sprejeti, ali vsaj za dobrovoljni namen odkritoserčno zahvaliti.

V. Kaj je treba storiti, kader nas kdo pozdravi, ali popraša, kakó se mi ali naši znanci počutimo?

O. Za to počostenje ga moramo zahvaliti; zlasti če je višiga stanú.

V. Kaj nam je storiti, kader nam kdo kakšno darilo ponúdi, ktero vzeti moramo, ali vsaj smémo?

O. Perljudnost in hvaležnost terjate, de se nad darílam odkritoserčno veselimo, kakor ljubezin uniga zasluži, ako je ravno nizkiga stanú; dostikrat je neperljudno in razzali, ako darovane reči ne pogledamo, temuč jo nastran položimo, in kmalo potem kterimu drugimu podelimo, zlasti če uni zvé, kteri nam jo je dal.

V. Ali se smejo drugi brez potrebé dosti popraševati?

O. Kdor druge bez potrebe dosti poprašuje, jim je lohka nadležin, kér terja, de bi le na-nj pazili; tudi dostikrat s tem svojo nevednost razodeva; neprijetno je poslušati, če kdo ven in ven poprašuje, in če ga drugi rad ne posluša, ali le na pol ali zasramljivo odgovarja. Oba napčno ravnata.

V. Kaj na znanje daje tisti, kteri med ljudmi premalo ali clo nič ne govori?

O. Dostikrat na znanje daje termo, ali nevédnost, ali nevoljo, ali pomankanje občutila; večkrat pa

molčanje, zlasti med veliko ljudi, iz boljših namenov izvira.

V. Ali je perljudno na znanje dajati, de nam je dolg čas; ko smo med ljudmi, na uro gledati; tiste zapustiti, kteri z nami govoré?

O. Ni perljudno; zakaj s tem drugim naznimo, de nam per njih ni ustreženo; in to jim nečast storí, in jih osramoti.

V. Kakó se morajo sploh mladi ljudjé med ljudmi vesti?

O. Ne prederzno, ampak perljudno, mirno, do padlivo, hvaležno in pohlevno; bolj se spodobi mla dim ljudém molčati in poslušati, de se kej dobriga nauče, kakor dosti govoriti, ukazovati in popraševati.

§. 21.

Pripravost in razumnost.

V. Kteri nauk je dal Jezus Kristus svojim učencam, ko jim je med vse ljudstva iti ukazal?

O. „Bodite razumni, kakor kače, in priprosti, kakor golobje.“ Mat. 10, 16.

V. V čim obstoí prava pripravost?

O. Prava pripravost obstoí v tem, de se, ko se med drugimi ljudmi vedemo, ne lažemo, ne hlíni mo, ne hinavčimo, jih s praznim in neodkritoserčním vklanjanjem ne nadležejemo, v sercu pa strup perkivamo; temuč de vsakimu edkritoserčno, ljubeznivo vse dobro želimo, z vsakim pošteno govorimo in ravnamo. Tako je rekел Jezus od Natanaela: „Glej! to je pravi Izraelic, v ktem ni goljsije.“ Jan. 1, 47. Sercé pripravista nima, takó rekoč, nobenih gubá in nič skritiga.

V. Kaj je pravi pripravosti nasproti?

O. Laž, neodkritoserčnost, hlimba, hinavšina, hudobija i. t. d.

V. Komu nas prava pripravost podobne dela?

O. Bogu, ki je zgol resnica in zgol ljubezin.

V. Komu nas neodkritoserčnost podobne dela?

O. Hudiču, ki je oče laži, in kteri se dostikrat v angela luči spremeni.

V. Kakšin dobičik nam perdobi prava priprostost?

O. Prava priprostost se kmali spozná, in nas drugim prijetne dela; ona nam perdobi ljubezin in zaupanje drugih ljudí; in kolikanj bolj so posvetni ljudje goljufni, tolikanj bolj moramo biti priprosti; zakaj le s tem odidemo hudobnim naklepam drugih. Mat. 10, 16. „Kdor v priprostosti hodi, hodi brez skerbi, kdor pa po hudobnih potih hodi, bo razglašen.“ Preg. 10, 9.

V. Zakaj nas prava priprostost Bogu prijetne dela?

O. Ker nas Bogu podobne dela; zakaj Bog je nar bolj resnično bitje, in njegova beseda je zgolj resnica; on nam v sercé vidi, njemu se nad goljufivim sercam gnusi. Jezus je svojiga Očeta hvalil, de je svoje kraljestvo malim obljudil. Mat. 11, 25.

V. Ali je prava priprostost resnično dolžnost, ki nam jo vera naklada?

O. Je; zakaj ljubezin je zapadnik cele vere; ljubezin pa ni nikoli goljufiva in hinavska, ampak po-hlevna, ponižna in poštena. I. Kor. 13, 1—18.

V. Ali moramo po tem takim vse povedati, kar mislimo?

O. Kratko nikar; vendar pa mora biti vse, kar-koli govorimo, resnično in pošteno.

V. Ktero drugo čednost je Jezus apostelnam s priprostostjo sklepati ukazal?

O. Razumnost.

V. V čim obstoji keršanska razumnost?

O. V tem, de ne govorimo in ne delamo, brez de bi porajtali na čas, kraj, okolišine in na ljudí: de se po nekako ne pregrešimo zoper ljubezin in poštene-nost; razumni se le takih perpomočkov posluži, kteri niso duhu vere zoper; zakaj le ti perpomočki imajo žegen božji in dajo srečno končati.

V. Kaj je priprostost brez razumnosti?

O. Nesepamet, prešernost, neperljudnost (*grossost*).

V. Kaj je razumnost brez priprostosti?

O. Neodkritoserčnost, zvijačnost.

V. V čim obstoji prava modrost vedenja med ljudmi?

O. V keršanski priprosti in keršanski razumnosti.

V. Ali je modrost potrebna?

O. To je de; zakaj brez modrosti človek govori in dela ob neperložnim času; on si veliko neprijetnost na glavo nakoplje, škoduje sam sebi, razžali druge, in napravi prepír. „Je čas molčati, in čas govoriti.“ Prid. 3, 7. „Vse skusite; kar je dobriga, deržite.“ I. Tesal. 5, 21. „Bratje! glejte, kakó de bi ravno hodili, ne kakor nespametni, ampak kakor pametni.“ Efež. 5, 15. 16. „Modrost je bolji, kakor moč.“ Prid. 9, 16. „Blagor človeku, ki je modrost našel, in je bogat z razumnostjo.“ Prid. 3, 13.

V. Kakó si človek pravo modrost perdobí?

O. „Začetik modrosti je strah božji.“ Strah božji je venec modrosti; on deli popolni mir in sad zveličanja.“ Sirah. 1, 16. 22.

V. Kaj utegne človeka zapeljati, de pot prave modrosti zapustí?

O. Strasti, ki brez njih noben človek ni; zdražena strast poterka na vrata, neumnost jih odprè, in ven pride nespamet, in z njo norčije, razžaljenje Boga in bližnjiga, ponečostenje samiga sebe, razpertja in dostikrat velike nesreče.

V. Kaj se iz tega učimo?

O. Kdor hoče med ljudmi v miru in časti živeti, mora znati samiga sebe vladati (*regirati*); on mora z svojimi strastmi gospodovati, pa ne sebe od njih zapeljati pustiti; on ne smé v jezi govoriti in delati, temuč mora prevdariti, predin govorí in dela. Kdor se od svojih neukrotenih nagibov semtertje voditi pustí, se bo vselej, marsikrat zlo, in prav dostikrat prepozno kesal. To zlasti jezik tiče, od kateriga s. pismo govorí: „Stòpi svoje zlatò in srebró, in naradi tehtnico (*vago*) za svoje besede, in potrebeno berzdo za svoje usta.“ Sirah. 28, 29. „Nespametni ima svoje sercē v ustih, pametni pa svoje usta v sercu.“ Sirah. 21, 29.

§. 22.

Ponižnost in pohlevnost.

V. V čim obstoje ponižnost? In v čim ona ne obstoje?

O. Ponižnost ne obstoje v tem, de talente, ki nam jih je Bog dal, in dobro, ktero z njegovo gnado storiti zamoremo, tajimo; temuč v tem, de vse dobro Bogu in njegovi gnadi perpisujemo, Bogu ven in ven čast skazujemo, in časti, ki Bogu gré, ne perlastujejo sebi; de se v mislih in v sercu ne povzdigujemo, temuč svoje napake spoznamo, Boga in ljudi odpušenja prosimo, in svojiga bližnjiga odkritosereno časti-mo in ljubimo.

V. Kdo nam je dal nar lepši zgled ponižnosti?

O. Jezus Kristus, „kteri, desiravno je bil v božji podobi, ni v rop štel Bogu enak biti, temuč je sam sebe v nič storil, ko je podobo hlapca na-se vzel, človekam se vpodobil, in po unanjim najden bil kakor človek. Ponižal je sam sebe, ko je bil pokorin do smerti, smerti pa na križi.“ Filipj. 2, 6—8. S kako ponižnostjo je Sin božji z svojimi ubogimi učenci ravnal, jim noge umival, in jih svoje otroke, otročice, prijatle in brate imenoval!

V. Kaj je s ponižnostjo vselej sklenjeno?

O. Pobožnost do Boga, spoznanje samiga sebe, in pohlevnost do drugih ljudi, bodijo bogati ali ubogi.

V. Kaj je pravi ponižnosti nasproti?

O. Napuh, povzdiganje samiga sebe, prederznost, ničemernost in bahanje, hinavšina, ošabnost in zaničevanje drugih ljudi.

V. Ali je napuh, napaka le imenitnih in bogatih ljudi?

O. Nak; temuč velikrat tudi ubogih in nizkih ljudi; zakaj napuh obstoje v povzdiganji samiga sebe, v ničemernosti in bahanji; v té napake pa zubredejo ne le imenitni in bogati ljudje, ampak tudi nizki in ubogi.

V. Kakó se ponižnost skaže, kar tiče vsakdanje življenje, čast, veselje?

O. Ponižni rad skazuje čast, in tudi njemu jo

radi drugi skazujejo; on na znanje daje vero, bogabojecnost in pravo pamet; on se ne derzi svojoglavn svojih napak, temuč se pusti rad posvariti; on je Bogu in ljudem prijetin, ker sam sebi nobene casti ne perlastuje, temuč Bogu cast daje, in tudi svojiga bližnjiga po spodobnosti casti; torej pravi Jezus: „Kdor se ponižuje, bo povišan.“ Luk. 14, 11. In sv. Pavl pravi: „Ponižal je (Jezus) sam sebe, ko je bil pokorin do smerti, smerti pa na križi. Zato ga je tudi Bog povišal, in mu dal imé, ktero je čez vse imena, de se v imenu Jezusovim vsako koleno perpogne teh, ki so v nebesih, na zemlji, in pod zemljo.“ Filipj. 2, 8—10.

V. Kaj hudiga izvira v življenji iz napúha, ničemernosti in bahanja?

O. Napuhnjeni daje hud zgled pozablívosti na Boga, ker cast, ki Bogu gré, sebi skazuje; on zaničuje svojega bližnjiga, in mu odteguje spodobno ljubezin in cast; on je precej razžaljen, ker veliko terja; on si zaničevanje in zasramovanje nakopljuje; vsi se ga ogibljejo; drugi se veselé, kader je ponižan; on razodevá nespamet, in je zasmehovan. To učí življenje vsakiga napuhnjeniga človeka. „Vsak, ktero se povijuje, bo ponižan.“ Luk. 14, 11. „Kjer je napuh, tam bo tudi osramotenje; kjer je pa ponižnost, tam je tudi modrost.“ Prig. 11, 2.

V. V ktere napake, kar tiče obnašo med ljudmi, zapelje ničemernost?

O. Ničemerni človek je prederzin; on se, kader je med ljudmi rad skazuje; rad govorí od sebe, in svojih reči; rad permerja to, kar je on in kar imá, tistimu, kar so in imajo drugi ljudje; in hoče zmirej boljši biti, in bolji reči imeti; on na glas dopadenje kaže nad svojimi lastnimi mislimi in pravlicami, rad veliko govorí, in ne pusti drugih govoriti; hoče, de naj drugi posebno na-nj merkajo, in govorí rad in brez potrebe neznane jezike (*sprah*); on se rad skrivnostniga dela, in hoče, de drugi mislij, de veliko posebno imenitniga vé; dostikrat se vsiga razmišleniga déla in v imenitniši reči zamáknjeniga; on

si ne pustí rad zopergovoriti, in terdi svojoglavno svoje menitve i. t. d.

V. Zakaj se je treba varvati ničemerniga zaderžanja med ljudmi?

O. Ničemerni na znanje daje, de je otročji, ter smešin postane; on zgledu svojiga Odrešenika zoper ravná; on sam sebe poniжуje, ko se hoče povikšati.

§. 23.

Od sódeb.

V. Kdaj se čez bližnjiga prenaglo sodba sklene?

O. Če se sodba sklene, predin je bilo zadosti preiskano; ali je namreč takó, kakor mislimo.

V. Ali je prav poprej soditi, predin smo popolnama prepričani?

O. Kdor prenagle sodbe sklépa, 1) Bogu v pravico séga, zakaj Gospod je sodnik, in vidi ljudém v serce, mi pa ne; 2) on v sercu ljubezni in časti, ki smo jih bližnjimu dolžni, zoper ravná; vsakteri imá pravico, de se nezaslišan ne obsodi; in tudi mi nimamo radi, de nas drugi prehitro obsódijo; 3) tudi zlo žali bližnjiga, če on zve, kar se od njega govori, ali kar se od njega misli; prehitre sodbe izvirajo iz terdoserčnosti, krivice in neusmiljenja, ki jih bo Bog gotovo šrafal; 4) človek s tem sam sebi dosti nepotrebnih križev nakoplje, in velikrat hude zamere in tudi sovražne tožbe; 5) iz takih neprimisljenih besedí izvirajo dostikrat sovraštva za ves čas življenja; 6) skušnja učí, de se večidel sami sebe goljfamo; de je vse drugači; de uni, ne de bi bil kej hudiga mislil, temuč de je clo prav dōbro mislil, kar v hudo izlagamo.

V. Skterimi besedami prepové Jezus vse prenaglo sojenje?

O. Jezus pravi: „Ne sodíte, de ne bote sójeni. Zakaj s kakoršno sodbo sodite, s takošnò bote sójeni; in s kakoršno méró mérите, s takošno se vam bo nazaj mérilo. Kaj pa vidiš pezder v očesu svojiga brata, bruna pa v svojim očesu ne čutiš? Ali kakó praviš svojimu bratu: Pusti, de izderem pezder iz

tvojiga očesa; in glej! brun je v tvojim očesu? Hinavic! izderi poprej brun iz svojega očesa, in potlej glej izdreti pezder iz očesa svojega brata.“ Mat. 7, 1—5.

§. 24.

Poterpežlivost in krotkost.

V. Kdaj smo poterpežlivi in krotki?

O. Smo poterpežlivi, ako poterpimo in s pohlevnim molčanjem prenašamo, kar ne moremo prenarediti, ali ravno zdaj prenarediti nočemo. Smo krotki, ako smo vedno pohlevniga sercá, ako se ne damo razserditi, in ne v jezo perpraviti, ali de bi se kre-gali. Smo pohlevni, ako vse dobro ločimo in preudarjamo, in vse ob svojim času in kakor se gré, na-rejamo. Ako vse to ne iz terme in nevolje, ampak premisljama in zavolj Boga storimo, de dobro tolikanj bolj gotovo, in kakor Bogu dopade, in tolikanj bolj srečno storimo.

V. Zakaj nam je treba, poterpežlivim, krotkim in pohlevnim biti, de zomoremo med ljudmi shájati?

O. Kér noben stan ni brez terpljenja in noben človek brez napak; nadloge, strasti in napake nas pa vselej v nepoterpežlivost dražijo, in v poterpežlivosti vadijo. Moramo znati terpeti in molčati. Naše lastne napake nam dolžnost nakládajo, de sami seboj poterpljenje imamo, in tudi drugi morajo z nami poterpeti. V vsim moramo spolnjenje božje volje perčakovati; kdor tega ne storí, ne moli za res, de bi se božja volja zgodila; zakaj on hoče po vsi sili, de naj se per ti priči njegova lastna volja zgodí; on bo vedno le v opovere zadeval, in dobro se ne bo zgodilo. Nepoterpežlivi osramoti, in trudin svoje terme spet v svojim sercu pokoja iše, in se samiga sebe sramuje.

V. Kaj se smé terditi od napake, ki se ji pravi: „Vse za zlo vzeti“?

O. Treba se je varvati napake, ki se ji pravi: „Vse za zlo vzeti;“ zakaj, dostikrát se pokaže, de je to, kar na hudo izkládamo, ako bolj natanko preudarimo, vse drugačno, ali vsaj ne takošno, kakoršno

se nam je zdélo; de je bilo to, kar smo na hudo izkladali, od bližnjiga clo iz dobriga namena storjeno, ali vsaj ne iz tako hudiga, kakor smo mislili; ali de storjeni pregrešik ni izviral iz hudobne volje, ampak iz človeške pozablivosti. Ako bližnjimu zaupamo, si on to v čast šteje, in mi se mu perkúpimo; ako mu ne zaupamo, ga to razžali, in po tem takim se človeške serca sprejo. Ljubezin je vedno nagnjena, reči na dobro izkládati; zakaj „ona vse preterpi, vse veruje, vse upa, vse prenese.“ I. Kor. 13, 7.

V. Kaj škoduje nepoterpežlivost?

O. Nepoterpežlivost Bogu v roke séga, in se večidel takih perpomočkov posluži, ki ne pomagajo cilj doseči, temuč veliko bolj od cilja odvračujejo. Nepoterpežlivost razžali krotkost Jezusa Kristusa, in perzaneslivost, ki jo Bog z nami in stoliko našimi napakami ima; nepoterpežlivost ni gorečnost (*ajfer*), temuč izvira iz neke strasti, ktero nikoli žegen božji, ampak le osramotenje nasleduje. Nepoterpežlivost draži v jezo druge ljudi, kteri se nam zoperstavljajo in nam zopergovoré, namesti de bi nas slušali (*bagali*). Nepoterpežlivost razžali Boga, škoduje zdravju in razžali ljudi.

V. Kaj je poterpežlivosti nasprotno?

O. Terma, jeza, razpertje, nepohlevnost, nepokoj, nestanovitnost, nevolja. „Gorje njim, ki so poterpežlivost zgubili; kteri so pravo pot zapustili, in se na napčne pota spustili.“ Sirah. 2, 16.

V. Po čim se da prava pamet človeka spoznati?

O. Po tém, če sta on in njegova pamet pohlevna; zakaj s. pismo pravi; „Nespametni ima svoje serce v ustih, pametni pa svoje usta v sercu.“ Sirah. 21, 29.

V. Kteriga zgled naj kristjan pred očmi ima, ko se med ljudmi vede?

O. Zgled Jezusa Kristusa, kteri ni zmerjal, ko je bil zmérjan, in kteri pravi: „Vzemíte moj jarm na-se, in učíte se od mene, kér jest sim krotak in iz serca ponižin, in bote pokoj našli svojim dušam. Moj jarm namreč je sladák, in moje breme je lahko.“ Mat. 11, 29. 30. Sveti Pavl piše kristjanam: „Bo-

dite poterpežlivi z vsimi.“ I. Tesal. 5, 14. „Nadloge naredé poterpežlivost, poterpežlivost skušenje, skušenje pa upanje, upanje pa ne bo osramoteno.“ Rimlj. 5, 3—5. S. Peter apostel pravi: „Perdenite k svoji veri zderžnost, k zderžnosti poterpežlivost, k poterpežlivosti pobožnost, k pobožnosti bratovsko ljubezin, k bratovski ljubezni pa božjo ljubezin.“ II. Petr. 1, 5—7.

§. 25.

Enakodušnost in čmernost.

V. Kteri se imenuje enakodušin?

O. Tisti, kteri, kolikor je človeku mogoče, svojo serčnost, mir svojiga sercá in veselnost svojiga duhá ohrani. „Vselej bodite veseli.“ I. Tesal. 5, 16.

V. Ali je človeku lohka ali težko enakodušni mu biti?

O. Težko je; zakaj sami sebe in drugi ljudje nas utegnejo žaliti ali veseliti; vsak človek ima svoje napake, svojo občutlivost in dostikrat skrivno terpljenje na sercu in na telesu, ki mu veselje kratijo; tudi živimo z ljudmi, kteri imajo svoje slabosti in težave, in so zatorej velikrat na duši in telesu bolni, in nas torej nadleževajo. Marsikrat nesreče ali neprijetne pérgodbe mir našiga sercá motijo; mnogikrat tudi vreme veselnost našiga sercá kazi.

V. Kteri dobri nasledki izvirajo iz enakodušnosti?

O. Človek, ki je vedno mirniga serca in veselniga duha, je prijetin človek, kteriga povsod radi imajo, s kterim je prijetno živeti, s kterim drugi ljudje radi živé; v miru svojiga serca ima tak človek veselje nad molitvijo; neprijetne reči prenaša pobožno in lohka; on nikogar ne nadležuje, nikogar ne draži in ne žali, in rad komú kej postreže.

V. Kako si zamoremo enakodušnost perdobiti?

O. De si prelepo čednost enakodušnosti perdobimo, se moramo z molitvijo perpravljati, de vsakdanje male in velike težave poterpimo, brez de bi mir serca zgubili; v zjutranji molitvi moramo terdne

sklepe delati, de si ne bomo dali miru svojiga serca podirati; moramo sami na-se paziti, sami sebi iz pota iti, in seboj gospodovati; nikoli ne smemo iz misel spustiti, de na svetu živimo, na ktermin vsak dan svojo nadlogo ima; de živimo z ljudmi, kterih nobeden ni brez napak.

V. Zakaj nam je častito enakodušnim biti?

O. Ker enakodušnost veliko pameti, vere, ljubezni do bližnjiga na znanje daje; vse to pa človeku čast dela pred Bogom in pred ljudmi. Enakodušni je podobin možu, kteri je sozidal svojo hišo na skalo; ako ravno pridejo viharji, hiša ne pade. Skala, na ktero se mora pohištvo enakodušnosti sozidati, je pamet, vera, zatajevanje samiga sebe. „Sad duhá pa je: Ljubezin, veselje, mir, poterpežlivost, milosrđnost, dobrotlivost, perzaneslivost, krotkost, vera, po-hlevnost, zderžnost, čistost.“ Gal. 5, 22. 23.

V. Kaj je enakodušnosti nasprotno?

O. Čmernost; navada se od svoje terme gospodovati, in takó rekoč od vsake sapice, od vsakiga nasprotljeja, od vsakiga neprijetniga oznana mir serca motiti pušati.

V. Iz koga izhaja čmernost?

O. Iz hude navade, iz bolehnosti, iz praznih misel; čmerniga clo muha na steni razdražiti utegne; on se sam nad seboj huduje; on spozná neumnost svoje napake, in si perzadéva jo odpraviti. Ako se pa naráša, utegne človek takó nadležin in siten postati, de ni moči z njim shajati, in de se mu vse od deleč ogiblje.

V. Zakaj se je treba čmernosti varvati?

O. Ker čmerin človek sebi in drugim ljudem življenje brez potrebe grení; on nima nobeniga veselja nad Bogom, nobeniga nad seboj, nobeniga nad bližnjim, nobeniga nad opravili; vse mu je na poti. Iz tega izvira med ljudmi, ki morajo med seboj živeti, neskončno veliko hudiga; krégi, prepíri, kletve, razpertja.

V. Kako se mora s čmernim človekom ravnati?

O. Kakor z bolníkam, kteriga bolezin clo nič ni nevarna; (razun starih ljudí, kteri vselej posebno

zamerklivost, poterpežlivost in ljubezin terjajo, ker jih starost in slabosti tarejo.) Čmerni se ne smé dražiti; kolikor menj na njegovo termo porajtamo, toliko poprej gré v sé, spozná, de se nerodno vede, torej preudarja, kakó de bi se v prihodnje nedolžniga veselja drugih ljudí vdeležiti zamogel. Ko se čmernost uleže, se bo čmerni človek dal podučiti in pogovoriti.

V. Zakaj se morajo sosebno mladi ljudje čmernosti varvati?

V. Ker večidel ničesar ni, kar bi mladim ljudem nedolžno veselje kratiti utegnilo; se morajo tudi iz mladiga napake varvati, s ktero drugim ako ravno ne nadležni, vender vselej neprijetni postanemo. Čudnih ljudí nikjer radi nimajo.

§. 26.

Napeljevanje k dovoljnosti.

V. Z kom moramo vselej dovoljni biti?

O. Z Bogom in z njegovo voljo; naša sreča je, naša čast, in naše veselje, ko se božja volja zgodí; zatorej molimo v Očenaši: „Zgodi se tvoja volja.“ Božja volja je vselej sveta in modra, desiravno božjih potov ne moramo izvediti.

V. V čim obstojí pravo veselje tega življenja?

O. V dovoljnosti, ki iz Boga izvira; v tistem dušnem miru, ki iz otročjiga izročenja v božjo voljo izhaja.

V. Z kakšnimi ljudmi je bolj prijetno živeti?

O. Z dovoljnimi; zakaj oni so ljubeznivi, in ne napravijo lohka drugim ljudem nevolje; oni govoré pametno in mirno od svetá in ljudí, in ne terjajo na tem svetu brez terpljenja biti; oni se ne togoté, in ne grajajo drugih.

V. Kaj je dovoljnosti nasprotno?

O. Nedovoljnost; ako kdo ni z nobeno rečjo dovoljin, ako vse graja in ogerdi; vse stanove ponečasti, zmirej le neprijetne novice razznanuje.

V. Zakaj se moramo dovoljnosti navaditi?

O. Dovoljni človek časti Boga, ker mir svoji-

ga sercá v dovoljnosti z Bogam iše; on rad moli, ker je njegovo sercé občutlivo za vsako dobro oponjenje; njegovo življenje je takó prijetno, kolikor je na tem svetu mogoče; on vzíva veselje, ki ga je Bog dobrimu človeku na tem svetu perpravil; on nadloge ložej prenaša; on se veliko neprijetnostim ogne, ki iz nejevolje izvira; on je povsod prijetin in všeč, zakaj njegove besede ozivljajo človekovo sercé; on časti ljudi, zakaj oni si v čast štejejo, ako smo z veselim sercam med njimi.

V. Zakaj se moramo nedovoljnosti varvati?

O. Nedovoljni razzali Boga, kteriga previdnost ali tají, ali vsaj ni z njo dovoljin; njegovo britko sercé mu ne pustí moliti, in je neobčutlivo za vero in za ljubezin; on si svoje življenje teží brez uzroka (*Curšoha*), in ne vzíva dobriga, ktero je dobrotlivi Bog vsim dobrim ljudém perpravil; on je nehvaležin do svetá in do ljudí, in dobrote z neperljudnostjo in z grajanjem povračuje; on se rad nedovoljnim ljudém perdrži, in si dostikrat veliko nesrečo nakoplje; večkrat ta huda strast iz gol navade, iz svojoglavnosti, iz lakomnosti, iz osramotene ničemernosti izvíra. Veliko ljudí z nedovoljnostenjo kaže, de se na tem svetu dobro počutijo; zakaj ko bi jih za res križi težili, bi molčali, in bi ne tožili zavolj majhnih znišljenih nadlog; še menj pa bi se v rečí vtikalí, ktere jih ne tičejo; zakaj kteri je v resnici nesrečin, ima sam seboj dosti opraviti. Nedovoljni daje sploh slab zbled, in mir mnogih kazí. Kaj je pač na svetu bolj neprijetno, kakor ljudí poslušati, ktemi ni nič všeč; kteri vsako reč grajajo, kteri vedno le neprijetnih rečí in novic perpovedujejo. Drugi ljudjé bi utegnili hitro nedovoljniga natolcevati, torej ogibati se ga, ker se vedno bojé, de bi jim miru ne kazil. Zadníc misli, govorjenje in djanje nedovoljniga ni perpravljanje za nebesa, v ktere le skoz ózke vrata pobožniga terpljenja priti zamoremo.

V. Kaj s. Pavl, kar to tiče, kristjanam zapoveduje?

O. „Vselej bodite veseli.“ I. Tesal. 5. 16.

§. 27.

Mirnost, perjenlivost, spravnost.

V. Od kterih govorí Jezus, de bodo otroci božji imenovani?

O. Od mirnih: „Blagor mirnim; kér bodo otroci božji imenovani.“ Mat. 5, 9.

V. Kaj hoče Jezus s temi besedami reči?

O. Mirni takó dobro voljo, tolikanj boğaboječnosti, poterpežlivosti, pameti i. t. d. na znanje dajejo, de jih bo Bog za svoje prave častivece in otroke spoznal, in po vrednosti obdaroval. Zatorej jih Jezus srečne imenuje, ker je človeku nar veči čast in nar veči sreča, če ima Bog nad njim dopadenje, in če ga on za svojiga otroka spozná, in po očetovo z njim ravná. S. Pavl piše kristjanam v Rimu: „Bodite ene misli med seboj . . . Ako je mogoče, kolikor je per vas, imejte mir z vsimi ljudmi.“ Rimlj. 12, 16. 18.

V. Ktere dobre nasledke ima mirnost, kar tiče božjo službo in srečo sedanjega življenja?

O. Sercé mirniga človeka je veselo in pokojno; v tem veselji in v tem pokoji rad moli, ter časti in hvali Boga; on je ljubezniv do ljudi, tih in postrežliv; on časti bližnjiga, sebi in drugim veliko veselja napravlja; od sebe in od drugih mnogih neprijetnost odvrača.

V. Kaj je mirnosti nasprotno?

O. Nagnjenje prepirati se, drugim zopergovoriti in jih grajati.

V. Zakaj je nagnenje „prepirati se,“ šrafinge vredno? In zakaj se ga mora kristjan varvati?

O. Ker to nagnenje večidel iz hude navade, terme, jeze in strasti izvira in vselej hude nasledke ima; Bog se razžali z nespodobnim govorjenjem. Ako je sercé razkačeno, nima človek nobeniga veselja nad Bogom, nad molitvijo in nad božjo službo; on ponečasti svojiga bližnjiga, ga žali in razžali po mnogoterih potih; on ponavlja preteklo jezo, in napravlja razpertije in sovraštva; zdravje in vse dobro

se popači ; v hiši , kjer se ven in ven kregajo , ne more dobrí duh prebivati , veliko bolj so serca hudobnimu duhu odverte ; ondi ni hišniga mirú , ne žegna božjiga , ondi torej ni prijetno živeti ; taka hiša je živa podoba pekla , od kteriga Jezus pravi : „ Tam bo jok in škripanje z zobmi .“ Mat. 13, 42. 22, 13. 24, 51. Ze Salomon pravi : „ Bolji je kosčik suhiga kruha z veseljem , kakor hiša polna darov s prepíram .“ Preg. 17, 1. In s. Pavl piše : „ Služabnik Gospodov se ne smé prepírati , temuč naj bo do vsakiga krotak , naučliv in poterpežliv .“ II. Tim. 2, 24.

V. Kdo nam je nar lepši zgled mirnosti dal ?

O. Jezus Kristus , „ kteri ni greha storil , tudi ni bila najdena goljsija v njegovih ustih . On , ko je bil perklinjan , ni klel ; ko je terpel , ni pertil , temuč se mu je vdal , kteri ga je sodil krivično .“ I. Petr. 2, 22. 23.

V. Kaj je z mirnostjo vselej sklenjeno ?

O. Perjenlivost , ki raji krivico terpi , kakor de bi bil mir kažen . Jezus učí to čednost z naslednjimi besedami : „ Jest pa vam rečem , hudimu se ne zoperstaviti ; temuč če te kdo udari po tvojim desnim licu , pomoli mu še uniga .“ Mat. 5, 39. Kar to tiče , je Abraham lep zgled dal , kteri je , de bi z Lotom , z svojiga brata sinam , ne živel v nepokoji , njemu letó na ponudbo dal : „ Naj ne bo krega med menoij in teboj , med mojimi in tvojimi pastirji ; zakaj brata sva . Glej ! vsa dežela je pred teboj ; prosim , loči se od mene ; ako se na levo stran verneš , se bom jest desne deržal ; ako si desno izvoliš , grem jest na levo .“ I. Mojz. 13, 8. 9. Brezštevilne neprijetnosti bi bile odvernjene , ko bi le ljudjé ob pravim času molčali in govorili .

V. Kaj je treba reči od hude navade „ drugim zopergovoriti ?“

O. So ljudjé , ki radi zopergovoré brez potrebe in brez prevdarjenja ; oni nič ne morejo slišati , de bi uniga neresnice ne dolžili , in svojih misel ne pravili . Veliko jih je , kteri vedno zopergovoré , veliko perpovedujejo in malo mislico . Te hude navade se je treba skerbno varvati , zakaj neperljudna je , nespa-

metna in druge žali, in taki ljudjé se prav neprijetno vedejo. Govor in menitev bližnjiga moramo vselej čislati; zlasti pa naj mladi ljudjé to spolnujejo.

V. Ali se zamore med ljudmi mir ohraniti, če smo nespravni, če nočemo razzaljenja pozabiti in odpustiti?

O. Ne more se; zakaj nespravni ljubi prepír, in netilo nesrečnega ognja vedno v svojim sercu nosi; spravni pa očisti svoje sercé od kvasu sovražnih željá; on pozabi razzaljenje, in je vedno perpravljen spraviti se z svojim zopernikam.

V. Ktere dolžnosti ima kristjan, kar to reč tiče?

O. Kristjan mora iz serca odpustiti, kakor želi in Boga prosi, de bi njemu grehe odpustil. „Odpusti nam naše dolgē, kakor tudi mi odpušamo svojim dolžnikam.“ Mat. 6, 12. Kdor takó moli in ni spravniga sercá, ravná kakor tisti hlapec, kterimu je Gospod ves dolg odpustil, kteri je pa svojiga sohlapca zavolj majhniga dolgá davil, in zatorej obsojen bil ves dolg poplačati. Jezus še perstavi: „Takó bo tudi moj nebeški Oče vam storil, ako ne odpustite vsakteri svojimu bratu iz svojih serc.“ Mat. 18, 35. Torej nam Jezus svetuje: „Hitro se spravi z svojim zopernikam, dokler si z njim na potu, de te kje zopernik ne izdá sodniku, in de te sodník ne izdá služabniku, in de ne boš v ječo veržen. Resnično, povém ti, ne pojdeš venkej od ondod, dokler ne placaš zadnjiga vinarja.“ Mat. 5, 25. 26.

V. Kaj dobriga pernaša spravnost za človeško življenje?

O. Spravnost dela čast tistimu, kteri se pervi spraviti hoče; bolj pametni perjenja; ona zopet vpelje mirno veselje v hiše, v soseske, v mesto, brez ketrica se srečno življenje ne da misliti; ona dostikrat velikih nesreč ubrani, ki velikrat otroke in vnuke obsegajo; nespravni ponečasti svoje sercé, torej se nad njim studi Bogu in ljudém.

V. Kaj je spravnosti nasprotno?

O. Poželjenje maševati se, drugimu hudo z

hudim, škodo z škodo, obrekovanje z obrekovanjem povračevati.

V. Zakaj je to poželjenje ostudno in štrafsinge vredno?

O. Maševanjaželjni ne bo per Bogu usmiljenja našel, ker tudi on svojimu bližnjimu usmiljenja in perzanašanja ne skazuje; on Bogu v roke sega, zakaj Bog je sodnik, ki bo hudo šrafal; mi smo pa ljudjé, ki božjiga usmiljenja potrebujemo, in torej eden drugimu ljubezin, perzanašanje in usmiljenje skazovati moramo, de se bo Bog nas ob sodbi usmilil; maševanjaželjni tají vero, ker tají nje duha; on preoberne red človeške družbe, po kteri imá le gospiska pravico, meč v roke jemati. Marsikdej zapelje maševanjaželjnost v sovražne dela, ki imajo prav hude nasledke, dostikrat hujši, kakor jih je maševanjaželjni namenil; in veliko maševanjaželjnih je moglo svoje hudičeve veselje z zgubo časti, premoženja, svobodnosti in tudi svojiga življenja plačati. Torej pravi s. Pavl: „Ne delajte si sami pravice, preljubi! ampak dajte prostor jezi (*božji*). Zakaj pisano je: Meni gré maševanje, jest bom povernil, pravi Gospod.“ Rimlj. 12, 19.

§. 28.

Pravičnost, poštenost in odkritost.

V. V čim obstojite pravičnost in poštenost?

O. V tem, de se vsakimu pustí, pervoši, in da, kar mu gré; in de se nobenimu nič ne vzame, ne zavídi in perderžuje, kar mu gré; de spolnimo, kar smo obljudili; de nikogar ne ganemo, z nikomer zvijačno ne ravnamo, nikogar z lažjo in goljsijo ob njegovo premoženje ne perpravimo. „Dajte vsakterim, kar jim gré; dacijo, komer dacija, col komer col, strah komer strah, čast komer čast.“ Rimlj. 13, 7.

V. Kaj je pravičnosti in poštenosti nasprotno?

O. Krivičnost in nepoštenost, tatvina, goljsija, zavídnost, laž, nevošlivost, prekanjenost, prebrisnost, nezvestoba v besedi, nezvestoba v spolnovanji dolž-

nost svojiga stanú, kader opušenje dolžnosti tudi bližnjimu krivico dela.

V. Zakaj nam je dolžnost pravičnim biti?

O. Ker je Bog pravičin, in ker mi, kakor božji otroci, in po božji podobi stvarjeni, takó ravnati moramo, kakor Bog. Druga zapoved v postavi nam zapové, de naj svojiga bližnjiga ljubimo, kakor sami sebe, de naj vsakimu storimo, kar sami radi imamo; de naj opustimo, kar sami nimamo radi; mi pa radi imamo, ako drugi z nami pravično in pošteno ravnajo, ako nam niso nevošlivi, ako nas ne goljsfajo. Mat. 7, 12. 22, 39.

V. Kakó se da poštenost človeka sosebno spoznati?

O. Po tem, če svoje besede spolnjuje, ali ne; če dnarjev na posodo jemlje, in jih ne povračuje, ali se clo tistiga ogiblje, kteri mu jih je posodil. „Krični na posodo jemlje, pa ne povračuje.“ Psalm. 36, 21.

V. Kakó je Bog že v stari zavezi dolžnost pravičnosti naznanil?

O. „Naj ne ostane plačilo tvojiga najemnika per tebi do drugiga dné.“ III. Mojz. 19, 13. „Ne storite nič krivičnega, ne v sodbi, ne v vatlu, ne v težilu, ne v meri. Vaša tehtnica, vaše težilo, vaša méra, in vaš polovnik naj bodijo pravični.“ III. Mojz. 19, 35. 36. „Goljufna tehtnica je gnusoba pred Gospodom; pravično težilo pa mu je dopadljivo.“ Preg. 11, 1.

V. Ktere dobre nasledke imate pravičnost in poštenost?

O. Pravični in pošteni človek časti Boga, zakaj on ravna kakor Bog; on razkazuje vero, ki vse krivice in goljsfije prepoveduje; on z svojim zgledam zapovedi in čast vere zvekšuje; on množi sploh ljubezin do bližnjiga, in storí, de se revežem rado na pomoč pride; pošteni je povsod prijetin in časten, v potrebi najde veliko prijatlov, ker se od njega da reči, kar je Jezus od Natanaela govoril: „Glej! to je pravi Izraelic, v kterim ni goljsfije.“ Jan. 1, 47. Po-

šteni življenje prijetno dela, zakaj ondi je dobro stanovaati, kjer se smé reči: „Mož beseda.“

V. Ktera druga čednost je vselej s poštenostjo sklenjena?

O. Odkritost z razumnostjo in pripravostjo. Čednost keršanske odkritosti ne terja, de naj človek vse pové, kar misli, zakaj iz tega bi dostikrat veliko hudiga izhajati utegnilo; terja pa, de naj nič ne govorimo, česar sercé ne vé. Sercé in usta morata biti sklenjena; drugi ljudjé to kmalo spazijo, ter ljubijo pošteniga, odkritoserčnega moža; taki ljudjé pa, kteri jo, kakor pravijo, za ušesmi imajo, kteri se ne dajo nikoli spoznati, in od katerih se nikoli ne vé, ali jim je ustreženo, ali ne, niso prijetni.

§. 29.

Nesamopridnost in velikoserčnost.

V. Kdo ni samopridin (*lastniga dobička šeljin*)?

O. Kdor svojimu bližnjimu ljubezin; čast in pomoč skazuje iz bogaboječnosti, iz prave ljubezni, iz spoštovanja do bližnjiga; in ne zavolj svojiga lastniga dobička, de bi dnarjev, plačila ali hvale dobil. Iz nečistih, ničemernih in samopridnih namenov so Farizeji molili, in druge dela opravljali; oni so bili samopridni, in Jezus pravi od njih: „Prejeli so svoje placilo.“ Mat. 6, 2. Usmiljeni Samarjan ni bil samopridin. Luk. 10, 35.

V. Zakaj ne smémo samopridnosti streči, ko drugim čast in ljubezin skazujemo?

O. „Ker ljubezin,“ kakor s. Pavl pravi „ne iše svojiga“ temuč nad tem veselje ima, kar je bližnjimu koristno, in mu veselje in čast dela. I. Kor. 13, 5. Ljubezin je pa zapopadik vših zapoved; in nimamo radi, ako nas kdo le s praznimi besedami odpravlja, nam pomoč in čast skazuje, de iz tega dobičik ima. Ali se ni Jezus Kristus iz velikoserčne ljubezni za nas v smert dal.

V. Kakó samopridni samiga sebe in druge ljudi ponečasti?

O. Samopridni ponečasti samiga sebe; zakaj gerdo je, dobro le iz samopridnih namenov delati, in ljudjé zaničujejo samopridniga in samogoltniga, kteri v vsim le lastniga dobička iše. Samopridni ponečasti svojiga bližnjiga; zakaj on pokaže, de ne časti, ne ljubi, ne iše njega, ampak le njegove dnarje; to je pa hudo razžaljenje. Samopridni ponečasti vero, ktere popolnamost je prava ljubezin; on ponečasti Boga, ki je po njega podobi stvarjen; Bog nam pa ljubezin, pomoč in čast skazuje, ker nas ljubi; samopridni ne ravná po zgledu Jezusa Kristusa, kteri je nas iskat prišel.

V. Kaj je z nesamopridnostjo vselej sklenjeno?

O. Velikoserčnost, ktera v té obstoji, de vse strasti in samopridne namene od sebe odpravimo, in z zatajovanjem samiga sebe le iz viših namenov ravnamo. Velikoserčni noče samopridnosti streči, noče le lastniga dobička iskati; on se noče maševati, in se ne pustí od poželjivosti gospodariti; on svoje imenitnosti v tem iše, de ravná kakor Bog, ki je po njegovi podobi stvarjen, ki je njegov otrok in delež. Zatorej je velikoserčni vselej pravičin, dobrotliv, spravin, postrežliv, usmiljen, pošten, in se rad vsiga znebi, kar keršanska pravičnost od njega terja.

§.. 30.

Perserčno ravnočutje nad srečo bližnjiga.

V. Ali je Bogu mar za našo časno in večno srečo, in kakó je Bog na znanje dal, de mu je mar?

O. Dobri Bog hoče, de bi se nobedin ne pogubil, njemu je mar za našo časno in večno srečo; zatorej skerbí on za nas po očetovo; in de bi mi v nebesa prišli, je svojiga Sina Jezusa na ta svet poslal. „Predragi! ako nas je Bog takó ljubil, moramo tudi mi edin drugiga ljubiti.“ I. Jan. 4, 11.

V. Kaj pravi Jezus od angelov, ko se grešnik spokori?

O. Jezus nas zagotoví, de se angeli veselé, ko se grešnik spokori, in za nebesa perdobí. Luk. 15, 7. 10.

V. Kakó moramo med seboj ravnati?

O. Nad srečo bližnjiga moramo perserčno ravnočutje imeti; se moramo okritoserčno veseliti, ko se dobro počuti; moramo odkritoserčno želeti, de bi mu bilo tudi v prihodnje dobro; mu moramo pomagati, de se bo dobro imel; in ga perserčno milovati, ako se ne počuti dobro, bodi si na telesu ali na duši. Če je naš bližnj v nadlogah, in pomanjkanje terpi, nam je dolžnost usmiljenim biti, in mu po svoji moči s keršansko ljubeznijo dobro skazovati, de se dobri Bog tudi nas ob dnevu stiske usmili.

V. Zakaj nam je dolžnost ravnočutje imeti nad srečo bližnjiga?

O. Ker smo božji otroci, moramo ravnati kakor Bog; Bog pa ima z nami očetovo ravnočutje, in je usmiljen; ker smo kristjani, moramo ravnati kakor Jezus; Jezus se je pa v dar pernesel za naše zveličanje, in njemu damo jesti v lačnim, njega oblačimo v nagim; ker smo udje cerkve in cerkvene družbe, moramo k sreči slednjiga perpomoči; vsi smo bratje v Jezusu; edin živí od drugiga, kakor na telesu en ud od drugiga. Božja zapoved je, de bližnjiga ljubimo, kakor sami sebe; mi pa prav radi imamo, če se drugi nad našo srečo veselé, če nam k nji perpomorejo, nad našim terpljenjem ravnočutje imajo, in nam v nadlogi na pomoč pridejo. Torej pravi s. Pavl: „Veselite se z veselimi in jokajte z jokajočimi.“

Rimlj. 12, 15.

V. Kaj je keršanskemu ravnočutju nasprotno?

O. Ravnodetnost, nevošlivost, veselje nad škodo bližnjiga, hudobnost, lakomnost in terdoserčnost.

V. Kteri dobri nasledki izvirajo iz keršanskiga ravnočutja?

O. Ako kristjani nad srečo svojiga bližnjiga perserčno ravnočutje imajo, in edin drugimu v revi perstopijo, se veliko dobriga storí, kar bi se scer opustilo; za to bo Bog hvaljen in v svojih otrocih poveličan; ljudjé imajo veselje nad keršansko vero, ki jih takó ravnati učí; življenje je veliko ložeji in prijetniši; mi se tolikanj bolj veselimo nad dobrim in nad svojo srečo, če se drugi z nami veselé; nadloge

ložeji prenašamo, če nam jih drugi prenašati pomagajo, in če naše sercē v ravnočutji bližnjiga tolažbe najde; kteri bližnjiga v resnici ljubi, sam sebe v časti ima, njega vsi ljubijo in on tudi svojimu bližnjimu čast skazuje. Ljubezin, ktera je za res keršanska, je perpravljanje za nebesa, kjer ljubezin ostane ve-koma, in kjer bo Gospod vsako dobro delo poplačal.

V. Zakaj so veselje nad nesrečo bližnjiga, nevošlivost in neusmiljenje, štrafinge vredne in ostudne?

O. Kdor ima veselje nad nesrečo bližnjiga, kdor je nevošliv in neusmiljen, se ves odverne od Boga in od tistiga duha, kteri naj božje otroke navdaja; on se navzame duha škodeželniga in nevošliviga hudiča; on zatají vero, ker brez ljubezni ni prave vere; on sebi in drugim ljudém življenje grení; on terpečiga še bolj zatíra, in odteguje veselimu prijetne tolažbe; on ponečasti samiga sebe, in bo povsod zaničevan; on ni vredin v kraljestvo večne ljubezni priti, kjer nima nobenih prijatlov, ker si v tem življenji ni nobenih prijatlov za večnost napravil. „Sodba brez usmiljenja bo prišla nad tistiga, kteri ni usmiljenja skazal; usmiljenje pa preseže sodbo.“ Jak. 2, 13. Velikrat zapeljeta nevošlivost in škodoželnost v grozne pregrehe, ktere veliko nesreč nasleduje.

§. 31.

Dopadlivost in postrežnost.

V. Ktere ljudí imenujemo dopadlive in postrežlive?

O. Tistiga, kteri rad po volji drugih ljudí (*v perpušenih rečeh*) ravná, in je vselej voljan in perpravljen, vsakimu postreči, kterikoli njegove moći potrebuje.

V. Kdo nam je dal nar lepši zgled postrežnosti, ki ga moramo posnemati?

O. Jezus Kristus, kteri se je za nas v dar pnesel, in je rekел: „Kteri hoče med vami veči biti, naj bo vaš služabnik. In kteri hoče med vami pervi biti, naj bo vaš hlapec. Ravno kakor Sin človekov ni

prišel, de bi se mu streglo, temuč de bi stregel, in dal svoje življenje v odrešenje za njih veliko.“ Mat. 20, 26—28.

V. Ali nam je dolžnost do vsakteriga postrežlivim biti?

O. Je dolžnost, zakaj 1) druga zapoved v postavi velí bližnjiga ljubiti, kakor sami sebe, in mu to storiti, kar sami radi imamo; 2) smo kakor kristjani dolžni zgled Jezusa Kristusa posnemati. Ali hlapec svojimu sohlapcu ne bo storil, kar je Gospod hlapcam storil? Hlapec ni čez Gospoda.

V. Ktero pobožno misel naj kristjan ima, ko je do svojiga bližnjiga postrežliv?

O. On naj se nameni takó ravnati, kakor je Bogu dopadljivo, kakor druga velika zapoved v postavi ukazuje, kakor je Jezus z svojim lastnim zgledom učil, kakor čast keršanske vere in zveza, ki je med nami in našim bližnjim, pravičnost, ljubezin in hvaležnost terjajo, ker en človek drugiga potrebuje, kakor na telesu en ud ne more brez drugiga ostati.

V. Ali smémo drugim tudi v hudim ustreči?

O. Ne smémo; zakaj Boga moramo bolj ljubiti, in bolj bati se ga, kakor ljudí; kdor drugim v hudoji ustreže, ne razodeva ljubezni, ampak sovraštvo do Boga.

V. Kdaj moramo dobrovoljnóst posebno spolnovati?

O. Ob času posebne ali vesoljne potrebe, v boleznih, v nesreči, ob času vojske, dragine.

V. Kteri dobri nasledki iz tega izvirajo, če so ljudjé dobrovoljni edin do drugiga?

O. Bogu se skazuje hvala, čast vere se zvikuje, teža življenja se polajša, ker edin drugimu breme nositi pomaga; veliko dobriga se storí, kar bi se scer opustilo; veliko hudiga se odverne, kar bi se scer zgodilo. Hiša in soseska si čast nabírata pred Bogam in pred svetam, kjer so ljudjé edin do drugiga dobrovoljni, kakor morajo kristjani biti, kteri vsi so bratje med seboj, ker imajo vsi eniga očeta v nebesih, in so vsi poklicani med seboj ljubiti se ve-

komej. **Z** dobrovoljnostjo se drugim perkúpimo in dobrovoljnemu tudi oni radi ustrežejo; prijatlov si s tem napravljamo ne le za ta svet, ampak, kar je posebno imenitno, za uni svet, kjer prijatlov potrebujemo, de nas bodo sprejeli.

§. 32.

Ktero čast de je kristjan svojimu stanu, svoji starosti in svojimu spolu, kakor tudi stanu, spolu in starosti drugih ljudi dolžan.

V. Čigava sta nebó in zemlja, in vse, kar je v njih?

O. Nebó in zemlja sta Gospodova.

V. Komu se dasta zemlja in človeški rod permetiti?

O. Velikimu kraljestvu ali veliki hiši, ki je Bog njih Gospod, kralj in Oče.

V. Kaj je Bog storil, de bi se v njegovim kraljestvu in v njegovi hiši vse po redu, ki ga je on odkazal, godilo?

O. Bog je vsakterimu človeku mestice odločil, v katerim naj dela; to je: Bog je ljudi in stanove razločil, de bi se po božji volji vse zredama godilo; zakaj ako vsakteri stan svoje dolžnosti zvesto spoluje, se vse storí, in na svetu se dobro godí; ljudje so dovoljni, oni bodo plačilo v nebesih prejeli, in božje kraljestvo se zvekšuje.

V. Kaj je stan ali poklic?

O. Mestice za delovnost, ki ga je Bog z dolžnostmi vred človeku odkazal.

V. Ali zamorejo vsi stanovi enaki biti?

O. Ne zamorejo; temuč kolikor opravil je v božji hiši, toliko stanov mora tudi biti; in zatorej so tudi visoki in nizki stanovi, ker so bolj in menj imenitne opravila, ktere morajo vse storjene biti. Jezus pravi, de je tu ravno tak, kakoršina je s človekam, ki se hoče v ptujo deželo spustiti, poprej pa svoje strežnike skliče, in slehernimu opravilo odloči; torej

je enimu veliko, drugimu malo izročil, kakor jih je sprevidil. Mat. 25, 14—30. „In službe so mnogotere, Gospod pa je edin.“ I. Kor. 12, 5. „Kakor imamo v enim telesu veliko udov, vsi udje pa nimajo ravno tistiga opravila; takó nas je veliko eno telo v Kristusu, sleherni pa smo eden drugiga udje v Kristusu Jezusu Gospodu našim.“ Rimlj. 12, 4. 5.

V. Ali je vsak stan častitliv? in kaj moramo v vsakim stanu častiti?

O. Vsak stan je častitliv, ker je po božjim povelji postavljen; in v vsakim stanu moramo Boga in božjo voljo častiti, ako ravno ljudjé nad seboj napake imajo, in svojih dolžnost ne spolnujejo.

V. V čim so si stanovi enaki?

O. V tem, de so vsi stanovi po božjim povelji postavljeni, in de človek v vsakterim stanu Bogu služi, aka le z stanom sklenjene dolžnosti iz pobožnega namena, Bogu služiti, spolnuje.

V. Zakaj ne smemo nobeniga stanu zaničevati, ponečastiti ali zaviditi (*nevošlivi biti*)?

O. Ker so vsi stanovi od Boga postavljeni, ker v vsakterim stanu Bogu služimo, ker bo Bog v sodbi vsakimu po njegovih delih povernil, in od tistiga, kteremu je veliko izročil, tudi veliko terjal. To je tolažba za ljudi nizkiga stanu, in opomin za ljudi viših stanov. Zadnjič se tudi tisti hudo razžali, kateriga stan se zasramuje.

V. V čim obstoji pobožnost po stanu?

O. V tem, de vsakteri človek dolžnosti svojega stanu iz tega dobriga namena spolnuje, de hoče božjo voljo spolniti; zakaj le en Gospod je, ktemu služimo, in „nihče ne more dvema Gospodama služiti,“ kakor govorí Jezus per s. Mat. 6, 24.

V. Komu čast skazujemo, ko svoj in drugih ljudi stan v časti imamo?

O. Bogu, ker on je ljudi mnogoterih stanov stvaril, in ker „on ne gleda na imenitost ljudi,“ kakor s. Pavl pravi. Rimlj. 2, 11.

V. Koga človek razžali in ponečasti, ko svoj in drugih ljudi stan ponečasti?

O. Boga, ker s tem božjo naredbo graja, in božji volji zoper govori.

V. Kdaj svoj stan v časti imamo.

O. Ako smo z njim dovoljni, in se v opravila drugih ljudi ne vtipamo; zakaj s. pismo pravi: „Sin moj! ne vtipaj se v mnogotere reči (*ki tebe ne zadevajo*). Sirah. 11, 10. Tolikanj bolj v Boga svoje zaupanje stavi, in ostani v svojim poklicu.“ Sirah. 11, 22. „Vsak naj ostane v stanu, ki ga je Bog vanj poklical.“ I. Kor. 7, 20. Človek tudi svojemu stanu čast skazuje, ako njega dolžnosti s pobožnim in poštenim sercam spolnuje, v čast svojemu stanu živi, in vse svoje moči z mirnim sercam na svoj poklic obrača, de toliko dobriga storí, in na svetu toliko hudiga odverne, kolikor mu je po njegovim stanu mogoče. Človek časti svoje rokodelstvo, če ga pošteno dela.

V. Kteri korist si človek perdobiva, če svoj stan takó časti?

O. On je vesel v svojim sercu; on ima čast pred svetam; on v dobri rase in bo plačilo v nebesih prejel. „Zakaj vsakimu, kteri ima, se bo dalo, in bo obilno imel;“ to se pravi: Kdor talente, ki jih je od Boga prejel, dobro oberne, v dobrim rase, in Bog mu bo večne zaklade izročil. Mat. 25, 29.

V. Kakó kristjan svoj lastni stan žali in po-nečasti?

O. Ako on z svojim stanam ni dovoljin in ga graja; ako dolžnosti svojiga stanu opuša in se v reči drugih ljudi vtika; ako brez dobriga namena in le posiljen dela; ako z svojim zaderžanjem sebe in druge, ki so enakiga stanu, ponečasti, in perložnost daje, de drugi ljudjé njegov stan grajajo; ako pohajkvaju streže in svoje talente zakoplje, kakor léni hlapec. Mat. 25, 18.

V. Ktera škoda izvira iz tega, če kdo svoj stan takó ponečasti?

O. On pred Bogom štrafinge vredin postane, in ne bo deleža imel večne sreče s pridnimi prijatli božjimi. Mat. 25, 30. Že na tem svetu nima ne veselja ne časti; on zabrede v zaderge, potrebe in revšino; veselje do življenja, talenti, serčnost in čast se vedno

zmanjšujejo. „Kdor nima, mu bo še, kar se mu zdí, de ima, odvzeto;“ to se pravi: Kdor ima malo talentov, in jih verh tega dobro ne oberne, bo clo vse zgubil, in na zadnje ne bo nič imel. Mat. 25, 29.

V. Zakaj je napčno, ako se en stan zoper drugiga vzdiguje in spunta?

O. S takim razpertjem in odstopam stanov od poklica, ki ga je Bog slehernimu stanu odmenil, se na svetu od Boga postavljeni red preverne. „Bog ni Bog razpertja, ampak mirú.“ I. Kor. 14, 33. Ljudje in opravila se zmédejo; dobro se opustí; hudobni ljudje se napihujejo; nihče nikomur spodobne časti ne skazuje; serca se ločijo; preganjanje, sovraštva, nesreče se vzdignejo. Mi smo pred Gospodam eno telo; s. Pavl pa pravi: „Na telesu naj ne bo razpertja, temuč en ud naj skerbi za drugiga. In ako en ud kej terpi, z njim vred vsi udje terpé, in ako se en ud časti, se vsi udje z njim vred veselé.“ I. Kor. 12, 25. 26.

V. Ali človeku tudi razločik spola posebnih dolžnost lepiga zaderžanja naklada?

O. To je de; zakaj Bog je razločik spolov postavil, in je slednjimu posebni namen odkazal. I. Mojz. 2, 18—25. 3, 13—20.

V. Kdaj Kristjan svoj in drugi spol časti?

O. Ako slednji spol svoj poklic pred očmi ima, in po njegovih dolžnostih ravná; ako nič ne storí, kar njegov spol v sramoto perpravi; zakaj kar je za moški spol nespodobno, je še veliko bolj nespodobno za ženskiga, postavim: vpijaniti se, kleti, ponočevati, gostince (*ostarije*) obiskovati i. t. d. Dalje, ako en spol drugiga podpira, kakor je Bog ukazal; ako en spol ne zapeljuje drugiga v hudobije, temuč ga z govori in zgledam boljša; ako en spol z drugim keršansko ravná, mu spodobno spoštovanje skazuje, se prederznost zderžuje, ki občutje za čast žalijo; ako se v obleki sramožlivost in spodobnost razodeva; ako bolj Bogu, kakor ljudém dopasti želimo, in svoje lepote ne stavimo v ničemerne reči, ampak v bogabojčnost in čednost.

V. Ali dobra obravnava od nas terja, de v svojim djanji in nehanji tudi na svojo starost in na starost tistih porajtamo, s kterimi smo skupej?

O. Se vé de; zakaj dolžnosti in pravice se vselej po starosti ravnajo; kar se mladenču dobro podá, ali se mu vsaj za zlo ne vzame, je za bolj perletniga dostikrat nespodobno; kar se per mladostí izgovoriti da, se per veči starosti velikrat kratko in malo izgovoriti ne more. Z vsako starostjo moramo z nekako spodobnostjo ravnati; kar mladiga človeka ne smé razžaliti, postavim: štrafinge, očitanje, svarenje i. t. d. hudó žali perletne ljudí; razžaljenje mladih ljudí ni takó hudo, kakor razžaljenje starih; mladi ljudjé se morajo, ko so med starimi, veliko bolj skerbno vesti.

§. 33.

Merilo spoštovanja.

V. Kaj smo dolžni častiti?

O. Kar je častitlivo; zakaj s. pismo pravi: „Čast, komur gré čast.“ Rimlj. 13, 7.

V. Ali je vse častitlivo, kar svet časti?

O. Ni; zakaj le to je časti in hvale vredno, kar Bog poterdi in časti. „Bratje! kdor se hvali, naj se v Gospodu hvali. Zakaj ne kdor se sam hvali, je skušen, ampak tisti, kteriga Bog hvali. II. Kor. 10, 17. 18.

V. Kaj je pred Bogom častitlivo, in vselej časti vredno?

O. 1) Imenitnost, ki jo kdo ima kakor človek in kakor kristjan; zakaj človek je božji otrok, božja stvar in Bogu opodblijen; kristan je z drago krvijo Jezusa za večno življenje kupljen. 2) Častitliv je tudi vsak človeški stan; zakaj vsi stanovi so od Boga. 3) Časti vredne so čednost, in sploh koristne dela, 4) in veči starost.

V. Ali človeška in kersanska vrednost, služba, stan in starost častitlivi ostanejo, ako ravno nekteri ljudjé nečloveško in nekeršansko mislico in ravnajo,

in dolžnosti svojiga stanú in svoje starosti ne spolujejo?

O. Ostanejo častitlivi; zakaj v človekovi vrednosti in službi častimo voljo in naredbo Boga, kteri bo od vsakiga človeka odgovor terjal.

V. Kterim ljudém smo posebno spoštovanje dolžni?

O. Tistim, kteri imajo imenitno službo, in kteri se v svojim visokim ali nizkim stanu za osrečenje svojiga bližnjiga z gorečnostjo in delavnostjo posebno trudijo. Takó pravi, postavim s. Pavl: „Mašniki, ki z lepim zgledam svetijo, so dvojne časti vredni; zlasti kteri se trudijo v besedi in podučenji.“ I. Tim. 5, 17. „Imenitni, in sodníki, in mogočni so častitlivi; in ni ga večiga od njega, kteri se Boga boji.“ Sirah. 10, 27.

V. Zakaj smo dolžni, tiste sosebno častiti, kteri so bogaboječi, dobrodelni?

O. Dolžnost je, tiste častiti, ktere Bog časti; dobrodelna volja pravičniga se s tem poterduje in zvikšuje; veselje, dobrih del dopernašati, se perhranuje; in dobro se množi k zveličanju ljudí, desiravno dobriga ne smémo nikoli zavolj časti delati. Kdor ne časti, kar je častitlivo, stan in pravo zasluzenje, razžali Boga, človekovo vrednost in čednost; on razovedva mlačno, nehvaležno in sovražno sercę; njemu ni mar ne za Boga, ne za ljudí.

V. Kaj je ostudno?

O. Kar Bog sovraži in studi; nejevera, brezdušnost, hudobija, postopanje, terdoserčnost in neu-smiljenje.

V. Kaj si je misliti od človeka, kteri hvali in časti, kar je studenja vredno; in kteri ne časti vrednosti, stanú in zasluzenja človeka, ampak njega bogastvo in oblačilo?

O. Tak človek je nesramin perliznjenc; on Bogu zoper govorí, on razžali čednost in pravo zasluzenje; on množi hudo, ker napuhu in zmotam malopridnih neumnežev streže. S. pismo pravi: „Ne zaničuj ubogiga, ki je pošten, in ne povišuj bogatiga, ki je hudobin.“ Sirah. 10, 26.

V. Ali smémo zavolj tega malopridne ljudí razžaliti?

O. Ne smémo; pa jih tudi ne v njih zmótah poterediti; dostikrat je dobro in mogoče, jim reči, de nad njimi zaničujemo, kar je zaničevanja vredno.

IV. Poglavlje.

Od zaderžanja ljudí, ki morajo skupej živeti.

§. 34.

Zakaj de so ljudjé, kteri skupej stanujejo, posebno dolžni, med seboj spoštovati se.

V. Kteri ljudjé imajo vsakdanjo in bližnjo perložnost, med seboj ljubiti in častiti se, in drugo veliko zapoved spolnovati?

O. Tisti, kteri v eni hiši skupej prebivajo, in se k eni družini štejejo; ti so otroci in starši, bratje in sestré, posli in gospodarji, ali učeniki (*mojstri*).

V. Zakaj imajo ti, kteri morajo vkupej živeti in stanovati, posebno dolžnost, med seboj ljubiti in častiti se?

O. Ker 1) božja zapoved pravi: „Ljubi svojiga bližnjiga, kakor sam sebe;“ in so tedaj ljudjé, kteri morajo v eni hiši vkupej živeti, tudi po besednim pomenu nar bolj bližnji. 2) Ker imajo taki ljudjé edin do drugiga posebne dolžnosti, in so med seboj po natori in po veri bolj tesno sklenjeni. 3) Ker si z ljubeznijo in perljudnostjo to življenje in težave stanú zlo polajšajo, in vsak dan skusiti utegnejo, kakó dobro de je, ako se ljudjé med seboj ljubijo, časté in si edin drugimu perzanašajo; in pa tudi, kako težavno de je to življenje, ako se ljudjé z svojimi termami in strastimi edin drugiga nadlegovajo. 4)

Ker se z ljubeznijo in perljudnostjo vsak dan brez-
številnih prepírov in neprijetnost, kréga in razpertja
odverne. 5) Ker to lepi zgled in čast vere terjata.
6) Ker je to očitna volja božja, in ker ne moremo
ondi Boga častiti, ne k njemu veselo moliti, kjer se
vse skozi krégajo in prepirajo, kjer se le kletvine in
nesramne imena slišijo, s kterimi se ljudje okladajo.
7) Ker tisti, kteri imajo dolžnosti edin do drugiga,
in se med seboj vender ne ljubijo, še veliko menj
tiste ljubijo, do katerih imajo posebnih dolžnost. 8)
Ker noben človek ni brez napak, in ker se združene
strasti le z ljubeznijo, vero, bogaboječnostjo in z
spoštovanjem potolaziti dajo.

V. Kakó s. pismo to dolžnost naznani?

O. „Ako pa kdo za svoje in zlasti za domače
nima skerbí, je vero zatajil, in je hujši od neverni-
ka.“ I. Tim. 5, 8. „Eden drugiga bremena nosite, in
takó bote dopolnili Kristusovo postavo.“ Galač. 6, 2.

V. Kterih napak se morajo tisti posebno var-
vati, kteri morajo vkupej živeti?

O. Prepirnosti, čmernosti, togote, zapeljevanja,
prevzetnosti, svojeglavnosti, jezičnosti in podpihova-
nja i. t. d.; zakaj iz tega prav veliko hudiga izvira;
hišni mir se kalí; se vzdignejo prepíri, nezauplivost,
sumlivost, neprijaznost, sovražtva, samopašnost, sra-
mota, mlačnost de Boga, do molitve in do božje služ-
be; serca drugih ljudí se nam odvernejo; opravila
se ne opravlajo nê z veseljem, ne s pridam.

V. Zakaj je napêno to, kar se doma zgodi,
drugod praviti, in vse, kar smo drugod slišali ali
vidili, doma perpovedovati?

O. Ker iz take jezičnosti veliko hudiga izvira:
sumlivost, obrekovanje, sovražtva, razpertja. Tak
jezičnik se ne more za prijatla imeti, ampak za o-
gledovavca in izdajavca, ki se ga ogibljemo in ga
studimo; on nima ne pameti ne vere.

§. 35.

Ktero spoštovanje so keršanski zakonski ljudjé svojimu stanu, sami sebi in edin drugimu dolžni.

V. Zakaj je Bog zakonski stan postavil?

O. De bi se med ljudmi keršansko zaderžanje obvarovalo; de si mož in žena edin drugimu pomagata, in de se otroci po keršansko obravnavajo.

V. Z čim je Jezus ta stan posebno posvetil?

O. Jezus je zakonsko zavezo k zakramentu povzdignil, in jo za podobo svoje zaveze s cerkvijo naznanil. (*Zakonska zaveza*) „je velika skrivnost; rečem pa, v Kristusu in v cerkvi.“ Efež. 5, 32.

V. Ali so zakonski ljudjé dolžni svojimu stanu čast skazovati?

O. To je de; ker je njih zaveza od Boga postavljena, od Kristusa posvečena, po poménu sveta, in po naménu imenitna.

V. Kdaj keršanski zakonski ljudjé svojo zavezo v časti imajo?

O. Ako svoj stan za svetiga imajo, in ako ga tudi za res sveto derže; ako se v njem takó zaderže, kakor je keršansko in prav; ako z svojim zaderžanjem Boga časté in se njegovih zapoved derže; ako se med seboj ljubijo, se nikoli ne zapusté, temuč si edin drugimu zvesto pomagajo; ako z lepim zaderžanjem, z mirnostjo, z dobrim obravnavanjem otrok, s pravičnim hišovanjem in z lepim hišnim redam vsi sošeski čast in veselje delajo in lep zgled dajejo. „Zakon naj bo per vših v časti.“ Hebrej. 13, 4.

V. Ktero čast naj žena možu skazuje?

O. Žena naj moža za svojiga poglavarja ima, in kakor tega časti; naj mu bo prava pomočnica, in v vših perpušenih rečeh pokorna, kakor s. Pavl učí. Kolos. 3, 18. „Zakaj mož je glava žene, kakor je Kristus glava cerkve. In je zveličar njeniga telesa.“ Efež. 5, 22. 23. „Žena naj spoštuje svojiga moža.“ Efež. 5, 33.

V. Ktero čast je mož svoji ženi dolžán?

O. Mož mora svojo ženo za njemu od Boga dano pomočnico imeti, torej z njo z ljubeznijo, pametjo in spoštevanjem ravnati, ji pomagati, jo z živežem perskerbeti, nje premoženja ne zapravljati, ji v vsim dobrim z lepim zgledam svetiti; in ne smé nič govoriti in nič storiti, kar bi zaničevanje na znanje dajalo. „Možje, ljubite svoje žene in ne bodite čmerni do njih.“ Kolos. 3, 19. „Spoštujte svoje žene, kakor slabši ženski spol, in kakor sodeležnice gnade življenja; de vaše molitve ne bodo zaderževane.“ I. Pet. 3, 7. Zlasti možu pravi s. Pavl: „Ako pa kdo za svoje in zlasti za domače nima skerbí, je vero zatajil, in je hujši od nevernika.“ I. Tim. 5, 8.

V. Kakó zakonski ljudjé ponečasté sebe in svoj stan?

O. Ako pozabijo, de morajo v zakonskim stanu sveto živeti; ako z razuzdanostjo, razpertjem, zapravljanjem in z neskerblivostjo za svoje otroke slab zgled dajejo; ako žena z svojim možem zaničivo ravná; ako mu ni pomočnica, ampak je le nesreča za hišo; ako mož z svojo ženo neprijazno in nespatmetno ravná; ako se med seboj krégata in s primki okladata.

V. Zakaj je tako zaderžanje pregrešno?

O. Malopridni zakonski ljudjé razzalijo Boga, so nehvaležni do božje naredbe; oni ovračajo od Boga postavljeni red; delajo nečast veri; oskrunijo svetost zakramenta; so nesrečni na tem svetu, se edin drugiga nesrečniga delajo; si očitno sramoto nakopljejo; pohujšajo vso sošesko, zapeljejo otroke, ki jim jih je Bog izróčil, de bi jih za ta in uni svet obravnali; zadnjič tudi pred Bogom velikih grehov krivi postanejo, kteri jim pred Bogom težko sodbo napravljajo.

§. 36.

Od spoštovanja, ki smo ga otrokam dolžni, in ki so ga otroci edin drugimu dolžni.

V. Kaj moramo v otroku spoštovati?

O. Njegovo vrednost, ker je otrok božji, in od

Jezusa Kristusa z drago ceno odkupljena ovea ; kér mu je tukej na svetu kdej veliko dobriga storiti odmenjeno ; in kér je poklican k večnemu življenju v nebesih. Torej je Jezus rad otroke k sebi sklicoval in je rekel : „Takih je nebeško kraljestvo.“ Mat. 19, 14.

V. Ktero čast skazuje sam Bog otroku ?

O. Nebeški Oče je po Jezusu otroke za svoje otroke vzel, ter jim večno življenje perpravil; Jezus, Sin božji je terdil : „Resnično vam povém, ako se ne spreobernete, in niste kakor otroci, ne pojlete v nebeško kraljestvo. Kdor koli se tedaj poniža, kakor ta otrok, ta je veči v nebeškim kraljestvu.“ Mat. 18, 3. 4.; on nam jih je tedaj v zgled ponižnosti postavil. „Kdor pa pohujša kteriga teh malih, ki v me verujejo, bi mu bilo bolje, de bi se mu obesil mlinšk kamen na vrat, in bi se potopil v globočino morja.“ Mat. 18, 10.

V. Ali je ubog otrok pred Bogom v manji časti, kakor bogat otrok ?

O. Kratko nikar ; zakaj tudi ubogi otroci so božji otroci, ovce Jezusa Kristusa, deleži večnega življenja, utegnejo in morajo na svetu koristni biti, in tudi njim so angeli v varstvo odločeni; in clo kolikanj bolj je kteri otrok na tem svetu zapušen, bolj naj se derži svojiga Očeta v nebesih; in nebeški Oče ga sprejme v svoje varstvo.

V. Kdaj otrok sam sebe v časti ima ?

O. Otrok nima v časti samiga sebe, ko je prevzetin zavolj stanú, dnarjev in oblačila, in ko si zavolj ubožtva ne perzađeva prav veliko dobriga naučiti se, de bo kdej živež in čast imel na svetu : temuč takrat v časti ima samiga sebe, ako ima pred očmi svojo vrednost kakor človek, kristjan, božji otrok, in svoj namen za ta in uni svet; ako se tako zaderži, de Bogu in ljudém čast in veselje dela, se rad pustí obravnavati in podučiti za to življenje in za nebesa ; ako rad obiskuje cerkev in šolo, in se iz mladiga vadi, kruh služiti si ; ako svoje starše in prednike časti ; zakaj ta čast tudi otroka zadéne pred Bogom in pred ljudmi. „Po zaderžanji otroka se spozna, če so njegove dela čiste in poštene.“ Preg.

20, 11. Salomon pravi, de je žé njegove dni v pregovor prišlo: „Mladenc ne bo od svojiga navadniga pota, tudi v starosti ne, odstopil.“ Preg. 22, 6.

V. Ali so otroci dolžni sami sebe spoštovati?

O. To je; zakaj Bog je otrokam veliko čast skazal, de jih je za svoje otroke vzel; otrok tedaj, kteri si tega v serce ne vtisne, samiga sebe zanemari, podučenja ne ljubi, Boga in ljudi ponečasti, razžali ljubezin, ki mu jo Bog in ljudje skazujejo.

V. Kakó se ubogi otroci sami sebe ponečasté?

O. Ako pozabijo, ktero vrednost in kteri namen imajo za ta in za uní svet, in ktero čast jim sam Bog skazuje; ako radi postopajo, in rajši vbo-gajme prosijo, kakor molijo; ako v cerkev in v šolo hoditi opušajo, na lepo opominovanje ne porajtajo, in se neperljudniga zaderžanja navadijo.

V. Ktero spoštovanje so si otroci med seboj kazovati dolžni?

O. Otrok mora otroka kakor božjiga otroka, kakor bližnjiga in sodeleža nebes spoštovati in ljubiti; otroci morajo edin drugimu lep zbled dajati; otroci pa, kteri edin drugiga zaničujejo, nadleževajo, preganjajo, v pohajkvanje in greh zapeljujejo, se edin drugiga ponečasté, in nečast delajo tudi Bogu, Očetu vših otrok, in Jezusu svojimu vesoljnemu Odrešeniku, in angélam svojim nebeškim priatljam.

V. Ali sméjo otroci kej prodati ali zamenjati?

O. Ne sméjo zakaj otroci niso gospodarji tistiga, kar imajo; tudi ne poznajo vrednosti kake reči, in bi tedaj utegnili goljfani biti, ali druge enako nevedne goljfatí. Otroci morajo v časti imeti, kar se jim je dalo.

V. S čem se pregrešimo zoper spoštovanje, ki smo ga otrokam dolžni?

O. Pregrešno je zoper spoštovanje, ktero smo otrokam dolžni, ako jim smert želimo, in se nad njih smertjo veselimo; ako jih bolj za ta svet, kokor za nebesa obravnavamo, ako jih prevzetensti vadimo zavolj stanú, dnarjev in oblačil; ako jih ne učimo bogaboječnosti, ampak mlačnosti, razujzdanosti in nevere; ako jih z besedo ali z djanjem v hudo zapel-

jujemo; ako njih zdravje in keršansko obravnavo v nemar pušamo, jih v šolo in v cerkev ne pošiljamo, in jim pustimo po cesti in po ulicah postopati in vlačiti se; ako jih zaničujemo, z njimi neperljudno ravnamo, in se nad njimi nosimo; ako clo nič nad njimi ne poterpimo, vse hudo šrafamo, kar bi se morbiti otroku pregledati smélo; ako jim, ker so vender otroci božji, neperljudne in nečedne imena dajemo, jih vprisko drugih brez potrebe osramotimo, razžalimo, žalimo, krégamo, ponižujemo in njih otročjo serčnost zmanjšujemo; ako si starši z svojim slabim zaderžanjem in gospodovanjem nečast nakopavajo; zakaj nečast staršev zadene tudi otroke.

V. Zakaj je pregrešno do otrok takó zaderžati se?

O. Ker s takim zaderžanjem tiste zaničujemo in v nemar pušamo, ktere nam nebeški Oče kakor svoje otroke perporoča, ktere Jezus kakor svoje ovce ljubi, in ktere nebeški duhovi varujejo; kdor otroka zaničuje in v nemar puša, zaduší vse dobro, ktero bi bil ta otrok, ko bi bil bolje obravnavan, čas svojiga življenja storil, on je morbiti vzrok njegoviga večniga pogubljenja.

V. Kaj od téga pravi s. pismo?

O. Jezus pravi: „Kdor sprejme kteriga takiga otroka v mojim imenu, mene sprejme.“ Mat. 18, 5. Kdor tedaj kteriga otroka zaničuje, zaničuje vesoljniga Očeta v nebesih, in Jezusa, kteri se nam je v keršanskim otroku perporočil; on zaničuje ljubezin angelov varhov; on zaduší vse dobro, ktero bi kdej otroci k časti božji, k veselju ljudí in k svoji sreči, storili; iz deležev nebes postanejo otroci časniga in večniga pogubljenja. Torej pravi Jezus: „Kdor po hujša kteriga teh malih, ki v me verujejo, bi mu bilo bolje, de bi se mu obesil mlinsk kamen na vrat, in bi se potopil v globočino morja.“ Mat. 18, 6. In s. Pavl pravi staršem: „Očetje, nikar ne dražite svojih otrok k serdu, de jim sercé ne vpade;“ Kološ. 3, 21. „temuč izredite jih v strahu in svarjenji Gospodovim.“ Efez. 6, 4.

§. 37.

Ktero spoštovanje de so otroci svojim staršem in predstaršem (starimu očetu in stari materi) dolžni?

V. Kaj zapové četerta zapoved božja?

O. „Spoštuj svojiga očeta in svojo mater, de boš dolgo živel na zemlji, ktero ti bo dal Gospod tvoj Bog.“ II. Mojz. 20, 12.

V. Zakaj je Bog otrokam, kteri svoje starše spoštujejo, svoj posebni žegin, srečo in dolgo življenje obljudil?

O. De otrokam pokaže, kolikanj de mu je na tem ležeče, de se zapoved spolnuje; in de otroke opomni, svoje starše skerbno spoštovati. „Spoštuj svojiga očeta in svojo mater; to je perva zapoved, kteri je bila obljava perstavljen.“ Efež. 6, 2. „Dobrota, ki jo skažeš svojimu očetu, ne bo pozabljena.“ Sirah. 3, 15.

V. Kaj žuga Bog v svetim pismu tistim otrokam, kteri svojih staršev ne spoštujejo ali clo gerdo z njimi ravnajo?

O. Takim otrokam žuga Bog nesrečo. „Kdor svojiga očeta ali svojo mater preklinja, naj njegova luč ugasne v sredi teme. Delez, ki je po njem v začetku hrepenil, na zadnje ne bo imel žegna.“ Preg. 20, 20. 21. Kdor svojiga očeta zasramuje, in mater, svojo porodnico zaničuje, naj mu krokarji per potokih očí izkljujejo, in mladi orli naj jih snedó.“ Preg. 30, 17. Kdor svojiga očeta ali svojo mater preklinja, bodi umorjen, njegova krí naj pride čez-nj; svojiga očeta in svojo mater je klel. III. Mojz. 20, 9.

V. Kako se morajo otroci do svojih staršev zaderžati, de jim bodo po božji volji spodobno spoštovanje skazovali?

O. Otroci morajo svojim staršem v vsim, kar ni greh, pokorni biti, in scer z veselim sercam. „Otroci! bodite staršem v vsim pokorni, zakaj to je Gospodu všeč.“ Kološ. 3, 20. Otroci morajo svoje starše v sercu spoštovati, in to tudi z besedo, z ob-

našo in z djanjem na znanje dajati; oni se morajo vsiga skerbno varvati, kar bi staršem spodobno čast v besedi v obnaši in v djanji kratiti utegnilo; oni se morajo življenja svojih staršev veseliti, njim življenje polajšati, in se hudobnih željá, de bi umerli skerbno varvati. Oni jim morajo dobro z dobrim povračevati, in Boga prosi, de jih ohrani, in jim ljubezin poverne, ki so jo otrokam skazovali; oni se morajo varvati svojim staršem kako hudo besedo reči, zakaj Bog sliši in studi takiga nehvaležniga otroka; oni morajo vedno prijazno in ljubeznivo z njimi ravnati, in se vsake neperljudne besede in odgovora varvati, de se starši ne žalijo, in v britkosti svojiga serca otroka pred Bogom ne tožijo. Oni morajo od svojih staršev vselej spodobno govoriti; zakaj kdo od očeta ali matere hudo govorí, ali le natolevanje obuduje, razžali spoštovanje, ktero jim gré, in ponečasti sam sebe. Otroci se morajo tako zaderžati, de starši nad njimi veselje in čast doživé, zakaj dober otrok je čast staršev; kakor je nasproti hudobin otrok nečast in britkost staršev. Oni se ne smejo nikoli svojih staršev sramovati, ako so ravno morbiti v imenitniši stan stopili; zakaj to žali starše, in kdo to storí, je od hudobnega napuha navdan, kteri ga pred Bogom in pred ljudmi v veliko sramoto perpravi. Otroci ne sméjo svojih staršev nikoli zapustiti, ker so se postarali ali so obožali, temuč jih morajo do konca ljubeznjivo in dobrovoljno podpirati, de jih bodo ob smerti blagoslovili; oni morajo njih zadnjo voljo natanko spolniti, in jim po tem takim še po njih smerti spoštovanje in pokoršino skazovati. Tako je pobožni Egiptovski Jožef z svojim starim očetom Jakobom ravnal, in Bog je njegove otroke oblagodaril. Jezus je na križi za svojo ljubo mater skerbel. Janez. 16, 25—27.

V. Kakó sveto pismo to naznanuje?

O. „Svojim staršem dobro z dobrim povračevati; to je Bogu prijetno.“ I. Tim. 5, 4. Spoštuj svojiga očeta v djanji in v besedi in z vso poterpežljivostjo, de njegov žegin nad te pride in de njegov žegin do konca ostane. Očetov žegin podpira hiše

otrok, in materno gorje jih popolnima razdéva. Ne veseli se nečasti svojiga očeta; zakaj njegova nečast se tebi ne šteje v čast . . . Podpiraj svojiga očeta v njegovi starosti, in ne žali ga v njegovim življenji. Če tudi njegov um oslabí, imej poterpljenje z njim, in ne zaničuj ga v svoji moči; zakaj dobrota, ki jo skažeš svojimu očetu, ne bo pozabljena.“ Sirah. 5, 9—15. „Ne zaničuj svoje matere, ko se je postárala.“ Preg. 23, 22. „Kdor svojo mater spoštuje, si velik zaklad nabíra.“ Sirah. 3, 5.

V. Kakó se spoštovanje do staršev nar huji razžali?

O. Če kdo rokó ali nogó zoper svoje starše vzdigne, ali jih clo udari. Tak nezdušni otrok je bil v stari zavezi z smertjo štrafan.

V. Ali to obveljá tudi zastran predstaršev?

O. Tudi, in zlasti ker so starejji, slabeji, in ker so starši naših staršev.

V. Iz kateriga pobožniga namena morajo otroci svojim staršem in predstaršem spoštovanje, ljubezin in pokoršino skazovati?

O. Otroci morajo dobrí namen imeti, takó ravnati, kakor je božja volja; zakaj to je očitna zapoved božja, in s. Pavl pravi: „To je Gospodu dopadljivo.“ Kološ. 3, 20. „Kdor se Gospoda bojí, spoštuje svoje starše.“ Sirah. 3, 8. Kdor tedaj očeta in mater ne spoštuje, nima ne bogaboječnosti, ne vere, in on tudi ne bo imel nobeniga žegna v svojim življenji, v svojim premoženji in v svojem zarodu; in tudi ljudje ga bodo zaničevali.

§. 38.

Ktero spoštovanje morajo bratje, sestre in sorodniki (žlahtniki) edin drugimu skazovati?

V. Kaj bratam pa sestrám (*sterničam*), in sorodnikam pred Bogam in ljudmi čast dela?

O. Ako se med seboj odkritoserčno ljubijo, v miru in edinosti vkupej živé, edin drugimu dobro želé, in edin drugiga podpirajo. „Bratje edin drugimu ob

času stiske pomagajo.“ Sirah. 40, 24. „Glej! kako dobro in prijetno je, ako bratje med seboj v miru živé.“ Psalm. 132, 1. „Nad tremi rečmi imam dopadenje; in leté dopadejo Bogu in ljudém; (*ena njih ie*) edinost bratov.“ Pgr. 25, 1. 2.

V. Zakaj je častitljivo, če bratje pa sestre, in sorodniki med seboj v ljubezni in edinosti živé?

O. Bratje pa sestré, in sorodniki, kteri v ljubezni in edinosti med seboj živé, na znanje dajejo pamet, keršansko obravnavo, vero in nesamoprid; in to jim pred Bogom in ljudmí čast dela.

V. Kaj bratam pa sestram in sorodnikam nečast dela?

O. Ako se edin drugiga sovražijo, preganjajo, opravlјajo, žalijo, zavidijo, goljfajo, med seboj se prepirajo, tožijo, edin z drugim ne poterpe, in se ob času potrebe zapusté.

V. Zakaj jim to nečast dela?

O. Taki bratje in sestre, in taki sorodniki razodevajo nespamet, slabo obravnavo, pomankanje prave vere, samoprid, terdoserčnost i.t.d. njih razpertje daje pohujšanje, in napravi v hiši veliko skerbí in britkosti. Bog se pertoži, de brat brata goljfa, in zatíra, in zasramuje, in de bratje med seboj odkrito-serčno ne govoré in ne ravnajo. Jer. 9, 1—5. Kajn, ki je bil svojimu bratu Abelnu nevošliv in ga je ubil, je hišo svojih staršev z nadlogami napolnil, in si preklenstvo in sramoto nakopal; še zdaj se nam nad njegovim djanjem studi.

V. Zakaj je posebno dolžnost vere, de se bratje pa sestre, in sorodniki med seboj ljubijo in spoštujejo?

O. Ljubezin je velika zapoved vere; kolikanj tesneji so pa ljudjé po natori in po življenji zvezani, tolikanj veči dolžnost imajo med seboj ljubiti in spoštovati se; in ako taki ljudjé edin drugiga ne ljubijo, koga bodo ljubili?

V. Kdo nam je dal nar lepši zgled bratovske ljubezni?

O. Jezus Kristus, kteri je za nas svoje življenje dal, in nas je do smerti ljubil; kteri nas svoje

otroke in brate imenuje, in je ljudém s tem nar veči čast skazal. Kako se more tisti, kteri svojiga brata na zemlji ne ljubi, svojiga vsigamogočniga Brata (Jezusa) v nebesih po pravici veseliti? Njegova volja je, de vsakiga človeka, kakor njegoviga brata ljubimo in častimo. Mat. 25, 31—46.

§. 39.

Od zaderžanja do poslov, in poslov med seboj, in do gospodarjev, gospodinj in sopolov.

V. Ali smo dolžni tudi do poslov perljudni biti?

O. To je de; zakaj tudi posli so ljudjé, kakor mi, z nami vred kristjani, in torej naši bratje in sestre v Gospodu, in deleži večnega življenja; oni nam pomagajo; oni so prav za prav v Gospodovi in ne v naši službi, zakaj vsakteri po svojim stanu Gospodu služi; posli bodo z nami vred pred božjo sodbo stali, in vsakimu bo po njegovim zaderžanji povernjeno. „Ali ni mene stvaril, kteri je njega stvaril;“ pravi Job. 31, 15. „Hlapci so moji“ govori Gospod III. Mojz. 25, 42. „Vi (hlapci) Gospodu Kristusu služite.“ Kološ. 3, 24.

V. Kakó morajo torej gospodarji in gospodinje, mojstri in mojstrovinje z svojimi posli ravnati?

O. Kakor vera zapoveduje; vera pa učí: „Ne ravnaj hudo z hlapcam, kteri ti pošteno služi . . . in ne odpravi ga ubogiga.“ Sirah. 7, 22. 23. „Opustite žuganje . . . zakaj Gospod ne porajta na ljudi.“ Efež. 6, 9. „Ne bodi v svoji hiši kakor lev, ter ne preženi svojih domačih, in ne zatiraj svojih podložnih.“ Sirah. 4, 35. „Gospodarji! storite hlapcam, kar je pravično in prav; ter vedite, de imate tudi vi Gospoda v nebesih.“ Kološ. 4, 1. „Ako pa kdo za svoje in zlasti za domače nima skerbi, je vero zatajil, in je hujši od nevernika;“ pravi s. Pavl. I. Tim. 5, 8.

V. Ktere dolžnosti imamo do poslov, ker so kristjani, in odmenjeni Bogu služiti in v nebesa priti?

O. Moramo za keršansko zaderžanje poslov

skerb imeti, jim lep zgled dajati, jih k pobožnosti, v cerkev, k molitvi in božji službi preganjati, in jim potrebniga časa perpustiti, de utegnejo za svojo dušo in za svoje zveličanje skerbeti. To smo jim dolžni zavolj njih vrednosti in večniga namena.

V. Kdaj spoštovanju, ki poslam gré, zoper ravnamo?

O. Ako jih ne imamo za otroke in služabnike božje, ampak za sužnje svoje lastne volje; ako jih zaničujemo, neperljudno, divje in prevzetno z njimi ravnamo, jim primke dajemo, jih žalimo; ako jim nič časa za molitev in božjo službo ne pustimo, ako nismo skerbi za njih lepo zaderžanje, ali jih clo v hudobijo in nevero zapeljujemo. Kdor posla ponečasti, ponečasti Gospod Boga, v kateriga službi je posel.

V. Kdaj spoštujejo posli sami sebe in svoj stan?

O. Ako živé k svoji in svojiga stanú časti; ako iz tega dobriga namena delajo, de Bogú služijo; zakaj v njegovi službi so, če so zvesti in pošteni; ako vse, kar delajo in terpé, ne le k videzu in zavolj dnarja storé; ne le, de bi ljudém dopadli, ampak veliko bolj, de bi Bogu dopadli; ako Bogu in svoji duši dajo, kar gre Bogu in njih duši; ako se nevere, mlačnosti, zapeljevanja, nezvestobe, kletvine, nevolje in hudobije varujejo, de si sami ne odtegnejo večniga življenja; z eno besedo, ako takó živé, de se zavolj njih Bog častí, in slava keršanske vere zvikšuje, ali kakor s. Pavl pravi: „De ime Gospodovo in uk ne bota roténa.“ I. Tim. 6, 1. Nad dobrim in pobožnim poslam ima Bog dopadenje in tak posel bo zveličan; on dela čast keršanski veri, in ljudém veselje. „Vsak ostani v svojem poklicu, k kterim je poklican. Če si kakor sužnj poklican: nič ne maraj (*temuč spolnui svoje dolžnosti pošteno, pobožno in dovoljno.*) I. Kor. 7, 20. 21.

V. Kdaj spolnijo posli dolžnosti, ki jih imajo do gospodarja, gospodinje, do mojstra in mojstrovine?

O. Ako v tistih, od kterih živež in plačilo dobivajo, Boga časté, kterimu v ljudéh služimo; ako jih

voljno slušajo, ker se vsaka pobožna pokoršina Bogu skazuje; ako korist svojih gospodarjev pošteno išejo, se vsake nezvestobe skrbno varujejo, in si na skrivnim ne povračujejo škode, ki so jo zavolj gospodarja terpeti utegnili; ako svoje gospodarje, desiravno hude, spoštujejo, in se neperljudnih odgovorov varujejo; ako od njih vselej spodobno govoré; zakaj to razodeva pamet in pobožnost, in jih perkuje in častitlive dela Bogu in ljudém. Vse to sv. pismo takó naznani: „Hlapci! bodite pokorni svojim telesnim gospodarjem z straham in trepetam v prostosti svojiga sercá, kakor Kristusu; in ne služite le k videzu, kakor de bi hotli le ljudém dopasti; temuč kakor hlapci Kristusovi storite iz serca radi božjo voljo; ter služite dobrovoljni kakor Gospodu, in ne kakor ljudém; in vedite, de bo vsaktéri od Gospoda prejel, kar bo koli dobriga storil, bodi si sužinj ali prost.“ Efež. 6, 5—8. „Hlapci, kteri koli so pod jarmam, naj svoje gospode vse častí vredne imajo, de ime Gospodovo in uk ne bota roténa,“ (*de sovrash-niki vere ne bodo mogli reći, de so posli, ako ravno kristjani, vender hudobni ljudje*). I. Tim. 6, 1. „Hlapci bodite podložni gospodarjem z vsim straham, ne le dobrim in krotkim, ampak tudi čmernim.“ I. Pet. 2, 18. „Hlapcam (reci), de naj bodo svojim gospodarjem podložni, v vših rečeh dopadlivi, in de naj jim nikar zoper ne govore, in ne golfajo, temuč v všim pravo zvestobo skazujejo; de bodo v vših rečeh nauk našiga Boga in Zveličarja častitliviga storili. Tit. 2, 9, 10.

V. Kdaj posli edin drugimu keršansko spoštovanje skazujejo?

O. Ako se med seboj kakor služabniki ravno tistiga Boga, kakor ovcé ravno tistiga Odrešenika, in kakor deleži ravno tistih nebés ljubijo in spoštujejo; ako se edin drugiga ne zapeljujejo, temuč edin drugimu lep zgled dajejo, in se med seboj opominjajo, kakor keršanski posli zaderžati se; de torej keršanski veri čast delajo, in večno plačilo v nebesih dosežejo. Ako so edin do drugiga prijazni in postrežlivi, se jezičnosti, prepira in jeze varujejo, in si edin

drugimu svoj stan s keršanskim zaderžanjem polajšajo; zakaj „služabnik Gospodov naj se ne prepíra; temuč naj bo do vseh kroták, podučliv, poterpežliv.“ II. Tim. 2, 24.

§. 40.

Od ljubezni in spoštovanja, ki naj jih sosedje edin drugimu skazujejo.

V. Kteri ljudjé so nam za tistimi, kteri z nami v eni hiši stanujejo nar bližneji?

O. Sosedje; zakaj oni stanujejo z nami v ravno tisti okrajni, v ravno tistih ulicah; in to se mora reči tudi od sosesk.

V. Kteri ljudjé utegnejo edin drugiga posebno potrebovati, edin drugimu pomagati in škodvati?

O. Sosedje, ker so si nar bližneji.

V. Kdaj se sosedje in soseske med seboj spoštujajo in ljubijo?

O. Ako edin drugimu storé, kar želé, de bi se njim storilo; ako opusté, kar želé, de bi se njim ne storilo; ako si edin drugimu na pomoč pridejo, zlasti ob času potrebe, ognja, povodnje, bolézni i. t. d.; ako edin drugimu škodo in nesreče odvračujejo, med seboj v miru živé, se tožeb varujejo; ako so pravični in pošteni; ako se ne zasramujejo, ne žalijo, ne poškodvajo.

V. Zakaj se morajo sosedje in soseske takó med seboj zaderžati?

O. Kér je to volja božja, ker to čast vere terja; ker tako zaderžanje življenje polajša, in je vir veliko veselja; in ker nihče ne vé, kdaj in kje de bo drugih ljudí potreboval; po veri so vsi ljudjé, soseske in narodi, Gospodu eno telo, eno kraljestvo in en narod postali. Je razzähljenje božje ljubezni, ponečastenje vere in veliko pohujšanje, če se ljudjé, sosedje in soseske, kteri so poklicani, edin drugiga podpirati, med seboj nadleževajo, obrekajo, ob času stiske zapusté, in tožijo i. t. d. Sovraštvu navdá dostikrat tudi otroke in vnuke, napravi veliko nadlog, in ima marsikrat žalestne nasledke.

V. Poglavlje.

Od zaderžanja zunej hiše.

§. 41.

Zaderžanje v cerkvi.

Glej §. 3.

§. 42.

Zaderžanje v šoli.

V. Kaj je šola?

O. Šola je kraj v kterim naj se otrok uči, kar mora vediti, de si bo kdaj na svetu pomagal, in tolikanj pred svoj kruh služil; de bo na tem svetu pridno dělal, na unim pa večno zveličan.

V. Kakó se je treba za šolo perpraviti?

O. Ob pravim času se mora tisto perpravljeno imeti, česar je tréba v šolo vzeti, in domá se mora naučiti, kar je bilo ukazano. Kdor tega ne storí, si napravi sitnost, na znanje daje nemarnost in razmislenost. Pred vsim pa je treba Boga prositi, de nam um razsvetlí, in sercē nagne, dobro sprejeti, ljubiti, in obderžati.

V. Kakó se je treba zaderžati na potu v šolo?

O. Na potu v šolo se ne sméjo otroci brez potrébe muditi.

V. Kakó morajo v učivnico stopiti?

O. Fantje z odkrito glavó, vsi pa kolikor je mogoče, z otrebljenimi čevlji, tiho, spodobno in perlčno do pričejočih.

V. Kakó se morajo otroci v šoli zaderžati, de bodo do kraja, učenika, časa, opravila in do součencov spoštovanje razodevali?

O. Otroci morajo koj ob prihodu in scer v vsim, učeniku spoštovanje skazovati; vprašani naj odgovoré perljudno; naj pazijo na njegove besede in opominovanja; naj mislijo na to, kar se učí, ali česar se je treba učiti; naj se nikar ne igrajo; naj se varujejo, bukev, klopi, oblačil ponečediti ali clo končati; naj bodo perljudni in postrežlivi do součencov; naj se varujejo, jim kej še takó maliga vzéti, jih dražiti, počerniti, zasmehovati, nad njih štrafingami škodoželjno veselje kazati, prepír napravljati, in eniga otroka nad drugiga dražiti; veliko bolj se morajo take razpertja poravnati; oni ne sméjo misliti, de vse bolj vedó, kakor drugi, in de so vse njih rečí boljši in lepši, kakor drugih; oni morajo tudi drugim kej obveljati pustiti, in njih dobre lastnosti spoznati. Tudi razžali in škodoželjno sercé razodéva, kteri brez potrebe raznaša, kar se je v šoli zgodilo, kaj smešniga de je kak drugi otrok odgovoril; kakó de je bil strafan i. t. d.

V. Zakaj se je treba v šoli takih razvad varovati?

O. Kér so ljubezni in časti nasproti, ki jih moramo učeniku, šoli in otrokom skazovati.

V. Ali se da od zaderžanja otroka v šoli na njegovo prihodnjo srečo ali nesrečo sklepati?

O. Kaj pa de; zakaj v šoli in v teh družbah da otrok svoje serce spoznati; tedaj se sprevídi, če se bo dal voljno voditi, in iz tega se da povzeti, kakó de se bo v prihodnjim življenji vedel, in kakó se mu bo godilo. „Ako v mladosti ne nabíraš, kakó boš v svoji starosti našel?“ Sirah. 25, 5. „Po zaderžanji otroka se spozná, če so njegove dela čiste in poštene.“ Preg. 20, 11. To je v neštevilnih zgledih razkazana resnica, ki naj jo skerbno preudarjajo duhovni pastirji, starši in učeniki.

V. Kakó se mora iz šole iti?

O. Z hvaležnostjo do Bogá in do učenika; brez šumenja in hruma; tiho in pokojno naj gré otrok domu.

V. Komú mora otrok želeti enak postati?

O. Detetu Jezusu, od kteriga sveto pismo pravi: „In Jezus je rastel v modrosti in starosti, in v milosti per Bogu in per ljudéh.“ Luk. 2, 52.

§. 43.

Zaderžanje o igranji in razveseljenji.

V. S kterimi rečmi se ne smémo nikoli igrati, šaliti (*špasati*) in razveseljevati?

O. S tistimi, ktere Bogá in ljudí razžalijo, nas v strah, zasmehovanje ali v nevarnost perpravijo, ktere žalijo, ktere so perpovedane; zakaj nikoli ne déla praviga veselja, in ga ne smé delati, kar je hudo, kar ljudí poškoduje, komú strah ali skerb napravi.

V. Ali je treba ob perpušenih igrach in razveseljenji tudi na čas in kraj porajtati?

O. Tudi; zakaj kar je ob drugim času, ob drugim dnévu, ob drugi uri, in na drugim kraji perpušeno in spodobno, ni vsak dan perpušeno; postavim, ob prazniku, med božjo službo, ob času žalovanja, pogréba i. t. d.; in tudi ne na vsakim kraji, postavim: blizo cerkve, pred hišo kteriga vikšiga, ali blizo merliča, in kjer ljudjé žalujejo i. t. d.

V. Kteri smé biti namen igrá in razveseljenja?

O. Nedolžno veselje, počitik, skerb za zdravje.

V. Kaj se iz tega skléne?

O. De si smémo perpušenih igrá in razveseljenja s pametjo in z méro dovoliti, nikoli pa ne nevarnih; in de si smémo perpušenih le toliko in nič delj dovoliti, kakor nam opravila, poklic, spodobnost in zdravje perpustijo.

V. Kaj človek v igri večidel razodeva?

O. Svoje sercé; ali je namreč mirin, ali prepiprin, pohlévin ali svojoglavin, samopridin ali ne, perljudin ali ne, usmiljen ali ne.

V. Kakó se per igri in razveseljenji dolžnosti, časti, spoštovanju in ljubezni zoper ravná?

O. Če se kdo zdravju in življenju nevarnih ali škodlivih igrá loti; če zravin lepimu, keršanskimu

zaderžanju zoper ravná; neperljudne, Bogá in ljudí žalijoče besede izrekujé; če je svojoglavin in prepírin; če se laže in goljfá; če samoprid na znanje daje; in mu ni mar, de zguba bližnjimu težko dé; če kdo živež svojih ljudí, morbiti clo dnarje posodnikov v pijači in igri zapravljja, in kratki pa dragi čas z igrami trati; sploh se mora reči, de je igra pregresna, kakor hitro je časti stanú zoper, prepogostna, svojimu ali bližnjiga premoženju škodliva, samopašna; kakor hitro je to, ni več nedolžna igra; drugi vidijo, ter se pohujšajo. „Veseli se mladenič v svoji mladosti, in tvoje sercé naj bo veselo v tvojih mladih letih . . . tode védi, de te bo Bog zavolj vsiga téga sodil.“ Prid. 11, 9. Torej naj si tudi perlétni ljudjé to v serce vtisnejo.

§. 44.

Kako de se je treba na ulicah (gasi) in na cesti zaderžati.

V. Ali se moramo tudi na ulicah in na cesti perljudno in lepo zaderžati?

O. Tudi; zakaj ko smo na ulicah in cesti, smo takó rekoč v očitni družbi; vse, kar ondi storimo, jih veliko vidi, in nam torej čast déla ali zmanjsuje; in zadeva mir, varnost, premoženje in veselje mnogih ljudí.

V. Kaj moramo na ulicah storiti in kaj opustiti?

O. Na ulicah se moramo takó zaderžati de bodo drugi misliti mogli, de smo skerbno obravnavani; moramo tedaj v zaderžanji do drugih ljudí spoštovanje na znanje dajati, in torej vse opustiti, kar bi utegnilo nam nečast délati, zaničevanje do drugih razodevati, in pokoj, varnost, premoženje in veselje drugih ljudí motiti.

V. Kakó se mora na ulicah hoditi?

O. Kakor starost, stan in opravila terjajo; ne bilo bi ponatorno in torej ne spodobno, ko bi se hotel mlad človek v hóji takó nositi, kakor kteri stari in

imenitni, ali ko bi se stari človek v hoji mladiga dédal i. t. d.

V. Kakó se z očmí spodobnosti in natori zoper ravná?

O. Ko bi kdo prešerno na kviško gledal, vse z očmí stikoval, ali pa neponatórno v tla gledal.

V. Kakó se moramo do memogredóčih zaderžati?

O. Leté moramo spodobno pozdraviti, in jím navadno, okoljsinam permerjeno čast skazati; zlasti ako so nam oni poprej njih spoštovanje do nas na znanje dali; je dolžnost skerbne obravnave do vših, zlasti pa do tistih, ki so do nas perljudni, spodobno zaderžati se, ako je ravno uni naš podložin.

V. Kaj ljudjé mislijo od tistiga, kteriga vedno na ulicah vidijo (ako tega ne terja njegov poklic)?

O. Mislijo, de je tak človek postopač, ki noče nobeniga dela v roke vzeti; ali de je ničemern, ki se rad razkazuje; ali de le praznih novic iše, ker nič imenitnišiga ne pozná.

V. Česa se morajo mladi ljudjé na ulicah posebno varvati?

O. Vsiga, kar bi druge ljudí razžaliti, poškodvati, razjeziti, jim nepokoj delati, ali prešernost in neobravnavo skazovati utegnilo; postavim: okna pobijati, pokončanje na prodaj postavljenih rečí, lučanje s kamni ali z drugimi rečmi, okladanje s primki, odpeljanje konj ali druge živine, tatvina i. t. d.

V. Česa se je treba zvečer ali po noči na ulicah varvati?

O. Ponočvanja, šumenja, hrupa, nepokojnosti, prešernosti do ljudí in do hiš i. t. d.; zakaj s tem se nepokoj dela starim, bolnim, dela trudnim ljudém, ki takó počitka potrebujejo; kdor kej takiga počne, na znanje daje nespamet, neobravnavo, in de nima ne ljubezni ne spoštovanja do drugih; tudi tak nepokojnež samiga sebe ponečasti, in dostikrat hude nesreče napravi. Tako djanje se gospodarjem in bolj perletním ljudém posebno slabo podá; nar bolj gerdó je pa za ženski spol.

V. Ali moramo v ti reči tudi čast kraja, in svojiga stanú, in svetost dné pred očmi imeti?

O. Tudi; zakaj od takih sošesek, kjer po noči, zlasti ob svetih dnéh ni pokoja, se ne more dobro misliti; in tudi ne od stanú, od kateriga so taki ponocnaki; ptuji ljudje se pohujšajo, ter jih navdajajo hude misli od prebivavcov in viših take vasi ali takiga mesta.

V. Ali se tudi takih ljudi dobí, kteri se koj preradi ponudijo ali posilijo, nas pospremiti, ko nas srečajo? Kaj je treba od te navade misliti?

O. Kar to tiče, nam je treba razumnim biti; zakaj unimu ni vselej prijetno tovarša zravin sebe imeti, ker ima morde opravilo, kateriga noče drugimu povedati, ali pa ker hoče sam iti. Nerazumni z svojo perljudnostjo dostikrat nadležejo.

§. 45.

Kakó de se je treba v stanicah ptujih ljudi zaderžati.

V. Na kaj je treba porajtati, predin se v ptujo stanico stopi?

O. Ne smemo pozabiti, de nismo domá, ampak v ptujim stanovališi; brez dopušenja, brez oglašenja, ali brez de bi bili spodobno poterkali ne smemo v ptujo stanico stopiti; zlasti, če ondi kteri višiga stanú prebiva, ali če tisti, kateriga hočemo obiskati, ni naš prav dober znanic.

V. Ali se smé v stanico stopiti, kakor hitro smo poterkali?

O. Ne precej, temuč po tem kader smo glas prebivavca slišali, kteri nam perpustí.

V. Ali je perljudno prevelikrat in silno terkati, ako ne slišimo glasu prebivavcoviga?

O. Ni perljudno; zakaj, ali ni nobeniga v stanici, ali prebivavic noče nikogar k sebi pustiti.

V. Na kaj je treba, kar čast tiče, merkati?

O. Moramo preudariti, če ima tistikrat, kader hočemo v ptujo stanico iti, prebivavic čas, ali ne;

pa tudi, kar to tiče, se je treba ravnati po ljudéh in okoljšinah, po namenu svojiga obiskovanja in po opravilih.

V. Kaj moramo v ptujo stanico seboj vzeti, in kaj zunej pustiti?

O. Spodobi se, de se čedno napravimo, in de klobuk ali kapo seboj vzamemo in v rokah deržimo, palico pa, plajš in psa zunej pustimo; čevlji naj bodo, kolikor je mogoče, snažni; pa tudi kar to tiče, je treba porajtati, kdo de smo mi, od kod pridemo, in koga obišemo.

V. Ali je perljudno, pred stanico na ušesa vleči, ali skoz ključno luknjico gledati?

O. Ni perljudno; zakaj to na znanje daje nespodobno radovednost. „Nespametin je človek, kteri per vratih posluša; pametni bo s tem hudo razžaljen.“ Sirah. 21, 27.

V. Kaj je storiti, kader kdo v ptujo stanico stopi?

O. Ne smé vrat zaderlešniti, temuč jih mora kolikor je mogoče tiho zapreti, in se spodobno tistimu perblížati, s kterim hoče govoriti; tote ne preblizo stopiti, ker je to že samó na sebi neperljudno, in ker uniga mora, nazaj stopiti, de naše sape v se ne vleče.

V. H komu se moramo z obrazam oberniti?

O. K tistimu, s kterim hočemo govoriti.

V. Kaj je storiti, ko v stanico stopimo, v kteri nikogar ni?

O. V taki stanici ne smémo ostati, še menj pa v nji okoli hoditi, in rečí, ki so v nji, ogledovati ali ošlatovati; in to naj se tudi -ne zgodí, če je kdo vpričo.

V. Kaj je storiti, ko s pervoljenjem v stanico stopimo, če je pa prebivavic zaderžan, in torej ne oberne koj k nam svojiga obličja?

O. Če je to, mirno in od deleč počakajmo, de se k nam oberne in nas zasliši.

V. Kdaj se smémo v ptuji stanici usésti?

O. Ako prebivavic perpustí, in tistikrat perljudnost terja, de po njegovi dobrovoljnosti ravnamo.

V. Kaj je storiti, ko se imenitniši vzdigne?

O. Se moramo tudi mi vzdigniti.

V. Kaj je storiti, ko kteri imenitniši pride?

O. Moramo njemu imenitniši mesto prepustiti, vselej pa to storiti, kar gospodar veleva ali dovoli; ker nobene pravice nimamo v ptuji hiši ukazovati.

V. Dokle naj se v ptuji stanici mudimo?

O. Dokler nas opravilo perderžuje, in de nam imenitniši znamnje da, de se smémo posloviti.

V. Kaj je storiti, ko iz stanice gremo?

O. Se moramo spodobno perkloniti, (kar bi utegnilo še per vratih dobro biti), in vrata tiho za sabo zapreti.

V. Kdaj je treba, ko pridemo in preč gremo, roke kušniti?

O. V ti reči se je treba po tem ravnati, kdo de smo mi, in kdo de je uni; ne smémo spodobniga opustiti, pa tudi ne več storiti, kakor se spodobi.

V. Kaj je storiti, ko z gospodarjem vkupej v stanico stopimo?

O. Ga moramo naprej spustiti; ako nam ne veleva, de naj mi naprej gremo.

V. Kaj je storiti, ko z gospodarjem vkupej iz stanice gremo?

O. V taki nameri moramo mi naprej iti; zakaj gospodar zapre svoje prebivališe.

V. Kaj perljudnost terja, ako višiga ali tudi znanca obišemo, brez de bi kak opravik imeli?

O. Se moramo spodobno obleči, njemu perložni dan in uro v to odmeniti, in mu na znanje dati, de si v čast štejemo, ali de hočemo dolžnost spolniti, ko ga obišemo. Nespodobno bi bilo, ako bi naznanili, de ravno nič opraviti nimamo, ali de je nam dolg čas, kar bi nam clo znanci zameriti utegnili. Kdor se pre-dolgo mudí, kader kteriga obiše, bi utegnil nadležin biti, ker ima morde uni bolj imenitne opravila, in to-rej ne more svojiga dragiga časa brez potrebe in namena uterpeti. Človek tudi nikoli ne smé skazovati, de ljudi le za kratki čas potrebuje; zakaj to bi sa-moprid razodevalo.

§. 46.

Od zaderžanja per ptuji mizi.

V. Kaj je treba odgovoriti, ko nas kdo, zlasti kteri vikši k jedi povabi?

O. Brez vzroka mu ne smemo odreči; zakaj to bi utegnil uni za zlo vzeti; povabljenje moramo hvaljeno sprejeti, in ob pravim času priti. Ako smo pa že od kateriga drugiga povabljeni, ali če se slabo počutimo, ali če kako imenitno opravilo imamo, se moramo spodobno zahvaliti in povedati, kaj de nas zaderžuje; tote ne smemo k temu perstaviti, de naj nas drugikrat s tem počasti; zakaj uni je gospodar svoje mize, in mi bi utegnili osramoteni biti.

V. Ali se nikoli ne permeri, de v povabljenje dovolimo, desiravno smo že povabljeni?

O. Se utegne permeriti, če je, postavim, tisti, kteri nas povabi, visokiga stanú, in če nam tisti, kteri nas je poprej povabil, to perpustí in za zlo ne vzame; torej moramo za tega perpušenje prositi; tote je vender treba dobro preudariti, če smemo perpušenja prositi, de uniga ne žalimo; le priatli in dobri znanci ne bodo tega za zlo vzeli.

V. Kdo smé gosti povabiti, in na koga je treba v ti reči merkat?

O. Malokterikrat je spodobno, kteriga višiga k jedi povabiti; zakaj ta bi utegnil odreči, in mi bi utegnili osramoteni biti.

V. Kakó se moramo obleči, kader hočemo k ptuji mizi iti?

O. Na tem je ležeče, kdo de je, kteri nas je povabil, in kdo de smo mi; vselej pa moramo njemu, ki nas je povabil, in drugim povabljenim tudi v obleki spodobno čast skazovati. Oblačilo, čevlji, obraz, roké, morajo snažni biti; zakaj ako ravno bi nam nobeden z besedo nesnažnosti ne očital, bi to vender utegnili drugi na skrivnim za zlo vzeti.

V. Kaj je storiti, ko se pred jedjó in po jedi moli?

O. Jezus Kristus je pred jedjó in po jédi k

svojimu nebeškemu Očetu molil Mark. 14, 26., in torej je naša tolikanj veči dolžnost, njegov zgled posnemati. Ne spoštuje ne Boga, ne ljudi, kdor pred jedjo in po jedi ne moli, in clo v djanji to lepo navado zaničuje.

V. Kaj je storiti, ko se je treba usesti?

O. Ne smemo se spred rinnjati, zakaj to razoveda prederznost in ničemernost. Luk. 14, 7—11. Nar bolje je, de se v ti reči po gospodarjevi volji ravnamo. Pohlevnost na vse pazi, sebi in drugim spoštovanje skazuje, in se torej perkúpi.

V. Kakó moramo per mizi sedeti?

O. Per miru, ne predelec, ne preblizo mize; roké ne sméjo biti pod mizo, in komolci ne na mizi.

V. Zakaj naj gospodar in gostovi veseli bodo?

O. Ker si morajo vsi v čast šteti, in se veseliti, de edin drugiga vidijo; nasprotno razzali, in ni prijetno. Vender se je treba skerbo varvati, de veljave svoje službe in svojiga stanú ne razzalimo, kar se večidel z govorjenjem zgodí.

V. Ali smé gostivic od dragine, od velike cene na mizo postavljenih jedí, in od tega govoriti, de se dan današnji težko izhaja?

O. Ne smé; zakaj gostovi bi utegnili misliti, de jim oponaša, ali pa, de jih opominja, ne preveč jesti.

V. Ali smé gostivic gostove siliti, de naj veliko jedó; ali spodbudovati, de naj si pusté dobro dišati?

O. Ne smé; zakaj s tem bi gostovam naznanil, de domá takó dobriga nimajo. Clo dobri znanci bi to utegnili zamériti.

V. Na kteriga se mora per mizi nar bolj paziti?

O. Gostovi na gostivca, in ta na une; scer je pa treba, kolikor je mogoče, na sleherniga vpričniga paziti; nespodobno je in neperljudno, če postavim, le s kterim mladim človekam govorimo, na stare pa ne porajtamo.

V. Kakó se moramo per ptuji mizi, kar tiče govorjenje, zaderžati?

O. Kdor nič ne govorí, ali premalo, zlasti z svojim sosedam, na znanje daje, de je nevšečin, ali de nič ne vé; kdor pa preveč govorí, nadležuje, in se ničemerniga in prederzniga kaže. Nikoli pa se ne smémo neperljudnih in nespodobnih besedí poslužiti; vsi vprični se s tem razžalijo, in kdor to storí, po-nečastí sam sebe.

V. Kakó se neperljudnost kaže, kar zadene okrožnike (talarje)?

O. Kdor okrožnike prav očitno še bolj snaži, gostivca in njegove ljudí nesnažnosti dolži.

V. Kakó se mora jed na okrožnik djati?

O. To se mora z v to odmenjeno žlico ali z v to odmenjenimi vilicami, pa ne z žlico ali z vilicami storiti, ki smo jih že v ustih imeli; zakaj to bi bilo ostudno; tudi ne smémo perta oskruniti, ali sklede sukati, de kej boljšiga dobimo. Odmenjeno žlico in skledo moramo nazaj dati, brez de bi žlico čediti hotli.

V. Kakó naj žlico, vilice, nož čedimo?

O. Ne smémo jih oblizovati, in ne z okrožnikam, s pertam, ali z pertičam (servietam) čediti; ampak s kruham, kolikor je moči. Pert in pertič mo-rata čedna ostati. Persti se ne sméjo z nožem trebiti, in tudi ne s pertam, ampak s pertičem.

V. Kakó se je treba, kar zadéne jedí in pijačo, zaderžati?

O. Ne smémo biti požrešni, in ne zberčni; človek mora biti zmérin v jedi in pijači, de si želodica ne obteží, in duha ne omami; ako se kaka prijetna jed na mizo pernese, se ne smé veselje na znanje dajati. „Ne preobjej se per gostarii . . . uží zmerno, kar se pred-te postavi.“ Sirah. 31, 17. 19.

V. Nekteri svojim sosedam vedno vina natakujo; kaj je od té navade misliti?

O. To se smé malokdej storiti; zakaj malokdej je to unimu prijetno; ne vémo, če, kaj, in koliko de uni piti hoče.

V. Ali smémo pustiti, de nam drugi gostovi per mizi strežejo, postavim, skledo derzé?

O. Moramo bolj skerbeti, drugim postréči, kakor si od drugih postréči pustiti; če se pa tega ne moremo ubraniti, zahvalimo uniga.

V. Kaj je storiti, ako v jedi kej ostudniga, muho, las, najdemo?

O. Brez de bi kej rekli ali komu pokazali, denimo na skrivnim preč ostudno reč, ali jo pokrijmo, ali če se nam studi, oddajmo okrožnik ob perpravnim času, brez de bi rekli zakaj.

V. Ako nam gostivic kej da, smémo li tisto kterminu drugimu dati?

O. Ne smémo; temuč moramo dobrovoljnost gostivca hvaležno spoznati, in obderžati, kar nam je dal.

V. Ko se jed gostem po versti delí, je li treba pustiti kterminu drugimu pred vzéti?

O. Ni treba; zakaj, ker se jed po versti sedečim delí, se nobenimu ne bo mogla prederznost očitati, ako takrat vzame, kader versta na-nj pride.

V. Česa se je še treba per mizi varvati?

O. Nespodobno je per mizi herkati, na tla pljuvati; svojo slino v ruti ogledovati; na pol prežveče-ne jedí na okrožnik djati; zobé vpričo drugih trebiti; kakor pes kosti glodati; kar kdo noče ali ne more jesti, na tla vreči ali v skledo nazaj djati; cel kos ogrizovati; kruh kaziti, ali iz njega kugelce delati in jih na druge metati; sol s perstam jemati; jed na noži v usta nositi; ko je treba skledo prijeti, s perstmi jedí døtakniti se, ali če je skleda slaba, je za rob prijeti; ker je nevarnost, de bi z jedjó vred na tla ne padla. Ako smo po nesreči, kar koli si bodi pokazili, ali se pregrešili, moramo zavolj takošne neprevidnosti, za odpušenje prositi, in scer kakor naš in uniga stan terjata.

V. Kakó se je treba ravnati, kar zadene zdra-vico?

O. Kar to tiče, se je treba ravnati po šegi in navadi; in ako se mora zgoditi, naj tisti perčne, kterminu gré.

V. Kdaj se iz za mize vstane?

O. Iz za mize se ne smé vstati, kader sé komu

spoljubi, temuč po tem, kader so se gospodar in z njim vred drugi vzdignili; ne smémo prepočasu jesti in drugih zaderževati. V gostivnici se pa v ti reči ni treba po drugih ravnati; zakaj tam vsak za svoje dnarje jé in pije.

V. Kaj se mora po jedi storiti?

O. Gospodarja moramo spodobno zahvaliti in družbe ne koj, in ne prepozno zapustiti. Dobro je, v ti reči po drugih ravnati se. Kdor koj preč gré, ako nima opravila, na znanje daje, de je prišel le dobro jesti; kdor se pa predolgo mudí, učegne nadležin biti.

§. 47.

Od zaderžanja v gostivnici.

V. Ali se moramo tudi v gostivnici perljudno in spodobno zaderžati?

O. Tudi; zakaj keršanska perljudnost izvira iz ljubezni; nikjer pa ne smémo keršanski ljubezni zoper ravnati. Nekteri mislijo, de jim je v gostivnici več perpušeno, kakor drugod, ker so tam za svoje dnarje in zavolj razveseljenja; pa se motijo.

V. Zakaj moramo v gostivnici posebno na-se merkati, de se lepo zaderžimo?

O. Ker vino in veselje človeka dostikrat v nespametno govorjenje in djanje zapeljeta; v gostivnici smo med neznanimi ljudmi, kterih nekteri so prederzni, nekteri pa nepoterpežliви.

V. Kaj je treba v gostivnici opustiti?

O. Vse govorjenje, petje in djanje, ki so zoper ktero zapoved božjo in zoper čast božjo; kar druge razžali ali jezi; vse, kar druge v hudo napeljuje, in zlasti, kar otroke in mlade ljudi pohujša; vse, kar druge v jezo draži, zakaj jeza ima vselej hude, dostikrat prav hude nasledke; vse, kar nam nečast in škodo dela. Kdor predolgo v gostivnici poseda, in mémo tega ženo, otroke in posle v nemar puša, zanje ne skerbi, jih ne spodbuduje k dobrimu, ampak jih velikrat pohujša in žali; kdor dolgé dela, se vpi-

jani, pohujšlive besede govori, v hiši ali na ulicah vpije in razbijá. Kdor takó ravná, ne časti Boga in ne spoštuje ne samiga sebe, ne čednosti, ne drugih ljudí; zlasti pa če so bolj perletni ljudjé raji v gostivnici, kakor domá. Veliko jih je že v vinu smert našlo, in so djanja dopernesli, ki so jih čas svojiga življenja obžalovali, in jih niso mogli nikoli več popraviti.

V. Kaj pravi od tega s. pismo?

O. Jezus opominja vse ljudí: „Varujte se, da vaše serca ne bodo preobložene v požrešnosti in pijanosti, in časnih skerbéh, in de tisti dan nanaglima nad vas ne pride.“ Luk. 21, 34. „Iz vina pride nečistost, in iz pijanosti razboj; kdorkoli nad tem veselje ima, ni moder.“ Preg. 20, 1. „Ne glej vina, ko je rumeno, ko se njegova farba v kozarcu lesketá; ono gladko notri teče, ali na poslednje bo kakor kača grizlo, in kakor bazilisk strup izlilo. Tvoje oči bodo na ptuje gledale, in tvoje serce bo hudobne reči govorilo. Tedaj boš, kakor kteri v sredi morja spi, in kakor kermilic, kader terdo zaspí in kermilo zgubi.“ Preg. 23, 31—34. „Pametni človek je z malo vinam dovoljin; in letó te ne bo v spanji težilo, ter ne bošbolečín čutil.“ Sirah. 31, 22.

V. Ktere dolžnosti ima gostinčar (birt), kar zadene spodobno obravnavo?

O. Gostinčar mora Bogu, svoji duši in gosposki odgovor od tistiga dati, kar se v njegovi hiši godí; on ne smé nevarnim in neporednim ljudém potuhe dajati; on mora svojo hišo vsiga očistiti, kar Boga razžali, kar je zoper spodobnost in čednost, kar druge pohujša, kar ljudí vpijani, v škodo in nečast perpravi; kar razpertje dela; kar je zoper dežéline postave. Kdor drugači ravná, se veliko ptujih grehov vdeleži; on zgubi čast in žegin božji; on hoče perdobiti, in zgubi veliko, morde vse; ker, kaj pomaga človeku, ko bi cel svet perdobil, zravin pa čast in dušo zgubil.

V. Kaj je reči od pogostniga obiskovanja gostivnic, in od nezmerne ljubezni do vina?

O. Ljudjé, kteri gostivnice in vino ljubijo, po-

nečasté svojo pamet, svoje serce in svoj stan; taki ljudje zaničlivi postanejo, ker so, kakor sleparji povsod, kjer se kozarca vina nadjajo, in v vse dovolijo, de le vina dobé.

V. Kaj govorí s.pismo od nezmerniga obiskovanja gostivnic?

O. „Boljši je iti v hišo žalovanja, kakor v gostivnico; zakaj v uni bomo opomnjeni konca vših ljudi; in živi misli na to, kar bo prišlo.“ Pridg. 7, 3.

VI. Poglavlje.

**Od zaderžanja v mnogoterih okolišinah,
in do mnogoterih ljudi.**

§. 48.

*Ktero spoštovanje de smo domaćimu kraju in
domaći deželi dolžni.*

V. Zakaj se je Jezus jokal, ko je Jeruzalem pogledal, in zakaj je k smerti gredé žené opominjal, nad seboj in nad svojimi otroci jokati? Luk. 19, 41. 23, 28.

O. Jezus je imel ravnočutje zavolj nesreče svoje domače dežele; zakaj to nesrečo je pred vedil in pred povedal.

V. Kaj je Jezus storil, de bi od svoje domače dežele uesrečo odvernil?

O. On je svoje deželane opominjal, de naj se poboljšajo, k Bogu vernejo, pod varstvo njegove ljubezni podajo, kakor se pišeta pod perute koklje spravijo. Mat. 23, 37. Luk. 13, 1—9.

V. Ktero dolžnost nas je v tem Jezus z svojim zgledam učil?

O. Dolžnost, de naj k veselju, časti in k sreči svojiga domačiga kraja in domače dežele živimo, de se po tem takim te sreče in te časti vdeležimo.

V. Ktere dolžnosti do domačiga kraja in do domače dežele nam naše lastno serce naklada?

O. Našimu sercu je po natori vtisnjeno, de svojiga domačiga kraja in svoje domače dežele srečo in čast občuti; de se veselí, ako se deželani dobro

počutijo, ako sta domači kraj in domača dežela v časti; de mu težko dě, ako jim hudo gré, če so zaničevani ali zasramovani. Torej ni nobenimu prijetno, ako se njegov domači kraj ali domača dežela zaničuje.

V. Od kod pride to ravnočutje?

O. V domačim kraji in v domači deželi smo svoje perve in nar veči dobrotnike, starše, brate, sestré, sorodnike, prijatle našli in morde tudi zapustiti mogli; tam smo na svet prišli; tam smo bili iz mladiga izrejeni; tam smo svoje mlaade leta, perve in nar bolj veselne dni svojega življenja živelí; tam počivajo kostí tistih, kterih spomin nam je drag, častitliv in perserčin; tudi kraj, kteri nas svojih nedolžnih igrá opomni, nam je drag; zakaj moč naše duše, de se preteklih rečí spomniti zamoremo, je za nesprideno sercé studenic miliga, neizrekličiva veselja. Kdor dobro pozabi, ktere je vzival; kdor se, prijatlov, ki jih je veliko let imel, več ne spomni, njega sercé ni dobro.

V. Kaj se iz tega skaže?

O. De ima človek dolžnost svoj domači kraj in svojo domačo deželo spoštovati; zakaj kdor te zemlje, te dežele, teh ljudí ne ljubi in ne časti: kteri deželi, in kterim ljudém bo li njegovo sercé nagnjeno?

V. Kaj je treba storiti, de kdo svoj domači kraj in svojo domačo deželo spoštuje?

O. Kdor hoče svoj domači kraj in svojo domačo deželo spoštovati, se mora 1) takó zaderžati, de ima sam čast; zakaj kolikrat je sloveč mož svoj domači kraj v stoletja slovečiga storil, ker po njega domači deželi, domačim kraji, starših poprašujejo. Hudobin človek pa utegne v ravno tolikim času domači kraj in domačo deželo ponečastiti in narediti, de slabo sloví; njega se sramujejo v domači deželi. On mora 2) z svojim zaderžanjem k veri in keršanskemu zaderžanju, k sramozlivosti in redu tudi per drugih perpomoči; zakaj zapelivi uki in malopridno zaderžanje spačijo vse po domačim kraji in po domači deželi, napolnijo serca in hiše z nadlogami, odtegnejo vse pravo veselje, in perpravijo v sramoto,

nesrečo in v druge štrafinge, ki jih Bog pošlje; in Gospod bi mogel reči: „Izrael! tvoje pogubljenje pride od tebe; le od mene ti pride pomoč.“ Oz. 13, 9. On mora 3) dolžnosti svojiga stanu na tanko spolniti; zakaj če vsak toliko dobriga storí, kolikor po svojim stanu zamore, in kolikor je po svojim poklicu dolžan, bo gotovo vse storjeno, in za vse skerbljeno; sreča in veselje bota takó vesoljna, kolikor je mogoče na svetu, kjer, kakor Jezus pravi, noben dan ni brez terpljenja. On mora 4) davke i. t. d. natanko opravljati; zakaj to terja pravica, in težava se menj čuti, če jo vsi pomagajo nositi. On se mora 5) le k poštenim, mirnim in pametnim možém perdružiti, in ne z nepokojnimi, nedovoljnimi pečati se; zakaj ti ne išejo sreče svojih deželanov, ampak svoj prid; kdor svojo domačo deželo ljubi in časti, mora z svojo voljno pokoršino k redu in k spolnovanju zapoved perpomoči, in se vse razujzdanosti, nepokojnosti, hubobije in puntanja varvati; pošteli mož je dovoljn; in kdor do gosposke in do domače dežele tako ravná, je prav služabnik. Ptuiji, ki v takošno deželo pridejo, imajo veselje nad pametnimi in dovoljnimi prebivavci. Kakó prijetno je življenje z dovoljnimi in med dovoljnimi prebivavci? Življenje med nepokojnimi in nedovoljnimi je podoba pekla.

V. Kaj si je misliti od tistih, kteri domačiga kraja in domače dežele ne spoštujejo, ali clo izdajo?

O. Taki ljudé ponečasté sami sebe; zakaj njih imé je začernjeno; oni ponečasté svoje starše in sorodnike; oni so nehvaležni; izdajavci, ki se nad kervjo in solzami veliko ljudí zadolžé; oni nimajo ljubezni, tedaj ne vere, in ne prave pameti.

§. 49.

Od zaderžanja do vikših.

V. Zakaj morajo biti na svetu vikši in nižji ljudé?

O. Ker so vikši in nižji opravila in službe.

V. Koga moramo v vikših častiti?

O. Boga, ki so od njega mnogoteri stanovi in službe vpeljani.

V. Komu se nečast storí, ako se vikšim spodobna čast ne skazuje?

O. Bogu samimu, ker se njegovimu povelju zoper ravná. „Čast, komur gré čast,“ pravi s. Pavl v listu do Rimlj. 13, 7.

V. Kakó smo dolžni od vikših govoriti?

O. S tistim spoštovanjem, ktero se njih stanu in službi spodobi; clo takrat, ako vikši napake nad sabo imajo; zakaj dolžnosti, služba, stan in božja naredba so vselej častitliví; in ako bi nam napake ljudí pravico dajale, njim spodobno čast odtegovati, kdo bi neki še čast imel, ker noben človek ni brez napak?

V. Od kod pride, de nekteri ljudje vikši stanove zaničujejo in zasramujejo?

O. Iz pomanjkanja vere; zakaj kjer ni vere, se tudi ne spozná prava vrednost ljudi in stanov. „Ne govari hudo čez kralja (clo) v svojih mislih ne, in ne roti bogatina (clo) v znotranji stanici ne; zakaj ptice neba bodo tvoje besede nesle, in kar perute ima, bo tvoj govor oklicalo.“ Prdg. 10, 20. Apostel Pavl je za zaméro prosil velikiga duhovna, ako ga bi bil ponečastil, ker ga ni poznal. Djanje apost. 23, 5.

V. Kakó smo dolžni z vikšimi govoriti?

O. Perljudno, pérlično in spodobno, kakor njih in naš stan terja. Prederzno je in nespodobno, ako z vikšimi govorimo in ravnamo, kakor de bi bili naši nar boljši znanci in nam enaki.

V. Ako nas kdo vikšiga stanu, prijatel imenuje, ali se priyatla v pismu podpiše; smemo li tudi mi njega takó imenovati, in takó po domače z njim ravnati?

O. Ne smemo; to je milost, ponižnost in perljudnost vikšiga, ktere moramo hvaležno spoznati; nikoli se pa ne smemo prederzniti, zavolj tega vikšim menj podložnosti in menj spoštovanja skazovati.

V. Ktero imenilo (*titel*) smo dolžni vikšim dati?

O. Tisto, ktero jím gré; in ako ima vikši več imenil, se mu mora nar viši imenilo dati; kdor ga ne vé, naj vpraša ljudí, kterm je to znano; nikoli pa ne smémo samiga vikšiga vprašati.

V. Ali je perljudno, vikšim le odgovoriti: To je (*ja*) ali: ni; ali jih z navadnim imenam ogovoriti, ali jih vikati?

O. Ni perljudno; lepši je, semtertje spodobno imenilo perdjati in jih z spodobnim imenilam ogovoriti.

V. Ali je spodobno, ni ali naka reči, kader ne moremo poterediti, kar je vikši rekel?

O. Ni spodobno; temuč spodobno pervoljenja prosimo, de smémo svoje menitve povedati; neperljudno je pa, ako odgovorimo, de ni res, de tega ne moremo verjeti, de ga hočemo podučiti i. t. d.

V. Kakó se je treba zaderžati, ako nam vikši kej prijetniga pové in nas svoje milosti zagotovi?

O. Nad tem moramo spodobno veselje na znanje dati, in obljubiti, de se hočemo milostive dobrovoljnosti če dalje bolj vredne storiti; ne smémo pa tudi vikšiga svoje dobrovoljnosti do njega zagotoviti; zakaj s tem bi se čez-inj povzdigovali.

V. Komu se mora sploh perpustiti, de pogovor perčne in končá?

O. Potem, kader smo odgovorili, kar smo hotli povedati, moramo vikšimu perpustiti, de govor perčne in končá; mi si moramo v čast šteti, de smémo z vikšim govoriti, dokler nam perpustí.

V. Ko sebe in druge skupej v misel vzamemo, kteriga ime poprej imenujemo?

O. Ime drugiga, zlasti če je vikšiga stanú, ali če smo mu posebno spoštovanje dolžní. Ne smémo, postavim, reči: jest in moj oče; ampak: moj oče in jest.

V. Ali smémo vikšimu kej naročiti, po njem koga pozdraviti i. t. d.?

O. Ne smémo, ali vsaj malokdej in pohlevno.

V. Ali je perljudno vikšimu tobaka ponuditi?

O. Ni; s tem bi se z vikšim preveč poprijazzniti hotli; vikši bi nas utegnil zahvaliti; in tudi ni vselej prijetno, ptujga tobaka vzeti.

V. Ako nam vikši veléva, pokriti se, ali usesti se, smémo li tudi njemu velevati, ravno to storiti?

O. Ne smémo; zakaj s tem bi utegnili kazati, de mislimo, de je vikši zavolj nas razkrit, ali de zavolj nas stojí.

V. Kaj je storiti, če vikši vpraša, kakó se mi in naši znanci počutimo?

O. Se mu moramo lepo zahvaliti, de se po tem vprašati poniža; tode ni vselej spodobno vprašati, če se tudi vikši in njegovi ljudjé dobro počutijo; in kader se po tem vprašati smé, naj se zgodí z vso spodobnostjo. Kdor vikšimu svojo ljubezin in dobrovoljnost pohlevno na znanje da, ga s tem ne bo žalil.

V. Kaj je storiti, ako nas vikši prijazno pozdravi?

O. Se mu moramo spodobno zahvaliti, in se spodobno deržati; mi si ne smémo vsiga perpustiti, kar se vikšimu podatí utegne, postavim z glavo ali z roko pomigniti.

V. Kakó se je treba zaderžati, kader nas kteri vikši sreča?

O. Mu moramo v obrazu in v vsi obnaši tisto spoštovanje skazati, ktero njegov in naš stan terjata.

V. Ktero stran naj prepustimo vikšimu, kader z njim gremo, ali se z njim peljemo?

O. Desno.

V. Ko dva s kterim vikšim ykupej gresta, ktero mesto naj mu prepustita?

O. Srednje mesto, ali vsaj kjer je lepši pot.

V. Kakó se je treba zaderžati, če nas kteri vikši domu pospremi?

O. To si moramo v posebno milost šteti, pa vender pred hišo ostati, de vikši sam preč gré. Spodobno je tudi, de vikšiga na njegov dom spremimo; ni napčno, če to storimo, kar vikši hoče ali perpusti.

V. Kaj je storiti, če nas vikši obiše?

O. Mu moramo, če je mogoče, spodobno na proti iti, ga v bolji stanico peljati, mu svoje veselje na znanje dati, de nas je obiskal, in ga, ko preč gré, pospremiti; doklé pa, se mora po okolišinah in po volji vikšiga posneti.

V. Ali smémo vikšiga zapustiti, de druge iz stanice spremimo?

O. Ne smémo? temuč spodobnost terja, de smo na vikšiga posebno pazni.

V. Kakó se je sploh zaderžati, kader nas kdo obiše?

O. Mu moramo odkritoserčno veselje skazati, de ga vidimo; se prijazno z njim pomenkvati, neperlične opravila opustiti, ga ne samiga stati ali sedeti pustiti; tudi ne vprico njega kako opravilo perčeti, ali kej drugiga delati, de bi gost misliti utégnil, de nas nadležuje, postavim, kej brati i. t. d. In če je tudi kej posébniga opraviti, moramo gostú za zamero prositi, in koga poklicati, de je per njem.

V. Kakó je treba s tistimi ravnati, kteri so zavolj bogastva in imenitnosti svojiga stanú prevzetni?

O. Takim ljudém se ne smémo ne perliznovati, ne prevzeto do njih zaderžati se; mi jim moramo, kakor njih in naš stan terjata, ravno takó perljudnost skazovati, kakor de bi njih prevzetenosti ne zamerkali, de jih ne razžalimo, in tudi v prevzetenosti ne poterdimo.

V. Kakó naj se bogati in imenitni ljudjé vedejo, de bodo na svetu čast imeli?

O. Bogati in imenitni ljudjé, kteri hočejo na svetu čast imeti, naj tudi radi drugim čast skazujojo, in ljubezin drugih ljudí čislajo; oni se morajo do vsakiga ponižno, poterpežlivo, krotko, pohlevno in prijazno zaderžati, pošteni in dobrotlivi biti, se malopridniga djanja, ktero vselej nečast nasleduje varvati; oni se ne sméjo z dnarji in imenitnim stanam bahati, in svojiga časa ne s pohajkvanjem tratiti; zakaj postopač je v vsakim stanu zaničevan. „Ne zaničuj ubogiga, ki je pošten; in ne povišuj bogatiga, ki je hudobin.“ Sirah. 10, 26. „Kdo bo opravičil njega, kteri zoper samiga sebe greší; in kdo bo tistiga častil, kteri samiga sebe ponečasti.“ Sirah. 10, 32. „Vsak, kteri se povišuje, bo ponižan;“ zakaj ljubezin in čast, ne de bi se dali drugi posiliti, nam jih skazovati; temuč ljudjé odrekó s premislikam čast tistimu, kteri jo terja in je ni vredin; in „kdor se

povišuje,“ kdor je ponižin in pohlevin, pošteno ravná, in ne hrepení po hvali svetá, „bo ponižan,“ zakaj ljudé se bodo veselili, njemu spoštovanje skazovati. Luk. 14, 11. To uči vsakdanja skušnja.

§. 50.

Ktero spoštovanje de je kristjan deželinimu gospodu in gosposki dolžan, in ktero spoštovanje de naj ti svojim podložnim skazujejo.

V. Kogá mora kristjan v svojim vikšim deželinim gospodu častiti?

O. Boga, kteriga namestnik je deželini gospod; „oblast čez deželo je v božjih rokah, in on ob svojim času pridniga vladnika čez-njo postavi.“ Sirah. 10, 4. Preg. 19, 12. „Ni oblasti, ktera bi ne bila od Bogá.“ Rimlj. 13, 1.

V. Ktero znotranje in zunanje spoštovanje smo dolžni deželinimu gospodu?

O. Smo dolžni, deželiniga gospoda za božjiga služabnika in namestnika imeti, in kakor tega v svojim sercu spoštovati; njegove zapovedi iz bogabojecnosti in ne le k videzu ali zavolj štrafinge spolnovati, Boga prosi, de naj ga ohrani, razsvetlí in vodi; od njega in njegovih naredeb moramo vselej z spoštovanjem in podložnostjo govoriti. „Torej prosim, de se nar poprej prošnje, molitve, perporočevanja, zahvale za vse ljudí opravljam; za kralje in za vse vikši, de bi mirno in pokojno življenje v vsi pobožnosti in čistosti živel. Zakaj to je prav in prijetno pred Bogam, našim Zveličarjem.“ I. Tim. 2, 1—3.

V. Kaj je zoper spoštovanje, ktero smo deželinimu gospodu dolžni?

O. Je zoper spoštovanje, ktero smo deželinimu gospodu dolžni, ako ga kdo ne ima za božjiga namestnika, ampak za zgol služabnika ljudí; ako kdo njegove ukazila prelomljuje, ali jih le zavolj štrafinge spolnuje; ako od njega zaničljivo govorí, in se zoper njega spunta.

V. Kakó vera ta nauk naznani?

O. „Vsak človek bodi vikši oblasti podložin ; zakaj ni je oblasti, ktera bi ne bila od Boga ; ktera pa je, je od Boga postavljena. Kdor se tedaj oblasti zoperstavi, se božji postavi zoperstavi. Kteri se pa zoperstavijo , ti sami sebi pogubljenje nakopavajo. Zakaj oblastniki niso k strahu dobriga, ampak hudi- ga dela. Hočeš pa, de bi se oblasti ne bal ? Stori dobro, in boš hvalo od nje imel. Zakaj oblastnik je namesti Boga tebi k dobrimu. Ako pa hudo storiš, boj se ; zakaj on meča ne nosi zastonj ; zakaj božji hlapец je ; maševaric k štrafingi tistimu , kteri hudo dela. Torej morate podložni biti, ne samó zavolj štra- finge, ampak tudi zavolj vesti. Zatorej tudi dacijo dajajte, zakaj oni so namesti Boga , de ravno to službo opravlja. Dajte tedaj vsakimu, kar mu gré ; dacijo, komur dacija ; col, komur col ; strah , komur strah ; čast, komur čast.“ Rimlj. 13, 1—7. „Sodnikov ne opravlja, in vikšiga svojiga ljudstva ne kolni. II. Mojz. 22, 28.

V. Po kom vlada deželini gospod svoje pod- ložne, ker ne utegne povsod sam biti, ker ne utegne vsiga sam storiti ?

O. Po gosposki, kteri smo ravno zato spošto- vanje in pokoršino dolžni, in kteri moramo spodobno, ponižno in perljudno odgovor dati, ker je sodnik od Boga postavljen na zemlji.

V. Ali so deželni gospodje in gosposke tudi dolžni, podložne spoštovati ?

O. Tudi ; zakaj podložni so otroci božji, ki jih je Bog skerbi deželinih gospodov in gosposk izročil ; oni so njih bližnji, sodeleži večnega življenja, in bodo z imenitniki svetá pred božjo sodbo stali , kteri ne gleda imenitnosti ljudi. „Ne ánjte se (*sodniki*), nobeniga, zakaj (*vaša sodba*) je božja sodba.“ V. Mojz. 1, 17. „Vi ste služabniki njegoviga kraljestva. Modr. 6, 3. Bog pak ne zaničuje in ne zatíra nobeniga človeka ; in Jezus je zapovédal, de naj v nar manjim kristjanu njega, odrešenika in pastirja vseh , ljubimo in častimo.

V. Ali smo od te dolžnosti do gosposke druge vere, odvezani ?

O. Kratko nikar; zakaj deželini gospodje per-vih kristjanov so bili neverniki, in so jim vender po-koršino skazovali; ako so pa malikovavski gospodje kej zoper Boga, vero in vest ukazali, so kristjani rajši kri in življenje za Boga in vero dali; nikoli se pa scer niso gosposki v bran stavili.

§. 51.

Ktero spoštovanje de je kristjan cerkvenim vikšim dolžan, in ktero spoštovanje de morajo duhovni svojimu stanu in svojim ovcam skazovati.

V. Komu je Kristus vladanje cerkve izročil?

O. Apostelnam in njih pravim naslednikam.

V. Kteri apostelnov je bil pervi in nar imenitniši?

O. Peter; zakaj njemu je Gospod rekел: „Ti si Peter (*skala*), in na to skalo bom zidal svojo cerkev, in peklenske vrata je ne bodo zmagale.“ Mat. 16, 18. Temu apostelnu je Gospod naročil: „Pasi moje jagnjeta . . . ; pasi moje jagnjeta . . . ; pasi moje ovce.“ Jan. 21, 15. 16. 17.

V. Kje je Peter umerl, in kdo je naslednik v njegovi službi?

O. Peter je kakor škof Rimske cerkve v Rimu umerl, in od začetka in dosihmal so Rimske škofe kakor Petrove naslednike častili.

V. Kteri so nasledniki apostelnov?

O. Škofi izvirne, to je, katolske cerkve?

V. Po kom so apostelni po svetu raztresene keršanske družbe vladali in pasli?

O. Po njim podložnih duhovnih.

V. Kakó se imenuje stan tistih mož, po kterih Jezus svoje ovce vlada?

O. Duhovski stan.

V. Ali je Jezusova volja, de se duhovni in njih stan spoštuje?

O. To je; zakaj Jezus je apostelnam rekел: „Kdor vas posluša, mene posluša; in kdor vas za-

ničuje, mene zaničuje. Kdor pa mene zaničuje, zaničuje njega, kteri me je poslal.“ Luk. 10, 16.

V. Ktero spoštovanje je kristjan duhovskemu stanu dolžan?

O. Kristjan je dolžan, duhovne za tiste spoznati, kteri so; za od Jezusa postavljené pastirje svojih drago odkupljenih ovec, za delivce od njega postavljenih skrivnost, za deržavce tistih pravic in tiste oblasti, ki jih je Jezus apostelnam izročil. Kristjan je dolžan v cerkvenih vikših svojiga Odrešenika častiti, jih poslušati, se jih kakor ovce svojiga pastirja deržati, jim v zveličanskih rečeh pokoršino skazovati. S. Pavl piše: „Bodite pokorni svojim vikšim, in podložni. Zakaj oni čujejo, kakor kteri bodo mogli za vaše duše odgovor dajati; de oni to z veseljem storé in ne z zdihovanjem; zakaj to ni dobro za vas.“ Hebrej. 13, 17. „Duhovnam, kteri so pravi predpostavljeni, naj se dvojna čast skazuje; zlasti kteri delajo v besedi in podučenji.“ I. Tim. 5, 17. Apostel hoče reči, de so častitlivi 1) zavolj svojiga stanu, in 2) zavolj svoje skerbne delavnosti.

V. Kogá naj v vidnim poglavarji cerkve častimo?

O. Jezusa Kristusa, kteri je nevidni poglavar cerkve, in kteri je svojo cerkev na apostelna Petra in na njegove naslednike postavil, de so po tem takim vsi verni združeni in zedinjeni.

V. Koga moramo v škofu častiti?

O. Apostelne; ti so pa od Jezusa postavljeni vikši cerkve; torej samiga Jezusa Kristusa, kteri v nasledniku apostelnov keršansko družbo vlada.

V. Koga mora kristjan v svojim fajmoštru in duhovnim pastirji častiti?

O. Od škofa njemu postavljeniga pastirja svoje duše.

V. Ktero spoštovanje so duhovni svojimu stanu in svojim ovcam dolžni?

O. Duhovni so dolžni, in bodo mogli zato odgovor dati, de sebi izročene ovce dobro in skerbeno vladajo, de jim nepokaženi kruh čistiga nauka podejjujejo, pred vsim drugim božje kraljestvo in zveli-

čanje ljudí išejo; de nobene svojih ovec ne zaničujejo in v nemar ne pušajo; de vsakiga z očetovsko ljubeznijo, ponižnostjo, pohlevnostjo in odkritoserčnostjo sprejmejo, nobeniga stanú in nobeniga človeka ne zasramujejo; de nobeniga razpertja ne napravijo, temuč jih le poravnati skerbé; de v odkritoserčni edinosti z Kristusovo cerkvijo živé; de ovcam lep zgled dajejo in se sami ne perdružijo levam in volkovam, kteri okoli hodijo, in išejo, koga bi požerli.

V. Od kod pride, de nekteri čez duhovski stan, čez papeža, škofe, duhovne pastirje hudo govore?

O. Večidel iz nevere in sovraštva do vere; zakaj kdor Gospoda ne ljubi, sovraži njegove služabnike; tudi iz tega, de ne živé vši duhovni na tanko po svojim stanu; tode stan ostane svet, kakor vsakteri stan, akoravno ljudjé dostikrat dolžnostim svojiga stanu zoper ravnajo. Takošno nesrečo moramo milovati, pa ne čez stan nespodobno tožiti, kteri je od Boga postavljen, in po kterim se kristjani za nebesa obravnavajo. Je li stan, v kterim ni bilo najti ljudí, kteri ne živé po dolžnostih svojiga stanu?

V. Kaj si je od tistih ljudí misliti, ktermi ni nič na tem ležeče, de bi svoji duhovski in deželini gosposki ustregli?

O. Taki ljudjé niso od dobriga duha navdani; zakaj, kdor gosposko zaničuje, njemu tudi ni mar za Boga; in ktermu ni ležeče na dopadenji njemu od Boga danih vikših, mu gotovo tudi ni dosti ležeče na božjim dopadenji. To obveljá tudi od otrok, poslov. i. t. d.

§. 52.

Od zaderžanja do ljudí druge vere.

V. Kakó se moramo do ljudí zaderžati, kteri so druge vere, in se, kar vero tiče, motijo?

O. S takimi ljudmi moramo takó ravnati, kakor je usmiljeni Samarjan z ranjenim Judam ravnal; ona nista bila ene vere, in Jezus veleva, de naj tudi mi

takó storimo. Luk. 10, 25—37. Je treba tudi nevernikam in krivovercam vse dolžnosti keršanske ljubezni in perljudnosti skazovati, odkritoserčno in pošteno z njimi ravnati, nad njih srečo in nesrečo ravnočutje imeti, hudo in nesrečo od njih odvračevati, in jih, ako naše pomoči potrebujejo, v djanji in ljubeznivo podpirati.

V. Kakó se moramo do takih ljudí, kar tiče verine nauke zaderžati, de bomo dolžnosti keršanske ljubezni spolnili ?

O. Je dolžnost ljubezni, njih, ki se motijo, podučiti; zasmehovanje in zasramovanje ljudí pa razžali, in torej še bolj svoje zmote terdijo. „Razumno ravnajte z njimi, kteri so zunej,“ kteri niso naše vere. Kološ. 4, 3.

V. Kdaj skažemo takim ljudém spoštovanje, ktero ni dolžnost, ampak je veliko bolj štrafinge vredno ?

O. Ako vero zatajimo, de bi ljudém dopadli, ali iz tega namena svojo vero zaničujemo, krivovero hvalimo, in se zbiralam takih ljudí perdrúžimo.

V. Zakaj je to napčno ?

O. Ker čast, ki smo jo Bogu in resnici dolžni, ljudém in zmotam skazujemo; ker se hočemo s tem ljudém perlizovati, in druge v zmotah poterdimo; in torej tudi v očeh pametnih ljudí veljavo zgubimo. Bogu moramo bolj pokorni biti, kakor ljudém. Apost. djanje 4, 19.

§. 53.

Kakó de se moramo zaderžati do njih, ki grešé.

V. Ali gré tudi tistimu, kteri je grešil in hudo storil, spoštovanje in čast ?

O. Tudi; zakaj grešnik ne neha človek in kristjan biti, kteri naj se poboljša in v nebesa pride. Tudi, kteri se je pregrešil, ima še občutje za čast, kteriga ne smémo zadušiti, ampak povikšati, in po kterim tudi njegovo serce ganiti utegnemo. Ali ni

Bog sam človeškemu rodu, ki je v greh padel, častito milost dodelil, in svojiga edinorojeniga Sina na svet poslal, de bi iskal, kar je bilo zgubljenega? Ali se ni Jezus dobrimu pastirju permeril, kteri zgubljeni ovmi čast skaže, in jo poiše, in na rame zadene, in k čedi nazaj nese? Ali ne skazujejo nebeški prebivavci grešniku, ki se poboljša, čast, de se nad njegovo srečo veselé. Ako bolniku ljubezin, zamerkljnost in spoštovanje skazujemo, ali nismo to tolikanj bolj grešniku dolžni, kteriga bolezin je še bolj nevarna, in ktero ne le telesna, ampak tudi dušna smert nasledvati utegne? Zatorej permeri Jezus slabiga človeka tlečimu predivu, ki naj ga podpihajmo, in ne de bi ga ugasnili. Mat. 12, 30.

V. Kakó se moramo zaderžati do človeka, ki se je pregrešil?

O. Kakor je Jezus ukazal; on pa pravi: „Ako pa greši zoper tebe tvoj brat, pojdi, in ga posvari med seboj in med njim samim. Ako te posluša, si perdobil svojiga brata. Ako te pa ne posluša, vzemi seboj še eniga ali dva, de v ustih dveh ali treh prič stoji vsa reč. Ako jih pa ne posluša, povej cerkvi. Če pa cerkve ne posluša, naj ti bo kakor nevernik in colnar.“ Mat. 18, 15—17. „Ne ravnajte z njim, kakor z sovražnikam, temuč posvarite ga, kakor brata;“ piše s. Pavl. II. Tesal. 3, 15. Ne smemo vsake napake in vsakiga pregreška hudo svariti; zakaj vsi smo slabi, in vsakdan grešimo. Poterpežlivost s takimi, ki napčno ravnajo, je delo milosti, ktero bo Bog gotovo povernil.

V. Kakó se spoštovanju zoper ravná, ki smo ga tistimu dolžni, kteri se pregreší?

O. 1) Ako ne porajtamo na keršansko zaderžanje in na srečo bližnjiga, in z neperljudnim Kajnam pravimo: „Sim li jest varh svojiga brata?“ 2) Ako mu pokažemo, de mu nič ne zaupamo. 3) Ako ga k dobrimu ne spodbudujemo, ampak žalimo, razžalimo, osramotimo, vpričo drugih brez potrebe ponižujemo, in mu brez potrebe očitamo. 4) Ako ne govorimo iz keršanske ljubezni, ampak iz togote, nespameti, jeze, in strasti. 5) Ako takrat govorimo, ko bi bilo bolje

molčati, v serdu. **6)** Ako kej takiga rečemo, kar ljubezin in občutje za čast žali. **7)** Ako svoje očitanje prevelikrat ponavljamo; in po tem takim kažemo, de se le nad njim znosti hočemo; in s tem se mu ne perkupimo, ampak ga veliko bolj zdražimo. **8)** Ako stare napake na dan vlečemo, in se nikoli ne utrudimo, očitanje ponavljati; kar uniga vselej vnovič zdraži, in ne razodéva ljubezni, ampak škodoželjnost, strast in sovražno serce. **9)** Ako vsako še toličkino napako ojstro svarimo, iz komarja slona (*elefanta*) delamo, in napako zvekšujemo, kar unimu vse serce odvzame, ker se vedniga očitanja bojí, in ker se njegovo serce ne more nikoli pokoja veseliti. **10)** Ako mislimo in naznanimo, de je uni iz spačnosti in hudobije napčno ravnal, in ne iz slabosti in pozablivosti, kar občutje bližnjiga za čast močno žali.

V. Zakaj je ta nauk posebno imenitin?

O. Ker se po tem velikrat časna in večna sreča našiga bližnjiga, hišni mir, naša in drugih dovoljnost, veselje nad življenjem in delam, in tudi hišna sreča ravnajo; mi vsi smo napakam podverženi, moramo skup živeti, edin z drugim poterpeti, in življenje polajšati, kolikor nam je mogoče. „Edin drugiga bremena (*napake, slabosti*) nosite, in takó bote dopolnili Kristusovo postavo.“ Galač. **6, 2.** Sami želimo, de bi nam drugi napake zanesli; in Jezus pravi: „Vse, kar koli hočete, de vam ljudjé storé, tudi vi njim storíte; zakaj to je postava in preroki.“ Mat. **7, 12.**

§. 54.

Kakó se je treba zaderžati, kar tiče skrivnosti drugih ljudi.

V. Kakó se je treba zaderžati, kar tiče skrivnosti drugih ljudí?

O. Se moramo varvati, skrivnosti drugih ljudí slediti; ne smémo po vsaki reči: Kaj? kako? in kjé? popraševati; zakaj drugi ljudjé niso vselej voljni, naši radovédnosti streči; ako drugi na skrivnim med

seboj kej govoré, se ne smémo med nje drenjati, in ne na ušesa vleči, kar se govorí; tolikanj bolj se moramo preč podati, kader drugi skrivej kej govoriti hočejo, in kader se lohka spozná, de nočejo, de bi mi njih govor slišali.

V. Kakó se moramo, kar tiče ptuje pisma, zaderžati?

O. Ptujih pisem se ne smémo nikoli polastiti, in jih tudi drugim ne brati dati, ako v naše roké, kakor si bodi, pridejo; ptuje pisma smémo le takrat brati, če nam to gospodar pisem dovoli, ali velí; tudi v ptujih pismih le to berímo, kar nam on brati perpustí.

V. Zakaj je treba takó ravnati?

O. Neperljudno je, in nespodobno, in nimamo nobene pravice, v skrivnosti drugih ljudí vtikati se, in po rečeh slediti, ki nam jih uni noče zročiti: kakor tudi nimamo pravice ptujiga blaga polastiti se; skrivnosti pa so unimu dostikrat bolj per sercu in jih bolj skerbno varuje, kakor srebró in zlató. Kdor se v ptuje skrivnosti vtíka, pride v nevarnost, de je osramoten, zavrnjen, in si neprijetnosti nakoplje.

V. Kaj nam je storiti, če smo skrivnosti drugih ljudí, kakor si bodi, zvedili, ali če so nam bile zročene?

O. Kar mora skrito ostati, ker bi tistiga naznanjenje, kterimu drugimu nečast ali škodo delati utegnilo, moramo zamolčati; zakaj ono je nam zročeno ptuje blago; se je treba varvati raznašanja, jezičnosti, po kterima nad ljudí tolikanj nesreč pride; tudi v ti reči božja zapoved ukaže, bližnjemu storiti, kar sami rádi imamo. Ako nam kdo kakšino skrivnost razodene, nas on z svojim zaupanjem počasti; ter imamo dolžnost, de ga ne goljfamo; je pa greh izdajanja, če zaupanje, ktero imajo drugi ljudje do nas, napčno obračamo, kakor je Judež storil, kteri je Judam kraj izdal, kjer je imel Jezus navado po noči moliti. Izdajavic bo vselej zaničevan, in samiga sebe ponečasti.

Zaderžanje do dobrotnikov.

V. Koga moramo nar pérvo zahvaliti, ako so nam ljudjé dobro storili?

O. Boga, od kateriga vse dobro pride, kteri serca ljudí vlada, in brez kateriga bi nam ljudjé ne mogli nič dobriga storiti. Torej opominja apostel Pavl kristjane, ki so bili v Korintu, de naj ubogim kristjanam na Judovskim na pomoč pridejo, de bodo īeti Boga hvalili. II. Kor. 9, 12.

V. Kakó naj svojim dobrotnikam spoštovanje in hvalo skazujemo?

O. Smo dolžni njemu, ki nam je dobroto delil svoje hvaležno veselje skazati; tudi njemu radi postreči; z poštovanjem od dobrotnika, in z hvaležnostjo od njegoviga darila, in od dobrotnikove posrežnosti in prijavnosti govoriti; Boga prosi, de ga za to blagoslovi (*šegna*); ne smemo darila ali dobrote napčno obračati; in njegovim zapušenim, ako jé mogoče in potrebno, moramo dobro storiti.

V. Zakaj je dolžnost z dobrotnikam takó ravnati?

O. Ker se Bog s tem poveličuje, kteri ima padenje nad prijaznimi in hvaležnimi serci; hvaležni spolni dolžnost keršanske ljubezni; daje lep zgled; storí, de ljudjé radi dobrote delé, in spoštuje tudi samiga sebe.

V. Kakó se pregrešimo zoper čast, ki smo jo dobrotniku dolžni?

O. Pregrešno je, prijetih dobrokmal pozabiti, njih ceno zmanjšati; ogibati se dobrotnika in njegove hiše, de bi se ne spomnili svoje dolžnosti; ako zaupanje, ktero imajo drugi ljudjé do nas napčno obračamo, od dobrotnika zaničljivo govorimo, njegovo dobro za dolžnost imamo, njemu dobrote odrečemo; ako za-nj ne molimo, Boga ne zahvalimo; darilo ali dobroto napčno obračamo, in ako njegovim zapušenim svoje pomoči odtegujemo, ki bi jim jo skazovati mogli i. t. d.

V. Zakaj je greh, do dobrotnikov nehvaležnim biti?

O. Nehvaležni odteguje Bogu čast; on opustí dolžnost keršanske ljubezni; on žali dobrotnika; on daje pohujšanje, in odvračuje ljudí od dobrodelnosti; nehvaležni ponečasti samiga sebe; zakaj, kdor svojiga dobrotnika ne ljubi, kteriga vidi, bo li Boga ljubil, kteriga ne vidi. I. Jan. 4, 20. Kakó bo tak človek svoje sovražnike ljubil, kar je vender keršanska dolžnost, ali tiste, od katerih ni nobene dobrote prejel?

V. Kaj je storiti, če nam drugi dajó, in nam s tem veselje narediti mislico? In kako je treba ravnati, ako ktemu drugimu kakšino darilo damo?

O. Žalili bi ga, ko bi tega ne hotli sprejeti, ne pogledati, ali to koj ktemu drugimu dali; ko bi rekli, de nam namenjeno darilo nobeniga veselja ne dela; ljubezin hvaležno spozna dobrovoljnost bližnjega. Tudi ne smemo vprašati, koliko de je darilo veljalo; zakaj kazalo bi se, kakor de bi bili menj hvaležnosti dolžni, če darilo menj veljá; tudi bi darivca v skerb perpravili, de svoje darilo ali zvekšuje ali zmanjšuje. Tudi ne smé darivic tistimu, ktemu darilo da, povedati, koliko de je veljalo; de se ne bo kazalo, kakor de bi ga hotel veči hvale opomniti. Tode je vender, kar to tiče, na tem ležeče, če darivic, in uni, ktemu je bilo podeljeno, drugekrati po domače med sabo ravnata, ali ne.

V. Ali hočemo menj dobriga delati, ker malokdej hvaležnosti najdemo?

O. Nič menj ko to; zakaj Jezus pravi: „Boljši je dati, kakor vzeti.“ Apost. djanje 20, 35. Kolikor menj hvale imamo od svetá, tolikanj več obveljá dobro pred Bogam, tolikanj veči je veselje dobrotnika, in tolikanj veči je plačilo v nebesih. Mat. 5, 11. 12.

V. Kteriga zgled naj v ti reči pred očmi imamo?

O. Zgled Očeta, kteri je v nebesih, „kteri da svojemu solncu sijati na dobre in hudobne.“ Mat. 5, 45.

§. 56.

Zaderžanje do tovaršev in prijatlov.

V. S kterimi ljudmi smemo tovaršijo, znanje in prijaznost imeti?

O. Le z poštenimi ljudmi; zakaj en prijatel, tovarš ali znanec naj bo čast, veselje in sreča drugiga; od tistiga, s katerim imamo tovaršijo, se sklepa po vsi pravici na naše lastno serce; s tem si mi torej čast ali nečast delamo. „Kdor se Boga bojí, bo tudi dobriga prijatla najdel; zakaj kakorsin je on, bo tudi njegov prijatel.“ Sirah. 6, 7. Ljudje, kteri se v hudobijo združijo, ne zaslužijo imena prijatlov.

V. Ali moramo tudi do tovaršev in prijatlov perljudni biti?

O. Tudi; zakaj tudi nar bolji prijatel hoče de se z njim spodobno in perljudno ravná, zlasti vpričo ptujih ljudí. Perljudnost je dolžnost ljubezni do bližnjega, ki smo jo prijatlu tolikanj bolj dolžni; prijatel pa vender ne terja, de bi z njim tako na tanko in varno ravnali, kakor s ptujimi, ker bi to prijatla razžaliti utegnilo.

V. Kakó se moramo do tovaršev, znancov in prijatlov vselej vesti?

O. Odkritoserčno in pošteno moramo z njimi ravnati, jim zaupanje skazovati, jim perjenlivi in posrežlivi biti; ne pa de bi bili prevzetni, svojoglavni, prepirlivi, in samopridni. Ne smemo biti prederzni, in ne težavnih rečí od njih térvati, ne dnarjev iz njih spravlјati, in ne odlašati, jim dolgove plačati; ker ne smemo misliti, de oni morajo v vse pervoliti. Odkritoserčno jim moramo tudi v djanji ravnočutje skazovati v vsim, kar jih zadene, de ne bodo utegnili misliti, de z njimi samopridno ravnamo. Kar očitno obnašo do njih zadene, moramo prijatlu tudi pred drugimi svoje spoštovanje skazovati, in ne smemo misliti, de nam prijatel ne bo za zlo vzel, ako na-nj ne porajtamo; nikoli se ne smemo prederzniti, de bi se iz njega norca delali ali de bi ga z besedo pikali; zakaj tudi nar bolji prijatel v to ne dovoli; na znanje mu moramo dajati, de njegovo prijaznost

čislamo ; bodimo zvesti, molčeči in nikoli ga ne izdajmo ; ako drugači ravnamo, nečast delamo sami sebi in prijatlu, dajemo slab zgled, ki se pohujšanje imenuje. „Ne zapusti stariga prijatla, zakaj novi ne bo njemu enak. Nov prijatel je kakor vino ; kader bo staro, ti bo dobro dišalo.“ Sirah. 9, 14. 15. „Ali ni clo do smerti žalostna reč, ako se tovarš in prijatel v sovražnika spreoberneta ?“ Sirah. 37, 1. 2.

V. Zakaj je treba prijatle spoštovati in čislati ?

O. „Zvest prijatel je močna bramba ; kteri ga je našel, je našel zaklad. Zvestimu prijatlu se ne da nič permeriti ; zlató in srebró nista vredna z njegovo dobro zvestobo na tehtnico položena biti. Zvest prijatel je zdravilo življenja in neumerlivosti ; in kteri se Boga bojé, ga bodo našli.“ Sirah. 6, 14—16.

V. Ali je varno, nekdajniga znanca, ki ga čez veliko let pervikrat zopet ugledamo, koj tikati, in z njim zlasti vpričo drugih ravno takó (*po domače*) ravnati, kakor smo z njim pred veliko let ravnali ?

O. To ni varno, ali vsaj malokdej ; zakaj ne vémo, če se tudi uni nas tako prijazno spomniti hoče. Nikoli ni napčno, ako svoje odkritoserčno veselje pohlevno in spodobno na znanje damo, de nekdajniga znanca zopet vidimo.

§. 57.

Zaderžanje do neprijatlov, razžalnikov, do neperljudnih (grobih), perpirlivih, in pravdeželjnih ljudi.

V. Kakó se je treba do neprijatlov, razžalnikov, zasmehovavcov, do neperljudnih, prepirlivih in pravdeželjnih ljudí zaderžati ?

O. Takim ljudém se je treba, kolikor je mogoče, in kolikor se utegne brez razžaljenja zgoditi, umakniti ; ako pa moramo per njih biti, bodimo tolikanj bolj previdni in perljudni do njih, kolikanj bolj so nevarni ; nikoli jih ne smemo dražiti ; tudi nikoli ne perčnímo govoriti od rečí, ki so jim neprijetne, nikoli jih ne zasramujmo ; vselej jim spodobno odgo-

vérimo ; neperljudnih in žalih besedí jim nikoli ne povračujmo z enakimi; temuč zanesimo jim razžaljenje, ohranimo skerbo mir svojiga sercá; branimo vsaki nejevolji v svoje sercé, in zmagujmo hudo z dobrim, neperljudnost s perljudnostjo.

V. Kakó je Abraham ravnal, ko je bilo med njím in Lotam zavolj paše razpertje vstalo ?

O. Abraham je perjenjal, desiravno je bil stareji, ter je djal Lotu: „Naj ne bo krega med menoj in teboj, med mojimi in tvojimi pastirji; zakaj brata sva. Glej! vsa dežela je pred teboj; prosim, loči se od mene; ako se na levo stran verneš, se bom jest desne deržal; ako si desno izvoliš, grem jest na levo.“ I. Mojz. 13, 8. 9.

V. Zakaj moramo z sovražnimi, neperljudnimi in pravdeželjnimi ljudmi perljudno ravnati?

O. Kér s tem veliko hudiga, veliko razžaljenja božjiga, in dostikrat veliko nesreč in sovraštev odvernemo; sovražni ljudjé so z ljubeznijo, krotkostjo in perljudnostjo osramoteni, in velikrat naši prijatli postanejo. „Mehki odgovor potolaži jezo; terdo govorjenje napravi togo.“ Preg. 15, 1. „Ako je tvoj sovražnik lačin, mu daj jesti, ako je žejin, mu daj piti; zakaj žerjavco njemu na glavo spravljaš (*omečil ga bos*), in Gospod ti bo povernil.“ Preg. 25, 21, 22. Rimlj. 12, 20.

V. Ali je takošno zaderžanje tudi dolžnost, ki smo jo drugim ljudem dolžni?

O. Tudi; zakaj kdor prepír napravi, nadležeje vse vprične, jih pohujša in ponečasti.

V. Ktero spoštovanje človek sam sebi skaže, ako s hudobnimi ljudmi perljudno ravná?

O. Človek se s tem pametniga skaže; razodeva tudi keršansko obravnavo, in vero, in se drugim perkupi. „Nespametni zdajci svojo jezo na znanje da; kdor pa krivico zanese, je pametin.“ Preg. 12, 16. Razumnost človekova se iz njegove poterpežlivosti spozná, in njegova čast je, krivico zanesti. Preg. 19, 11. „Človeku je čast prepiru odtegniti se; vsi neumni pa se k (svoji) nečasti vmes vtikujejo.“ Preg. 20, 3.

V. Kaj v ti reči vera zapoveduje?

O. „Dobro jim storite, kteri vas sovražijo.“

Mat. 5, 44. „Žegnovajte jih, kteri vas kolnejo, in molite za-nje, kteri vas obrekajo.“ Luk. 6, 28. „Jest pa vam rečem, hudimu se ne zoperstaviti; temuč če te kdo udari po tvojim desnim licu, pomoli mu še uniga. In kdor se hoče s teboj pravdati in tvojo sukajo vzeti, temu tudi plajš pusti. In kdorkoli te eno miljo deleč persili, pojdi dve z njim.“ Mat. 5, 39—41. To se pravi: Bodи perjenliv, ne povrāčuj nikoli hudiga s hudim, nikar se ne maševaj, temuč osramoti svojiga zopernika z dobrodelenostjo in krotkostjo. „Ako je mogoče, kolikor je per vas, imejte mir z vsimi ljudmi.“ Rimlj. 12, 14. „Ne daj se hudimu premagati, temuč premagaj hudo z dobrim.“ 12, 21.

§. 58.

Zaderžanje do veselih, nevoljnih in žalostnih.

V. Kako moramo z ljudmi ravnati, kterih sercē je ravno zdaj veselo?

O. S takimi ljudmi moramo prav ljubeznivo ravnati; zakaj zapoved vere je: „Veselite se z veselimi.“ Rimlj. 12, 15. Nedolžno veselje svojiga bližnjiga moramo v časti imeti, ter je zoper ljubezin, ako ga brez potrebe motimo; varujmo se veselimu ob času veselja kej neprijetniga na znanje dati; nagla spremembu veselja v žalost, bi njemu hudo djala, in on bi vedno z nevoljo na-te mislil. Ako je treba takimu človeku kak neprijetin nauk dati, naj se to ob drugim času zgodí; zakaj njegovo sercē bi se ob nedolžnim veselji nadležnemu svarjenju v bran postavilo, ako je pa veselje pregrešno in nevarno, ga smemo in moramo motiti v pregrešnim veselji.

V. Zakaj moramo z veselimi tako ravnati?

O. Kdor tako ravná, kaže de je pametin, de vé z ljudmi vesti se, de ima ljubezin do bližnjiga, in razumnost; kdor pa drugači ravná, na znanje daje hudobno serce, ki rado nedolžno veselje moti, nespa-

met, in pomankanje razumnosti, in postane nadležin. Nekteri ljudjé imajo veselje nad tem, ali to hudo navado, de drugim radi neprijetnih rečí perpovedujejo; takih se ljudjé ogibljejo.

V. Ktere dolžnosti ima človek, kar tiče njegovo lastno veselje, ko je med ljudmi?

O. On ne smé nevoljin, čmern, nepoterpežliv, zamerliv biti; zakaj taki ljudjé niso perjetni; nikoli niso zaželeni, ali le malokdej; drugi mislijo, de so take terme, de so strastim podverženi, de so nehvaležni in nezauplivi v Boga in ljudi; kdor hoče med ljudmi živeti, jim mora zanesti in z njimi poterpeti, in se boljšanja nadjati; nevoljni greni svoje in drugih ljudi veselje; on ne spozná dobrote, je ne vživa veselo; in meni, de je slon, kjer je mušica.

V. Kakó moramo z ljudmi ravnati, kteri so ravno zdaj razžaljeni in nevoljni?

O. Tudi s takimi ljudmi moramo krotko in razumno ravnati; dobro je treba pomisliti, kaj in kakó de z njimi govorimo. Kdor hoče takim ljudem njih očitno nevoljo iz glave spraviti, utegne neperljudin odgovor dobiti; kdor jim kej neprijetniga naznani, ulije volja na oginj; kdor jih hoče takrat posvariti, zastonj govorí. Nobeniga ne smémo dražiti, tudi otroka ne, zlasti pa v jezi in nevolji ne; nevoljni, ako se zdraži, utegne vsiga spoštovanja pozabiti, ktero je unimu dolžan, in ktero mu drugikrat rad skazuje. Razumni govorí in molčí, kader je čas govoriti in čas molčati.

V. Kakó moramo z ljudmi ravnati, ki jih je kaka nesreča zadela, in ki so po pravici žalostni?

O. Nespodobno je in žalivno, če je kdo med žalostnimi ljudmi vesel, če nad njih žalostjo nobeniga ravnočutja ne kaže, če jim hoče njih nesrečo iz glave spravljati, ali jih prepričati, de ni takošna. Za ravnočutje in tolažbo nam bodo gotovo zmirej hvaležni. S. Pavl pravi: „Jokajte z jokajočimi.“ Rimlj. 12, 15. S človekovim sercam moramo sosebno varno ravnati. „Govorjenje ob napčnim času, je kakor godenje v žalosti.“ Sirah. 22, 6.

V. Ali tisti pametno ravná, kteri komu kakšno neprijetno novico na pol naznani?

O. Ni pametno; zakaj uni se s tem ob napčnim času v skerb perpravi, ker ne vé, kaj de mu bo še povedano; dostikrat si veliko ali vsaj veči nesrečo misli, kakor je. Je torej treba molčati, ali pa razločno in ob pravim času govoriti. Tisti, kteri drugimu naznani, de mu hoče kej žalostniga razodeti, bi utegnil škodeželjno veselje kazati.

§. 59.

Zaderžanje v sreči in nesreči; zlasti do nesrečnih, poškodvanih ljudi.

V. Kolikokterih nesrečnih je?

O. Je nesrečnih, kteri so z svojim zadolženjem in pregrešnim zaderžanjem v nesrečo, revšino, sramoto in štrafingo zabredli; in je nesrečnih, ktere so brez njih zadolženja, po božjim perpušenji ali skušanji nadloge, skerbi, nesreča in revšina zadele, postavim, Job, Tobija.

V. Ali smo tudi hudodelnikam, in tistim, kteri so svoje nesreče sami krivi, spoštovanje dolžni?

O. Hudobijo moramo studiti; človeku pa, kteri je tako neumin bil, de je hudo storil, ne smémo ljubezni, spoštovanja in pomoči odtegniti; njegova nesreča naj nas padica varuje; nesrečniga pa ne smémo soditi, ne pogubiti, zakaj Bog ga sodi; nad drugih nesrečo ne smémo imeti veselja, in ako se nad kom štrafinga spolnuje, ne smémo biti merzliga sercá, temuč moramo veliko bolj Boga prositi, de grešniku odpustí, in nas pregrehe varuje. „Kdor meni, de stojí; naj gledá, de ne pade.“ I. Kor. 10, 12.

V. Ktero ljubezin in spoštovanje smo poškodvanim dolžni, ktere je brez zadolženja nesreča zadela?

O. Takim nesrečnim moramo perserčno ravnočutje skazati, jih tolažiti in podpirati, in scer brez samoprida, iz ljubezni, kakor je usmiljeni Samarjan z nesrečnim Judam ravnal. Luk. 10, 30—37.

V. Zakaj moramo z nesrečnimi tako ravnati?

O. Spoštovanje in ravnočutje, ki jih nesrečnemu skažemo, polajša britkost njih serca; naj le pomislimo, kako britko bi nam bilo, ko bi bili na njegovim mestu; zapoved keršanske ljubezni nas k temu veže; s tem damo tudi lep zgled, pomnožimo sad keršanske vere; se vdeležimo božjega žegna, si napravljamo prijatlov za dan nesreče; in zaslужenje za večnost. Bog se poteguje za nesrečne, in Jezus nas zagotovi, da ne bo zgubil svojiga plačila, kdor koli da piti komu zmed teh nar manjših le kozaric merzle vode.

V. Kakó se pregrešimo zoper ljubezin in spoštovanja, ki smo jih nesrečnemu dolžni?

O. Pregrešno je, ako nesrečnemu nobeniga ravnočutja, in nobene pomoći ne skažemo; ako se clo njegove nesreče škodoželjno veselimo, od nje škodoželjno govorimo; ako njegovo nesrečo za štrafingo pravičniga Boga naznanimo, ako ga zasramujemo.

V. V čim obstojí pregreha takiga zaderžanja?

O. Kdor z nesrečnimi tako ravná, nima ljubezni, po tem takim tudi ne vere; tudi nad-inj bodo prišli dnevi nesreče, in on ne bo našel prijatla; potetiga še bolj zatira, njegovo žalostno serce še bolj žali; clo čast in tolažbo dobre vesti mu hoče odtegniti in z očitanjem žaliti; on druge pohujša; on zvekuje kraljestvo hudoželjniga hudiča; on spodnaša vero, ktera ljubezin učí; on prederzno božji pravici v roke sega, in nad neusmiljeniga bo prišla sodba brez usmiljenja. Mat. 25. Luk. 13, 1—5. Jak. 2, 13.

V. Kakó človek za svojo čast skerbi v sreči in v bogastvu?

O. Ako ne trosi svojiga premoženja kakor bogati mož; ako ne upa bolj v dnar in blago, kakor v Boga; temuč če je hvaležin Bogú, in nikoli ne pozabi, de imamo vse od njega; če se ničesar ptujiga ne polasti, zakaj to ne tekne; če dobro gospodari in ne dela potrat; če svoje raztrosike po premoženji omeri; če je pametin, pohlevin in ni ošaben; če se nesramne

lakomnosti varuje, in se ubogih usmili, kterih molitev nam žegin božji perdobi.

V. Kakó človek za svojo čast skerbí v nesreči?

O. Človek, ki je svoje nesreče sam kriv, naj nasledke svojih grehov in nespametnost s ponižnim in pokornim sercam terpi, naj se poboljša, škodo po moči popravi, in naj se varuje, kej prederzniga početi; človek pa, kteri svoje nesreče ni sam kriv, naj se božji volji podverže, naj božjo previdnost v ponižnosti moli; naj se varuje govorjenja in djanja, ki Bogá in ljudí razžali; in naj bo tudi v prihodnje pobožin, pridin in pošten, kakor je Job v nesreči svoje zaupanje v Boga, in svojiga pobožniga duhá ohranil.

§. 60.

Zaderžanje do ubogih in do ljudi nizkiga stanú, in zaderžanje ubogih med seboj.

V. Ali smo tudi ubogim in ljudém nizkiga stanú spoštovanje dolžní?

O. Tudi; zakaj naši bližnji so, božji otroci in od Jezusa Kristusa rešeni; ker smo jim ljubezin dolžni, moramo tudi perljudni biti do njih; zakaj ljubezin ni nikoli ošabna, ampak vselej ljudoljubna in ponižna. „Bogatin in ubožic se srečata; Gospod je pa oba stvaril.“ Preg. 22, 2.

V. Zakaj si moramo sosebno perzadjati, de smo do ubogih in do ljudi nizkiga stanú ljudoljubni in perljudni?

O. Kér se Bog za uboge in zapušene posebno poteguje, njim skazano dobrovoljnost plačuje, in ker morajo ubogi memo tega dosti terpeti, ker občutijo, kakor mi, in ker skazano perljudnost tolikanj bolj cenijo, ker se na svetu malokdej z njimi spodobno ravná; molitev njih razveseljeniga serca gre nakviško k nebesam in pernese žegin nad ljudoljubiga; neperljudniga zasmehovavca pa tožijo pred Bogom. „Kdor

ubogiga žali, nečast dela njega stvarniku; kdor se pa reveža usmili, njega (Boga) časti.“ Preg. 14, 31.

V. Kakšino perljudnost smo dolžni ubogim in ljudém niskiga stanú?

O. Nismo jim dolžni takiga uklanjanja, kakoršniga spodobnost od nas terja, do vikših skazovati; ubogi in ljudjé niskiga stanú tudi tega ne želé; vender smo pa dolžni, jih voljno in poterpežljivo poslušati, jim perzanesti, ako kej nerodniga rekó; jim ravnočutno in pošteno sercé kazati; jih tolaziti, podučiti, prijazno z njimi govoriti, in kar jim dobriga storímo, dobrovoljno storiti; zakaj prijazna beseda je ubogim ljubši, kakor milošina.

V. Kdaj se perljudnosti zoper ravná, ki smo jo dolžni ubogim in ljudém nizkiga stanú?

O. Če kdo neperljudno, divje in jezno z njimi ravná, jih z nevoljo posluša, jim vsako nerodno besedico graja, jih zaničuje; ako jim revšino, nizki stan ali dôlgé očita, in jim nikoli nič dobriga ne storí, brez de bi jih z neperljudnimi besedami in očitanjem ne žalil; po tem takim tudi dobre dela pred Bogom in ljudmi ceno zgubé. „Ako komu dobro storis, ne godernaj, in kader koli daš, ne žali s hudo besedo. Ne hladí kali rosa vročine? tako je tudi vsaka (dobra) beseda boljši, kakor dar; oboje pa je per pravčnim človeku. Nespametni grenko oponosi, in neperljudniga darilo storí žalostne oči.“ Sirah. 18, 15—18.

V. Ktere dolžnosti imajo v ti reči ubogi in nizki ljudjé edin do drugiga?

O. Kakor imajo leti radi, de se z njimi poštene, prijazno in perljudno ravná, ravno tako se morajo tudi med seboj zaderžati, de si edin drugimu življenja še bolj težavniga ne delajo.

V. Kdaj ubogi samiga sebe spoštuje?

O. Če on svojo imenitnost kakor človek, kristjan in delež nebes pred očmi imá; če tako ravná, kakor njegova imenitnost terja; če se sam sebe ne zanemari, ne zasramuje in ne zaničuje; on pa zaničuje sam sebe, ako pozabi na Boga in vero, ki imá od njih vso svojo čast; ako hudobní in pohajkvanju stre-

že, z svojim stanam ni zadovoljin, se z-hudobnimi ljudmi pajdaži; ako ne skerbi svojo dušo po božji volji obravnavati; ako pozabi, de je pobožnim ubogim boljši življenje v nebesih perpravljen. „Ubogi si čast dela z svojim lepim zaderžanjem, in z svojo bogaboječnostjo.“ Sirah. 10, 33. „Čast bogatih, imenitnih in ubogih je strah božji.“ Sirah. 10, 25.

V. Kdo je stánu ubogih in nizkih ljudí nar veči čast skazal?

O. Jezus Kristus; kteri se je, desiravno je bil Gospod nebes in zemlje, na tem svetu ubogim perdružil, in je hotel per svojim redniku Jožefu delati, dokler ni učiti začel.“ „Ali ni Bog uboge izvolil na letim svetu, de bi bili bogati v veri, in deleži kraljestva, ktero je Bog obljudbil njim, ki ga ljubijo?“ Jak. 2, 5.

§. 61.

Kakó de se moramo do ptujih, popotnikov in med ptujimi zaderžati.

V. Kaj imamo radi, kader smo med ptujimi ljudmi, na potu?

O. Radi imamo, de nam drugi nič žaliga ne storé, de nas ne poškodujejo, ne okradejo; temuč nam ljubezin, pomoč, in perljudnost skazujejo.

V. Kaj ima ptujic ali popotnik rad, ki memo nas gré?

O. Ravno tisto, kar imamo sami radi.

V. Ali smo dolžni ptujcu ravno tisto ljubezin in perljudnost skazati, ki želimo, de jo nam skažejo?

O. Smo dolžni; zakaj božja zapoved je: „Ljubi svojiga bližnjiga, kakor sam sebe.“ Mat. 22, 39.

V. Koga moramo v vsakim ptujcu in popotniku spoštovati?

O. Svojiga Gospoda in Odrešenika Jezusa Kristusa samiga, kteri nam bo kdej ob sodbi rekel: „Ptujic sim bil, in ste me pod streho vzeli... Resnično vam povém, kar ste storili kterimu teh mojih nar manjših bratov, ste meni storili!“ Mat. 25, 35. 40.

V. Nad kom se pregreši, kdor ptujcu kej žaliga storí, ga pod streho ne vzame, ga pustí pomankanje terpeti, ali clo neperljudno in samopridno z njim ravná?

O. Nad našim Gospodam in Odrešenikam Jezusam Kristusam samim, kteri nam bo kdej ob sodbi rekel: „Ptuj sim bil, in me niste pod streho vzeli... Resnično vam povém, kar niste storili kterimu teh nar manjših, tudi meni niste storili.“ Mat. 25, 43. 45.

V. Kako se je Abraham do ptujcov zaderžal?

O. On jih je počastil, in jih je prosil, de naj v njegov šotor stopijo in se pokrepčajo. I. Mojz. 18.

V. Kaj je Bog v stari zavezi, kar tiče ptujce, po Mojzesu ukazal?

O. V stari zavezi je bila po veri dolžnost, ptujca ne žaliti, ga ne pekliti, ne zasramovati, ne nadleževati, mu hišniga veselja dovoliti, mu pravice ne ovreči, mu jedí poljiskiga sadú ne odreči, in clo ob žetvi in tergatvi kej njemu popustiti i. t. d. II. Mojz. 22, 21. 23, 9. III. Mojz. 19, 33. 34. 23, 22. V. Mojz. 10, 18. 19. 24, 17. 19. 21. 26, 11.

V. Zakaj se je Bog za varha ptujcov naznani?

O. De bi svojimu ljudstvu dolžnosti ljubezni do ptujcov prav globoko v serce vtisnil; zakaj ptujic v ptuji deželi je zapušen, in potrebuje zlo ljubezni drugih ljudi. „Bog ljubi ptujca...; torej tudi vi ljubite ptujce, zakaj tudi vi ste bili ptujci v Egipovski deželi.“ V. Mojz. 10, 18. 19. Preroki govoré, de se posebno v tem kaže spačenost njih ljudstva, ker ptujce, vdove in sirote zatirajo. Eceh. 22, 29. Cah. 7, 10.

V. Na kaj se je moglo božje ljudstvo v stari zavezi spomniti, ko je ptujca ugledalo?

O. De so tudi oni bili dolgo časa ptujci v Egipetu, in kako de jim je takrat bilo per sercu. „Veste, kako de je ptujcu per sercu, zakaj tudi vi ste bili ptujci v ptuji deželi.“ II. Mojz. 23, 9.

V. Ali je tudi nam treba, si to k sercu vzeti?

O. Kaj pa de; zakaj lohka si mislimo, kako de bi nam per sercu bilo, ako bi mogli med ptujimi ljudmi živeti; vsi smo na tem svetu popotniki, in po-

trebujemo ljubezni svojiga bližnjiga, tudi v domovini; večidel ljudí zadene, de morajo med ptujimi ljudmi, in ne med domačimi živeti, in veliko jih kruh in preskerbljenje per ptujih ljudéh dobí. „S kakoršino méro bote mérili, s tako se vam bo odmérjalo.“ Luk. 6, 38.

V. Kteri dobri namen je treba imeti, kader se popotniku kej dobriga in prijetniga storí?

O. Je treba namen imeti, de hočemo božjo voljo spolniti, dolžnost kersanske ljubezni storiti, Jezusa počastiti, kteri je bil tudi ptujic na tem svetu, in de si hočemo božji žegin perdobiti, ako bomo kdej med ptujimi ljudmi živelii, in morbiti per njih svojiga kruha iskali.

V. Zakaj tisti napčno ravná, kteri ptujim nič dobriga ne storí, ako ne plačajo?

O. Kdor dobro le zavolj dnarja storí, in hoče za vse plačan biti, je svoje plačilo žé prejel, in Jezus mu ne bo rekел, de ga je pod streho vzel; tak človek ne časti Boga v ptlju, njegovo sercé mu očita, in on si ne napravlja žegna božjiga za pot svojiga življenja; in zadnjič, popotnik je dostikrat ubog, in hudo se mu storí, ako mu kdo zadnji vinar vzame.

V. Kdaj smémo od popotnika kej vzeti?

O. Ako smo mi ubogi, uni pa bogat, in ako nas prostovoljno obdarovati hoče, takrat smémo kej od njega hvaležno vzeti; dobro je pa, ako mu rečemo, de zavolj tega vzamemo, ker smo sami ubogi, de dobriga radovoljno ne delamo zavolj dnarja, ampak iz ljubezni, dolžnosti in bogaboječnosti.

V. Ali smémo popotnike vbogajme prošiti?

O. Varvati se je treba, popotnike na cestah vbogajme prošiti; zakaj to je popotnikam silno nadležno, in ni častitivo za kraj, ne za otroke; pa mnogih je to huda navada; ubogi pa sme bogatiga popotnika pohlevno vbogajme prošiti; ako nič ne prejme, naj mirno odjenja.

V. Kaj moramo storiti, če trudin popotnik pred našo hišo ostane, ali če clo zbolí, bolečine imá i. t. d.

O. Trudnimu popotniku moramo iz serca pokoj pervošiti, ga z jedjó in pijačo po svoji moći pokrepčati, mu prijazno svoje pomoći ponuditi; bolnimu kolikor je mogoče pomagati, kakor je usmiljeni Sa-

marjan in scer nesamopridno storil. Luk. 10, 29—
37. Jezus pravi, de moramo ravno takó délati. Le zmislimo se na Jezusa, kteri se je per Jakobovi vodnici usedel, ko je opoldan solnce perpekalo, in je vodé prosil. Jan. 4. In tudi zagotovi: „Kdorkoli da piti komu zmed teh nar manjših le kozaric merzle vodé v imenu učenca, resnično vam povém, ne bo zgubil svojiga plačila.“ Mat. 10, 42. Tudi za naše sercé je čast in tolažba, ako pomagamo tistim, ki so pomoči potrebeni.

V. Kaj je storiti, če nas ptujic kej popraša, postavim, za pot, za imé kraja, za hišo i. t. d.

O. Perljudno mu moramo odgovoriti, in povedati, kar vediti hoče; ga moramo tudi, ako je potrebno in mogoče, pospremiti, in mu na znanje dati, de mu z veseljem strežemo.

V. Kakó se je treba zaderžati, če je popotnik višiga stanú?

O. Takimu popotniku moramo svoje posebno spoštovanje skazati, in vsiga neperljudniga, nespodobniga in neobravnaniha varvati se.

V. Kaj je storiti, če se kteri drugi neperljudno, nespodobno in razujzdano zaderží?

O. Takimu moramo zgled perljudnosti dati, in ga od vsiga nespodobniga odvračevati.

V. Kaj je storiti, če nas popotnik pozdravi?

O. Ga moramo tudi perljudno pozdraviti, in če se spodobi, tudi prijazno govoriti začeti, mu tudi svojo strežbo ponuditi i. t. d.

V. Kaj je storiti, če nas popotnik, zlasti če je imenitin, v vozu na potu sreča?

O. Perljudnost terja, de takimu, ako je le mogoče, s pota gremo; popotnik si to v čast šteje.

V. Kaj je storiti, če je to kej noviga, de je popotnik v tisti kraj peršel, ker ljudjé še nikoli niso takiga vozú, takiga človeka vidili?

O. Ni napéno, ako novo reč mirno ogledujemo; vender se je pa treba varvati vpitja, smehú, prederzniga sjanja, šlatanja vozú i. t. d., ker se s tem slabo zaderžanje kaže in imenitni popotnik nadležeje.

V. Kterih razvad se je treba posebno varvati, kar tiče popotnike?

O. Ne smemo za njimi létatati, smejati se, vptiti, jih zasramovati, s pérstam za njimi kazati, blata ali kamnov za njimi lučati, vozú poškodvati, na voz léziti, konj spreči; sploh moramo vse opustiti, kar bi bilo nespodobno in razujzdano.

V. Ali se smé v ti reči razločik delati med ljudmi naše vere in druge vere, med ljudmi domače dežele in ptuje?

O. Ne smé se; zakaj v vsakim človeku moramo njegoviga stvarnika častiti, in Jezus hvali, de je Samarjan, ki je bil druge vere, Judu na pomoč prišel. Luk. 10, 29—37.

V. Zakaj je veči greh, če kdo popotniga slepiga, hromoviga, gerbastiga, jecljavca, plešastiga razžali?

O. Ker se Bog za nesrečne posebno poteguje, in če kdo terpljenje takiga človeka prederzno zveksa, ga močno žali; in razžaljeni v svojim sercu toži Bogu svoje terpljenje, kteri bo gotovo tako prederznost šrafal, kteri je clo perpustil, de je bilo 42 malopridnih fantov, ki so plešastiga preroka Elizeja zasramovali, od medvedov snedenih. IV. Kralj. 2. 23—25.

V. Kaj je storiti, ko se živina skoz kraj žene?

O. Varvati se moramo, de ne bomo živine z vpitjem, letanjem, šuvarjem, kamni i. t. d. splašili; zakaj s tem se dostikrat nesreča in škoda napravite, in je gospodarju silno neprijetno; človek se s takim djanjem veliko grehov, kletve i. t. d. vdeleži.

V. Ktera čast ali nečast izvíra iz tega za domači kraj, ali za domačo deželo?

O. Popotnik hvali otroke, starše, duhovsko in deželino gosposko, kraj in deželo, kjer so ljubeznivo in spodobno z njim ravnali; on bo to dolgo polnil, on se bo na takih krajih rad mudil, in ondi svoje premoženje vžival; je tudi veliko popotnikov, kteri vse popišejo in na znanje dajo; oni grajajo če so z njimi v kakim kraji kakor si bodi nespodobno ravnali, otroke, starše, duhovsko in deželino gosposko, kraj

in deželo; z nevoljo se zmirej tistiga spomnijo; beže take kraje; se ogibajo takih gostivnic, in dostikrat tudi slabo zaderžanje, slabo obravnavo otrok i.t.d. na znanje dajó. Torej je perljudnost, dolžnost do kraja in dežele; razujzdanost pa je pregreha nad krajem in deželo.

V. Kakó naj se med ptujimi ljudmi, na potu, zaderžimo?

O. Na potu smo v več nevarnostih, kakor domá; torej je dolžnost, božjimu varstvu perporočiti se, ker Bog se poteguje za ptujce; z neznanimi ljudmi moramo varno ravnati, se ne smémo na vsakiga zanesti, de ne pridemo sovražnikam in izdajavcam v roke; bodimo perljudni, zakaj bolj kot drugod potrebujemo pomoči drugih; varujmo se, deželo, kraj, postave, šege in ljudi zasramovati, de si neprijetniga na glavo ne nakopljemo; merkajmo, kaj de govorimo, de nas ne bodo natolcvali; ravnajmo se na tanko po postavah, ktere so zastran ptujcov dane, de se ne bomo sami sebe v skerbi perpravili; nikoli ne smémo pozabiti, de nismo domá, ampak med ptujimi, kterim bodimo pokorni, in s kterimi ne smémo gospodvati; bodimo pohlevni in perljudni v svojih prošnjah; bodimo varčni v svojih raztroskih, zakaj med ptujci potrebujemo svojiga dnarja, in ne vémo v ktere sitnosti utegnemo priti. Kar drugod dobriga vidimo, na-se vzemimo; varujmo se, spačeniga zaderžanja in nauká na-se vzeti; de bomo bolj urni, pametni in obravnani domú prišli; grozno napčno je, če kakor bahači in lažniki domú pridemo, in če smo se naučili očeta, mater in domovino, vero in keršansko zaderžanje zatajevati, in če se kdo clo v domačim jeziku govoriti sramuje; dostikrat se clo na ptujim nauče domačo deželo zaničevati, ker moramo vender domačo deželo za tolikanj dobriga zahvaliti, ker moramo torej tudi nji služiti, in ker moramo v nji svoje življenje končati.

§. 62.

Zaderžanje do nepričejočih.

V. Kakó naj nepričejočim spoštovanje skazu-jemo, in veselje delamo?

O. Če jím v pismih na znanje dajemo, de nam je na njih prijaznosti, na njih sreči in blagosti ležeče; de nas veselí, de s pismam z njimi govorimo; če jím od sebe kej sporočimo, jih poročil od njih prosimo, na njih pisma kmali in prijazno odgovorimo, njih željam po moči zadostimo, jim tudi iz daljiga kej prijetniga storimo; zlasti, če smo nepričejočim ljubezin, prijaznost, hvaležnost in spoštovanje skazovati dolžni.

V. V čim obstojí ljudoljubnost in dolžnost takiga zaderžanja do nepričejočih?

O. Vse, kar druge razveseluje, kar oni v ljubezin, hvaležnost in spoštovanje štejejo, je dolžnost po veri; s pismi pa dostikrat veči veselje delamo, bolj tolažimo, več dobriga naredimo, kakor se misliti da. Se zdaj se spodbudujemo s pismi apostelnov in veliko pobožnih ljudí.

V. Kteri dobri namen moramo v ti reči imeti?

O. Namén, dolžnost keršanske ljubezni spolniti.

V. Na kaj moramo v pismih posebno merkati?

O. Ne smémo nič va-nje postaviti, kar bi utegnilo uniga motiti ali v skerb perpraviti; kar bi se utegnilo napek izkladati, kar strast razodeva; kar natolcvanje do drugih obuduje, in razpertje napraviti utegne; zakaj pismo ostané, in ne moremo lohka izložiti, kakó de smo to ali uno umeli. Tudi se ne smé v pismu nič pisati, kar tistiga, kteri piše, ali tistiga, kterimu se piše v nevarnost ali natolcvanje perpravi. Ze veliko jih je s tem nesrečnih postalo, ali vsaj v skerbi in nevarnost prišlo.

V. Kaj je storiti, kar tiče imenila in napise?

O. Ti se morajo vravnati po imenitnosti tistiga, kterimu pišemo; ne sméjo biti ne previsoki, ne prenizki; kdor ne vé, naj popraša, de ne bo zasmeho-

van, in de ne bo zoper ravnal spoštovanju, ktero je drugim dolžan.

V. Kakó dolžnostim keršanske perljudnosti do nepričejočih zoper ravnamo?

O. Če tistim, kterim smo dolžni pisati, ali clo né pišemo, ali malokdej; če na njih pisma ne odgovorimo, če jih zaničujemo, njih pismo zasmehujemo, njih zaupanje napek obračamo, njih skrivnosti razodevamo i. t. d.

V. Zakaj ne smémo tega storiti?

O. Ker duhá ljubézni razžali, neperljudnost, terdoserčnost, neobčutlivost, dostikrat tudi nehvaležnost na znanje daje, drugim nepokoj in skerbí napravlja, in ker perložnost v nemar pušamo, kej dobriga storiti.

V. Ali je perljudno, nepričejočim, kader nazaj pridejo, reči, de se nam je čas njih nepričejočnosti kratik zdel?

O. Ni perljudno; zakaj s tem unimu na znanje damo, de ga nismo zaželeti, in de smo njegovo nepričnost lohka uterpeli.

§. 63.

*Od spoštovanja, ktero so soldatje sami sebi,
in drugi ljudje temu stanu dolžni.*

V. Zakaj je soldaški stan?

O. De brani domačo deželo, deželiniga gospoda, premoženje, varnost, pokoj, red in dane postave; vlada ga pa deželini gospod in od njega postavljena gosposka.

V. Zakaj je ta stan težavin in častitliv?

O. Soldat je poklican, de domačo deželo deželiniga gospoda, premoženje, varnost, pokoj, red, in postave brani, in scer, ako je potrebno, clo z svojim življenjem. Dobrodeleni namen tega stanu storí, de je častitliv. „V tim smo spoznali ljubezin božjo, de je on svoje življenje za nas postavil; tudi mi moramo za brate življenje postaviti.“ I. Jan. 3, 16.

V. Ktero spoštovanje je soldat sam sebi in svojimu stanu dolžan?

O. Soldat mora kakor kristjan svoj stan prevdariti, svoj lepi poklic pred očmi imeti, in po tem ravnati.

V. Kako soldat sebi in svojimu stanu nečast dela?

O. Soldat sebi in svojimu stanu nečast dela, če svojimu poklicu zoper ravná; če svoj stan zasramuje, se svojim dolžnostim odteguje, in izdajavic postane; če je v vojski kerviželjin in ne junaški; če se ptujiga premoženja loti; če zgled nepokorštine in punta do svojiga dežéliniga gospoda daje; če Bogá zaničuje, ktemu v bližnjim služi; če se nevere in slabiga zaderžanja navadi; zakaj s tem overne od Boga vpeljani red; če je zavolj svojiga stanú, imena, in orožja prevzeten, in druge ljudí in stanove zaničuje, razzali in z njimi hudo dela; če zapovedi, ki ticejo dežélino in cerkveno družbo, zaničuje; če je do drugih ljudí in stanov nepokojin in prederzin; če tistimu, ktemu čast gré, čast odteguje; če druge ljudi neporedno nadiežuje; če ni dovoljin s tistim, kar mu gré, ali kar mu je moči dati; če svojo čast v to stavi, kar ni čast, ampak veliko bolj nesramnost. Soldatje so vprašali Janeza, ki je pokoro oznanoval: Kaj pa naj mi storimo. In jim reče: „Nikogar ne tepite, nikomur krivice ne delajte, in dovoljni bodite z svojo plačo.“ Luk. 3, 14.

V. Kakó se moramo do soldatov zaderžati, de jim bomo spodobno spoštovanje skazali?

O. Moramo imenitni namen soldatov spoštovati, in od njih poklica spodobno govoriti, dolžnosti do njih v keršanskim duhu spolnovati, in se scer vsiga zaderžati, kar bi soldate dražiti in razzaliti utegnilo; zakaj to imá dostikrat hude nasledke, ker soldat ne pustí rad svojiga stanú zasramovati, in ker bi torej svojimu stanu storjeno krivico maševati utegnil.

§. 64.

Zaderžanje do starih ljudi, in starih ljudi med seboj.

V. Kteri ljudjé nar bolj potrebujejo naše pomoči, in kterim smo spoštovanje posebno dolžni?

O. Stari in betežni ljudjé naše pomoči bolj kakor drugi potrebujejo, in tem smo spoštovanje posebno dolžni.

V. Zakaj?

O. Ker si stari in betežni ljudjé ne morejo sami sebi pomagati; ker so že več dobriga storili in skusili; ker vse bolj občutijo; ker Bog svojo ljubezin posebno pomoči potrebnim skazuje; in ker se nebeski Oče tolikanj bolj za človeka poteguje, kolikanj revniši de je. Zadnjič, hočemo tudi vsi kdej stari biti, in želimo, de bi nas v revnim stanu ne zapustili, temuč nam spoštovanje, ljubezin, perzaneslivost in pomoč skazovali. Kdor se stariga in betežniga človeka usmili, njega bo Bog, Oče ubogih in zatiranih, žegnal.

V. Ktero ljubezin, pomoč in spoštovanje moramo starim in betežnim ljudem skazovati?

O. V govorenji, obnaši in djanji se moramo skerbno varvati, kar jih žali, in smešne storí ali v sramoto perpravi; veliko bolj jim moramo ljubezin in spoštovanje skazovati, z njimi prijazno ravnati; jim pomagati, kjer zomoremo, de njih stan polajšamo; za-nje k Bogu moliti; z njimi poterpljenje imeti, če časi v nadlogah čmerni, nepoterpežlivi postanejo; njih nauke radi na-se vzeti.

V. Kakó ljubezni in spoštovanju, ki gresta starim in betežnim, zoper ravnamo?

O. Ako jim kdo smert želi, in jim morde to clo na znanje da; v govorenji, obnaši in v djanji z njimi neperljudno ravná; z njimi nespodobno šale (špase) uganja; jih vpričo drugih oponaša, z njimi terdó ravná; jih zasmehuje in zasramuje; jih brez pomoči pustí, jim le z nevoljo streže.

V. Zakaj se je treba takih grehov varvati?

O. Ker so zoper keršansko ljubezin, in nehvaljeno, divje, neusmiljeno in hudobno serce razodevajo; torej bo tak človek težko kdej žegin božji in ljubezin v svoji starosti našel; zatirani ubogi ljudje tožijo svoje trinoge pred Bogom, in taka molitev prešine oblake. Bog je tiste otroke hudó štrafal, ki so stariga preroka Elizeja zasramovali. IV. Kralj. 2, 23. 24. Ako se iz nesreče svojiga bližnjiga norca delamo, je to Bogú grozno zoperno, in Bog bo to gotovo štrafal.

V. Ali imamo v ti reči do vseh starih in betežnih ljudí enake dolžnosti?

O. Kolikor veči hvaležnost in ljubezin smo takim ljudem dolžni, postavim, staršem; kolikor več dolžnost imamo sploh do njih; kolikor veči spoštovanje smo jim po njih stanu dolžni, postavim, duhovnam: tolikanj veči so tudi taki grehi.

V. Kaj govori s. pismo v ti reči?

O. „Ne zaničuj človeka v njegovi starosti; zakaj tudi mi se staramo.“ Sirah. 8, 7. „Ne ogibaj se opominjevanja starih, zakaj tudi oni so se učili od svojih očetov.“ Sirah. 8, 11. „Stariga ne svari ojstro, temuč prosi ga, kakor očeta.“ I. Tim. 5, 1.

V. Ktera je čast starih ljudí?

O. „Venec starih je velika skušnja, in njih slava strah božji.“ Sirah. 25. 8. Neumin in nespametin star človek, ki se še v starosti svojih nespodobnih misel, nespodobnega govorjenja in djanja derží, je gnusoba Bogú in ljudem. Če hočejo stari ljudje zavolj starosti spoštovani biti, so dolžni to spoštovanje zasluziti si. Kar se mladimu človeku perzanesti utegne, se težko starimu neumnežu zanese.

§. 65.

Zaderžanje do bolnikov, in bolnikov med seboj.

V. Koga moramo v vsakim bolniku spoštovati?

O. Boga, kteriga otrok in podoba je bolnik; Jezusa, njegoviga Odrešenika in svojiga sodnika,

kteri nam bo kdej rekel, de smo njemu ali storili, ali ne storili, kar smo ktemu njegovih nar manjših bratov, ali storili, ali ne storili. Mat. 25, 36. 40. 43.

45. Tudi je vsak bolnik naš bližnj.

V. Ali imamo do vseh bolnikov enake dolžnosti?

O. Moramo pomagati, kjer moremo, bodi si bolnik kterikoli, in bodi si tudi naš sovražnik; kolikanj veči dolžnost pa imamo scer do bolnika, in kolikanj veči spoštovanje, ljubezin in hvaležnost smo jim dolžni, tolikanj veči dolžnost imamo do njega ako zbolí. Tem se perštevajo zakonski ljudje, starši, otroci, bratje in sestre, posli, sorodniki, prijatli, sosedje, ljudje ene vere.

V. Kakó se bolnikam polajša, in kdaj mislijo, de so časteni in spoštovani?

O. Bolnikam se polajša, in so spoštovani, ako jih obišemo; ako jim pomoči skazujemo, in jim na znanje damo, de to radi storimo; ako jim perserčno ravnočutje skažemo, in se varujemo jim smerti želeti, zakaj tudi mi radi živimo; ako perljudno, prijazno in mehko z njimi ravnamo; ako jim zanesemo, zakaj terpeči je malokdej vesel; ako se jih rahlo dotikamo; ako za njih dušo skerbimo, kolikor je mogoče. Kdor drugači ravná, žali, razzali in ponečastí bolnika in v njem Jezusa svojiga prihodnjiga sodnika; on stori, de solzé toči, ktere nezdušnika pred Bogom tožijo; on razodeva nekeršansko sercé, daje slab zgled, in ako kdej sam zbolí, bo težko ljudoljubov našel; in nad neusmiljeniga bo prišla neusmiljena sodba.

V. Kteri dobrini men moramo imeti, kader hočemo bolniku ljubezin in pomoč skazovati?

O. Moramo men imeti, svojimu ljubimu Zvečičarju služiti, dolžnost vere spolniti, dober zgled dati, Boga poveličevati, kteriga bo potolaženi bolnik v svojem sercu zahvalil; prijatlov za čas potrebe, in zasluzenje za večnost nabirati si, de nas, kader bomo svet zapustili, vzamejo v večne prebivališa. Kdor bolniku iz samoprida, ali zavolj dnarjev, ali de je od ljudi hvaljen, streže, od njega pravi Jezus, de ne bo imel plačila v nebesih, zakaj on je svoje plačilo že prejel. Mat. 6, 1.

V. Ktero spoštovanje je bolnik sam sebi dolžan? In kdaj bolnik sam sebe spoštuje?

O. Bolnik spoštuje sam sebe, če vero v djanji skazuje, in on to storí, če se božji volji podverže; če kakor kristjan misli, de je smert preseljenje v boljši življenje; zakaj Bog ni Bog mertvih, ampak živih, in smert našiga Zveličarja Jezusa je strah pred smertjo odpravila; če se k potu v večnost keršansko perpravlja, in svete zakramente pokore, presvetiga rešniga telesa in poslednjiga olja ob pravim času prejme; če se, predin pred božjo sodbo stopi, z svojimi sovražniki in razžalniki spravi, in krivično blago nazaj da; če svojim lep zgled daje, jih kakor Jezus k ljubezni in edinosti opominja, in tudi časne reči poravná, kakor pravica terja, de bo njegovo ime tudi po smerti češeno. Kdor tega ne storí, si še v grobu nečast nakopava.

§. 66.

Zaderžanje do mertvih.

V. Ali naše dolžnosti do bližnjiga z njegovo smertjo nehajo?

O. Ne nehajo; zakaj on še živi, desiravno na drugim svetu; in kristjani, ki so tu in ondi, imajo zvezo med seboj, ktera se zveza svetnikov imenuje; Bog ni Bog mertvih, ampak živih, to je, mrtvi žive v večnim kraljestvu. Mat. 22, 32.

V. Do kterih mertvih imamo posebne dolžnosti?

O. Do tistih, do kterih smo imeli na tem svetu posebne dolžnosti; do staršev, otrok, bratov in sester, dobrotnikov, prijatlov, sovražnikov, sorodnikov i. t. d.

V. Ali smo od mertvih večno ločeni?

O. Nič menj ko to; zakaj Jezus pravi: „V hiši mojiga Očeta je veliko prebivališ;“ in on zagotovi, de bodo dobri kristjani per nebeškim očetu večno stanovali. Jan. 14, 2.

V. Kako še zamoremo mertvim ljubezin in čast skazovati?

O. Mertvim skazujemo ljubezin in čast, če se kakor kristjani njih večne sreče veselimo, njih truplo k grobu spremimo, za-nje molimo, od njih le dobro govorimo, njih za dobrote, ki so nam jih morde skazali, zahvalimo; če jim hudo, ktero so nam storili, iz serca odpustimō; jih v sercu in molitvi za odpušanje prošimo, ako smo jih morbiti razžalili; če njih grob in spomin žegnamo, za njih zapušene pošteno, po dolžnosti in moči skerbimo i. t. d. „Sveta in dobra je misel moliti za mertve, de bi bili od grehov rešeni.“ II. Mak. 12, 46.

V. Iz kateriga namena moramo mertvim ljubezin in spoštovanje skazovati?

O. Iz tega dobriga namena, de hočemo takó ravnati, kakor je Bogu, kterimu vsi živimo in umerjemo, všeč, in kakor nam keršanska ljubezin veleva; zakaj ljubezin ne mine s tim življenjem. I. Kor. 13, 13. Bog je žegnal stariga pobožniga Tobija, ker je za trupla mertvih skerbel, in dostikrat jed in pijačo popustil, de jih je pokopaval. Tob. 12, 12. Učenic Janez je hotel zadnjo voljo svojiga Gospoda spolniti, ker je njegovo sveto mater Marijo k sebi vzel, in do smerti za-njo skerbel. Jan. 19, 25. 27.

V. Kakó se mertvim nečast storí?

O. Če se kdo njih smerti veselí; če jim zadnjo čast brez vzroka odreče; če mu ni nič mar, kako de se jim na unim svetu godí; če za-nje moliti opustí; če slabo, natolclivo, in od njih napak govorí; njih dobro in dobrih lastnost ne spozná; jih za njih nam skazano ljubezin ne zahvali; jih še v grobu kolne; jih še po smerti z svojim sovražnim sercam prega-nja; pokopališa, grobe in kosti prederzno ponečasti; če njih zadnje volje ne spolni, in jo morde clo overže; če za njih zapušene ne skerbí, jih morbiti clo preganja i. t. d. „Ne veseli se svojiga mertviga sovražnika; zakaj vedi, de vsi umerjemo, in de nočimo s tem nikogar razveseliti.“ Sirah. 8, 8.

V. Zakaj je tako zaderžanje do mertvih pregrešno?

O. Ker je duhu keršanske ljubezni grozno nasproti, in neperljudno, nehvaležno, nekeršansko in nespravno sercē razodeva. Perzaneslivost in ljubezin je treba skazovati njim, ktere je že Bog sodil, in s kterimi bomo poslednji dan pred sodbo stali.

VII. Poglavlje.

Od zaderžanja do neumne živine.

§. 67.

Zaderžanje do živine.

V. Zakaj je Bog človeku živino dal?

O. V živež, pomoč in razveseljenje; in kratko malo ne, de bi jo nadlegoval, martral in z njo napčno ravnal.

V. Kakó je Bog že v stari zvezi za živino skerbel?

O. Bog je zapovedal, de naj se na polji zgubljena živina gospodarju nazaj pelje; de naj se oslu, ki se je pod bremenam zdrusnil, na pomoč pride; de naj se volu, ki žito mane, gobec ne zaveže; de naj se tiče gnjezdo, v kterim starka na mladih, ali na jajcih sedí, ne poškoduje; de naj se starka spustí, in mladi le ob pravim času perderžati smejo. II. Mojz. 23, 12. V. Mojz. 22, 1. 2. 4. 6. 7. 25, 4.

V. Kaj je Bog tistimu obljúbil, kteri se živine usmili, mladičem starko do tistihmal pustí, dokler je potrebujejo?

O. Svoj žegin „de boš dolgo živel, in de ti bo dobro.“ V. Mojz. 22, 7.

V. Kaj tisti na znanje daje, kteri za živino spodbobno skerbí, in z njo gerdo ne ravná?

O. Dobro sercé; zakaj tudi neumne živali imajo svoje terpljenje in občutljeje, pa ne morejo tožiti. Bog povračuje tudi ljubezin, ki se živini skaže.

V. Kaj pokaže tisti, kteri živino v nemar puša,
in z njo gerdo ravná?

O. Divje sercé, ktero nima ravnočutja s človekam, kakor ga tudi nima z ubogo živino. Torej pravi s. pismo: „Pravičnemu se smili življenje njegove živine; sercé hudobniga pa je kerviželjno.“ Preg. 12, 10. Neusmiljeno ravnanje hudobniga z živino bo Bog gotovo šrafal.

V. Kteri dobri namen mora kristjan imeti, kader živino oskerbuje?

O. Ta dobri namen, tako ravnati, kakor je Bog ukazal, in kakor je njemu stvarniku ljudí in živine všeč, de se bo tudi Bog nas usmilil.

V. Ali zamore skerb za živino tudi prevelika biti?

O. Tudi; to storí tisti ali tista, kteri rajši psu, kakor ubogimu kruha podeli, in rajši ubogiga in posla, kakor psa terpeti vidi. Psam bogatiga moža je bilo bolje, kakor ubogimu Lazaru, kterimu še droblinc niso dovolili, ki so z mize bogatinca padale; tote kakšin je bil konec obeh? Lazar je bil nesen od angelov v naročje Abrahamovo, neusmiljeni bogatinic pa je bil pokopan v peklu. Luk. 16, 19—22.

§. 68.

S k l e p.

Zadnja prošnja pisavca je ta:

Kristjani! delajte si prijatle za dan sodbe; de oni, kader vas svet in ljudje zapusté, za vas prosijo, in de vas Gospod, kteri je usmiljen do usmiljeniga, in kteri se je sam sebe v vsakim človeku poročil, gori vzame v tisto srečno kraljestvo, v kterm bo vsako delo usmiljenja večno obdarovano. Luk. 16, 9.

llyr. Tenui & dñeis trist. illib. p. 101. v.

Ynys u'w o'r n. m.
llyr. tenui & dñeis trist. illib. p. 101. v.
llib. llyr. tenui & dñeis trist. illib. p. 101. v.
llyr. tenui & dñeis trist. illib. p. 101. v.
llyr. tenui & dñeis trist. illib. p. 101. v.

llyr. tenui & dñeis trist. illib. p. 101. v.

llyr. tenui & dñeis trist. illib. p. 101. v.

llyr. tenui & dñeis trist. illib. p. 101. v.

llyr. tenui & dñeis trist. illib. p. 101. v.

llyr. tenui & dñeis trist. illib. p. 101. v.

llyr. tenui & dñeis trist. illib. p. 101. v.

llyr. tenui & dñeis trist. illib. p. 101. v.

llyr. tenui & dñeis trist. illib. p. 101. v.

llyr. tenui & dñeis trist. illib. p. 101. v.

llyr. tenui & dñeis trist. illib. p. 101. v.

llyr. tenui & dñeis trist. illib. p. 101. v.

Q. E. F. G.

llyr. tenui & dñeis trist. illib. p. 101. v.

llyr. tenui & dñeis trist. illib. p. 101. v.

llyr. tenui & dñeis trist. illib. p. 101. v.

llyr. tenui & dñeis trist. illib. p. 101. v.

llyr. tenui & dñeis trist. illib. p. 101. v.

llyr. tenui & dñeis trist. illib. p. 101. v.

Vodila za kmetovanje
s posebnim oziram
na
primorsko in dalmatinsko
kmetijstvo.

po Bartula Radizza
Brno sign. 87458

LIBRARY
CHARTER OF THE STATE OF
MISSOURI

Vpeljanje.

Kmetijstvo je umetnost, zemljo obdelovati, in rastljine saditi. Ta umetnost obstoji v tem, da se vse, kar se koli s perstjo in z rastljinami veže, na tanjko pozna, in vse vodila, po kterih se zemlja k nar obilnišim pridelkam in naj večimu dobičku prisili v djanji speljujejo. Umen kmetovavec se mora tedaj s temi vodilami popolnama soznaniti, in jih tudi v djanju speljovati. Pred vsim pa mora zidovanje kmetijskih pohištev dobro razumeti.

Amoroso. El que gocia de la amistad de los
que son suyos, se acuerda de ellos y se alegra de su
bienestar y se alegra de su felicidad y se alegra
de su salud y se alegra de su fortuna y se alegra
de su riqueza y se alegra de su amistad y se alegra
de su confidencia y se alegra de su amistad y se alegra
de su amistad y se alegra de su amistad y se alegra
de su amistad y se alegra de su amistad y se alegra
de su amistad y se alegra de su amistad y se alegra

I. Poglavlje.

Od kmetijskiga pohištva.

§. 1. Kmetijsko zidarstvo uči na kmetiji hiše sozidati, posestvo umetno razdeliti in ograditi. Te so tri poglavitne reči, ktere vsak kmetovavec dobro vediti mora; zakaj po pervi se poboljša posestvo, kér vpričnost gospodarja k rodovitnosti veliko pri-pomore; po drugi se različne zemlje za semena svoji natori primerjene odločijo; in po tretji se obvarje posestvo napadov ljudi in živine, in tako se v djanji pravica lastnine vtemelji.

§. 2. Posestvo se da ograditi z zidovi, jamami (grabnami) in plotmi. Kjer je veliko kamnja, se rabijo zidovi, kjer voda stoji in teče, jame (grabni), v vseh drugih okolšinah pa plotovi.

§. 3. Plotovi se dajo narediti iz suhiga lesa, ali iz živih rastljin.

§. 4. Za žive meje je posebno dobro belo ter-nje, medvednik ali glogovec, pa še boljše so sadu-nosne drevesa, kakor murve, mogranji, hruške in druge, ktere v lok cepljene, in s tertamí prepletene se v gosto, terdno in neprederljivo mejo zarastejo, in še verh tega sadje dajajo.

§. 5. Kmetijsko posestvo se da razdeliti na dve viži: Perva obstoji v tem, de se gorati del od ravniga odloči; po drugi pa se razdeli vsaki posebej po razločki zemlje, natore in lege.

Veliko posestvo mora tedaj imeti: prosto polje, ktero je perva in nar poglavitiša reč, oljnik, nograd, sadni vert, zasadishe, presadiše, gojzd, stanovitno

senožet, in blizo pohištva vert; vsaki del pa gre le z enim plemenam rastljin obsejati. Napčna je navada, brez vsiga razločka in premislika vse skup mešati, in mnogoverstne drevesa in rastljine v eno zemljo saditi; zakaj vsaka sorta rastljin vpotrebuje v svojo rejo posebne lastnosti zemlje; tudi se ne smejo vse rastljine sočasno saditi; vse vkup mešati bi bilo že zavolj tega napčno, kér se nektere v družbi slabo sponašajo. Nograd ne sme tedaj drugiga imeti, kakor zgolj terte. Kdor sadja pridelati hoče, naj si sadni vert napravi.

§. 6. Kmetijsko pohištvo se ima vselej tako sozidati in napraviti, de v njem vsaki kmetovavec s svojo družino lahko prebiva, mora tedaj z vsimi potrebnimi napravami za poljsko delo, kakor tudi s pripravnimi stajami ali hlevi za živino prevideno biti. Kmetijsko pohištvo mora tedaj imeti žitnico, mlečnico, shrambo za vinsko posodo, vinohram, podstresje, senjak, pred vsim pa gre za dobre in prostorne staje skerbeti, zakaj brez živine je kmetijstvo piškov oreh. Umen kmetovavec mora torej napraviti hleva za vole, konje in drobnico.

§. 7. Kmetijsko pohištvo gre na visokejim kraju posestva, kjer se dobra voda in zdrav zrak vziva, napraviti. Nar boljši lega je med izhodam in jugam.

§. 8. Volovski hlev mora proti severno-zapadni strani ležati, v obok sozidan biti, in s kamnatim tla-kam nadelane tla imeti, zraven tega pa tudi nekoliko višej ležati od zunajnih tal. Tik hleva ali še bolj nad obokam gre prostor za seno in slamo napraviti. Okna ne smejo nikoli jaslim nasproti gledati, zakaj preobilna svitloba je škodljiva živini. Oken pa mora več kot eno biti, de živini nikdar čistiga in zdraviga zraka ne primanjkuje.

Goveda potrebujejo hladniga hleva, za tega voljo morajo okna proti severju obernjene biti. Poslednjič naj se blizo hleva gnojiše z vodo deržečo kapnico znajde, v ktero se vsa gnojnica po žlebi oceja.

§. 9. Ako bi se primerilo, de bi se zrak v hlevi skazil, se nar lože scisti če se zidovi tri čevlje od

tal sperejo, obok (velb) in tla dobro pomeajo; potem naj se v hlev oglenka z živim vogljem prinese, na ktero se bakrena posodba z štirmi uncami navadne ali kuhinske soli in s tremi uncami vitrjolniga olja postavi, in tako hlev prekadi. Med kajenjem morajo okna in vrata zaperte biti. To storivši moraš hlev ali štalo pobeliti.

§. 10. Dvor je odkrit prostor, tote s pokritimi prehodi obdan. V dvoriši se derži živina v tistih urah, o kterih se ima piče zderžati, in v ta namen se imajo v zidove prehodov železni krogi zabiti, na ktere se živina priveže.

§. 11. V hlevih je snažnost perva reč, tudi je treba večkrat skažen zrak s čistim nadomestiti, verh tega gre tudi za steljo skerbeti, ktere živini nikoli primanjkat ne sme; za tega voljo se ji mora pogostama nastlati. Stelja se naredi iz tistiga sena in slame, ktera v jaslih ostane, ali pa iz listja, ki se ga v gojzdih ali borštih nagrabi. Stelja obvarje živino mraza, in da verh tega dosti gnoja, ki je perva podlaga in podpora kmetijstva.

§. 12. Gnojiše je kraj, kamor se smeti inognjuski iz hiše, hlevov, iz dvoriša in iz cest spravljajo, de se tam nekoliko vnamejo.

Gnojiše je široka in globoka jama, ktera se spodej in na straneh z ilovco zamaže. Okoli in okoli je treba terden zid narediti, tla morajo kamnate biti, in proti kapnici viseti. Gnojiše naj se previdi s streho, de ga dež spirati ne more, in de tudi sonce živalskih in rastljinskih ostanjkov, ki imajo tam trohnéti in gniti, preveč ne posuši.

§. 13. Gnoj mora na gnojiši nar menj eno leto ležati. Med tem časam gre gnoj prebračati, in z gnojnicou, ki se v posebno napravljeno kapnico steka, večkrat polivati. Ko se je dobro podelal, naj se spelje na njivo, kjer se berž ko berž podorati ali podkopati mora, de se zginljivih gazov, ki se z rastljinami zedinjavajo, ne znebi.

§. 14. Med konjsko in volovsko stajo ga ni drugiga razločka, kakor de morajo vrata in okna

proti jugu obernjene biti, kér konji gorkiga hleva vpotrebujejo.

Zavolj tega gre konjski hlev na južni strani sozidati, ter z garicami ali lojtrami previditi, de so konji prisiljeni visoko po kermo segati, in de škodljivih sметi žreti ne morejo.

II. Poglavlje.

Od različnih persti.

§. 15. Zemljoznanstvo uči različne zemlje ali persti poznati.

§. 16. Zemlja je zložena iz krepkih, podzemljskih, terdih in odločenih pervin, ki se ne dajo vodi raztopiti, spremeniti ali dalje razkrojiti ali razložiti.

§. 17. Pervine, iz katerih je perst zložena, so tri : **1.** Ilovica. **2.** Kremen, ali pesek. **3.** Apno, ali apnenina. Vse te pervine so po svoji natori nerodovitne, in šeli v pravi primeri ena z drugo namešane rodivno moč zadobē. Perst bo tedaj po razločku obstojnih delov med seboj, ko ena ali druga pervina bolj ali menj premaguje, in v primeri s pervinami zedinjeniga gnojca več ali menj rodovitnosti imela.

§. 18. Rodovitna zemlja se imenuje tista, ktera zamore rastljinam vsaki po njeni natori tečno in koristno rejo dati.

§. 19. Gnoje je obstojni del zemlje, kteri po razpadenu organskih ostanjkov, toliko živalskih, kolikor rastljinskih, ostane, in temu se pravi tudi humus, černa zemlja, ali živa perst.

§. 20. Ilovnina je vlačna, vmazljiva, lojena zemlja, ktera se vode nasitena, kakor smola perstov prime, posušena pa terda postane.

§. 21. Pesek je zemlja iz zlo drobnih zern

zložena, ktere se med seboj ne sprimejo. Ta je med vsimi nar težji zemlja.

§. 22. Apnenina obstoji iz takih delov, ki v ognju apno postanejo, ter se v prah spremenijo.

§. 23. Rodovita perst je tista, ki ima:

6 delov ilovice,

2 dela peska,

1 del apna,

1 del gnojca.

§. 24. Dobra perst se imenuje tista, ki ima:

4 dele ilovce,

3 dele peska,

2 $\frac{1}{2}$ dela apnenine,

$\frac{1}{2}$ gnojca.

§. 25. Slaba perst nima skorej nič gnojca, ampak

1 del ilovce,

4 dele peska,

5 delov apna.

§. 26. Ako se hočeš prepričati, iz kakšnih delov de je njiva zložena, vzemi nekoliko zemlje, p. r. deset unc, posuši jo dobro, odloči kamenčke in drugačne dele, kteri se posebej cenijo. Ko je zemlja dobro posušena, spravi jo v stekléno (glaženo) posodo, v ktero se trikrat toliko vode, to je, trideset unc prilije, in vse to moraš z lopatico prav dobro premešati. Če je kaj gnojca, bo, ker je v primeri ložej od vode, po verhi plaval; tega moraš odsneti in nekoliko časa počakati, de se voda vsede in čista postane. Na to prilij še toljko vode, premešaj jo dobro, pusti jo en hipic stati, dokler pesek, ko težej del, v dno ne pade. Zdaj jo je treba hitro odsneti. Z vodo se bo odločila ilovnina in apnenina, ktere bote čez nekaj časa na dno padle, in po tem se mora voda vnovič odsneti. De pa apnenino od ilovnine odločiš, vzemi hudiga jesiha al solnate kisline. Jesih ali kis, bo vso apnenino na-se vzel, in potem ostane zgolj ilovnina. Zdaj posuši vse dele, in tehtovaje jih, se boš lahko prepričal, iz koliko del od vsake baže de omenjena zemlja obstoji, in tako boš lahko čez njeni dobroto in rodovitnost razsodil.

§. 27. Tri popisane zemlje po svoji natori ne-

rodovite bivši spremenijo, med seboj zmešane, svojo poprejšno natoro in postanejo rodovite. Pa vediti je treba, de zemlja v rastev le s tem pripomore, de se v njenim krilu rastljine rodijo. Rastljine se redé od kislica in vodenca in posebno od vogelca, kakor tudi od drugih gazov, kot natorskih pervin, in potrebujejo v rastev gorkote, svitlobe in električnosti (kaličniga ognja), po katerih sok v rastljinah hitreje téka. Zemlje nimajo druge naločbe, ko vodo in zrak na-se vleči in serkati, po katerih se kislic (Sauerstoff), vodenc (Wasserstoff), in vogelc (Kohlenstoff) vanje zarinva. Gori omenjene tri zemlje ne morejo v svojim natornim stanu vodo obderžati, zakaj ilovca, ko preterda, ne pripusti vodi nikakor se skozi ocejati; skozi pesek in apnenino pa prehitro stéka. Iz tega so kmetovavci spoznali in razsodili, de ima perst le dva imenitna pogreška, to je: ali je preveč terda, in zato merzla, ali preveč rahla in torej gorka.

§. 28. Ta dva pogreška se dasta na poti boljšanja persti popraviti, če se namreč obstojni deli v pravi primeri zložijo, kar se z napeljanjem tiste zemlje, ktere njivi primanjkuje, ali z laporjem, ali z soldanam doseči da. Beseda gnoj pa obseže vse, kar je potrebniga, de perst po več pridelkih zmolzena v rejo rastljin služivno moč zopet zadobi. Poprava persti je pervi in nar gotoviši način, zemljo poboljšati in rodovito storiti, in je stanovitna podlaga rodovitnosti, in veliko boljši od gnoja, kér ta le za nekaj časa perst popravi.

§. 29. Lapor je baža vogelno-kisle, ilovnate apnenine, ktera pridši v dotiko s hudim jesiham se peniti prične, v ognju terda postane, v hudi vročini pa stopivši se v steklo vterdi. Znajde se večidel pod skorjo zemlje. Komej skopan lapor je debel in terd, ko pa nekoliko časa na površini leži in se vogelno-kisline, ktero iz zraka (Lufta) vleče, nasiti, razpade in se v prah zdrobi. Ta je toljko tečniši, kolikor bolj v njemu apnenina premaguje.

§. 30. Kakor hitro se je lapor zdrobil, ga imaš na njive napeljati, in na majhne kupice v enaki razmeri razdeljene spraviti. Potem ga raztrosi, tote

paziti moraš, de ilovniga soldana na pešene njive In kremeniga nad ilovnate napelješ.

§. 31. Brez teh dveh omenjenih poglavnih pogreškov so še drugi, to je taki, ki iz lege zemlje izvirajo. Iz močivnih zemljá moraš vodo po grabnih odpeljati, na hribih ležeče pa, kolikor je mogoče, zravnati; zakaj bolj ko je njiva na ravnim polju, bolj je rodovita, kér rayne polja nikoli deževne mokrote ne zgubijo, berdaste njive nasproti naljivi spirajo, in nar boljsi perst v dolino odnesejo.

§. 32. Nar bolji način izsušiti zemljo je, globoke grabne skopati, jih na pol z kamnjem in drevesnimi vejami pokriti, in s skopano zemljo zasuti, v katero se potem drevje vsadi, ki rado v močirnih in mokrotnih krajih rase, kakor: topoli, verbe.

§. 33. Hrib se da poravnati s skopano in nasipano zemljo, ktera služi v zidove, ki se z ruše narejejo, de se na njih tudi kaj sená pridela, in nikdar z kamnja, kakor je to okoli Tersta navada; zakaj kamnati zidovi se le z velikimi potroški napravijo, in še verh tega merčesam v priběžališe služijo, in so tudi v veliki suši, odbivaje sončne žarke, rastvi rastljin grozno škodljivi.

§. 34. Perst se da dalje popraviti, zedinovaje različne zemlje, iz kterih je zložena, kar se doseže z obdelovanjem, po kterim perst, po večletnih pridelkih zmolzena, zopet rodovitnost zadobi, in tudi zrak lozej in globokeje v zemljo pride, zakaj mnoge skušnje spričujejo, de perst ako ravno potrebne pervine v pravi primeri ima, vendar brez obdelovanja po mnogih pridelkih ali po drugih okolšinah nerodovitna postane.

III. Poglavlje.

Od rahljanja persti ali od dela.

§. 35. Rahljanje ni nič drugiga kakor preoranje ino razdrobljenje zemlje, de spodnja, od spravljenih pridelkov zmolzena, spita, povzita in tedaj menj rodovitna perst na verh, poveršna pa, ki je na zraku rodovitniši postala, spod pride. Skozi rahlo perst bo voda ložej do koreninic prišla, gorkota in zrak jo bo prišnil, zemlja bo veči rodovitnost zadbila, in v zrahljani persti se tudi korenine ložej razležujejo in razprostorijo.

§. 36. Perst se da na sledeče viže rahljati, namreč: s plugam ali drevesam, z motiko, in z lopato. Orodje se obrača po razločku persti, ktera se rahlja, po razločku kraja, kjer perst leži, in po razločku rastljin, ktere se sejejo ali sadijo. Plug vleče živila, z motiko ali lopato pa delajo ljudjé. Pervi je na velikih posestvih v rabi, zakaj en dan rali zda ponavadno za štiri in dvajset delavcov, motika in lopata ste za majhne kmetije.

§. 37. V plug se vpregvajo voli, konji in mezgi. Prednost imajo voli, ko bolj pohlevni, in menj boleznim podverženi, in že zavolj tega, ker njih reja ino strežba manjši potroške prizadeva, in ker se, ko bi zboleli ali se postarati vtegnili, lahko odebelijo, ter v mesnico prodajo.

§. 38. Glavne vodila, ki se pri oranju speljovati morajo, so sledeče:

Pervič. Po razločku persti in mnogoverstnih rastljin gre nekoliko globokeje ali bolj plitvo orati. Merzla ali ilovnata perst mora globokeji, širji brazde imeti, ko gorka, to je pešena. Če je pa perst celina, to je tako polje, ki ni še preorano bilo, ali če je dolgo časa počivalo, ne sme lemež pri pervim oranju pregloboko iti, de se z eno potjo spodnja, ne še zraka napojena, in tedaj nerodovita in mertva zemlja (mertvica) na verh ne spravi.

Drugič. Brazde morajo poverstne in ne pre-dolge biti, de živila ne opeša, zakaj velika neumnost je, se oraje sred brazde vstavljeni.

Tretjič. Treba je njivo dvakrat, trikrat in clo po štirkrat, pa vsakikrat od nasprotne strani pre-orati. Tako se perst popolnama razdrobi in enako zrahlja.

Četertič. Veliko je na tem ležeče, od ktere strani se njiva orati začne, in vsak orač se mora po lastnosti persti, in ne po svoji termi ravnati; merzla perst ima od severja proti jugu, gorka pa od izhoda proti zahodu orana biti. Tako bo zemlja lože dihaje škodljive dele oddajala in se z redivnimi zedinovala.

Ako pa perst na hribni strani leži, jo gre poprek preorati, de se lozej vode napije, in de se tudi živila, nazgor oraje, preveč ne terpinči.

Petič. Se rabi brana, ki dobro perst zdrobi, kakor tudi travo, plevel in korenine, drugih žitu škodljivih zeliš iz njive spravi.

Sestič. Ne pozabi z valejam seme, lahki persti zročeno, lepo zadelati, zakaj tako ti bo zernje lože kalilo.

Sedmič. Njiva se mora razdeliti v lehe, de se pri pletvi in rušanju persti rastljine ne poceptajo.

§. 39. Nar boljši drevo je tisto, ktero je natori persti nar bolj primerjeno in pripravno; po razločku persti, ktero orješ, in po razločku kraja, kjer perst leži, morajo tudi drevesa in lemeži mnogo-verstni biti.

§. 40. Če perst z motiko in z lopato prekoplješ, jo boš globokeje zrahljal, in vse korenine škodljiviga plevela vun spravil. Na močnih in suhih zemljah je bolj pripravna motika, na lahkih in mokrotnih pa lopata.

IV. Poglavlje.

Od gnoja.

§. 41. Gnoj imenujemo vše organske ostanjke, po katerih perst, po spravljenih pridelkih zmolzena, zgubljeno rodovitnost zopet zadobi.

§. 42. Perst se da mnogoverstno gnojiti, namreč: če se gnoj pred setvjo raztrosi, ali o setvi v razore spravi, ali na šibke rastljine natrosi, ali pa v živež korenin okoli debla nasuje.

§. 43. Koliko gnoja de je na perst napeljati, odloči:

1. veči ali manjši redivna moč gnoja,
2. pleme rastljin, kterm je pognojiti,
3. lastnost persti, za ktero je gnoj odločen.

§. 44. Perst se mnogoverstno gnoji:

a) z apnam, z gipsam, s pepelam, z morskim peskam, s stolčeno malto, s cestnim praham, z lužnim blatom i. t. d.

- b) z zelenjavjo;
- c) z natrošenim gnojem;
- d) s pergo ali z ovčjekam;
- e) s sajami.

§. 45. Kakor hitro apno z apnenice pride, pelji ga na njivo. Tam ga spravi na kupčke, zakrij jih dobro z zemljo tiste ali druge njive, ako perst razun gnoja tudi poprave vpotrebuje. Tako bo apno, sprašivši se, razjedljivo lastnost zgubilo, in tudi bati se ni, de bi se v deževnem vremeni vterdilo. Kakor hitro se je sprašilo, ga imaš z zemljo vred, ki ga je zakrivalo, po njivi raztrositi, in potem z brano povlačiti.

§. 46. Apno serka iz zraka rastljinam tečno vogelnokislino, in zedinši se s terdimi ostanjki v persti, jih razjé, zrahlija in sprashi perst, bolj in hitreje, ko vse druge reči. Ta gnoj pa ni tečen vsaki persti. Apno gre rabiti na ilovnatih in močirnih njivah, posebno če so celíne, in na vših tistih, ktere rudne

drobčke v sebi imajo. Tudi na že obdelanih njivah ga špogajo, tode le v ta namen, de živalske in rudne ostanjke razje in zdrobi, ne pa, de bi vogelnokislino iz zraka na-se vleklo. Nar več gnoja mora gnojiše dajati, tega pa ne smeš tako hitro po raztrošenim apnu napeljati, posebno če je dolgo suho vreme, ker bi po svoji lastnosti rastljinske ostanjke, ki se v gnuju znajdejo, razjesti vtegnilo.

§. 47. Gips je dober za močne, terde in kremenne zemlje. V prah stolčen se potrosi na senožeti, na kterih veliko zda, posebno pri detelji in zdravilskim zelišu. Ako hočeš z njim ilovnato perst pognojiti, ga je treba s suhim peskam namešati.

§. 48. Kar pepel persteniga vogla ali premoga vtiče, kteri k zrahljanju ilovnate persti, znabiti več od apna pripomore, ga je treba rabiti ravno tako kakor apno. Pepel iz voglarije in mjilarije se mora z gnojem namešati. Pepel, ko obstoječ iz kalja, služi kaj dobro vsaki zemlji in všim rastlinam. Zato je dobro sternje na njivi sožgati.

§. 49. Za žganje sternja in suhiga rastljinja se naredijo v ta namen služivne peči z luknjami en vatel na globokost in dva na širokost previdene, v ktero se sternje in suho rastljinje in verh tega tratice ali ruša v obok postavi, tode dve ljuknji srednja in ena stranska, ostanete prazni, skozi pervo odhaja dim, v drugi pa se oginj zakuri.

§. 50. Morski pesek se potrosi na njivo, in je kaj dober gnoj za vsako perst. Nar koristniš pa je tisti, kteriga vsakdanja priteka morja namakuje, ne samo zavolj gnjilčnih reči, katere voda zanaša, temuč tudi zavolj soli, ktera perst mokrotno obderži.

§. 51. Cestni prah, iz grabnov skopana zemlja, glina in lužno blato so vse reči namešane z živilskimi in rastljinskimi ostanjki, ki jih voda popuša, in dajajo vodenca nasitene pray dober gnoj, ki se sam na sebi porabi, ali pa z apnam, pepelam in živinskим gnojem pomeša.

§. 52. Perst se da tudi z zelenjavou pognojiti, če na-njo sočivnatih rastljin naseješ, katere veliko žleze iz koreninic izpotovuje, ne de bi perst spusto-

bile, jo vselej še bolj pognojé. Naj boljši je volčji bob ali vučjak.

§. 53. Rastljinski gnoj se tudi dobi, če se na njivi vsa zelenjava ne samo tista, ktera je sama od sebe zrasla, ampak tudi nalaš nasejano rastljinje, posebno pa volčji bob, kakor hitro v cvetje pride, podkoplje ali podorje. Takšen gnoj gre rabiti posebno na njivah, daleč od mesta in na hribih ležečih, kjer napeljevanje živinskiga gnoja velike potroške prizadeva.

§. 54. Gnoj obstoji iz živalskih in rastljinskih ostanjkov, ki se nekoliko vnamejo in razpadajo. Pripraven kraj zato je gnojiše, od kteriga smo že v pervimu poglavju govorili.

§. 55. Razun gori omenjenih delov se še druge reči med gnoj mešajo, kakor mnogoverstne morske rastljine in njih pepel, vse hišne in cestne smeti, vsi ognjuski iz mesnice, vsi odrezki in ostružki, vsa birska, drobne terske in vsi ostanjki v usnariji, z eno besedo vse, kar koli rado sperstí in sognije; vse to natrosi na perst ravno tiste njive, ktero hočeš pognojiti. Perst se bo z redivnimi deli zedinovala in se dobro gnojice napila, in tako boš več spravljenega gnoja imel, kteri je vselej tolikanj boljši, kolikor je bolj podelan. V tacimu gnoju se vse merčesne jajčiva zadušijo, in nobeno škodljivo zeliše ne pride na njivo.

§. 56. Tudi scavnica je za pognojenje kaj vredna, posebno pa človeška. Scavnica pospeši sognjenje, in je tudi sama na sebi v rejo rastljin služivna. Pred vsim pa je dobro drevesam s scavnicou pognojiti, zavolj tega, ker do korenin pride, in v sebi merčesnih jajčic ne redi, kakor gnoj, če ni popolnama podelan.

§. 57. Pèrga obstoji v tem, de ovce čez noč na polji ostanejo. Tako dobi perst ovčjo scavnicou in bobke, in se še verh tega nasiti gazov, ktere te živali spuhté. Ni treba več ko dve sto ovc, de večkrat ponočno stajo premenovaje, veliko prostora pognojé. Ta prostor pa, kjer so ovce prenočile, gre berž drugi dan preorati ali prekopati.

§. 58. Saje so prav dober gnoj, ter zadušijo vse červe in merčese, in dajo rastlinam tečni gnoj. Natrosi jih v mokrotnim vremeni na sadeže, potem ko so že kali pognali.

V. Poglavlje.

Od kmetijske botanike.

§. 59. Botanika uči, zeliša poznati, ter ima z raznimi predmeti opraviti. Nam je zadostti, se le s tistimi dobro soznaniti, kteri se z rastjo vežejo.

§. 60. Rast je tista čudna moč natore, po kteri cima, ki se v zernu znajde, oživši, po malim in sčasama svojimu plemenu primerjeno visokost doseže in obrodi.

§. 61. Kar se sploh z rašo v terdni zavezi znajde, je vredba ali natora rastljin, to je: red in primera vsih delov, kakor tudi vplemenitev, z eno besedo vse, karkoli s pomočjo natore oživi, in sad doneše.

§. 62. Kmetovavci razdelijo rastljine v eno in večletne. Perve se imenujejo zeliša, in so tiste, ktere se v les ne vterdijo, take so: pšenica, pésa in več tacih. Nektere živijo tudi dve leti, to je, donesó sad šeli v drugim letu, in se imenujejo dveletne. Večletne so tiste, ktere več let živijo. Nektere izmed teh se posuše, kadar so sad dale, pa oživijo spet po koreninah, kakor šparga in več drugih. Te se razdelé v drevesa in germe. Drevesa imajo le eno deblo, ki se razširja v mladike in veje. Take so oljka, murva, češnja in drugi.

§. 63. Zunajni deli rastljine so: sad, mladike, veje, perje, listki, sternje, stebla, kožice, ostrine, ternje, cvetje, sadje in korenine.

§. 64. Notrajni deli so: steržen, les in lubad,

V vsih teh se znajdejo cevke, v katerih sok teče. Lubad je zvunajna koža, ki vso znotrajšino rastljine pokrije, kakor: beljak, ki vlešeni, in ličje, v katerim moč življenja obstoji. Lika je tisti del, ki se mnogoverstno vpodobi, in razteguje, ki popike nareja, in deblo kviško poganja. Iz like zrase beljak, berstje, veje in perje. Ako se rastljina rani, ji hitro lika rano pokrije in sceli. Brez ličja je tudi pri cepljenju ves trud prazno delo, zakaj paziti je treba, de se lika cepiča liki divjaka prileže.

§. 65. Sok je v rastljini tekoča in se razširjajoča mezga, brez ktere vsaka rastljina konec vzame. Sok je dojne sorte, enimu se pravi limfa, in cevke, v katerih teče, se limfatičke imenujejo; drugi pa se prav za prav sok imenuje, ki po perji v rastljino pride, kakor se tudi cevke, v katerih teka, soknate kličejo, in po razločku rastljin je tudi ta sok, in potem tudi slaj zeliš in sadú različen; ta različnost pa pride od gorkote, ki po dnevi sok v vednim teku obderži, in močno dihanje in puhtenje naredi, po katerim se rastljina kislica v zrak oddavši ga, znebi, in vodenc obderži, iz kateriga se olje, alkohol, in druge zgorljive reči narejajo, kar se ne more zgoditi, ko po dnevi pri primerjeni svitlobi; primanjkanje svitlobe in ponočni hlad ima ravno nasprotni nasledik; sok vpade, in teče proti koreninam, brez de bi perje omedlēlo. Vzrok je v tem iskati, de perje ponoči z vogelcam zedinjeno mokroto na-se vleče in serka, in zavolj tega je tudi perje ponoči bolj čversto, ko po dnevi. Vsi obstojni deli se najdejo v nar manjših cveticah, tode v pristojni primeri.

§. 66. Rastljine se kot živali po dveh spolih zarejajo; spolovila imajo v cvetji. Se razdelijo tedaj po razločku spolovil v rastljine možkiga in ženskiga spola; med njimi se najdejo tudi takšne, ki imajo cvetje obojiga spola, in te imenujejo z gerškim imenom hermafrodite. De se kal oplodi, je potrebno de mastne in oljnate drobčke, ki se v možničkih znajdejo, podcvetek popolnama poserka.

§. 67. Nektere rastljine imajo možko in žensko cvetje na enim steblu, in te se enohišne imenujejo,

Druge, dvehišne imenovane, imajo možko in žensko cvetje na posebnih steblih. Pri drugih se dobi cvetje možkiga, ženskiga in obojiga spola na enim steblu skupej, in te se mnogospolne imenujejo. Ostale pa, ktere nimajo drugiga ko cvetje obojiga spola, so hermofrodit.

§. 68. Če ni kmetovavec z temi rečmi prav na tanjko soznanjen, ne bo nikoli vedil, kako z vsakim plemenam rastljin ravnati, kako jalove drevesa opolditi, drevesa obsekati in cepiti; še tolikanj manj bo bolne ozdraviti razumel. Ni zadosti, le obstojne dele ali lastnosti rastljin poznati, ampak umni kmetovavec mora tudi vediti, kakšna reja de je rasti vsakiga drevesa nar bolj tečna in koristna, in v tem obstoji umnost doveršeniga in izverstniga poljodelstva.

§. 69. Razločna vplemenitev je tisto opravilo, po katerim se rastljine, ki možko in žensko cvetje posebe zredé, vplodijo, ako bi rastljine različnega spola ena od druge tako daleč stale, de bi se same od sebe oploditi ne mogle. To delo je pri nekterih smokvah ali figah neogibljivo potrebno.

§. 70. Rastljine so mnogoverstnim boleznim podveržene. Nektere napadajo brez razločka vsako rastljino, in te se občinske imenujejo. Druge škodljajo le enimu al drugimu posameznemu plemenu, in te se kličejo posebne bolezni. Pa vse izvirajo iz enacih vzrokov, kakor živalske. Nar hujši so tiste, ktere v zraku svoj začetek imajo. Pred temi jih boš nar bolj obvaroval, če skerbiš, de se rastljine krepko in čversto obnašajo, obdelaje jih po vseh kmetijskih vodilih, kakor so jih umni kmetovavci vpeljali, in skušnja, nar modrejši učiteljica poterdila. Bolezni imajo tolikanj veči moč, kolikor šibkejši je napadena rastljina. To se vidi vsakdan pri živali, in ravno tako se tudi rastljinam godi.

VI. Poglavlje.

Od pomnoženja rastljin.

§. 71. Vsi sadeži se dajo pomnožiti na dve viži: ali po semenu, ali po popkilih.

§. 72. Seme je zerno, iz kateriga druge seme na enaciga plemena prirastejo. Pri vsakim semenskim zernu se to godi, kar pri pišancih v jajcu.

§. 73. Kadar seme ali zerno v zemlje pride, se v mokroti napne. Cima in moka ste z kožico ali lupino povite. Cima ima dvoje v sebi. Kadar namreč oživi, in se začne premikovati, gre eno vun iz zemlje, drugo pa sili v zemljo. Tistimu, ktero iz zemlje vun pride, se zelenjad reče, uno pa, ktero v zemljo gre, so korenince. Cima dobi svojo pervo rejo od moke. Kadar je moka povzita, poči koža, zelenje gre iz zemlje vun, in potem steblice, z enim ali z dvema perescama prevideno. V primeri, ko se korenina zdaljša, rase tudi steblo ali deblo čversto in veselo, in se, svoje posodice ogostivši in nove rodivši, od leta do leta bolj razvija. Kadar pa rastljina svojo primerno doversenost doseže, poganja cvetje iz kateriga pride sad in zernje ali seme.

§. 74. Popki so majhne doversene rastljine, po svojih delih ena v drugo povite, ktere se sčasoma razvijajo. Pa opomniti je treba, de tukaj je govorjenje od mladik, iz katerih veja poganja, in te so po navadi bolj spičaste in manjši od tistih, na katerih cvetje zrase. Nar boljši med timi so pa tiste, ktere pri nogah iz drevesa poganjajo, posebno če so skoreninami previdene, kar se lahko doseže, ako se okoli debla pri tleh zemlje nasuje. Take mladike se imenujejo koreninčnice.

§. 75. Ako pa takih mladik ni, se dajo rastljine pomnožiti, ali po nadrevesnim grebenčenju, ali po sajenicah brez koreninic.

§. 76. De se mladika na drevesu vkorenini, jo je treba tam, kjer je iz debla zrasla s trakam ali

s svilam terdno pervezati, de se sok, ki po perji v rastljino pride, vstavi. Vtakni potem prevezan del mladike v kako preluknjeno posodo, z dobro pognojeno zemljo, in vidil jo boš čez leto vkoreninjeno. Potle se zna odrezati in presaditi.

§. 77. Med vplemenenjem sajenic brez korenin in med nadrevesnim grebenčenjem ga ni drugiga razločka, ko de se mladika, namesti de bi v posodo prišla, v materno zemljo zakoplje. Sajenice brez korenin, v nekterih krajih tudi kolci imenovane, se tedaj bolj priležejo vinski terti in germovji, nadrevesne grebenice pa drevju in drevescam.

§. 78. Razun teh grebenic in sajenic znaš rastljine še na mnogoverstne druge viže pomnožiti, namreč: po grebenicah, prav za prav tako imenovnih, po popkih in mladikah.

§. 79. Grebenčanje obstoji v tem, če se konec veje v zemljo zakoplje, tako de se od zunaj v lok skrivi. Ko je v zemljo vtaknjen konec korenine pongnal, se prereže veja na sredi, in tako se vdobi novo drevesce.

§. 80. Tudi po popkih se da rastljina pomnožiti, če se oko, ki pri nekterih drevesah, posebno pri oljki pri tleh iz debla poganja, od drevesa loči in v vertno šolo vsadi, kjer bo v kratkim berstelo. Ravno to dosežeš po mladikah, ktere od drevesa odrezavši v vertno šolo vsadiš. Po tacih mladikah se pomnožijo oljke, verbe, jagnedi ali topoli i. t. d.

§. 81. De sajenice brez koreninic v zemljo vtaknjene korenino namest berstja poganjajo, to pride od proti koreninam stekajočiga soka. Ta naredi korenine na enako mero, kakor iz korenin pridši mladike poganja. Če se p. r. ena verbna vejica odreže, in iz debelejšim koncam v zemljo vtakne, bo na enako vižo, kakor materno drevo, na zgornim kraji mladike in veje dobila.

§. 82. Vse enoletne in dveletne rastljine se dajo ravno zavolj tega, kér nimajo očes, po semeni pomnožiti, drevesa pa in germi se morajo po sajenicah pomnožiti, kjer tako hitreje in krepkeje zrastejo.

VII. Poglavlje.

Od poboljšanja rastljin.

§. 83. Rastljino boš na tri viže poboljšal, namreč, če jo presadiš, obrežeš ali izrečiš in cepiš.

§. 84. Presaditi se pravi skopati rastljino z vso zemljo vred, ktera se je derži, in preseliti jo v boljši popred dobro vdelan in pognojen kraj. Tako so ljudje v starodavnih časih sadno drevje poboljšovali, skopavši ga v gojzdu in presadivši ga v razdelano zemljo.

§. 85. Pri presajenji drevesa se morajo te vedila na tanjko speljovati:

a) Zaznamvaj drevesce od ene strani, p. r. proti izhodu, de bo v novo zemljo presajeno ravno tisto lego imelo.

b) Skopaj ga, kolikor je mogoče, z vso zemljo vred, ki se ga derži.

c) Odseči srednjo ali serčno korenino, ki na ravnost v tla rase, de ti bo hitreje drevesce obrodilo, in, ako bi rastljina velika bila, je treba s sredno korenino vred tudi druge nekoliko skrajšati, posebno pa tiste, ki so pri skopanju poškodvane bile; ko bi se to namerilo, bi se mogli tudi odrasliki porezati.

d) Pripravi eno leto popred jamo nar menj tri štirjaške čevlje široko in dvakrat toliko globoko, de zemlja zrak (Luft) in sonce serkaje rodovitna postane, vselej pa je treba pri skopanju zgorno rodovito zemljo od spodnje mertvice ločiti, de se pri vsajenji jama nar pred z gorno zemljo zasuje.

e) Pred ko drevesce vsadiš, pripravi mu posebno v vetrovitih krajih količ v podporo, nastelji mu dobro z rožjem ali drugim sperstenim rastljinjem, in potem vsadi drevo pokrivši korenine v krog razstavljeni in eno od druge odločene z dobro presejano perstjo. Tako bodo drevesa v krono rastle in tudi v svoji ml-

dosti menj od vetrov terpele. V vezilo tì bo nar bolj služila verv iz volne al kozjih kocin spletena, ktere vlačljivost raztegovaje se po debelosti drevesa, soki gor in dol tekati ne brani.

§. 86. Obrezovanje obstoji v tem, de se drevesu ne potrebni in njegovi rodovitnosti škodljivi odrasliki ali tudi veje gladko odrežejo. Obrezanje je kaj koristna reč, ne samo zavolj tega, kér se po sili redivni sok v steržen steka, ampak tudi zato, kér se veje izrečijo, in ker drevo, stranskih mladik oprosteno in otrebljeno, čverstejši in krepkejši rase. Poslednjič se po tem opravili mnogo bolezni odverne, in drevesa tako lepo in prijetno rastejo, de jih je veselje viditi.

§. 87. Pri obrezovanji je poskerbeti, de se mladike in veje vselej po strani in sprekama na višev odrežejo, de ložej voda odteka, obresa pa mora gladka biti, ker bi sicer razpokala.

§. 88. Veje so trisortne: lesne, čvetne in pernate. Lesne veje so tiste, ktere so iz očesa blizo od reze pognale. Te veje so navadno čverstejši in daljši od cvetnih, ktere po razločku in plemenu dreves različno iz dobla zrastejo. Pernate mladike se tiste imenujejo, ktere med dvema vejama poganjajo in nar več soka v sebi imajo, kér ga drugim kradejo.

§. 89. Kdor koli drevesa obrezuje, mora vediti: Obrezaje lesne veje moraš paziti, de ne bodo ne prekratke ne predolge. Čvetne veje naj pusti vse, posebno če jih je malo; ako bi jih preveč bilo, de bi rasti ali rodovitnosti škodovati utegnile, mora tudi te izrečiti. Pernate mladike (slepiče) pa je treba vse od dreves odrezati, če jih ni mogoče k rodovitnosti prisiliti, kar dosežeš, če jih tako pripogneš, de na ravnost rastejo, ali pa na dolj visijo. Pri tem opravili je ojstriga noža treba, in vse veje se imajo v taki razmeri ena od druge otrebiti, de va-nje dovolj zraka, svitlobe in gorkote pride; verh tega pa je treba še opomniti, de naj se veje z nožem odrežejo, in ne z rokami odlomijo, in zadnjič gre skerbeti de se rane z voskam ali z cepivnim mazilam zakrijejo.

§. 90. Če hočeš cepivni vosik narediti, vzemi

6 unc rumeniga voska, dvakrat toljko očišené smerekove smole in 2 unci terpetinoviga olja. Vse te tri reči stopi v kum in vlij jih v merzlo vodo, ki je v skledi pripravljena, in potem ta vosik na rane namaži.

§. 91. Mazilo za drevesne rane napraviš, če vzameš tri unce smole, dvakrat toljko kalafonje in 2 unci rumeniga voska. Vse to dobro premešaj in ku-haj toliko časa, de se bo četertina vkuhalna. Potem prideni 4 unce orehoviga, ali tudi drugiga olja, vze-mi posodo iz ognja, in potem verži po malim v teko-čino pet unc dobro presejanega pepela.

§. 92. To mazilo se namaže v mlačnim stanu s pernikam na vcepljen kraj, tako de se vse rane popolnama zamažejo, de sok ali mezga nikjer spuh-teti ne more. To mazilo brani iztok soka, se ne zedini po nikakim z zračno mokroto, se razteguje v gorkoti, se ogosti v merzlini, in vse to gre po godu, brez de bi se slobodnemu teku soka napotje delalo, in to ma-zilo je boljši od z mastno ilovco namešaniga kravje-ka, kakor ga v nekterih krajih špogajo.

§. 93. Cepljenje je tisto opravilo, po kterim živo mladičico ali tudi žive očesice z nekaj malo lu-badam od ene rastljine, ki jo pomnožiti hočeš, na drugo, ktero požlahtniti želiš, preneseš, in jo na-njo tako vterdiš, de se z njo vred vrase. Lubad z oče-sam se imenuje scitek, mladika cepič, in rastljina, na ktero se cepič vterdi, glava ali štok.

§. 94. Cepič se prileže vsaki sorti dreves. Treba je, če hočeš, de se gotovo in lahko prime, de ste si rastljine v rodu, kar se iz semena spozna, in de ste tudi enakočasniga razvitja in cvetja. Če se, p. zgodna hruška na hruškov divjak, ki pozno rodí, vcepi, se ne bo cepič prijel, desiravno ste si dre-vesi v rodu ali žlahti.

§. 95. Za cepiče so nar bolji tiste letne mla-dike, ktere proti soncu rastejo, tode predebele ne smejo biti. S temi se cepijo srednje veje. Blizo debla stoječi cepiči poganjajo sicer krepkejši in čverstejši rastlike, tode pozno rodijo, blizo verha pa donesó hitreje sad, ali rastlike so slabši.

§. 96. Cepiti se da na mnogoverstne viže. Naj

navadniši je cepljenje v sklad, za kožo, s popkam ali očesam, s pišaljko in v lok.

§. 97. Pri cepljenju v sklad se divjak odreže, i na sredi, ali kar je še bolji, blizo sredine razkolje. Potem se od spodej v čisto zagojzdico vrezan cepič al pelcar v poko vtakne, de se cepičev lubad z lubadam debla popolnama zleže. Potem se dobro preveže in z mazilam zamaže. Tako cepiti gre komej en palc debele drevesca.

§. 98. Cepljenje za kožo je zlo tako, kakor v sklad cepiti, z tem razločkam, de se cepič ne vtakne v sklad, ampak med kožo in med les na strani. Pri tem cepljenji ni treba drevesa razklati, ampak samo kožo s košeno žličico odločiti. Potem se cepič vtakne tako, de se njegov lubad z lubadam debla popolna ma zleže.

§. 99. Pri cepljenju na te dve viži je treba gledati, de se divjak nekoliko sprekama z ojstrim nožam prav čisto in gladko odreže; paziti je tudi na to, de se cepičev lubad z lubadam divjaka popolna ma zleže, de se rana dobro zamaže, in potem obveže, pa nikar ne z bičjem ali s konopno vervjo, kakor je to pri nekterih navada, ampak z volnenim povezilam, ki se po svoji vlačljivi lastnosti po drevesu ravna in razteguje.

§. 100. V sklad gre cepiti po zimi, za kožo pa o pomladi.

§. 101. Tudi z nakladam se cepi. To se stori, če se cepič na debelejšim koncu z ojstrim nožam sprekama odreže, in zgorej od drugačia ali tretjega popka prikrajša. Kér sta oba enako debela, se tudi divjak od spodej gori odreže, in potem se skup naložita, de koža na koži, les na lesu, steržen na sterženu leži. Tako zložena ino z voskim pertenim povoskanim trakam prav terdno povita, sta paličici podobna, na kteri se dnevi najemnikov zaznamvajo. Z nakladam cepiti, kar se vselej o pomladi zgoditi mora, je boljši ko v sklad in za kožo; zakaj tako se znajo manjši in veči drevesa cepiti, in se tudi gotovo primijo.

§. 102. S popkam se cepi, če se cepivni po-

pek s kožico vred, iz ktere je pognal, v podobi ščitka od mladike odreže, pa gledati je treba, de se ga nekoliko beliga derži, potem se ta ščitek v kožo divjaka, ki je po podobi π vrezan, vtakne, de se vse dobro zleže, potle se križama terdno obveže, de oko odkrito ostane. S popkam se cepi v pomladni in v pasjih dnevih, kakor tudi v jeseni, pervo se imenuje cepljenje z živim, drugo pa s spijočim očesam.

§. 103. S pišaljko se cepi, če se na sočni mladiki pišaljka z dvema očesama uvije, sleče in na drugo enako debelo mladiko natakne, pa gledati je treba, de pišaljka ne poči.

§. 104. Tako se dajo cepiti drevesa gladke kože, kakor oljke, murve, lemonine in pomerančne drevesa.

§. 105. V lok se cepi, kadar se dve mladiki različnih dreves, ali ravno tiste rastljine združijo in dobro zvežejo; tote sleči jih je treba od tiste strani, na kteri se prijeti imajo. Tako je dobro cepiti v jeseni in spomladni, zakaj takrat je drevje sočno.

§. 106. Cepiti je treba zjutra in v jasnim vremeni, zakaj sonce stori, de se sok v rastljinah premika.

§. 107. Mladike se dajo ohraniti, in tudi brez škode v daljne kraje razposlati, če se v posodo z medam napolnjeno zložijo. Tako ostanejo več mescov žive in čverste.

VIII. Poglavlje.

Od polja.

§. 108. Polje je en odločen prostor zemljiša, brez vsiga drevja, ki služi v reditev in rast eno- in dveletnih rastljin. Skušnja uči toliko delov narediti, kolikor rastljinskih sort sejati hočeš, in kakor je že

v pervim poglavji rečeno bilo, se morajo rastljine po persti, ne pa perst po rastljinah ravnati.

§. 109. Rastljine, ki se na njivah sejejo ali sadijo, so žito, sočivje, lan in konoplje, oljnate in bučne semena, in več tacih.

§. 110. Vsaka rastljina dobiva svojo revo iz lastnih pervin, in skušnja spričuje, de se njiva zmolze in spustobi, če se na nji skozi več let zaporedama enake rastljine sadijo. De se ta škoda od njive odverne, je umniga kolobarjenja (verstenja) to je odločeniga števila let treba, v katerih se vsako leto drugi od pervoletnega različni sad na-njo vseje ali vsadi. Skerbeti je teden, de se vsako leto kaj drugiga pridela, to je, de se njiva, na kteri je sočivje rastlo, z drugim sadežem obseje.

§. 111. Kmetijsko kolobarjenje se ravna po večim ali manjšim prostoru polja, ali po lastnosti persti. Silno prostorno polje gre v osem različnih njiv razdeliti, namreč:

pervi naj se obseje z žitam;

druga z bobam ali graham;

tretja z drugimi mehkimi (travnimi) rastljinami, kakor z ječmenam, ovsam in ajdo;

četerta z fižolam in z drugim sočivjem;

peta z lanam in konopljam;

šesta z repo, kolerabo, korenjam, s pastarnjakami, s korunam ali krompirjam, s peso in drugimi rastljinami, ki zaslužijo na prostim polju sajene biti;

sedma z deteljo za pašo;

osma z zdravilnimi rastljinami.

Med temi služi z zdravilnimi rastljinami obsegana njiva skozi sedem let zaporedama v to rabo, na ostalih pa se ima tako le kolobariti ali verstiti.

§. 112. Njiva, na kteri je pšenica rasla, naj se obseje z bobam in graham, potem sledé druge mehke rastljine, kakor ječmen, oves in rez; za temi pridelki se sadi drugo sočivje, kakor fižol in drugi enaki sadeži. Sočivje sledi konoplja in lan. Po lanu in konopljah se seje repa, podzemljška koleraba, korenje, pastarnjake, pesa in korun. Za temi pridejo enoletne travje rastljine. Potem pride zopet pšenica

na versto. Po sedmih letih pride njiva, na kteri so zdravilne rastljine rastle, zopet v kolobar, in dobi nar pred pšenico, uno pa, ki je z enoletnimi travami obsejana bila, gre zdaj v rejo zdravilnih zeliš oberniti.

§. 113. Tako gre kolobarjenje speljovati, de se zemlja ložej in z večim pridam že pred setvjo obdeluje. Tako se dobi tudi rastljinski gnoj, kteriga sočivje ko ognjusk ali ostank v perst nazaj daja.

Zavolj tega je dobro, med enim in drugim predelkam drugačne rastljine sejati ali saditi, ktere njivo pognojijo in tudi čas in priložnost ponudijo, druge pred setvjo potrebne dela opravljati, ktere zgodnje rastljine, in tudi lan in konoplje terjajo.

§. 114. Majhne polja pa se razdelé v pet, štiri ali tri njive, s to opombo, de gre posebno za žitne, sočivne in travje rastljine skerbeti, zato kér žito in sočivje ljudi redi, senó pa v rejo živali služi, ki je nar terdnejši podpora in podlaga umniga kmetijstva.

§. 115. Kar tedaj njive v dobrim stanu ohrani, in vedno z primerjenim gnojem previdi ni nikakor tako imenovana praha, ampak umetno speljano kolobarjenje.

§. 116. Rastljine, ki se na sedemletni senožeti posebno dobro obnašajo, so mnogoverstne sorte detelje, kakor turška detelja (*Hedysarum Onobrychis*), nemška detelja ali lucernarica (*Medicago sativa*), in kronina detelja (*Hedysarum coronarium*).

Po razločku persti, podnebja (*Klima*) in kraja, je tudi rast teh rastljin različna; zakaj detelja sploh rase lepo v mokrotni zemlji, turška detelja pa, ktero gre vsako tretje leto sejati, ljubi suho zemljo; v veselo rast nemške detelje je rahla in razsipčna zemlja, če je dobro gnojena, posebno služivna. Pri teh rastljinskih sortah je treba opomniti, de se ne smejo ne zelene ne suhe živini polagati, če niso s slamo namesane, ker same na sebe živino napnejo, in ji večkrat smert naklonijo.

IX. Poglavlje.

Od žit.

§. 117. Žitne rastljine se imenujejo tiste, iz kterih zernja se kruh peče. Tele so : pšenica, rež, ječmen, oves, ajda in druge. Naj veči ceno ima pšenica, ktera je mnogoverstne baže ali sorte.

§. 118. Pšenica je prav za prav dvojna, terdiga in mehkiga zernja (*Triticum turgidum et hibernum*).

§. 119. Razloček med pšenico terdiga in mehkiga zernja je ta: terdo zernje je težej, drobnejši, in svitljivi, ima manj moke v sebi, in se ne da tako lahko raztolči; raztolčeno pa in razvečeno postane peskasto in se ne da v mehko testo vgnetiti, kakor mehko zernje, ki je od zunaj rumenkasto, od znotrej bele farbe, in močnato, ter se da lahko razgristi, in pod zobmi razvečiti. Iz terdiga zernja se mesi testo; iz mehkiga pa se peče kruh.

§. 120. Zemlja v rastev pšenice služivna mora dobro obdelana in pognojena biti; nar perva in nar poglavitiši reč pa je, za dobro seme skerbeti. Naj boljši žitno seme da ravno spravljen pridelik. Zernje, ki ga za seme odločiš, mora biti prav zrelo, polno in težko, čisto, in na njivi popolnama dozorjeno. Odbrano seme gre pred setvjo v apno nasiteni vodi namakovati, v kteri skozi dvanaest ur ostane; tam se odloči dobro, v dno padajoče zernje, od slabiga, ki po verhi plava. Tako se lusk ali lupina omeči, tako se seme červov ali drugih merčesov oprosti, rastljina pa snetljica (Brand) obvarje.

§. 121. Naj boljši čas pšenico sejati, je mesca Kimovca in Kozoperska, kér se rastljine po zimi krepkejši vkoreninijo in čverstejši postanejo. Moj svet je, pred, ko je mogoče, setev opraviti, zakaj žita zgodej sejane, se že v jeseni zarastejo, tudi ložej zimski mraz in pomladanske slane prestanejo, in drugo leto toliko pred dozorijo.

§. 122. Lastnost persti mora pravo mero semena odločiti. Dobra zemlja ga manj potrebuje, ko nerodovitna. V primorski deželi in v Dalmaciji je navada, prav gosto sejati. To pa je velika napčnost, kér žita ko travje rastljine toliko veči postranke bilčice nastavijo, kolikor se jim več prostora, se razlezovati, pusti. Opomniti je pa, de se ima njiva povsod enakomerno obsejati. Napčno je, njivo semterje golo in brez semena pustiti, ker se tako zemlja ložeji posuši. Po navadno se vseje en vagan ali star semena na vsaki avstrijanski oral, ki 1600 štirjaških sežnjev obseže.

§. 123. Po setvi se mora njiva z brano povlačiti, na lahkih zemljah je tudi valeja treba, zato kér šeli ta prav dobro seme potlači. Ako bi se pa po zimi žito preveč razrašati vtegnilo, ga je treba v lepim vremenu pokositi, in v rejo živine oberniti, njivo pa boš potem o spomladni še lepši imel.

§. 124. Pšenica ima dvakrat opleta biti. S pletvjo ne boš le samo škodljivih zeliš iz njive spravil, ampak tudi koreninice z zemljo zakril, in tako bilčice pomnožil. Pa nikar ne v drugič pleti, ko je pšenica v cvetji, de se oplodenje ne zatare. Iz ravno tega vzroka gre paziti, de kmetje, kar se po navadi večkrat zgodi, o ti dobi v pšeničiši trave ne žanjejo. Pleti je dobro, kadar ni zemlja no premokra ne presuha. Če hitro po dežju pleješ, ko je še zemlja zlomokra, boš sicer plevel s korenincami vred vun spravil, pa njiva ti ostane v veliko škodo pšenice zablatena. Če pa temu nasproti v suhim vremenu pleješ, se bo zeliše, ki ga izpustiti hočeš, vtergal, in kér ni popolnama izkoreninjeno, bo v novič rastlo in žitu nagajalo.

§. 125. Čas za žetev je nar boljši, ko je klasje zlatorumeno, in se razširjati začne. Ni ga za kmetovavca dražjiga časa od žetve. Ako je mogoče, naj žetev zlo malo časa terpi, de se žito ravno v pravi dozornosti požanje. Kér se to zavolj drugih zaderžkov vsakrat izpeljati ne da, je boljši popred ko prepozno začeti.

§. 126. Žanje se žito od tiste strani, kamor

ni klasje nagnjeno. Tri ali štiri pesti nažete zveže žetic v snop. Iz več nabranih snopov se naredi kopica na njivi. Snopi pa se morajo tako v kopo zložiti, de klasje na zraku ostane, de ponočna mokrota predalecke ali pleve omeči, in se tako zernje brez zgube v skedenj spravi.

§. 127. Gumniše ali skedenj gre napraviti blizo hiše, na takim kraju, kjer vetric pihljá. Gumniše mora dva predela imeti, to je kamnati tlak, kjer se žito mlati, in še zraven drugi prostor, kjer se na kupe spravlja. De se pa zernje po poti ne zgubiva, se morajo snopi v zjutrajnjim hladu, ne v sončni vročini na gumiše znositi, kjer se razširjajo, de se popolnama posuše. Potem se zopet v kopice spravijo, pa vselej z noter obernjenim klasjem, de ga dež ne primoči. Veno kopico pa naj se toliko snopov zloži, kolikor se jih v enim dnevi omlati.

§. 128. Mlatenje se opravi na tri viže: s cepcam, s konji in s plošnatimi kamnami, ktere voli vlečejo. S cepcam je dobro mlatiti, če je mlatitev majhna, in če hočeš celo slamo namesti plev dobiti. Nar bolj prav je, če se z velikimi kamnami zmane, ker se tako tudi slama zdrobi. Ko je ena kopica omlatena, gre žito z vevnico zvezjati, de se zernje od slame in plev odloči. Potem se mora žito prerešetati in v žitnico spraviti.

§. 129. De se žito brez škode ohrani, se mora posebno za suho žitnico skerbéti, zakaj nič ni zernji bolj škodljivo od mokrote. Pa to ni zadosti, žito se mora verh tega v jeseni enkrat v tednu, po zimi pa vsak mesec dobro zrahljati, in še enkrat prerešetati. Pred žižki in molji pa se da žito lahko obvarvati, če poljske mente (*Melissa Nepeta*) ob cvetji nabранe, poverh natrosiš; poljske mente duh odpodi žižke.

§. 130. Jarina (*Triticum aestivum*) se ravno tako obdeluje, ko pozima, s tim razločkam, de mora bolj gosti biti, zakaj rastljine nimajo dovolj časa veliko bilčič nastaviti.

§. 131. Z režjo je enako delo, ko s pšenico. Rež (*Secale cereale*) je kaj koristna reč, ki obilniši pridelke daja, in tudi na tistih zemljah, na kterih se

pšenica pridelati ne da, lepo rase in se čversto obnaša:

§. 132. Ječmen in oves se seje v jenesi, in se ravno tako obdeluje ko pšenica, tote požeti se mora pred ko zernje popolnama dozori, zakaj ječmen nima clo nič plev, in tudi oves jih ima malo, zavolj tega dozorivši na njivi veliko zernja zgubi.

X. Poglavlje.

Od sočivja.

§. 133. Zernje tistih sočivnih rastljin, ki nam v živež služijo, imenujemo sočivje. K temu se šteje: bob, grah, fižol, čičerka, cizara, leča, grašica in volčji bob. Iz teh rastljin, ki se tudi v vertih sadijo, se dobi veliko prav dobriga zernja, ki nam v zelenim in suhim stanu v živež služi, verh tega pa še te rastljine perst pognojijo.

§. 134. Če hočeš s sočivnatmi rastljinami njivi pognojiti jih moraš ob času cvetja podorati.

§. 135. Bob rase rad na ravnim v močni, dobro obdelani in pognojeni zemlji. Sadi se, kakor je kraj bolj gorak ali merzel, mesca Kozoperska ali tudi o spomladici v razorcih zerno pri zerni eno péd eno od drugoga, in dva persta globoko. Kakor hitro rastljine iz zemlje pridejo, je treba perst zrahljati, in pri tretji pletvi jih moraš z zemljo ogrebat. To storivši, si boš obilniga pridelka svest, če se neka grozno škodljiva, šopku cvetič podobna rastlina, ki brez perja, kakor sparga rase, in ktero hlinevec (*Cynomorium soccineum*) imenujejo, va-nj ne zaplete. Ta svoje korenine med bobove vtakne, jih ovije, in bob zaduši. Zoper to rastljino ga ni drugiga pomocka, kakor to rastljino, kakor hitro je iz zemlje pognala, z koreninami vred izruti.

§. 136. Grah se ravno tako obdeluje, kakor bob. Vsadi se v jeseni in spomladi, in rase enako bobi na ravnim, v močni, dobro vdelani in pognojeni zemlji.

§. 137. Fižol ljubi rahlo, mokro, dobro razdelano in pognojeno perst na ravnim. Vsadi se ravno tako, ko bob, v razorecih po versti zerno pri zerni, eno péd eno od drugiga in dva persta globoko. To rastljino gre, kakor hitro iz zemlje vun pride, opleti in potem še dvakrat zrahljati. Neke sorte fižola kakor tudi graha se na kviško vijejo in vpotrebujejo v podporo kolcov ali vej.

§. 138. Cizara (*Ciceraceticum*) se sadí spomladi, zerno pri zerni, eno péd narazen eno od drugiga, in tri perste globoko v močno, suho, dobro prekopano in pognojeno zemljo na ravnim. Preden jo vsadiš, moraš skerbeti, de seme 24 ur v vodi ostane, in se dobro namoči, de si ga sušica ne loti, kteri je ta rastljina posebno podveržena. Med vsim sočivjem je sama cizara, ki njive clo nič ne pognoji, tim več jo zamolze, zavolj tega ji je treba njivo odločiti, ki ne pride v kolobarjenje. Opomniti se mora, de se te rastljine nikoli pleti ne smejo, kadar roso na sebi imajo. Tako se bolezni, kteri se smod pravi, obvarjejo.

§. 139. Čičerko (*Latyrus sativus*) gre saditi bolj v živež golobov, kakor ljudi. Vsadi se o spomladi v krepko zemljo, in potrebuje dvakratne pletvi.

§. 140. Leča (*ervum lens*) se dobro obnaša v pusti in suhi persti, in se sadí mesca Sušca tako, de vsako zerno eno péd deleč od drugiga leži. Kakor hitro rastljince iz zemlje zrastejo, jih gre opleti in še dvakrat zrahljati.

§. 141. Volčji bob (*Lupinus sativus*), moraš ako želiš zernje pridelati, mesca Kozoperska v lahko, dobro obdelano in pognojeno zemljo nasaditi, ako ga pa zavolj pognojenja sadiš, vsadi ga prav gosto, in ne glej ne na letni čas, ne na zemljo. Njegovo grenko zernje se da v slani vodi osladiti, in potem služi v živež konjem, volam in tudi ljudém.

§. 142. Grašica (*Vicia sativa*) se seje v je-

seni in spomladi na ilovni, ne preveč vlačni kremen-
ni, dobro obdelani in pognojeni zemlji. Ta se tudi v
suhi pešenini, in tudi na hribi dobro obnaša. Dvakrat
opleta ti bo obilni pridelik dala. Grašica je med vsim
sočivjem za njivo nar bolji gnoj.

XI. Poglavlje.

**Od koruna ali krompirja, repe, kolerabe,
pastarnjake in pese.**

§. 143. Vse te rastljine obseže eno poglavje, zakaj dobro bi bilo, ko bi se v Istriji in Dalmaciji ne le samo v vertih, kakor se po navadi zgodi, v živež ljudi sadile, ampak ko posebna tečna reč v rejo živali pridelovale. Iz tega vzroka bi se mogle saditi na prostim, preksončnim polju, in tem rastljinam se ima pri vsakoletnim kolobarjenju posebna njiva odločiti.

§. 144. Korun ali krompir ljubi pešeno, globoko preorano in ravno to leto pred pognojeno zemljo. Sadi korun v spomladi, zakopaje ga celiga v zemljo dve pedi eniga od drugiga in tri palce globoko. Kadars iz zemlje vun požene, ga moraš opleti, čez en mesec pa zopet osipati in to delo v drugim mesecu ponoviti. Ko stebla rumeniti začnó, jih gre s serpam pri tleh porezati, in v živinsko rejo oberniti. Osem dni potem skopaj krompir z motiko ali drugim prípravnim orodjem, de ga skopaje ne prerezeš ali presečeš. Skopan krompir je treba na soncu posušiti, in v jamo spraviti, s slamo, listjem ali suhim praprotam zagerniti, in jamo s potlačeno zemljo tako dobro zakriti, de zrak in voda noter ne moreta.

§. 145. Repa je dvoje sorte: Ena je dolgova-
ta, in služi v rejo živali, druga pa je okrogla, in ta
se seje ko dobra jed za ljudi v vertih. Obedve ra-

sete radi v pešeni, nekoliko mokrotni zemlji, in se sejete po pervim dežju Maliga serpana, večkrat na žitno sterniše.

En mesec po setvi moraš repo opleti in prepuliti, pustivši jo poldrugi palc eno od druge rasti. Broskvi, vohrat in kapus dajo dobro jed. Repno perje, osem dni pred porezano, kakor repo poriješ, je živini tečna klaja. De pa repa mehkejši in sladkejši postane, se mora šeli po pervim mrazu poriti.

§. 146. Podzemljiska koleraba je dvoje baže (sorte). Perva se sadí zavolj sadú, druga, ogersica imenovana, zavolj semena, iz kteriga se olje naredi. Sajenje se zgodi o spomladici v oblačnim ali še bolji v deževnim vremeni. Z dvema funtama semenskiga zernja se obseje cel oral zemlje. Rastljine se šeli en mesec potem, ko so vun pognale, oplejejo in prepulijo, tako de ena od druge eno péd narazen stojí. En mesec po pervi pletvi gre to delo ponoviti, in rastljine tako prepuliti, de je med eno in drugo pol-druga péd prostora. Koleraba je zrela mesca Kozoperska, pa se zna še dalj v zemlji deržati, če se ni zmerzline batí.

§. 147. Med korenjem in pastarnjakami ga ni drugiga razločka, kakor de je drugačno seme, in perje, ktero je pri pastarnjakah dolgovato okroglo. Tima rastljinama se ravno tista zemlja prileže, ko kolerabi in ogersici, sadite se pa enako pesi, tote bolj gosto.

§. 148. Pésa je dvoje sorte: Ena ko druga je debela in mesnata, belé, rudeče in rumene farbe, ki ni le samo živini tečna, ampak tudi v to služivna, de se iz nje sladkorni (cukreni) izlečki odločvajo. Obdeluje se ravno tako, kakor koleraba s tem razločkam, de mora ena od druge dva čevlja daleč rasti.

§. 149. Kapule vsih tih rastljin se hranijo v kleti. Bolj prav bi bilo, jih v skopane lame spraviti, dobro s suhim peskam zmešati, in potem s skopano zemljo zasuti. Vse skupej pa naj se odenejo s slamo, de deževna mokrota kapulam škodvati ne more.

§. 150. Kar rejo teh rastljin vtiče, se mora opomniti, de ima vsaka različna sorta na posebno

njivo sejana biti, ko bi se sicer skupej vsajene vzajemno oplodile, in lahko spačile ali zvergle.

§. 151. Seme je treba iz nar lepših in čverstejših rastljin odbrati.

§. 152. Iz teh različnih repnih sort se da tudi žganje narediti, ktero sicer iz koruna ali krompirja dobivajo.

XII. Poglavlje.

Od čebulnatih zeliš.

§. 153. Čebulnate zeliša so čebula, česnik, pór in drugi ojstro diseči sadeži.

§. 154. Čebula rase rada v peskasti, krepki, dobro obdelani in pognojeni zemljji, in se seje v spomladi v posebne, pognojene gredice ali lehe. Presaditi jo gre en mesec potem, ko je vun pognala, eno péd eno od druge saksebi. Kapule dozorijo konc poletja. Med rastvijo se mora čebula dvakrat opleti.

§. 155. Česnik ljubi tudi pešeno, močno, dobro preorano in pognojeno zemljo. Pomnožiti se da ali po semenu ali po strokih. Seje se spomladi v posebne gredice ali lehe, in en mesec potem se razsadi na lehe v daljavi ene pedi. Stroki se vsadijo o spomladi. Če hočeš lep česnik pridelati, ga moraš dva-krat opleti.

§. 156. Por se sadí ravno tako, kakor čebula, samo de bolj gosto rase. Ta rastlina, ko posebna baža česnika je malo obrnjana, ter se razloči od česnika po kapuli, ki ne nareja strokov, zavolj tega se porabi v jed z drugo zelenjavo namešan. Por sadijo v vertih.

§. 157. Ako hočeš prav lepo čebulo in česnik pridelati, moraš pred skopanjem stebla poceptati. Skopani sad postavi na sonce, de se dobro posuši;

v vence spleten se da na hladnim in suhim kraju celo leto ohraniti.

XIII. Poglavlje.

Od predivnastih rastljin.

§. 158. Predivnaste rastljine se imenujejo tiste, ktere okolj steba po celi dolgosti niti imajo. Ta lastnost se opazi na vučjaku, na koprivi, hmelju in na več drugih. Rastljine pa, ki se nalaš zavolj prediva sejajo so lan in konoplje.

§. 159. Lan rase rad in se dobro obnaša v močni, mokrotni, dobro preorani in s podelanim gnojem pognojeni zemljji; seje se na lehah. Setev mora prav gosta biti, de niti višji in tenkejši zrastejo. Njiva se tako gosto obseje, de en štirjaški palc zemlje 25 do trideset steblic zredi.

§. 160. Ozimni lan se seje v jeseni, jari pa o spomladici. Jari lan, ki tanjši niti naredi, ima vselej prednost pred unim.

§. 161. Dobro laneno seme mora biti težko, okroglo, terdo, kratko in debelo, rjavobelkaste farbe, in oljnato, kar se lahko na tem pozna, če se nekoliko zern v ogenj verže.

Če seme komej v dotiku ognja pridši, poka in se vname, je to očitno znamnje obilniga olja. Seme zbrano, od drugačnih reči odločeno, in ob pravim času sejano se mora berž z brano in valejem globoko v zemljo potlačiti.

§. 162. Lan ne vpotrebuje pletvi, to namesto vaje moraš njivo scistiti plevela, in vse škodljive zeliša z rokami populiti. Pa gledati je treba, de se to v suhim vremenu opravi, ker bi se v mokroti lan pohodil in poceptal, in zemlje prijel, de bi ga še sonce vzdigniti ne moglo.

§. 163. Pravi čas lan iz njive spraviti, je ko je rastljina že perje zgubila, ko je bilka rumena; in zrelo seme. Nekteri ne morejo pričakati, de bi se seme dobro dozorilo; pa si sami sebi veliko škodo delajo, ker popolnama dozorjen lan verh tega, de tenši niti naredi, tudi obilniši pridelke daja. Kadar se ta čas približa ga gre populiti nikar ne pokositi, potem se v snope zveže, po njivi rastavi, ali pa še boljši na gumniše znosi, de se tamkej posuši. Potem se spravi v hišo, kjer nar menj dvajset dni zavolj vgrejenja zložen ostane; ko se je zopet posušil, se mora s cepcami omlatiti, de se seme odloči. Potem delu se zopet snopi razvežejo, de se bolj zrela steba od menj dozorjenih, krajsi od daljših odločijo, in v enako velike snope zvežejo. Tako zvezani snopi se v vodi pogodijo.

§. 164. Pri namakovovanju lanú v vodi se razmoči in odloči izlečljivi in vlečljivi del, ki niti in steblica vkup derži.

Ni dobro to delo v tekoči vodi opravljati, ker je po navadi premerzla, tudi popolnama stoječa voda, ko pregorka ni za to rabo. Kad, kjer voda doteka in odteka, je za namakovanje nar boljši, kér voda nekoliko časa vstavlja se svojo merzloto zgubi in namakovanju primerjeno gorkoto zadobi.

§. 165. Namakovaje vloži snope dva po dva s slamo, verbjem ali s tersjem zakrite v vodo, obloži jih s kako težo, de jih va-njo tlači. Štiri ali k večimu pet dni je zadosti, de se snopi popolnama pogodijo, kar se potem pozna, če se mekina rada od steba loči, in kadar se da bilka kerhko prelomiti. Zdaj je treba snopke iz vode vzeti, in zavolj vgrejenja štiri dni na kup zložene deržati, ako bi se pa preveč sogreti vtegnili, kar boš lahko potem poznal, če jih, roko vkup vtaknivši, prevroče najdeš; v tem primerleju moraš berž nekaj snopov odvzeti. Potle gre lan natanko raztegniti, de se popolnama posuši, in poslednjič ga treti, de se vse nitke od lesenih delov odločijo.

§. 166. Laneno seme gre presejati, de se boljši in lepsi v prihodno setev odbere. Ostalo je dobro,

iz njega olje izleči, ktero, če ni prestaro, tudi v kuhanji na hvalo pride.

§. 167. Konoplje rastejo rade v lahki, globoko preorani, dobro pognojeni in v lehe razdeljeni zemlji. Nar boljši in konopljam nar tečniši gnoj dajo živinski rogovi in parklji, vsi odrezki, ozteržki, ostruški in sploh vsi rastljinski ostanjki, ki se po njivi raztrosijo, potem podorjejo ali podkopljejo. Dober gnoj je tudi perga (ovčji gnoj) ali ovček.

§. 168. Konoplje se sejejo po pesteh konc Sušca ali o začetku Maliga travna. Naj bolji seme je tisto, ktero v rokah dergano farbo obderži, in olušeno sladke usta naredi. Pravi čas za setev je, kadar je nevarnost hudih slan nehala, in nar bolj vreme za to delo je takrat, kadar se k dežju pripravlja. Po razločku, če hočeš vervi (strike) plesti, ali platnotkati, mora setev bolj redka ali gosta biti, pa nikdar se ne smejo konoplje tako gosto sejati, kakor lan.

§. 169. Konoplje se samo enkrat plevejo, namreč takrat, ko so steblica šest perstov visoke. Pletev ne služi le samo v to, de se škodljivo zeliše populji, ampak de se tudi rastljine ozipljejo, in izrečijo, ko bi vtegnile pregoste biti.

§. 170. Kér so konopljske rastljine možkiga in ženskiga spola, gre perve populiti, druge pa tako dolgo v zemlji pustiti dokler se seme popolnama ne dozori. Obedve se zvezete v snope. Stebla ženskiga spola pa se imajo posebej zavolj semena dobro posušiti in potem s cepcami omlatiti. Tudi je treba kadar pri lanu krajši stebla od daljših odločiti, in jih namakovati.

§. 171. Konoplja se da v kakoršni si bodi, stoječi vodi namakovati, tote nar bolj se pogodi v vodi z apnam, ilovco in s kaljam namešani, če v ti jami tri tedne ostane. Tako pogojeno konopljo gre iz jame vzeti, v tekoči vodi oprati, dobro posušiti, potem treti in omikati.

§. 172. De ti konoplja, kar tankost niti vtiče, lan namesti, vzemi pet funтов konoplje v pesti razdeljene, zveži jih vsako posebej in zloži jih v žehtnik. Vlij potem v en kotel 40 funтов vode, pridjavši dva

funta lugaste soli in pol funta apna. Štiri ure potem, ko je erosol in apno v vodo prišlo, in ta tekočina večkrat premesana bila, pusti vse vkljup eno četertino ure vreti, ter vlij vrelo tekočino v žehnik, pa ne pozabi konopnine s kakim platnam zagerniti, de goša va-njo ne pride. Kadar se lug popolnama ohladi, pusti ga skozi luknjo žehnika steči, in potem operaj snopke tako dolgo, de voda popolnama čista postane. To storivši namjili snopke eniga za drugim, in zloži jih v žehnik, v kateriga gre toliko vrele vođe vleti, koljkor bo treba, de so snopi pod vodo. Stiri ure potem vzemi snope iz vode in dobro oprane raztegnijih, de se posuše. Kadar so popolnama suhi, jih gre treti in omikati, in potem ravnjanju boš tanjši niti od lanenih dobil, in svetile se bodo kot svila ali žida.

XIV. Poglavlje.

Od farbnih rastljin.

§. 173. Farbne rastljine se tiste imenujejo, iz katerih se dajo farbe izleči. Skorej vsaka rastljina ima kaj farbe v sebi; tiste pa, ktere se na polji nalaš v ta namen sejejo, so brošč, farbavnik, oblajst, kastanec, žafranka.

§. 174. Brošč (*Rubia tinctorum*), iz kateriga korenin se rudeča farba izleče, rase sam od sebe na planinah, pa ljubi vonder dobro vdelano in pognojeno zemljo. Tudi drobno stolčena malta je brošču posebno tečen gnoj. Seje se o spomladi, njiva pa, v ktero si ga nasejal, se mora dobro pobranati, in z valejam povlačiti, de se seme popolnama z zemljo zakrije.

§. 175. Če ti ni na semenu ležeče, se rastljine lahko trikrat v letu pokosijo, in v rejo živine obrenejo, kér to rastljinam nikakor ne škodva, marveč k rasti korenin veliko pripomore. V pervim, drugim in

tretjim letu ne verže njiva razun v rejo živali služivne trave nobeniga dobička, v četrtim letu pa, ko so se korenine popolnama pomnožile in odebeline, morajo steblica do jeseni, kadar gre seme osmukati, na njivi ostati; zavolj izruvanja pa moraš njivo globoko prekopati, kar ti za setev drugih rastljin, zlasti turške detelje, ki je posebno dobra piča, na hvalo pride.

§. 176. Med tem časam gre boršč po vsaki žetvi opleti, de se njiva samodsebnih rastljin sčisti.

§. 177. Farbavnik oblast (*Isatis tinctoria*) je dveletna rastlina, iz ktere perja se višnjeva ali modra (plava) farba izleče. Obnaša se dobro v močni, hladni, dobro preorani in pognojeni, v lehe razdeljeni zemljji. Za seme so nar bolji zerna černe farbe, sezati pa jih gre, kadar se ni več hudiga mraza batiti, in setev mora zavolj košatiga stebla redka biti.

§. 178. Kér se farba iz perja dobiva, obstoji pridelik v porezanih steblih. Čas porezati jih je, kadar že proti tlmu visijo, in na rumeno vlečejo. Ta rastlina da, če je vreme zato, po štiri pridelke na leto, pa ravno tolikrat jo gre tudi opleti in osipati.

§. 179. Osmukano perje pride berž v mlin, kjer se v stopah tako raztolče, de je testu podobno. Potem ga razdelé z lopato v majhne in drobne kosce, ktere v senci na suhim in zračnim kraju posuše. Čez štirajst dni ga v novič v testo vgnetejo, popolnama posuše in prodajo.

§. 180. Iz kastanca (*Reseda luteola*) se da rumena farba zleči, ktero ta rastlina v vseh svojih delih ima. Zemlja, rasti tečna, mora biti en malo vlačna, pa globoko preorana, in pognojena in v lehe razdeljena. Seje se o začetku spomladi in tudi v jeseni, tote ko pozimina potrebuje dvakratne pletvi. Čas žetve je, kadar je seme zrelo.

§. 181. Zafran (*Crocus sativus*) rase lepo in čversto v rahli, lahki, dobro razdelani, s konjskim gnojem pognojeni in v lehe razdeljeni zemljji. Čebulice se sadé mesca Rožniga cveta, in Maliga serpana. Steblica, iz kterih se rumena farba dobiva, požanjejo mesca Kimovca in Kozoperska, pa vselej zjutra, pred ko sonce roso posuši. Kapulice se skop-

Ijejo šeli po tretjim letu. Med časam triletne rastvi gre njivo večkrat prekopati in opleti.

§. 182. V ravno ta namen se tudi žafranka (*Carthamus tintorius*) seje. Sejati jo gre o spomladi v njivo, ktera je dolgo pred setvjo pognojena bila. Ko so rastljine v travi, se izrečijo tako, de pol čevlja saksebi stoje. Čas cvetje osmukati je, kadar je že rumeno. Iz semena se da tudi olje zleči.

XV. Poglavlje.

Od bučnih rastljin.

§. 183. Bučne rastljine so tiste, ktere buči enaki sad zredé. Prav za prav buče imenovane, so dvoje sorte, namreč: buča in tagiča, dinja (*Cucumis melo*), lubenica ali angurja (*Cucurbita litrullus*) in kumara (*Cucumis salivus*). Te rastljine sadijo po navadi v vertih, pa z večim dobičkam na njivah.

§. 184. Bučne rastljine hočejo imeti mastno, globoko prekopano, in dobro pognojeno zemljo. Dobro je, že mesca Prosenca zemljo prekopati, Sušca pognojiti, in jame tri čevlje saksebi Maliga travna pripraviti.

§. 185. Čas buče saditi je, kadar ne pada več slana. V vsako jamo pride šest pešk ali jedric, tri perste globoko. Boljši seme je blizo kocena. Kadar rastljini vun poženejo, jih moraš prerediti, dve ali k večimu tri v vsaki jami pustivši. Kadar pa štiri ali šest peres dobijo, jih gre odrezati, in vse odrastke zasuti, tako de je vse pod zemljo razun versičev, ktere je, ako bi vtegnili predolgi biti, odrezati treba. Tako se da debelejši in lepši sad pridelati. Noben odrastik ne sme več, ko en sad roditi, vse druge gre odtergati, tudi takrat, ko bi z eniga očesa dva pognala,

§. 186. Bučnim rastljinam se da pognojiti z ovčjakam, kakor tudi z drugim dobro podelanim gnojem.

XVI. Poglavlje.

Od oljnatih rastljin.

§. 187. Oljnate rastljine so vse tiste, iz katerih se olje dobiva. Nar več in nar boljši olje daje oljka. Zunaj oljke, ki ga v svojim sadu zredi, dajajo olje tudi lavor (*Laurus nobilis*), mirtvik ali trišla (*Pistacia lentiscus*), brin (*Juniperus communis*), mandeljni, orehi, breskvene, marelične, slivne in češnjeve jederca itd. Rastljine, ktere se nalaš zavolj olja sadijo, so ogeršica, arepka, mak, posončna cvetica, sesam, in tudi buče.

§. 188. Ogeršica (*Brasica Napus*) rase rada v rahli, dobro razdelani in pognojeni zemlji. Seje se prav pozno mesca Velika Serpana in Kimovca. Nekteri jo sejejo tudi mesca Maliga travna, in jo presadijo mesca Kozoperska. Do pridelka, ki ga šeli mesca Maliga serpana v drugim letu prinese, nevpo-trebuje, razun dvakratne pletvi, nobeniga obdelovanja.

§. 189. Arepka (*Ricinus vulgaris*) ima rada rodovitno zemljo, pa rase tudi v manj rodovitnim sve-tu, samo de je mokroten, in se seje v spomladji v dobro razdelano njivo, tri čevlje saksebi, in tri per-ste globoko. Teh rastljin ni treba več ko enkrat okopati in zaliti, ako bi jih suša pertiskala. Čas že-tve je, kadar se predalčki sami od sebe odprejo. Za domačo potrebo bo zadosti arepko, kakor tudi mak in posončnico okoli njiv nasaditi, s tem pristavkam, de se ti dve zadnji rastljini, ko menj košati bolj go-sto sejete.

§. 190. Sesam (*Sesamum orientale*) ljubi mo-krotno, razdelano in pognojeno zemljo. Seje se mesca

Maliga travna prav redko in po versti. S temi rastljinami, ko vun poženejo, nimaš druga dela, kakor očistiti jih od samodsebnih zeliš in izrečiti jih, de je med eno in drugo en čevelj prostora. Čez en mesec jih gre opleti. Iz zreliga semena se, prešaje ga, olje dobiva.

XVII. Poglavlje.

Od turšice in sirka.

§. 191. Turšica se dobro obnaša v močnih, galunatih, pridno razdelanih in pognojenih zemljah. Činkvantin pa, kteri se potem tako imenuje, kér sploh le 50 dni do dozorenja potrebuje, ima vsako zemljo za ljubo, in pride po kolobarjenju za pšenico in drugimi žitnimi rastljinami na versto.

§. 192. Turšico gre sejati perve dni Maliga travna pa ne zmesama, kakor je sploh navada, ampak v verstah, de jo oraje, zrahljati in osipati zmoreš, brez de bi ti treba bilo vsako steblo posebej osipati.

§. 193. Čas turšico opleti je takrat, ko so stebla en čevelj visoke, štirnajst dni pozneje pa jo moraš osipati, med posameznimi stebiami dva čevlja prostora pustivši. Kdor obilniši pridelik upaje, pregoste stebla pusti, se bo v svojo veliko škodo spekel.

§. 194. Kadar se stebla rumeniti začnó, jih je dobro nad klasam odrezati, zakaj tako se lepši in boljši zernje pridela.

§. 195. Sirk se ravno tako obdeluje, ko turšica in dozori zernje, ki bolj živini ko ljudem v živež služi. Sladke stebla se pokladajo volam, ko prijetna in tečna klaja v dolgih zimskih nočeh.

XVIII. Poglavlje.

Od verta.

§. 196. Vert je en primerjen kos zemlje s posebno rodovito perstjo. Vert služi v rejo tacih rastljin in sadežev, kteri poznani pod imenam vertnih in dišečih zeliš, dobro jed dajo, ali jo zboljšajo in prijetniši naredijo. Vert ne sme proti severju, ampak proti jugu ležati; tudi voda mora pri rokah biti, s ktero se v ta namen služivna velika kad napolni, kjer tako dolgo stoji, de stopnjo zračne topotnine doseže, preden jo v zalivanje rastljin rabiš. Vert se mora dalej z zidam ali z živo mejo ograditi; tudi drevje ne sme sadežem sence delati.

§. 197. Vert gre v štiri kose razdeliti, zakaj toliko je letnih časov. Vsak kos se dalej razdeli v grede, med kterimi se steze znajdejo.

§. 198. Grede morajo po leti ravne biti, po zimi pa proti jugu viseti, de jih lože dobrotljivi žarki sonca obsijejo, in de na njih voda ne zastaja.

§. 199. Nekteri vertni sadeži se dajo pomnožiti po kapulah, drugi do sadikah, večidel pa po semeni. Vertnar mora tedaj posebno skerb imeti, de se z dobrim semenam previdi. Nar bolji seme je iz stranskih vejic, zato kér sok, ki ga rastljine po korenincah iz zemlje na-se vlečejo, v stranskih vejicah bolj počasama teka, kakor v stebli, zavolj tega se tudi bolj sčisti in koristniš seme daja. To se da v suhih tagičah, v suhi in zračni stanici ali izbi hrani. Tega vodila se mora vsak kmetovavec terdno deržati, ako hoče, de seme dolgo časa kalijočo moč obderži.

§. 200. Semenske gredice ali sadiša se morajo v tistem kraju verta napraviti, kjer se lože zalivajo. V sadiše odločen prostor gre globoko prekopati, in obilno z podelanim gnojem pognojiti. Ravno tako gre presadiša pripraviti. Gnoj, s kterim vert pognojis, mora nar menj dve leti star biti, de se vse

merčesne jajčica pokončajo. Človeček je vertnim sadežem kaj tečen gnoj. Mnogi teh sadežev, med temi posebno zelje in vohrat, potrebujejo v veselo in čversto rastev, ne samo vodenca (*Wasserstoff*), kislica (*Sauerstoff*) in vogelca (*Kohlenstoff*), ampak tudi neke solniterokiske soli, kar se vse v človečjeku znajde.

§. 201. Čas presajenja je, kadar sadika perje dobi. Po zimi se znajo sadike, kadar si bodi, presaditi, o drugih letnih časih pa gre to delo proti večeru opraviti, presajene sadike pa berž obilno zaliti.

Pri presajenji je posebno na to gledati, de razne sorte vertnih sadežev, ki so si v rodu, preblizo ena pri drugi ne rastejo, zlasti če hočeš seme imeti, zakaj bi se znalo primeriti, de bi se vzajemno oplodile in pleme spačile.

§. 202. Nar bolji čas za zalivanje je spomladi in v jeseni zjutra, po leti pa zvečer.

§. 203. Obdelovanje vertnih sadežev obstoji v tem :

1. de se zemlja očisti vsih samodsebnih zeliš, ali plevela, kar s pletvjo doseči zamoreš;

2. de se perst okoli rastljinc pogostama obrušva, zrahlja in obrača. De ti pa to pri zalivanju napotja ne dela, moraš med verstami razor pustiti.

§. 204. Skerben in priden vertnar ne pusti nikoli zemlje počivati, marveč jo, en sad z drugim namestovaje, prisili, vsako leto štiri pridelke dati. Pri tem ravnanju je treba opomniti, de ne živijo vsi sadeži v vsaki družbi. Mnogo je tacih rastljinic, ki se ne dajo brez velike škode med druge saditi. Take so buče, sočivje, jagode, česnik in čebula, pesa, in špinača. Vse druge rastejo rade v družbi, zavolj tega se dajo ena z drugo namestovati.

§. 205. Klaverna ali vesela rastev v družbi živečih rastljin je od vzajemniga sočutja (simpatije) in protistrastja (antipatije) odvisno. Vediti je treba, de rastljine po korenincah redivni živež iz zemlje serkaje z eno potjo vse, kar jim v rejo ne služi, odločijo, in iz sebe pahnejo. Rastljine se znebujejo po korenincah žlezica, ki je nekaterim rastljinam v rejo, drugim pa v škodo. Po razločku priličniga žlezica,

v katerim simpatija ali antipatija obstoji, se bodo nektere rastljine dobro obnašale, druge pa medlele, ali clo konec vzele, če se preblizo sadijo.

§. 206. Skerbni vertnar bo tudi za potrebno mokroto gredic skerbel, ter steze med gredami po zimi nižej napravil, de potrebno mokroto obderžijo.

§. 207. Sovražniki vertnih rastljin so merčesi in červi. Če hočeš v persti merčese in cerve pokončati, moraš sajovine na lehe natrositi.

§. 208. Pri prekopanju in zrahljanju verta ni treba na letni čas gledati, za pomladansko obsejanje odločen del se mora po zimi prekopati in pognojiti, kakor je tudi o spomladi za poletno setev in tako dalje poskerbeti.

XIX. Poglavlje.

Od sadunosnika ali sadniga verta.

§. 209. Sadni vert je v rejo sadnih dreves odločen kraj. Nar boljši je, če se sadunosnik z zidam namesto z mejo ogradi, de se drevje od mraza obvarje, in de se tudi sadje hitreje in lepši zgotovi. Zid, obderžovaje gorkoto, kar veliko k dozorjenju sadja pripomore. Zatorej je treba skerbeti, de se okoli verta visok, gladek s černo farbo overžen zid naredi, ki dolgo časa gorkoto obderži.

§. 210. Plemena sadnih dreves so štiri: košične, peškaste, jagodne in jaderčne. Košične drevesa donesó sad, v katerim se znajde košica. Take so: breskev, češnja in druge.

Peškaste so tiste, ktere namesti košic peške imajo, kakor jabelko, hruška i. t. d.

Jagodne so tiste, pri katerih sad iz mnogih jagod obstoji, kakor pri vinski tertii.

Jaderčne imajo v terdi lupini jederce, kakor mandeljni, orehi in več drugih.

§. 211. Sadne drevesa se dajo pomnožiti na pet viž, to je po semenu, po nadrevesnim grebenčenji, po sajenicah brez korenin, ali pa kolčeh, po koreninčnicah, po mladikah, ktere se od drevesa odrežejo in v vertno solo vsadijo. Glej VI. pogl.

Nar boljši je, jih po semenu pomnožiti. V ta namen gre sadni vert pripraviti, de služi v sadiše in presadiše. V pervo vsadi seme pa kakor ti iz lastne skušnje priporočiti in svetvati morem, s celim semen-skim predalčkam vred, zakaj natora ga je v to odločila, de se v njim seme popolnama dozori, in vsajeno lože skali in ozeleni. V sadni vert ali presadiše se presadijo majhne drevesca, ki so pred v sadišu rastle. Oboje vpotrebuje globoko prekopane in pognojene zemlje.

§. 212. Drevesa v sadišu in presadišu gre okopati, in samodsebnih zeliš ali plevela očistiti, tudi je treba mlade drevesca v sadišu večkrat zalivati.

§. 213. Saditi gre posebno tiste plemena sadja, kterih rejo lastnost in lega sveta, kakor tudi podnebje (Klima) pripusti.

§. 214. Toliko košice, kolikor druge semena je boljši v jeseni zemlji izročiti, de prihodno spomlad skalijo in rastejo.

§. 215. Mlade drevesca morajo dve leti v sadišu ostati, potem se presadijo v presadiše, dva čevlja narazen. Napčna je navada nekterih vertnarjev, drevesca s klinam presejati, marveč se morajo jamice skopati, de se korenine lepo poravnajo. Čas presajenja je v jeseni, pa vselej je na to gledati, de se srednja serčna korenina prieže, ker tako čverstjejsi rastejo in hitreje obrodijo. Eno leto potem se cepijo v presadišu, kjer tako dolgo ostanejo, dokler ne dobjijo pristojne debelosti, potem se stanovitno presadijo, ravnaje tako, kakor sim v sedmim poglavju učil.

§. 216. Vcepljene drevesa gre v sadni vert tako presaditi, de je pet vkupej vsajenih drevesc kobru s petimi pikami podobno. Ta vredba ne služi le samo v lepoto, ampak tudi v mladim drevescam toljkanj potrebno prevetrenje.

§. 217. Vse obdelovanje sadniga verta obstoji

v tem, de se dvakrat v letu, to je v jeseni in spomladi prekopljje in zrahlja. Z jesenskim kopanjem podkopljše gnoj, s pomladanskim pa plevel, kteri verh tega še zemljo gnoji. Obrezujejo se drevesca mesca Svečana, kteri je za to delo nar pripravníši.

§. 218. Če hočeš staro nerodovitno drevo pomladiti, in k novi rodovitnosti prisiliti, naredi na debli dve okrogli zarezi, in mu staro in mertvo kožo do žive zelene čisto odreži. Tako se vstavi sok, kateriga drevo po perji dobiva, in nazaj tekaje vodene dele izpuhti. Po takim ravnanju bo drevo zgubljeno moč zopet zadobivši sad rodilo. Tako zarezo je tudi dobro narediti, če hočeš pred časam zreliga sadja imeti.

§. 219. Sadje bo če dalje žlahtnejši prihajalo, če se cepljeno drevo z mladiko ravno tistiga plemenita precepi.

§. 220. Če hočeš košice in peške za seme ohraniti, jih moraš od nar bolj zreliga sadja odbrati v en čevelj globoko zemljo djati in z ilovco zasuti. Tako jih boš ohranil, in ni bati se, de bi se semo posušilo ali sognilo.

§. 221. Pravi čas poletno sadje brati je, kadar je popolnama zrelo. Dobo za branje zimskiga sadja ti perje naznani. Dokler je perje zeleno, in ne postane ne rumeno ne rudeče, je očitno znamnje, de še sok v rejo sadu v veje steka.

§. 222. Sadje se bere z rokami, ob urah, ko se je že rosa posušila, in vselej v suhim vremenu. Obrano sadje gre na tanjko pregledati, in prebrati, de se debelejši in lepši od slabšiga in od toče potolčeniga in od červov poškodvaniga odloči, in poslednje berž proda. Tako zbrano in posušeno sadje se položi v posebno v ta namen napravljeno shrambo, deleč od gnoja, hleva in drugih smerdljivih krajev. Za hranjenje sadja je nar bolji kaki podzemeljski suhi kraj, kjer je okoli leta le 10 do 12 stopinc gorkote Romirjeviga toploméra. Tako hranjeno sadje, vedno v enaki toplotini deržano, in pred zračnimi premembami obvarovano, se da dolgo časa prav dobro hranovati, kér se obstojni deli ne odločijo, in ravno zavolj tega razpadati ne morejo. Sadje se mora tako

položiti in hranovati, de se eno drugiga ne tiši, tudi ga je treba, kolikor je mogoče, neposredne zračne dotike obvarovati. Nar bolji se da hraniti, če ga v sadnici v skrinice eno lego verh druge z na dol obernjenim rečljem (repkam) položiš, ter z rezanco ali z drobnim in suhim senam, ali s kako drugo rečjo, kakor s popirjam, maham i. t. d. zakriješ. Tako bo sadje, v primerjeni toplotini hranjeno, vedno dober slaj obderžalo.

XX. Poglavlje.

Od oljke.

§. 223. Zemlja, v kteri se oljka nar bolj spoňaša, je kremeno-pešena perst, posebno na hribi ležeča, in proti izhodu in jugu obernjena. Nič ne škodva bolj oljki, ko mokrota.

§. 224. Oljka se da pomnožiti po semenih, po popkih, po koreninčnih in březkoreninčnih mladikah in po divjakih. Nar bolji so divjaki, to je drevesca, pognavši iz semena, ktero so ptiči zanesli, kakoršne se dobijo v gojzdih in na skalovji spodnje Istrije in Dalmacije. Te bodo hitro sad rodile. Če pa takih divjakov ni, vzemi drevesca, ki so iz semena pognale, kér so terdnejši in rodovitniši od mladik, ktere iz popkov in koreninc zrastejo. Tode vse te drevesca, kakor tudi divjaki, se morajo cepiti, in v to rabo gre vselej tiste plemena odločiti, ktere se zemlji in podnebju nar bolj priležejo.

§. 225. Vzemi divjake iz zemlje, v kteri so zrasli, in presadi jih o spomladí po versti tri sežnje saksebi, v eno leto poprej pripravljene jame, in ne pozabi jim poleti obilno zalivati. V pervim letu se zalivajo trikrat v tednu, v drugim letu dvakrat, in v tretjem je le po enkrat zadosti. Cepiti jih gre v drugim letu.

§. 226. Obdelovanje oljnika obstoji v tem, de se trikrat na leto preorje, in vsako jesen dobro pognoji. Oljki tečni gnoj so usnjati zrezki, sukneni ostrižki, vsi ostanjki glavnicačarjev, živinski rogovi in parklji, perga, z eno besedo vsi tisti ostanjki, ki počasi razpadajo. Posebno koristna in važna reč je obrezovanje, ktero je enoletno in triletno. Pri pervim se otrebi drevo vsahnjenih, nepotrebnih in škodljivih mladik, pri drugim pa se preobilne in nepotrebne veje porežejo. Nobeno drevo ne sme imeti čez tri k večimu štiri veje, po podobi perstov na pol odperte človeške roke.

§. 227. Branje oljk začne mesca Listopada in terpi do Sušca. Če hočeš posebno dobro olje dobiti, jih moraš mesca Listopada in Grudna z rokami pobrati in ne oklatiti.

§. 228. Le iz popolnama zrelih oljk se obilno olja dobi. Oljke, ki začnó černkaste prihajati, dajo sicer boljši olje, pa v manjši méri.

§. 229. Desiravno popolnama zrele oljke več olja dajo, se morajo vunder mesca Grudna pobrati, ker bratva tega mesca končana, kmetovavcu gotovi dobiček obéta; če pa do mesca Sušca na drevesu ostanejo, jim ni mogoče škode odverneti, ki jo ptiči, miši in merčesi delajo, tudi jih veliko po zimi deževne vode odnesó.

§. 230. Oljke se ne spridijo, če se v skrinjah ali v posebnih v to napravljenih zhrambah deržijo. Res je, de tako hranjene oljke zavolj vgrejenja težko dišeče olje dajajo, pa to ne dé nič. Vse olje se ne oberne v zabelo salate in drugih jedil; grozno veliko ga porabijo v svečavo, v mjilo ali žajfo in v druge fabrike, za tako rabo je tudi nekoliko smerdljivo dobro.

§. 231. Prešanje olja je zlo važna in koristna reč. Velika napčnost bi bila misliti, de je za prešanje olja velike gorkote potreba, zato bi ne svetval, preše pod zemljo, ampak verh nje, pa vselej deleč od hleva napraviti. Pri prešanju mora, kar vse posebno snažno biti. Tedaj se ne sme po nikakim pri-

pustiti, de prešarji v preši spijo ali jedo kér olje ysak slab duh na-se vleče.

§. 232. Preša mora imeti dva kamna, eniga za boljši, drugiga za slabši olje.

§. 233. Sprešane oljke ali tropine z gnojam ali s kako drugo rečjo namešane so v pognojenje oljnika kaj posebno služivne.

§. 234. Rastljinje, ki se da v oljniku brez škode saditi, je samo sočivje.

XXI. Poglavlje.

Od vinograda.

§. 235. Za nograd se nar bolj prileže kremeno-pešena zemlja, desiravno vinska terta tudi v drugi zemlji rase. Po razločku persti in lege se morajo tudi tertne plemena in njih obdelovanje ravnati.

§. 236. Tertna reja je dvoja, ali pritlična (nizka) ali visoka. Pritlični reji služi kremeno-pešena na hribih ležeča zemlja, visoki pa močvirni in vlažni kraji.

§. 237. Terte se dajo pomnožiti ali po semeni v sadisu ali po sajenicah ali kolcěh. Sajenice s korenincami previdene imajo prednost zavolj tega, ker veliko hitrejši rodijo.

§. 238. De se sajenice gotovo primejo, jih je treba že s koreninčicami previdene, bilfe imenovane, saditi. V ta namen se morajo take sajeničice dve leti popred, ko se v nograd posadé, v kaki vert ali drugi pripravni prostor nasaditi. V tako sadisë se sadé kolci na žlahnti tertti vrezane, ki ji je že perje odpadlo. V presadišu se naredé jamice mesca Listopada, in ostanejo odperte do Sušca, v katere se navadno sajenice en čevelj saksebi presadijo.

Presadiš gre večkrat okopati, de se plevel izpuli. Dve leti poznej, kadar so bilfe krepke korenini-

ne naredile, jih posadi v nograd, kteriga si že pred prekopali, in k temu napravil, skopavši poverstne, tri čevlje globoke, in šest čevljev široke Jame.

§. 239. Terte ali se visoko v vence spletajo, ali na latnike spelujejo. Ako jih hočeš po navadni visoki reji od drevesa do drevesa na konje, verhe ali veje splejati, de ti kakor v vencih od drevesa do drevesa visijo, jih moraš na štiri vogle v daljavi od deset čevljev saditi; ako pa hočeš latnik imeti, sadi jih tri čevlje eno od druge.

§. 240. Kér se terte z drugimi rastljinami, ki se med njimi v primerni daljavi od obeh strani sadé, gnojijo in obdelujejo, ne potrebujejo drugiga dela, kakor de jih obrežeš, okoplješ, in če so brez drevesa, s kolami previdiš, in privezeš. Terte visoke reje se morajo, de se preobilne vode znebijo pred ko začnó poganjati, obrezati, mesca Veliciga travna pa zopet otrebiti in izrečiti; mlade terte ne smejo čez eno mladiko imeti, de se ves sok va-njo steka.

§. 241. Obdelovanje v sence speljanih tert obstoji v tem, de se obrežejo, pogrebenčijo in otrebijo. To delo začne pri mladih tertah šeli po tretjim letu, in pred to dobo nimaš z njimi drugiga dela, ko jih dvakrat v letu, to je v jeseni in spomladi okopati, med tim časam pa ti svetvam, na za nograd odločeni zemlji kaj drugiga pridelati, posebno sočivnate rastljine saditi, ktere ne zmolzejo zemlje, ampak jo še bolj pognojijo. Se znajo tedaj v prvih letu po tertnim sajenju saditi dinje, lubenice ali angurje, in druge bučne rastljine, in v sledečih dveh letih sočivje in druge enake baže. Po tretjim letu se obrežejo, skrašaje jih do zadniga očesa, in poresaje jim vse na površini zemlje rastejoče koreninice.

§. 242. Nograd na planjavi se takole sadí: nar pred gre zemljo prav globoko prekopati, de se škodljivih korenin in trav očisti, potem se naredé lame, ki do dobe sajenja odverte ostanejo. Mesca Sušca pa gre lame zasuti in kolči od lepših tert odrezane va-nje vsaditi, pa opomniti je treba, de se morajo po plemenih odločiti, in vsaka posebej saditi, zato kér ne dozoré vse tertne plemena sočasno grozdja.

Boljši kolči so tiste, ktere so debelejšiga lesa, in ktere so ravno v pretečenim letu veliko lepiga grozdja rodile, kar se iz šparonov ali zarodnih mladič spozna. Pred sajenjem jih je treba vtakniti v vodo, v kteri se je nekaj ovčjeka raztopilo, in če je suho vreme, gre vsajenim kolčem zalivati. Če se sajenice s korenicami vsadijo, se mora jama le na pol zasuti, se vé de, z zemljo, ki je na verhi ležala, v to se vtaknejo bilfe, in se s spodnjo zemljo zasujojo, ki bo sčasama na zraku rodovitna postala.

§. 243. Pravi čas za tertno režnjo je po tergatvi ali bendimi. Tertam v jeseni obrezanim se hitrej rane zalijejo, tudi je dobro, jih po režnji okopati, de jih ložej jesenski dežovi premakujejo.

§. 244. Nograd gré trikrat v letu prekopati. Pervo okopovanje je berž po režnji mesca Listopada, drugo Prosanca ali Svečana, tretje mesca Velikiga travna. Pervo in drugo okopanje mora tako globoko biti, de terte tako rekoč v brazdi stojé. V jeseni je treba od juga proti severju kopati, de se zemlja lože sruhtí in preobilne mokrote znebi. Mesca Prosanca in Svečana pa se mora proti jugu kopati. Pri pervim okopanju se morajo tertam vse poverhne korenine porezati, ktere so raši več k škodi, kakor k pridu. Terta vsahne, če ni globokih korenin pognala. Pri tretnjem okopanju, ki se mesca Veliciga Travna zgodi, moraš brazde poravnati. Na tako vižo boš zraven tega, de s spokopanim plevelam perst pognojiš, tudi po leti korenine hude sončne vročine obvarval.

§. 245. Grebenčati se dajo terte v jeseni ali po zimi. Pravi čas za to delo sta Svečan in Sušec, ker o tem času terte že sočne prihajajo.

§. 246. Pri tretnjem okopovanju se morajo terte otrebiti, ter zarodnim dva člena nad grozdjam mladike skrajšati. To je kaj koristno in potrebno delo, ktero se tudi z velikim pridam mesca Maliga serpana ponovi.

§. 247. Mandanje ali obéranje tert ni vsako leto potrebno, ampak v tistih letih, v katerih po leti močno dežuje, ali kadar so terte preobilne z mladičkami okladane. V teh dveh okolišinah moraš terte

otrebiti ali zmandati, de se grozdje na sonce spravi. Grozdje, ki primerjene svitlobe in sončnih žarkov ne vziva, se ne more, kislica znebivši se, v cuker ali sladkor zediniti, brez kateriga vino prave dobrote in žlahnosti nikakor zadobiti ne more. Ravno iz tega vzroka se ne sme nikoli priupustiti, de bi se v nogradi drevje sadilo. Kdor sadje pridelati hoče, naj si sadni vert napravi.

§. 248. Gnoj je sicer nogradi zlo tečna in potrebna reč, pa vender bi ne bilo prav, ga z navadnim gnojem gnojiti; za nograd je veliko boljši rastljinje, kér bi živinski gnoj rabivši sicer več grozdja pa menj žlahtniga pridelal.

XXII. Poglavlje.

Od vinoreje.

§. 249. Vinoreja je umetnost vino narediti. Ta umetnost obstoji v tem, de veš, kdaj je tergati, in de se z vodilami soznanis, po katerih se grozdje v mošt spremeni.

§. 250. Bendima obstoji v poterganju grozdja, de se iz njega vino nareja. Če hočeš dobro vino dobiti, moraš tergati, kadar je grozdje popolnama zrelo.

§. 251. Grozdje je zrelo, kadar njegove petlike oblesenujejo; kadar se grozd lahko od lesa odterže, kadar so jagode mehke in nekoliko potresene, same od sebe odpadejo; kadar je kožica mehka in svitla; kadar ima grozdje srednjiga pljema po svoji lastnosti lepi duh, in prijetno ne vodeno sladkobo; kadar se persti po njegovim soku sprimljejo; kadar so pičke popolnama zrele. Zrelo grozdje gre nategama potergati, de je le lepo vreme, vselej pa potem, ko se je zjutrajna rosa posušila. Tako potergano grozdje gre od zelenih in kislognjilih jagod skerbno očistiti, in v bretah v bendimski hram znesti.

§. 252. V enim dnevu ne daj več grozdja natergati, kakor ga zvečer zmastiti zamoreš.

§. 253. Jagode obirati je le takrat potrebno, kadar hočeš vina žlahnejšiga in prijetnejšiga duha in pokusa nareediti, gledati pa je na to, de so jagode popolnama zrele, in de so v severnih krajih Goriškega okroga že nekaj mraza prestale. Kdor pa močne vina imeti želi, ktere se dajo delj časa čiste obderžati, naj obiranje opusti, in za dobro vinovrenje skerbi. Desiravno hlastine nič soka ali mošta ne dajo, so vunder, kér v njih grenko zagoltnost, to je, neka vkupvlečejoča in močno stiskajoča reč leži, kar posebno k vinovrenju pripomočljive. Če Istrijanci in Dalmatinci, ki po navadi žlahtne vina pridelujejo, jagode obirati hočejo, naj jih obirajo; pa na vsako vižo morajo na to paziti, de jih čez dan natergane berž tisti večer zmastijo, če hočejo, de jim vino lože in hitreje vré, in de se njegovi zložni deli obgužejo. Tisti, kteri ne zmastijo grozdja pred ko vreti začne, dobijo vino, ktero nima tiste moči, kakor bi jo po svoji natori imeti moglo, zato ker se lupine, cele ostavši, vnamejo, in ravno iz tega vzroka vina kuhanimu enaciga dati ne morejo. Nekteri pa imajo navado, badnje napolniti, in natergano grozdje vsaki večer razdrozgati, brez de bi ga v večer po tergatvi zmastili, pa to je velika napčnost, kér se tako ravnaje, ki se je že vnelo in vreti začelo, zopet ohladi in vreti neha. Nikdar ne opusti čez dan naterganiga grozdja berž zvečer zmastiti; zavolj tega sim že popred v živo priporočil, v enim dnevu toliko grozdja natergati, kolikor ga je treba dva ali tri badnje napolniti. Kakor hitro si grozdje zmastil, deni mošt na tropine, zatorej moraš z vervjo na strop privezan pokrov pripravljen imeti, de ga dol spustivši s težkim kamnjem obložiš, kér bi se tropine, ko bi mošt čez-nje ne šel, kisati začele.

§. 254. Zložni ali obstojni deli mošta so: voda, žlezasta sladina, cuker ali sladkor, grampa, jabolčna kisloba, grenkozagoltnost farbe in dišečevina. Voda, ki vse druge dele v kapljivo tekocim stanu

obderži, je kemjisko sčišeni deževnici ali potočni vodi popolnama enaka.

Žlezna sladina je tisti redivni del, kteri se v vših rastljinskih in živalskih jestvinah znajde.

Cuker ali sladkor je tudi redivni del, pa se ne da iz vsaciga rastljinskoga soka izleči. V grozdji ga je veliko, in ko mošt vino postane, se cuker v alkohol spremeni.

Tudi grampa vinovrenje podpira, in ni nič drugiha ko neka sol, ki se po vinovrenju odloči in vledeni. Jabelčna kisloba se zavolj tega tako imenuje, kér po kislih jabelkah diši. Zlezosladkor je v moštu zgostovana sladina, kakor se dobi, kadar se sirov mošt v velicih ponvah na ognju dobro speni, in kar je v njemu vodeniga, skadi. Ta se znajde, ko obstojni del le v nekterih rastljinah. Farbni deli, ki se v lupinah znajdejo, se ne dajo drugači izleči, kakor s pomočjo alkohola, ki se pri vrenju odločva, in deljko je vino šumotljivo vrelo, toljko več farbe bo imelo.

§. 255. Pravi čas vino iz badnja v sod spraviti pokaže enometer ali sladomér, če v mošt vtaknjen, do nule ali ničlje vpade. To je gotovo znamanje, de se je v sladkor ali v alkohol spremenil. Zdaj gre mošt v sode prelit, pa vselej mora mošt, ki se pri drugim iztlačenji ali s prešanjem dobi, od boljšiga in sladkejšega odločen, v posebno posodo priti.

Kér drugo tako imenovano tiho nešumotljivo vrenje, po katerim vino boljši in bolj popolnama prihaja, v sodi začne, ga je dobro, v velikih sodih hraniči, kjer bo vino v večih merah bolj vrelo, in narvisokeji stopnjo svoje dobrote in žlahtnosti doseglo. Po tihim vrenju se obstojni ali zložni deli prav popolnama združijo; sladkor se spremeni v alkohol, grampa se odloči, drožje pa padejo na dno. To tiho vrenje terpi en mesec, med tem časam pa moraš posebno skerb imeti, de se vino, kar ga je spuhtelo, vsak dan nadomesti, de rahlo zamašen sod vedno poln ostane. Kadar se je vino popolnama sčistilo, gre sod s vaho zabiti, de zrak do njega pristopa nima.

§. 256. Mesca Prosenca gre vino presnemovati. Pri tem delu je na sledeče reči gledati.

a) Pretoči vino iz velikih sodov v manjši, de se, ako bi sod poškodvan bil, manj vina zgubi.

b) Presnemaj ga vselej v jasnim in merzlim vremenu in zadnjič

c) presnemi ga tako, de, menj ko je mogoče, z zrakam v dotiko pride, de cvet iz njega ne sruhti, in de kislic iz zraka va-nj ne zarine, kar lahko odverneš, presnemovaje ga v zakrite čebre.

§. 257. Vino gre večkrat presnemati, toliko časa, de clo nič drožj nima.

§. 258. Po vrenju pride vino v vinski hram. Sodi se morajo z železnimi obročami okovati, doge naj bodo iz kostanjeviga lesa narejene, kér hrast veliko vinu škodljive gavkokislobe (Galläpfel-Säure) hrani. Vsi sodi morajo z vratcami privedeni biti, de se lože v njih grampa posterže.

§. 259. Pred ko grozdje v badnje, in vino v sode spraviš, jih moraš z gorko in potem z merzlo vodo, v kteri se je nekaj apna raztopilo, čisto oprati. Gorka voda spravi vso nesnago, apno pa grenkozagoltnost iz posode. Če bi pa pri vsim tim kaj notri ostalo, kar se iz pokusa spozna, moraš malto ali peskasti kamen, koker tudi lupine ostrig in drugih školjk (konhilj) v prah stolči in v sode djati.

§. 260. Sode z železnimi obroči okovati je zlo varčna reč. Železni obroči terpijo veliko veliko let, zlasti v suhim vinohramu. Sodov tako okovanih in, kakor smo že rekli tudi spodej z vratcami previdenih, ni treba nikdar nabivati ali popravljati, ker se nikoli ne oddninijo.

§. 261. Vinohram mora podzemeljski prostor biti, in kar je prav, hladú imeti. Deset do petnajst Romirjevih stopinc je primerjena toplotina. Dober vinohram mora daleč od velike ceste napravljen biti, de vozovi sodov ne stresujejo, in v vinu spijočih gazov ne zdramijo, kér se večkrat primeri, de se vino pri nevidljivim ali tihim vrenju spridi.

Vinohram mora obokan (velban) z majhnimi proti severju obernjenimi oknicami previden biti. Tla

daj narediti iz debelih, gladkih in prav terdih ploš ali skrilj. Tudi je marljivo na to paziti, da se pajčina omete, in voda po tleh ne razljiva. Če ni ob času vinovrenja snage v hrami, se bo vino skazilo. To se tudi primeri, če se pripusti, da delavci v vi-nohrami jedo. Kar je tujej od snage rečeno, velja tudi od bendimskiga hrama.

XXIII. Poglavlje.

Od murve.

§. 262. Murva se da pomnožiti po semenih, po sajenicah, in po grebenicah. Večkrat se na drevesu mladike skozi preluknjeno s perstjo napolnjeno posodo prepeljajo, in skozi leto tako ostanejo. Prednost gre semenu, ker iz njega čverstejši in stanovitniji drevesca zrastejo. Za seme se odbere sad močne, zdrave, ne premlade ne prestare murve, ktera na soncu rase.

§. 263. Vbrane murve ne smejo na kupi ležati, de se ne vgrejejo, kar bi semenu zlo škodljivo bilo, in ga spriditi utegnilo, ampak spravi jih v posodo s čisto vodo napolnjeno, in drozgaj in mešaj jih z rokami tako dolgo, da sčisčeno seme na dno pade; vodo pa moraš dolivati in odlivati, dokler seme popolnama čisto v dnu posode ostane. Po tem, ko se je dobro sčistilo, vzemi ga iz tiste posode, ter ga daj v senci, na zračnim in suhim kraju posušiti in hraniti, de ga potem o pravim času vsejati zamoreš.

§. 264. Nekteri kmetovavci imajo navado, komaj vbrano in posušeno seme sejati, ker želé murvine drevesca že na prihodno pomlad presaditi, kar se o pravim času speljano po sreči izide. To preddelo pa ne more občno biti, marveč je gledati na lastnost zemlje, ali je močna ali lahka, na podnebje, ali je

gorko ali merzlo, zakaj v lahki zemlji ali v merzlih krajih bi vsa tako presaditev piškov oreh veljala.

§. 265. Za setev pripravni čas, v katerim semena nikoli ne zaverzeš, je spomlad o začetku ali sred Sušca ali tudi poznej, kadar se ni več mraza bati, in ko se je zemlja en malo razgrela. V tim času se dajo, se ve de, z marljivostjo in skerbjo čverste in krepke drevesca zrediti, ktere se znajo v naslednjim letu presaditi, ali v ravno tisti zemlji izrečiti, de se le plevela očistijo, in o poletnim času okopljeno in zrahljajo.

§. 266. Ni nikakor prav, v vertno šolo tisti svet odločiti, v katerim so drevesca iz semena zrasle. V takim kraju bi se že zavolj tega, ki brez vsiga reda eno pri drugim stojé, in se težko okopujejo, slabo obnašale; verh tega bi tudi, kér jih je izrečiti treba, de eno drugimu škode ne dela, veliko drevesc po zlo šlo.

§. 267. Sadiše ne vpotrebuje velikiga prostora, in se zna, kjer bodi napraviti, de je le zemlja lahka, plevela in drugih, drevescam škodljivih korenin, lepo sčiščena, ter proti izhodu in jugu obernjena. Vertna šola ali presadiše térra veliko več prostora, ker se drevesca to nar menj pol sežnja saksebi presajati morajo, de se lahko od časa do časa oplevejo zrahljajo in škodljiviga plevela očistijo, de se korenine lože razležujejo, in drevesc ob času presaditve brez poškodvanja korenin skopljejo.

§. 268. Po mnenju nekterih poljodelcov bi imele drevesca, kakor so vsajene, brez de bi jih odrezati treba bilo, rasti, drugi pa so nasprotne misli, kterih se tudi jez deržim, in setvam, jih tri perste od tal odrezati, de lepo in krepko mladičo naredé, ktera se zna naslednjo spomlad s pišaljko cepiti, ali pa se pustijo rasti, de se pozneje lepe in krepke presajenice vdobé.

§. 269. Presajenje dreves se da v krajih, kjer je milo podnebje, in močna in dobra zemlja od mesca Listopada do Grudna, obrezovanje pa mesca Svečana izpeljovati, v merzlih krajih pa, in kjer je ilovnata perst, gre to delo do spomladi odložiti, zemljo pa,

de se do tistih mal prekuha in zrahlja, že v jeseni k temu pripraviti.

§. 270. Druga že davno znana viža murve pomnožiti obstoji v tem, de se mladike posadé, pa ti navadi so že povsod slovo dali. Murve se dajo dalej, kakor je to na Frjulanskim navadno, tudi po grebenčanju pomnožiti, kar pa ni povsod obveljalo. Ta dva načina murve pomnožiti, sta brez posnemanja ostala, ker tako ravnaje, kakor skušnje učijo, mladike rade spačijo in tudi pred časam vsahnejo. K čimu tedaj se negotovih navad poprijeti, ko si slednji kmetovavec brez veliciga truda drevesca iz semena zredi, ki rajši rastejo in se bolje obnašajo.

§. 271. Pripravno zemljo odločiti, je pervo opravilo marljiviga murvorendnika. Kdor tedaj svoj namen popolnama doseči, in zdrave drevesca zrediti želi, mora posebno na lastnost zemlje gledati, ktero za sadiše in presadiše odloči.

Nerodovita in nehvaležna zemlja mudi scimanje in rast, ko jo nasproti premastna perst pospeši. Umen kmetovavec se mora tedaj vselej obéh krajnosti skerbno ogibati.

§. 272. Mnogokrat se opazi, de se v vertno solo presajene drevesca nič kaj brav ne obnašajo, tim več oslabé in vsahnejo, desiravno je presajenje z vso marljivostjo in skerbjo izpeljano bilo, kar pa jasno iz napčniga ravnanja nekterih kmetovavcov izvira, kteri niso na lastnim posestvu sadisa napravili, in so torej presiljeni, če hočejo presadiše imeti, drugod murbne drevesca iskat. Očitno je, de tisti, kteri z mladimi drevescami svojiga sadisa kupčujejo, si, kolikor je mogoče, prizadevajo, rast mladih drevesc pospešiti, bodi si sredstvo rastlinjam tečno ali ne.

Skušnja uči, de murve v mastni, mokrotni in senčni zemlji rejene, čez mero hitro rastejo, presajene pa omedlijio in vsahnejo, če nima perst, iz ktere so vzete, tisti enake lastnosti, v ktero se presadé. Kdor tedaj murve, bodi si majhne ali že odrašene kupiti želi, naj gleda pazljivo na perst, v kteri so pervo rejo dobine, in ogibati se mora tacih krajev, kjer se je njih rast pospešila ali pohitrila.

§. 273. Presadiše gre na zračni, proti jutru in poldnevu obernjeni, lahki, dobro zrahljani, in ne preveč gnojeni zemlji napraviti, de drevesca, v drugo zemljo presajene, razločka reje ne občujito, de namreč v rasti ne zastajajo in tudi prenaglo ne rastejo.

§. 274. Podnebje k veseli rasti murve zlo veliko pripomore. Hrib je po navadi boljši kraj od planjave, ter zredi prav lepe drevesca, ki potem presajene, posebno če v dolino pridejo, čversto in hitro rastejo, ker so tam le samo od dežja napajane, včasi žejo terpele, torej se bodo v zemljo preseljene, kjer primerjeno mokroto vživajo, lepo sponašale, in krepko rastle. Vse drugači se godi drevescam, ktere se iz nižave na breg presadijo; te terpijo in prestanijo veliko, ter večidel konec vzamejo. Iz tega sledi, de, kdor murve za presejo vkupuje, kraj poznati mora, kjer so rastle, de se mu presajene drevesca gotovo primejo, in denarje, skerb in delo poplačajo.

§. 275. Skerben in umen kmetovavec vé tudi nerodovito pušavo v prid oberniti. Za presadiše je vsak kosec pustiga polja ali nerodovite senožeti dober, de le ni preveč moker in senčen kraj. De taka zemlja rodovita postane, je neogibljivo potrebno, de se ledina ali celina že mesca Maliga serpana k temu pripravi, preorje ali prekopljje, kar pa senožet vtiče, de se ruša kosama nakupiči, posuši in potem sožge, v naslednji spomladi pa (zemlja) njiva ali senožet zopet preorje ali prekopljje, de se perst popolnama zdrobi, in korenin in plevela očisti. Sožgana ruša pa se po poprejšni senožeti raztrosi, ktera ko pepel prav dobro zemljo gnoji; na njivo pa gre z dobro dodelanim gnojem namešane zemlji natrositi.

§. 276. Opomniti je treba, de se ne sme kop in pletev nikakor opustiti, posebno mesca Maliga in Veliciga Serpana, in to delo je potrebeni in važniši od gnoja, kér se tako plevel porije, ki bi za naprej rasel, in rastljinam tolikanj potrebni živež odtegovaje drevesca v rasti zaderžoval.

§. 277. Govorivši do zdaj od naprave presadiš, moramo tudi nekaj od presajenja v presadišu odrašenih drevesc, omeniti. Naj se skopljejo tiste

murvine drevesca, ki so v lepi podobi in ravne zrasle, ponavadno v tretjim ali četertim letu, če so v presadišu cepljene bile, tiste pa, ki niso še cepljene, gre v petim letu, ali če je treba, tudi poprej skopati.

§. 278. Kar perve zadene naj se že v žive meje porabijo, ali za zmiraj v verte presadé, moram opomniti, de se lože in z manjšimi potroški že pred časam poldruži seženj široke in pol sežnja globoke jame zavolj presajenja napravijo. Kar po poslednje vtiče, gre za-nje pred časam presaditve dva sežnja široke in en seženj globoke jame skopati. De je pri tem delu na različno lastnost persti, v ktero se drevesca preselijo, marljivo gledati treba, bo vsak kmetovavec lahko razumel, in velika zmota bi bila, si vse zemljiša ednake misliti, in z vsimi enako ravnati. Na peskasti in kretnati, že po njeni natori rahli persti ni tega preddela treba, in v ti okoljsini se znajo murve tudi o začetku zime presaditi. Ako je pa perst ilovnata, ktera je že po svoji natori terda, je neogibljivo potrebno, take jame nar menj šest mescov pred presaditvjo pripraviti, de med tem časam s pomočjo gorkote in mraza zemlja rodovito moč dobi, in de se korenine presajene murve na vse kraje lahko razlezujejo.

§. 279. Vsa skerb in marljivost bo pri presajenju malo pomagala, če se gnoj pozabi, kteriga korenine, ki se na vse kraje razlezujejo in razprostorijo tolikanj v svoj živež potrebujejo. Gnoj pa gre, kolikor je mogoče, deleč od debla natrositi. Za taboro je vsak gnoj dober, in debel boljši od drobniga. V debeli in terdi persti, kakor je ilovnata, je dobro med zemljo turšično slamo, rožje in ternje i. t. d. mešati, ker ta zmes perst lahko obderži, ko bi sicer korenine težila in njih razvitje mudila in zaderžovala.

§. 280. Kadar so drevesca popke pognale, gre nepotrebne odrezati, že v presadišu cepljeni murvi dve očesi, drugim pa, ki niso tam požlahnjene bile, v primeri debelosti tri, k večimu štiri pustiti. Nikdar ni pozabiti, vso travo okoli drevesca populiti, tudi se ne sme dobičkaželjenemu kmetu priupustiti, de bi okoli murve turšico ali drugo žito sejal, kér bi ne le samo

drevescu namenjen živež v svojo rejo obernilo, temuč tudi ponočno roso okoli debla poserkalo.

§. 281. Murve na njive presaditi je lahko, pa presajenje po vsih kmetijskih vodilah izpeljevati tako, de bo tvoje delo pohvaljeno, je prav težka reč. Nekteri mislijo, de bodo umni, skušeni in doveršeni kmetovavci sloveli, če na svojih posestvih vsako leto mnogo tert, murev in drugih dreves nasadijo. Gledati je treba, ali so njih zasadisa, ki so dvakrat, trikrat in tudi štirikrat veči postale, tudi tako narejene in napravljenе, kakor to vodila izverstnih poljognancov velevajo, ali vse drevesca lepo in čversto rastejo, ali pa v rasti zastajajo; ali so popolnama zdrave, ali pa že po bledim in rumenklastim perji znotrajino bolezen naznamvajo, ktero jim je nemarnost in zanikernost v izpeljavi od izverstnih poljognancov priporočenih vodil naključila. Mnogo teh drevesc bo po nemarnosti posahnilo, in te nesreče bo vse popred krivo, kakor lastna nevednost. Malo in dobro saditi, pravi stari pregovor.

§. 282. Murbne zasaje se morajo od leta do leta v taki razmeri razdeliti in tako napraviti, de, brez de bi se delavci drugim potrebnim delam na polji odtegovali, nekoliko dninarjev posebno o poletnim času vsajenim murvam streže, jim nepotrebne mladike poreže, in, ako se je zemlja od dežja sprana preveč sterdila, jih okoplje in plevel porije.

§. 283. Če odrašene murve, bodi si po versti na njivah, ali konc njiv sadis, moraš marljivo na to paziti, de jih tri sežnje eno od druge razstaviš, ker bi v manjši daljavi vsajene s koreninami in vejami ena drugi veliko škodo delale.

§. 284. Kdor murbne drevesca, potem ko so vsajene, s slamo, s ternjem ali kako drugo rečjo zagerne ali odene, de jih sončniga opéka in hudiga mraza obvarje, stori prav pametno delo, kér verh tega tudi poverhno zemljo v rahlim stanu ohrani.

§. 285. Naj bodo murve ali po versti, ali pa konc njiv, kakor to kmetovavec za potrebno spozna, še s tako veliko skerbjo in marljivostjo vsajene, vpotrebujejo vonder še eniga koristniga in potrebniga

dela. To obstoji v tem, de se deblo vsajeniga drevesca s terstjem, turšično ali reženo slamo oveže, kar je vse k temu posebno pripravno, in služivno. Dobiček, ki ga to delo prinese, je velik, in ni v nobeni primeri z majhno škodo, ki jo semtertje neki merčesi delajo, kteri se s posebno marljivostjo tudi zatreći in pokončati dajo. Tako ravnaje se pervič drevesce o poletnim času sončnega opéka, po zimi pa hudiga mraza obvarje; drugič mehek in gladek lubad ohrani; tretjič mladikam iz debla rasti brani; četerič ga ne more toča raniti, ktera ga večkrat za zmiraj poškodva.

§. 286. To napravo sicer vsi umni poljoznanec enoglasno za koristno in potrebno spoznajo, ter jo živo priporočujejo, pa večkrat in v mnogih krajih se primeri, de tudi pridni kmetovaveci take slame malo ali clo nič ne pridelajo, ktero posebno v goratih krajih pogrešujejo. Tako reč po nalaš kupovati bi včasih veči potroške prizadjalo od dobička, ki ga zasadiše verže.

§. 287. V krajih, kjer take slame primanjkuje, se dajo mlade drevesa z drugim koristnim sredstvam, ki ga Sentfjakersko mazilo imenujejo, pred mrazami obvarvati. To mazilo, ki se tolikanj priporočuje, in povsod s pridam rabi, ni nič drugiga, kakor mastna ilovca s kravjekam dobro premešana in v mehko testo vgnjetena, s ktero se murvino drevesce pomaže. Res je, de rastejoča rastljina to mažo razzene, tako de jo je vsako leto ponoviti treba; pa tudi terstje in slama le nekaj časa terpi, potem pa sognije, in enako gori priporočenemu mazilu ponovljenje téria.

§. 288. Ta nova znajdba ima v dveh rečeh prednost pred terstjem in slamo, perva dobrota obstoji v tem, de se na deblu, ktero s tim mazilam pomažeš, merčesi vgnjezditi, in očesa poškodvati ne morejo, ktem terstje ali slamo rabivši, nikakor v okom ne prideš; po navadno se pod slamo merčesi zaredijo, in šibke drevesca, če jih popolnama ne pokončajo, saj njih rast zaderžujejo. Druga dobrota tiga mazila je, de ga lahko povsod s pridam rabiš,

in pri tem veliko bek prihraniš, s kterimi se terstje, slama ali ternje okoli debla privezuje.

§. 289. Če se je ta skušnja na vsako stran dobra in koristna skazala, in zraven tega že povsod v djanju izpeljuje, zakaj bi ne smela pri novih zasadišah pervo sredstvo nadomestiti? Umniga kmetovavca perva skerb mora biti, z majhnimi potroški veliko opraviti, in zemljo, kolikor je mogoče, k obilnim pridelkam prisiliti.

§. 290. Murve se dajo sploh na tri mnogo-verstne viže cepiti, namreč s pišaljko, za kožo, in s popkam ali očesam. Pravi čas za cepljenje je od začetka Maliga travna, kar se pa po razločku podnebja in pomladanske toploti pred ali poznej zgoditi zna. Jez ne bom govoril od ravnanja pri cepljenju, kér je že občno vsim kmetovavcam dobro znano, in v djanju speljano, tudi je bilo od tega v VII. poglavju govorjenje, zatorej bom tukaj samo to opomnil, v katerih krajih je boljši na eno ali drugo vižo cepiti, in kakšnim murbnim drevescam se eni ali drugi način bolj prileže.

§. 291. Nar popred moram opomniti, de se v cepljenje služivne mladike na čverstih, mladih in zdravih, in na zračnim kraju rastejočih murvah vrezati morajo; zakaj mladike od take murve, ki v momri in močni zemlji ali v senčnim kraju rastejo, se bodo težko prijele. Gledati gre dalej na pleme murve, kakor tudi na perje poprejšnega leta, de se dobra murva zredi, in de ni treba drevesca vnovič cepiti.

§. 292. S pišaljko cepiti gre v presadišu rastejoče drevesca v drugim, ali v tretjim letu po presaditvi. Tudi na odrašenih drevescih se dajo dve ali tri enoletne mladike, ki so se v ta namen na verhu drevesa pustile, s pišaljko cepiti, če je cepljenje za kožo od vetra, od živali ali od dežja poškodvano, ali tako slabo izpeljano, de je cep vsahnil. Tako drevesce bo nove mladike pognalo, ktere se, kar jih je preveč, odrežejo, ostale pa s pišaljko cepijo. Tako ravnaje se ni batiti, de bi drevesce konec vzelio, in tudi ga ni treba v tretjim letu v novič za kožo cepiti.

§. 293. Na to vižo se tudi s srečnim nasled-kam cepijo brez razločka vse tiste odrašene drevesa, ktere so se ko divjaki v presadišu zredile, in potem za zmiraj presadile. Tako se drevesca nar ložej in gotovši obvarjejo nevarnosti, kteri so pri cepljenju za kožo podveržene. Brez dvombe se ta način murve cepiti, kakor so se ga murvorendni skorej povsod poprijeli, ko posebno koristen skaže. Tista murva, ktera bi za kožo vcepljena šeli v desetim letu po saditvi perje dajala, ga da, če ravno v manjši meri, že v šestim, nar poznej v sedmim letu. Opazi se pri na tako vižo ceplenih murvah, bodi si, de so v presadišu, ali na njivah požlahtnjene bile, de nikoli tako visoke in debele ne zrastejo, kakor za kožo vcepljene. Skerben in umen murvorendnik ne gleda le samo na lego, podnebje, in lastnost zemlje, v kteri murve saditi hoče, ampak tudi na to, de murve tako cepi, de se mu gotovo primejo. Po navadi se s pišaljko cepi v goratih in pustih krajih, kjer bi se murve le z velikim trudam in nepreheljivo skerbjo in obilnim gnojem na visokost in debelost gnale, in k pridelkam prisilile.

§. 294. Cepljenje za kožo se izpeljuje na deblu, ali na vejah, šest ali sedem let starih murnih dreves, ktere so se v teh letih dobro redile in umetno obdelovale. Na tako vižo se cepijo tudi odrašene ali zavolj dobitve boljšiga perja v drugič požlahtnjene murve, divjaki in bolehaste drevesa, de zopet ozdravijo in čversto rastejo.

§. 295. De se murva škode obvarje, ktero ji po navadi živina dela, jo gre poldruži seženj visoko od tal izpeljati.

§. 296. Tudi s popkam al z očesam se dajo murve cepiti. Ta tretja nar manj navadna viža namestuje le cepljenje za kožo, če je deblo tako spačeno in tako garjaviga lubada, de ga ni mogoče za kožo vcepliti. V ta namen se odločijo dve, ali tri naj lepsi, in čverstejši iz verha drevesa pognavši mladike.

§. 297. To cepljenje se vselej po sreči izide, in življenje drevesam ohrani, ktere bi na vsako drugo vižo konec vzele. Vunder bi ne bilo prav, ko bi ta

način občno obveljal, marveč ga imajo kmetovavci le takrat poskusiti, kadar ni mogoče murve za kožo vcepiti, ali kadar je nevarnost, ako se cepljenje za kožo ponovi, ob drevesce priti.

§. 298. Občinske gori omenjene vodila veljajo tudi od tega zadnjiga načina; namreč, odrezati se morajo vse nepotrebne mladike, de vcepljenim v čversto rast tolkanj potrebniga soka ne odtegujejo; potem gre tudi drevesca s ternjem ali s tako drugo rečjo ograditi, de jih živina nadlegovati in poškodovati ne more.

§. 299. Če v naslednjim letu cepljeno drevesce zaželen nasledik pokaže, in čversto na visokost in debelost rase, se ne sme po nobeni ceni kmetu dopustiti, perje smukati, ali se z rezilam drevesa dotakniti, ker bi murva po takim ravnanju nepopravljivo škodo terpela. Ako bi se preveč cepičov prijelo, de bi jih drevesce rediti ne moglo, se mora o začetku spomladi nepotrebnih otrebiti, de ostali čverstejši rastejo, in krepkejši mladike poganjajo. Tudi divje odrastlike, kteri včasi pri tleh, iz debla, in iz verha poženejo, gre gladko odrezati. Nikdar pa ni dopustiti, de bi se cepiči, kteri po mnjenju zabitih kmetov prenaglo na kviško rastejo, prirezali, ker to napčno ravnanje murvi vso moč odvzame. Namesti de bi ta napčnost k rasti murve kaj pripomogla, jittim več veliko škodo nakloni, in pridelik mudi, namesti de bi ga pospešila.

§. 300. Te drevesa se znajo v tretjim ali četertim letu po vcepljenju osmukati, in to kolikor je mogoče, zgodej, to je, kakor hitro se sviloprejke izvalijo, de ima potem drevesce čas, lepo rasti; pri ti priložnosti naj se nepotrebne mladike odrežejo, ali po potrebi pripognějo.

§. 301. Zadnjič je treba še za lepo rašo murve skerbeti, zavolj tega se ji morajo z vednim oziram na lego, v kteri se znajde, preobilni in popačeni odrasliki porezati. To delo se ne sme pred tretjim, in tudi ne po četrtim letu opraviti. V ti starosti ni več nevarnosti, de bi se murva poškodvala, ko se je cep že popolnama zarasel, ranо zacelil, ter debelo

in močno deblo zredil. Opomniti se mora, de, ako se to delo brez ozira na pičli dobiček, kteriga bi perje verglo, o začetku spomladi, to je konec Sušca opravi, murva lepši zrase, in s pomočjo perviga soka krepkejši mladike pognavši v drugim letu in tudi za naprej obilniši pridelke daja.

XXIV. Poglavlje.

Od stanovitne senožeti.

§. 302. Senožet se imenuje s travo obsejan prostor posestva, brez drevja. Med senožetjo in pašnikam je velik razločik. Na pašnikih se neseje trava, ampak sama od sebe rase. Senožet zna biti dvojna, suha in močena. Obedve ste pri vsakim posestvu enako potrebni ko žival, zakaj senožet ji daja pičo, kjer pa je veliko živali, tamkaj se znajde poljodelstvo v nar lepšim cvetju.

§. 303. Trave, ki se imajo za senožet odločiti, so biljkaste in sočivnate. Iz prvih se dobiva seno vsakdajna kerna za živino. Druge pa služijo za pašo, kér živino odebelijo in tudi ob pravim času in v prav meri polagane veliko mleka naredijo. Obe se razdelite v letne in večletne trave. Za stanovitne senožeti so boljši večletne trave.

§. 304. Biljkaste trave so: ljljika pripotna, francoski visoki oves (*Avena elatior*), obedve sorte bilnice; pahovka njivska (*Agrostis spicaventi*); vse tratinice in veliko drugih.

§. 305. Sočivnate trave so: domača detelja; nemška detelja ali lucernarica (*Medicago sativa*); turška detelja (*Hedysarum Onobrichis*); marijini šolnci, ali rumeni petelinčki (*Lotus corniculatus*); grašica, jarčja trava i. t. d.

§. 306. Obdelovanje suhiga travnika obstoji v tem, de se po leti dobro preorje, v jeseni z dobro po-

delanim gnojem pognoji, in lepo poravna, de se vsi štori in drugi ostanjki, kteri bi znali koscu na poti biti, iz senožeti spravijo. Tako pripravljena zemlja se obseje po pesteh s takim travjim semenam, ktero se lastnosti persti nar bolj prileže. De se pa seme dobro v zemljo potlači, naj se z valejem povleče. Setva ne sme ne pregosta ne preredka biti.

§. 307. Močena senožet se ravno tako obdeluje, ko suha, samo s tem razločkam, de manj gnoja potrebuje. Močena senožet mora tiste prostore obseći, ki se lahko močiti dajo; v takih travnikih obstoji bogastvo posestva, posebno, če v jeseni in pozimi voda čez in čez po senožeti plava. Na tako vižo ne more poverhnja zmerzniti, in zavolj tega se take senožeti lahko perve dni spomladji pokosijo. Dobiček, kteriga tako močene senožeti prinesó, je dvojni, pervi obstoji v tem, de jih gnojiti ni treba, drugi pa, de se take senožeti lahko po šestkrat na leto kosijo.

§. 308. Kdor živino s srovo klajo rediti hoče, je zna, kakor hitro je trava en palc visokosti dosegla, dan za dnem nakositi, in živini v hlevi pokladati, nikdar pa ni dopustiti, de bi se na senožet past gonila, ker bi verh tega, de se ob gnoj pride, tudi travnik pohodila in poceptala. Kdor pa senó želi, naj pokosi travo v cvetju.

§. 309. Pokošeno senó mora na tanjko raztrošeno ležati, čez noč pa v kupce spravljeno biti, dokler ni popolnama suho. Potem se spravi v senjak, al pa se naredé kope, v katerih senó na zračnim ležeče ložej puhti, prijeten duh in slaj obderži, in se več let hraniči da; tudi ni nevarnosti, de bi se senó vnelo, kar se lahko zgodi, če se na pol suho v senjak spravi.

§. 310. Poglavitne vodila, kterih se je pri močenju travnikov deržati, so sledeče:

- a) moči jih takrat, kadar se ni več snega in zmerzline bati;
- b) moči jih vselej zvečer;
- c) glej, de ni voda preveč merzla;
- d) moči jih tako, de voda počasi steka in se po celim travniku razsirja.

e) Opusti močenje, kakor hitro trava v cvetje pride.

XXV. Poglavlje.

Od gojzda.

§. 311. Goyzd se imenuje taki kraj, kjer drevje, germovje in drugo rastljinje v velkim številu brez vsiga reda in pravila, samo od sebe rase. Goyzd je poglaviten del vsaciga posestva, brez kteriga kmetija biti ne more; namreč goyzd daja kmetovavcu potrebne derva, oglje in les, ter ponuja kostanj, želod in žir v točno klajo prešičev; iz goyzda se dobiva čreslo za farbarje, in strojarje; drevje večkrat nalaš našekovano izceja smole; živina najde v goyzdru obilno pašo, in v poletni vročini tudi hladivno senco.

§. 312. Goyzd naj se na okrajni posestva, in kolikor se da, na hribi napravi, zakaj drevje, ki na ravnim v drugi ko pešeni zemlji rase, je mehkiga lesá, ko se nasproti iz na hribu rastejočih dreves terd in močan les dobiva.

§. 313. Kdor goyzd zarediti hoče, mora take drevesne plemena odbrati, ktere so podnebju in legi posestva popolnama primerjene, in med temi imajo vselej prednost tiste drevesa, ktere boljši les za umetalnike in za kmetijsko rabo dajajo.

§. 314. Vse obdelovanje goyzda obstoji v tem, de se obrezuje, in ako bi pregost bil, izreči. V veliko nesrečo poljodelstva se najde veliko tako zabitih in zarobljenih kmetov, ki terdijo, de se ne smejo goyzdi izrečiti. Drugi mislico, de ni dobro drevesa obsekovati, ter ne poznaš razločka med drevjem visokoga in niskiga debla. Ti neumneži ne vedó, de drevesa visoke in srednje raše, kakor različne plemena hrastov in bukev, zraven lesá tudi sad dozrijo, de je tedaj s hrasti in bukvami drugači ravna-

ti, ko s topolami in lipami, ktere ne prinesó drugiga dobička, kot les. Ti očitno pokažejo, de ne umejo ne poljodelstva ne gozdoreje, sicer bi mogli vediti, de drevo v veselo in čversto rast prevretrenja potrebuje, in de ne more sadú dozoriti, če se mu preobilne neplodne in popačene veje ne porežejo, de bo cesarskemu ladgovji in drugim barkam tolikanj potrebnih lokastih lantin primanjkovalo, če ne morajo drevesa svoje veje naravnost razširjati. Ti ne premislijo, de bi na zadnje lesú primanjkovalo, če bi ga gozdi z visokimi deblami ne dajali, in de drevje, ki pregosto rase, in potrebne svitlobe nima, slab les zredi, ki ni za nobeno rabo.

§. 315. Gozdz gre izrečiti in obsekati o zimskim času; delja pa eniga drevesa od drugiga je odvisna od plemena dreves, in od rabe, v ktero je les odločen. Drevesa, iz kterih se trami in jadernice stesujejo, terjajo manjši deljavco od tistih, pri kterih se tudi veje v mornarsko rabo obračajo.

XXVI. Poglavlje.

Od zasadiša.

§. 316. Zasadiše je kraj, kjer se drevesca zredijo. Zasadiše je poglaviten del posestva. Perst mora biti raji pešena, kot ilovnata, in nar menj tri čevlje globoka. Ta prostor razpade v dva dela; pervi je zasadišče, drugi pa presadišče. V pervim se seje seme, v drugim pa drevesca, ki so v zasadišu zrastle in tiste, ki se iz gojzda kje presadijo.

§. 317. Seme se zakoplje v primeri lahnosti ali časa, kteriga kal za scimanje potrebuje, globoko ali plitvo. Lahke zernja gre bolj na plitvo zakopati od težkih. Hrustančasto seme se bolj plitvo seje, ko košeno in lesnato. Nar ložej seme ima javor in brest,

zatorej se tako plitvo zagerne, de ga z zemljo mešaniga sejajo.

§. 318. Nar perva in potrebnisi reč pri vsakim zasadišu je zid ali meja, ktera v ograjo služi. Potem gre skerbeti, de ni ne proti severju, ne proti jugu, ampak proti izhodu obernjeno. Tretjič se mora globoko prekopati, in korenin samodsebnih zelišč očistiti. Četertič ima v zasadiše služivna zemlja dobro presejana biti. Petič se naredijo štiri deli, pervi se odloči za sadne, drugi za gojzdne, tretji za kinčivne, in četerti za vedno zelene drevesa. Dalej gre narediti grede, med kterimi se steze znajdejo, zadnjič se ima zemlja, kolikor je prav, pognojiti in z vodo predviditi, ki je za zalivanje potrebna.

§. 319. Obdelovanje presadiša se ravna po tistih vodilah, ktere smo v VII. poglavju od poboljšanja rastljin govorivši priporočili. Tukej se mora opomniti, de je boljši sadne drevesa eno leto potem, ko so se stanovitno presadile, kakor v vertni šoli cepiti, ker je cepljenje na vejah izpeljano bolj gotoviga izida, in tudi drevo veči terdnost zadobi; ni nikakor prav, mlade in šibke drevesa v deblo cepiti, zato ker se tako cepljene drevesa lahko skrivijo, in gerdo zrastejo, in ker se majhne drevesa drugači cepiti ne dajo, ko s popkam ali z očesam, in ker skušnja uči, de se to cepljenje nikoli tako dobro ne sponaša, kakor če se za kožo, v sklad ali v zarezo cepi.

§. 320. Drevesa, ki se imajo v zasadišu rediti, so: Ahac ali signojka (*Robinia pseudo-acacia*); divji kostanj (*Aesculus hippocastanum*); javor (*Acer negundo*); bogovnik (*Aylanthus*); Kristusov tern (*Gleditsia triacanthos*) in več drugih, z vednim ozirom na lastnost persti, na podnebje in na lego.

XXVII. Poglavlje.

Od volov in krav.

§. 321. Nar boljši voli so domači. Izdeželski se večidel slabo sponašajo.

§. 322. Voli se ne smejo nikoli pred tretjim letam vkleniti.

§. 323. Vodila za dobro volovsko rejo so sledeče :

1) Ne pozabi jih vsako jutro česati ali štrigljati, jim oči sprati, in parklje pregledati. Živali tekne bolj česanje o pravim času, ko nar obilniši klaja.

2) Redi jih z lepo dišečim senam ali slamo, z zernjem in otrobmi, ki niso plesnjave, in ktere so drobniga kamnja ali drugosortnih reči dobro očištene.

3) Napajaj jih večkrat na dan. Voda naj bo čista in bistra, ne premerzla, ne pregorka; nar boljši je studenčna. Če pa take ni, je tudi dobra iz vodnjaka al rupe, tote varuj se jim v poletni vročini premerzle vode dajati; dobro bi bilo en malo kisa ali jesiha priliti.

4) Redi jih zmiraj v hlevu ali dvorišu, in nikdar na senožetih, kér boš tako več gnoja dobil.

Polagaj jim trikrat na dan tečne klaje, pa le po malim, de se preveč ne odebelijo.

5) Ne sili jih hitrej stopati, kakor je njih natori primerno, in ne vpregaj jih v pretežek voz.

6) Varuj jih prehude vročine in prehudiga mraza, in brani jih v poletnim času, kadar delajo, muh in obadov, pokrivaje jih s kakšnim platnam.

§. 324. Ne vpregaj več vola, ko je deset let star.

§. 325. Krave, ktere se vpregujejo, se redijo na enako vižo kot voli. Kar pa krave vtiče, ktere se zavolj plemena in mleka redijo, se imajo razun gori od volovske reje rečeniga, sledeče vodila na tanjko spolnovati :

a) Ne pelji junice k biku, če ni tri leta stara.
Tako boš lepe in krepke teleta dobil.

b) Redi jih vedno v hlevu, ali v dvorišu, bolj ko jih na toplim deržiš, več mleka ti bodo dale; ta toplota pa ne sme nikoli taka biti, de bi se spotile, ker bi tako po potu izpuhtelo, kar bi se imelo v mleko spremeniti.

c) Streži jim posebno dobro takrat, kadar se imajo oteliti, daj jim žafrana, ter jim prav mehko nastelji, natrosi en malo soli na tele, de ga mati raji liže, premešaj v vodi slane oblode, in polagaj jim zelene trave.

d) Pomolzi jih do zadnjiga kančika, de clo nič mleka v vimenu ne ostane; če so breje molzi jih do sedmiga mesca.

e) odstavi teleta berž, ko je mogoče, in redi jih z maternim mlekam. Tako se bodo krave popred gonile, in vsako leto tele dale.

f) Dajaj jim zelenjave, kakor repe, korenja in pése, oblodji jim pijačo z lanenim semenam, potem ko se je iz njega olje sprešalo; in to storivši boš dvakrat toliko mleka na dan namolzil.

§. 326. Če hočeš, de tele mleko piye, vtakni roko v golido ali molznjak tako, de dva persta, kazinc in srednjak zunaj ostaneta. Tele bo perste sesaje tudi mleko serkalo.

§. 327. Krava je dobra za pleme do desetiga leta.

§. 328. Voli, ki niso več za delo, in krave, ki več ne telijo, se morajo odebiliti, in v mesnico gnati. Odebelijo se pa voli in krave, če se pri dobrí rejí v hlevu deržé.

§. 329. Če se živali po gori omenjenih vodbah streže, bo težko zbolela. Kakor hitro pa ena zbolí, jo moraš berž od druge živine odločiti. V ta namen mora pohištvo poseben hlev imeti, ki v bolenišnico služi.

§. 330. Bikci, ko so eno leto stari, se morajo skopiti. Kakor hitro so skopljeni, zgubé ime bikov in se imenujejo junci in potem voli. Nar boljši je rezati jih, in to delo gre opraviti v jeseni ali spo-

mladi, kér srečnemu izidu tega opravila mraz tako škodi, kot huda vročina.

XXVIII. Poglavlje.

Od ovác.

§. 331. Nar bolji ovce so španske, Merino imenovane. Te ovce dajajo nar tanjši in obilniši volno, in služijo tudi v požlahtnjenje domačih ovác.

§. 332. Ovcam, naj bodo španske ali domače, gre tako le streči :

1. Derži jim dobre, skerbne, milosrčne in poterpežljive pastirje.

2. Imej jih v hlevi, ovce, jarce, in jagneta posebej, tudi ne smejo breje ovce med tistimi biti, ki so se že ojagnile.

3. Skerbi za suhe pašnike; nar bolji so hribi.

4. Glej de je trava rose in slane prosta, sosebno kadar so ovce breje.

5. Napajaj jih, pa nikar ne preobilno, s potočno vodo, kjer pa te ni, je tudi voda iz vodnjaka, rupe ali stirne dobra, tote prehladna biti ne sme.

6. Dajaj jim soli, ktera jih bolezni obvarje, jim ješčost dela, vžito kermo prebavi, ali prekuha, in preobilno vodo odpravi. K temu se primorci lahko morske vode poslužijo.

7. Derži jih po zimi v pokritih hlevih, de jih pred dežjem ali snegam obvarješ. Ti hlevi morajo, kolikor je prav, visoki, v suhim kraju napravljeni, z vratami proti poldnevnu obernjeni, in okoli in okoli z garicami in jaslimi prevideni biti. Te garice ne smejo preveč viseti, temuč morajo navpik stati, kér bi sicer mervice sená s semenam ovcam na glavo ali vrat padale, in volno poškodvale. Tudi moraš skerbeti, de so te hlevne naprave toliko garice, kolikor jashi

in korita popolnama gladke; vsaka ojstra reč je v hlevu škodljiva, kér se ovce rade gulijo, in tako veliko volne zgubijo.

§. 333. V Istrii in Dalmaciji pridejo ovce mesca Listopada v hleva, in jih zapuste o začetku Sušca. Med tem časam se morajo, če tako slabo vreme naneset, de zelene paše ne dobijo, s senam, s suhim, v ta namen nabranim in hranjenim listjem s sirovim in kuhanim krompirjem rediti, in z vodo, ki se z žitnimi otrobimi in z lanenim semenam nameša, napajati.

§. 334. Vsako jutro, pred ko se jim kerme položi, jih gre iz hleva na dvoriše ali borjač spustiti, de se na hladnim in zračnim oddahnejo, in ovčarja, ki jim med tem časam nastelje, in kermo pripravi, ne nadlegvajo. Potem se zopet v hlev ženó.

§. 335. Čas pariti se je od sred Rožniga cveta do sred Velikiga serpana. Ce hočeš lepe in krepke jagneta imeti, morata jarec in ovca nar menj dve leti stara biti. Ako bi se ti obadva, ali le samo jarec ali ovca, prešibka zdela, daj jima skoz en mesec pred združenjem vsako jutro osem ali deset unc z otrobimi namešaniga ovsa. Taka hrana in strežba je ovcam še bolj potrebna štirnajst dni pred storjenjem, kar oboje, mater in jagnje dobro redí.

§. 336. Brejost ovac terpi pet mescov. Med tem časam je marljivo paziti na to, de kaj škodljiviga ne jedó, braniti jim moraš preveč skakati, pretesno hoditi, in grede po voskih stezah dregati se. Pri taki marljivosti je gotovo, de ti ovca ne zverže.

§. 337. Kadar ima ovca storiti, gre na sledeče reči gledati.

1. Postrizi jim volno okoli seskov, kér bi jo jagne sesaje, lahko z mlekam vred požerlo, in si smert naklonilo.

2. Potrosi jagne z drobno stolčeno soljo, de ga mati raji liže.

3. Daj materi o merzlim vremeni mlačne z otrobimi namešane vode piti.

§. 338. Jagne naj sesa okoli pet mescov. Čas odstaviti ga, je o začetku Velikiga travna. Jagneta ostanejo dvajset dni z materjo združene; potem se

ne smejo ko dvakrat na dan, to je vsako jutro, in vsaki večer, pri materi nasesati. Redi jih z enako pičo, ktero ovcam polagaš, tote dajaj jim jo gledé na njih mladost v manjši meri. V pervim mescu se jim da 12 do 14 unc na dan; v drugim 18 do 20 unc, v tretjim 26 do 28 unc, v četertim 30 do 34, in potem se pride do 48 unc, kar je prava mera za odraslene ovce. Če boš pa jagnetam namesti sena in suhiga listja zeleno perje dajal, se bodo lepsi in čverstejsi redile. Pet mescov starim jagnetam začni dajati soli, ali pa napajaj jih vsaki osmi dan z morsko vodo.

§. 339. Ne pusti več jagnet za rejo, kakor jih rediti zamoreš. Ostale prodaj ali poslji jih v mesnico. Samo v teh dveh okoljsinah boš od ovc dobiček na mleku vlekel, s katerim boš tako ravnal, kakor ti bom v poglavju od mlečnice povedal.

§. 340. Jagneta gre rezati, kadar so eno leto stare. V jeseni reži tiste, ki so se zgodej rodile, poslednje pa na spomlad. Po tem opravilu se pravi jagnetu oven.

§. 341. Čas strižbe je mesec Veliki traven, in prav za prav takrat, ko pod staro volno že nova poganja. Dobro je strižbo že mesca Maliga travna opraviti, de ne pridejo ovce čisto gole na goro, kamor se morajo poslati, de v vedno enaki toplotini deržane tanjši in mehkejši volno dobijo; na gori jim moraš ograjene staje napraviti, v ktere se ovce po noči in tudi v hudi vročini zaprejo, de jih sončni žarki ne opekajo.

§. 342. Pred strižbo je treba ovce skozi 24 ur v staji zaperte deržati, de se dobro spotijo, ker pot strižbo zlajša. Jarcy pa, ki imajo močnejši volno od ovc, morajo dva dni zaperti biti. Po končani strižbi, ktera se ima vselej v jasnim in toplim vremenu opraviti, nikar ne ženi ovc na pašo, če se k dežji pripravlja.

§. 343. En sam jaric vbreji 20 do 25 ovc. Ovca je dobra za pleme do desetiga leta, pa nikar ne tirjaj več ko troje jagnet, ko ti je tretje dala, jo moraš odebiliti in v mesnico poslati.

§. 344. Nar hujši sovražniki ovc v naši deželi so volki. Pred temi divji napadniki jih obvarjejo budljivi ovčarji in pridni psi. Nar boljši psi so temnosive dlake, de jih ovčarji lahko poznajo; de se pa tudi brez nevarnosti volku v bran staviti zamorejo, morajo okoli vrata grebenico imeti.

XXIX. Poglavlje.

Od koz.

§. 345. Tega poglavja namen ni razlagati vodila za izrejo tistih koz, ki se ali same, ali z volnonosno čedo združene v Istrii in Dalmaciji po terdovratnosti prebivavcov tolikanj pripovedim ukljub še zmiraj na pašo goniti vidijo, tim več bi že lel, de bi iz Istrie in Dalmacije popolnama zginile, kér, namest dobiček prinesti, nepopravljivo škodo delajo; namreč koze poškodvajo sadno drevje, pokvarijo verte, njive in gozdne, kteri tako objedeni in poškodvani ali clo nič, ali slabo poganjajo; ampak tukej naj mi bo pripušeno razložiti, kako de gre tisto kozo rediti, ktere mleko nekterim bolnikam v posebno koristno zdravilo služi; tukej je govorjenje od koze, vboge ženice, ktera je celo njeno bogastvo, celo primoženje, ki njene otroke redi, kadar jih sama več preživiti ne more, ki je edina podpora revne bajtice.

§. 346. Kozel in koza sta dobra za pleme od drugiga do sedmiga leta. Koze se perskajo po navadno v jeseni, pa se znajo tudi v drugim letnim času pariti, če hočeš skozi celo leto kozličke imeti, ki posebno dobro meso dajo; kozlovsко meso pa ima tako neprijeten duh, de ga ni mogoče vziti. Koze, kterih brejost pet mescov terpi, dajo po navadi eno kozle, pa večkrat po dva in včasi tudi po tri. V brejim stanu potrebujejo skerbne strežbe; gledati je

treba, de ne terpijo ne žeje ne lakote, in kér z veliko težavo storé, jim moraš v ti dobi, koljkor se da, na pomoč priti.

§. 347. Hlevi morajo imeti primerjeno gorkoto in veliko snago. V zatuhlim in nesnažnim kraju deržane zgubijo vid, in vdobé garje. Njih klaja je v pozimskim času senó, rezanica, suho listje, zeljnato perje, krompir in druge enake reči; jedó pa tudi tropine sprešanih oljk.

§. 348. Koze dajajo mleko, ki ima v primeri s kravjim mlekam dosti menj smetane, in veliko več siratke v sebi; koža se stroji, clo kocine se dajo v prid oberniti.

XXX. Poglavlje.

Od presičov.

§. 349. Presički se redijo v svinjakih, prešiči pa v gojzdih ali borštih.

§. 350. Kakor hitro so prešički petnajst dni stari, se morajo od časa do časa kopati. V boršt se ženejo po zimi, če so že toliko odrašeni, de hudi mraz prestati zamorejo. V boršti se pasejo v čede razdeljeni, kjer jim ograjeni kraji v prenočiše služijo.

§. 351. Svinje se bukajo mesca Velikiga travna in Listopada. Ena sama prasica verže po 12 prešičkov. V brejim stanu ne sme merjasec do nje; potem ko je storila, mora prasica obilno rejo dobiti, de prešičkov ne pojé. Ni nikakor prav, de prasica vse mladiče doji, marveč se morajo dvajset dni stari prešički poprodati, de se ostali lepsi redijo, kteri se po šestim mescu režejo, in potem prešiči imenujejo.

§. 352. Nar boljši prešiči so tisti, ki imajo dolge noge in ušesa, in veliko brado.

§. 353. Če hočeš, de se dobro zredijo in hitro odebelijo, dajaj jim ječmena, želoda, kuhaniga sočivja,

kostanja, zelja, krompirja, in napajaj jih z vodo ali s siratko, s turšično oblodo namešano. Tako boš v dveh mescih prav debele prešiče izredil. Odebeliti jih gre, kadar so dve leti stari, prasica pa je dobra za pleme berž po pervim letu.

§. 354. Svinsko meso se da osoljeno in v zraku ali na dimu dobro posušeno, več let hraniti. Od prešičev se vse porabi, clo koža služi v sirovim in osoljenim stanu v dobro jed.

XXXI. Poglavlje.

Od sirarije.

§. 355. Sirarija je tisti oddelik poljskiga po hištva, v katerim se mleko vdeluje. Sirarija mora štiri hrame imeti; pervi je prav za prav mlečnica, v drugim se sir nareja; v tretjim se soli; v četertim pa hrani. V sirariji gre, kar ni ravno povsod navadno, za snažnost posebno poskerbeti, in na vse s tanjko pazljivostjo gledati. Tedaj se mora vsaki dan pomesti, in enkrat v tednu očistiti, kotel, golide, pinje in vso drugo posodo gre lepo znažno oprati.

§. 356. Mleko je bel zlo rediven sok sladkiga pokusa, ki se iz živalskih vimen zmolze, in kateriga je stvarnica otrokam in mladičem v pervi živež odločila. Mleko obstoji iz mastniga dela, ki na verh splava, in se smetana imenuje, iz ktere se potem srovo maslo naredi; dalj ima mleko še take dele, kteri se v sir in skuto spremenijo.

§. 357. Smetana, ko nar ložej teh treh delov, splava na verh. Ti deli se za nekaj časa sami od sebe odločijo. Pomolzeno mleko precedi skoz posebno k temu pripravljeno rešetce, de ga dlake ali druge nesnage, ki pri molži va-nj pade, očistiš, potem ga moraš v široke in plitye latvice zliti. Tako se bo v

kratkim, po zimi pred, ko po leti, smetana odločila in na verh splavala. Navadno se rabijo bakrene posode, pa boljši so lončene, kér se bakrenih rada kotlinska zelenica prime.

§. 358. Posneta smetana ni čista mast, torej jo v pinji medejo, de iz nje srovo maslo naredé. Nekteri spravijo posneto smetano v neki posebno k temu napravljen sodček, v katerim jo še bolj ko v pinji medejo. V poletnim času je dobro, nekaj ledu pridjati, de se poprej vdela. Smedke, ki pa narejennim maslu ostanejo, gre posebej hraniti, in potem s siratko mešati. Sirovo maslo se vživa v sladkim stanu, ali se osoli, de delj časa terpi. Maslo se da še na drugo vižo hraniti brez soljenja. V dosego tega namena ga gre večkrat v čisti in hladni vodi oprati, de se vse, kar ima mlečniga v sebi, čisto iz njega odloči, potem pa se mora pri ognju počasi razpustiti. Vse kar ni mast, pade pri kuhanju na dno posode; zdaj se mora mast zverh masalnika posneti, in v snažne in dobro pokrite posode spraviti, kar se da dolgo časa za rabo hraniti.

§. 359. Sir se takole dela: Nar popred gre smetano posneti, potem pa mleko v kotel zliti, kteri na v zid vterjeni ranti ali kolu visi, in se, kakor ga dalej ali bližej ognja imeti želiš, premikati da. V tem kotlu moraš mleko do stopinje gorkote, kakor jo o molži ima, to je do 24. stopnje Romirjeviga gorkomera sogreti, in potem en malo sirila priliti, de se mleko vsede.

§. 360. Sirilo se dobiva iz mleka nekih rastlin, kakor iz divje smokve ali fige in iz cvetja španskiga artičoka (*Cynara Cardunculus*). Vse te imajo lastnost mleko vsiriti, in sir od siratke ločiti. Če hočeš prav dober sir narediti, ki se bo tudi delj časa hraniti dal, boš namesti sirila sirišče, to je neko kislo reč, ki se v živalskim želodcu znajde, v to rabo obernil. Nar boljši sirišče se dobi iz želodca mladih telet, kozličkov in prešičkov; pa pred ko ga rabiš, ga moraš tako le k temu pripraviti.

§. 361. Razreži želodec, vzemi vse iz njega, operi vse skupej z želodcam vred, potem moraš, kar je

prav, vse skupej osoliti, in nazaj v želodec spraviti. Na tako vižo več tacih želodcov pripravivši, jih moraš v dobro pokriti posodi hraniti. Kadar ti bo sirišča treba, boš en želodec iz posode vzel, sirišče v kamnatim možnarju v prah raztokel, tri rumenjake in nekaj smetane primešal, ti zmesi osem granov žafrana, en gran klinčka in en gran grušice pridjal, potem ko si vse to pri peči posušil, in v prah raztolkel. To vgnjeteno testo spravi v želodec nazaj in obesi ga v dimnik, de se dobro posuši.

§. 362. Poldruga unca sirišča vsiri toliko mleka, kolikor ga je za 100 funtov sira treba. Preden ko ga v kotel veržeš, razmoći ga v mleku, vlij potem nekoliko take mokrote v kotel, in mleko se bo vsirilo al vsedlo. Ko se je mleko vsedlo, ga gre v majhne kosce razdrozgati, kotel nad ogenj pomakniti, in vse prav dobro premešati. Ko se začne kaditi, prideni stolčeniga žafrana 3 lote na 100 funtov sira, in mešaj dobro, de ves sir enako farbo vdobi. Zdaj je čas, prav dobro pod kotlam zakuriti, de se, kar je sira v mleku vse v zernica vledeni, in sprime. Tok mora okoli pet in štirideset stopinc gorkote imeti.

§. 363. To storivši, potegni kotel 'z ognja, de se sir vsede, in potem se spravi v debelo k temu pripravljeno platno, in s tem vred v leseno podobo ali model. Tukej ga derži vtišnjeniga skozi 24 ur, de se vsa siratka iz njega spravi, in potem ga znesi v solivnico, kjer ga boš, brez de bi ga osolil, skozi osem dni dvakrat na dan obernili, de se siratka do zadnjiga kančika vun scedi.

§. 364. De se sir dobro osoli, mu gre okoli in okoli, kakor tudi po verhi, kar je prav, soli natrositi; spodnje plati ni treba posebej soliti, kér ta od modelna, na kterim leži, sol dobiva. Vsaki drugi ali tretji dan, bolj pogostama po leti, ko po zimi, gre modelne obračati in zopet osoliti, to delo moraš tako dolgo ponavljeni, dokler se natrošena sol topi, kar do petdesetiga dneva terpeti utegne. Kadar so ti minuli, znesi ga dobro obrisaniga in očišeniga v sirohram. Toliko solivnica, kolikor zhramba mora suha, in hladna biti, okna proti polnoči in večeru

obernjene iméti, na nasprotni strani pa naj bodo prav majhne oknica, de se ložej razvetri.

§. 365. Sir se bo dal do petiga leta hraniti, če nekoliko drobniga pepela z laškim oljem zmešeš, in s tem sir pomažeš.

§. 366. Skuta se naredi, če se siratka, ki je od sira ostala, na ognji zavré, kaj malo kisliga vajo vlije, in berž se bo vsedla. Skuta se je berž sladka; kdor jo pa hraniti hoče, jo mora osoliti. Iz skute se da tudi zabela narediti, ki lahko srovo maslo namesti, če jo v pervih 24 urah, preden ko se skisa, eno celo uro mesiš in v čisti in hladni vodi spiraš, de popolnama mehka postane. Nekteri jo jedó na kruh namazano s soljo ali s sladkorom ali cukram.

§. 367. De slana skuta prav dobra postane, se mora popred skisati, kar se v poletnim času v dveh dneh zgodi. Deni jo potem v niške, in mesi jo večkrat na dan skozi dva dni, pri vsakim mešanju dva funta drobno stolčene soli na 50 funtov skute pridjavši. Ko si jo tako premesil, in s soljo namešal, spravi jo v dobro pokrito leseno škrinjo ali kišto. Tamkaj moraš vsakikrat, ko kaj nove skute prideňeš, vse vkup dobro premešati, dokler posode ne napolniš. Ko je polna, jo gre pokriti in dva mesca v miru pustiti. Kadar je ta čas pretekel, bo neka mastna mokrota po verhi plavala, ktero gre posneti, skuto pa v lončene posode spraviti, kjer se bo za zimo shranila.

§. 368. Z žuro, ki po skuti ostane, se dajo prešiči odebiliti, in če se zavré, tudi posoda v siračiji čista in snažna ohraniti.

§. 369. Dobrota sira je od naslednjih pogojev odvisna:

1. Od lastnosti mleka, ki se s svojim slajem, duham in mastjo clo obrača po starosti živali, ktera se molze, po času, ki je po storjenju pretekel, po paši ali klaji, in poslednjič po zdravju živali.

2. Od veči ali manjši mere smetane, ki v mleku ostane.

3. Od umetnosti sirarja.

§. 370. Siri se dajo iz vsakiga mleka narediti. Nar bolji sir se dobi iz kravjiga mleka, za tem pride ovčji in kozji sir.

XXXII. Poglavlje.

Od kuretine.

§. 371. Kuretina zapopade v sebi vse domače ptiče, kteri se v tri plemena razdelé.

Pervi živijo na suhim, kakor petelini, kokoši in purmani. Drugi se imenujejo plavajoči, kakor gosi in race. Tretji so leteči, kakor golobje.

§. 372. Kokoši se deržijo v dvorišu ali borjaču s purmani, gosmi in racami v družbi. Poslednje pa potrebujejo blizo dvoriša kake tekoče vode, ali kake luže.

§. 373. Kokoši so nar bolji izmed vse kuretine. Razun veliciga števila pišet in kopunov, katerih mesó je kar posebno prijetno, dobivamo od njih vsako leto veliko število jajc.

§. 374. Nar bolji kokoši so na kmetiji zrejene, ki imajo debelo glavo, po konci stojec in rudeč greben, široke persi, rumenkaste in kratke noge. Med temi gre prednost kokošam černiga ali rudečkastiga perja, kér take več jajc znesó.

§. 375. Ena kokljja ali kloča izvali 12 do 15 jajc. Jajca pa mora taka kokoš znesti, ktero je petelin oplodil. Kokljja sedi na jajcih 21 dni.

§. 376. En sam petelin oplodi veliko število kokoši. Kokoši znesajo jajca nar raji v kakšnim skritim kraju; zavolj tega jim gre posebno pa zavolj valitve v dvorišu kurnik napraviti.

§. 377. Vsa kokošja reja obstoji v obilnim zernji, ki ga vsaki dan dajati moraš. Če ti ena kokoš le 150 jajc na leto znesé, ti obilno poplača jecmen, ki ji ga dajaš. Pa dobro rejena kokoš nosi

jajca celo leto, samo takrat ne, kadar se misa ali kadar na jajcih sedi.

§. 378. Kurnik naj ima tri oddelke, v ktere se skozi sredniga pride. Vsi pa morajo obokani ali velbani, od zunaj in znotrej overženi biti, in sleherni mora majhne z oboknicami previdene oknica imeti. V tako sozidanim kurniku gre še verh tega za jerbascke in štirvoglate prekleskerbeti, v pervih bodo kokoši jajca nesle, na drugih po noči sedeče. Zlo veliko bo za kokošjo rejo zdalo, jerbase večkrat očediti in oprati, in kurjencov ocistiti; zavolj tega gre tudi kurnik nar menj enkrat na teden pomesti, okna pa vsako jutro odpreti.

§. 379. Jajca se dajo zdrave ohraniti, ako jih mokrote in zmerzljine obvarješ, in ne preveč na zračnim deržiš. Vloži jih tedaj v pletene jrbase tako, de med vsako lego jajc prav suhih plev natrosiš, in hrani jih na temnim, ne mokrotnim kraju.

§. 380. Purmani se težko zredijo, ko so pa nekoliko odrastli, ne potrebujejo več tako velike skerbi. Najdejo svoj živež na polji, kamor jih kakšin fantič na pašo goni. Vunder je dobro, jih po noči v kurnik zapreti, in puro med valitvjo od drugih odločiti. Kakor hitro se pureta izvalijo, jim moraš eno zerno pepra dati, in jih pervi mesec s kruham in vinam rediti, potem pa jim jed iz moke in kopriv napraviti. Nar hujši bolezen, ki jih večkrat vmori, se v cevkah iz repa rastejočih peres prikaže; ta bolezen pa se da ozdraviti, če jim kervi polno perje poskubiš.

§. 381. Pure valijo dvakrat na leto, to je mesca Svečana in veliciga Serpana pri vsaki valitvi izležejo po 15 do 20 jajc.

§. 382. Gosi in race ne tirjajo veliko strežbe, kér se od rastljinja redijo. Kar jim je neogibljivo potrebno, je voda, v kteri živijo, in potrebno hrano najdejo.

§. 383. Gosi in race valijo Rožniga cveta in sedijo 30 dni. Gosém se dvajst, racam pa petnajst jajc podloži.

§. 384. Za oplodenje gosi in rac je zadosti en gosák za štiri goske, in en racman za štiri race.

§. 385. Dobiček, ki ga gosi prinesó, obstoji razun mesá tudi v pisatnih peresih in v perju, ki se jim v pomladni in v jeseni poreže.

§. 386. Golobje so dvojne sorte: domači in poljski. Ti išejo potrebni živež na njivah, uni pa ostanejo vedno v pohištvu in golobnjáku, kjer eni ko drugi mlade izležejo, po dva golobčika na enkrat. Poljski golobje valijo po sedemkrat na leto, domači pa po desetkrat.

§. 387. Domači golobje so bolji od poljskih, že zavolj tega, kér polja ne poškodvajo. Naj bolji jed za golobe so nektere sorte sočivja, ajda in turšica.

§. 388. Golobnjak gre v nar višjim kraji po-
hištva napraviti, in mora obokan, lepo overžen, in
gladek biti, tudi ga je treba vedno čistiti in čediti,
kér golobje veliko snago ljubijo.

§. 389. Pišeta in kopuni se odebelijo, ako se 12 do 15 dni v kurnjeku zaperti in s černim suknam pokriti derzé, ter z mlekam, ktero se z laškim pšenam (rajžem) in sladkorjem zmeše, obilno pitajo. Kdor laškiga pšena nima, zna tudi turšično moko rabiti, pa mesó, desiravno mehko in prijetniga slaja, ne bode nikoli tako belo.

§. 390. Je znana še ena druga viža, pišeta izvaliti, brez de bi se jajca kokošam podložile. To se spelje, sod brez dna v kup sroviga konjskiga gnoja zakopaje, potem ko se je od znotraj dobro z gipsam zamazal. V tak sod se denejo jerbasi z jajcami; verh soda pride pokrov, v kterm se oduške zvertajo, ki se s skorjenimi zatikami previdijo, ter lahko odprejo; ako tam jajca 20 dni deržiš, boš toliko pišet vdobil. Pa opomniti je treba, de gorkota mora vedno enaka biti, to je 32 stopinc Romirjeviga gorkoméra.

XXXIII. Poglavlje.

Od čbel.

§. 391. Čbele živijo v družbi; vsaka skupšina je iz treh različnih plemen ali sort sostavljena. Sledherne teh treh sort ima svoje posebne opravila. Tako imenovane kraljice ali matice so vodnje svojiga panja. Troti pa ali čbele možkiga spola so varhi in čuvaji hiše, kteri se panj pravi. Zadnjič se znajdejo v vsakim panju tudi delavne čbele, ki med izcvetja serkajo in satovje delajo.

§. 392. Panjovi morajo v sadunosniku ali v vertu biti, de čbele, brez de bi jim bilo treba deleč letati, živež iz cvetja serkati zamorejo. Temu kraju se pravi čbelnjak ali ulnjak, in mora v zavetju stati, v Istrii in Dalmaciji naj bo proti zahodu obernjen, v Goriškim krogom pa je za-nj nar boljši lega med izhodam in jugam, kér čbele ložej mraz kot vročino prestanejo. Nad čbelnjakom gre zavolj tega, kér slama gorkorto odbiva, slammato streho narediti, de dež panjev ne spira. Ta streha mora na vse strani zunaj poldanske odperta biti.

§. 393. Čbele se pomnožijo po rojenji. Vsak panj da na leto dva ali tri roje. Po storjenih skušnjah je dobro, tretji roj zabraniti, kar boš dosegel, če čbelam po drugim roju vse jajčica iz satovja odvzameš.

§. 394. Čas perviga rojenja je spomladi. Takkot je treba vsako jutro čbelnjak in vse panjove pregledati, in, ako se v njih močno šumenje in čeznavadno gibanje in petje opazi, je to gotovo znamnje bližnega odhoda. Roj, panj zapustivši, se po navadi na vejo bližniga drevesa vsede, zatorej je dobro, čbelnjak okoli in okoli z drevjem niske raše obdati; vunder se v časih prigodi, de se vzdignejo in odleteti hočejo. Če se to primeri, je treba, kér se čbele groma in dežja bojé, s puško vstreliti, in jih z briz-

galo poškropiti, kakor de bi dež na-nje padal. Pri ti priči se bo vstavši roj na kako vejo vsedel. Ko se je popolnama vmiril, ga gre z dišečimi zelišami v nov panj ogrebat.

§. 395. Nar boljši panji so leseni. Za to rabo je vsak les dober, de le ni neprijetniga duha, in prestar, in de ni v njim zavolj plesnine in červoje-dine, ki v panjih nar hujši razsajate, že kaki drugi roj pomerl. Čbelarji, ki panje od znotraj pogladé, storijo dobro delo.

§. 396. Živež dobijo čbele iz cvetja. Sterd se obrača s slajem in duham po lastnosti cvetja, iz kateriga ga serkajo. Nar bolji rastljine so žlahtno dišeče in med temi posebno materna in babja dušica. Po zimi pa od sred Svečana dalej jih je treba več-krat s potrebnim živežem preskerbeti. Vsaka prav sladka reč tékne čbelam. Suhe smokve in grozdje torej v medici kuhané in v sirup spremenjene so čbelam posebno tečna in prijetna jed.

§. 397. Za živež gre šeli od sred Svečana skerbeti, kér čbele od sred Grudna oterpnejo, v kte-rim stanu se do sred Svečana znajdejo. Zato sim že gori omenil, de ne sme čbelnjak nikoli proti soncu obernjen biti, de čbele delj časa mraz občutijo in oterpnjene ostanejo.

§. 398. Pridelik, kateriga čbele dajo, je med in vosik. Pravi čas čbelam med odvzeti, je začetik poletja ali tudi jeseni.

§. 399. Čbelam se takole med odvzame. Panj, od kateriga satovje odrezati hočeš, postavi deset korakov deleč od čbelnjaka na k temu pripravljeno diljo, v čbelnjak pa deni namesti tega en drugi pra-zen panj, ko pribrežiše med delam odletajočih čbel. Panje moraš v čbelnjaku oberniti, in spodnjo diljo in končnico vun vzeti. Od zadi se cunje na živi žer-javci žgejo, katerih dim se po mehu v piskrice vpelje. To čutivsi čbele, bodo vse v sprednji del bežale, in zdaj odreži z ojstrim nožem toliko satovja, kolikor se ti prav zdi. Potem pride panj zopet na svoje staro mesto, in čbele, ki so v prazen panj pobegnile, bo zopet dim v poprejšno prebivališe spravil.

§. 400. Pri tem opravilu mora čbelar, kér je v nevarnosti vpičen biti, obraz in roke zakriti. Satovje se dene na iz terstja ali bičja narejeno pletenico de se čisti med ocedi. Dva dni potem se prešaje satovje ostali med izleče.

§. 401. Število satov, ki jih vzeti hočeš, je od veči ali manjši dobrote panja odvisno. Naj težkejšim in bogatejšim panjem gre polovico odvzeti, drugim pa menj obilno previdenim, tretjino ali četertino, lahkim in v bogim pa clo nič.

§. 402. Čbelar mora še na sledeče reči pazljivo gledati:

- 1) De se panjovi od zdolej pregledujejo, viditi, ali se jih je červo jedina ali plesnina prijela, in ako bi se to primerilo, jih hitro z nožem osnažiti.
 - 2) De se po zimi zlasti ob času spanja žerélo zamáši, de miši in druge živali va-nje ne pridejo.
-

Poglavlje XXXIV.

Od sviloprejk.

§. 403. Sviloprejke ali židne gosence se redijo v hiši. Izba, ki se za sviloprejke odloči, mora zračna biti, ter od šuma odbaljena v zavetji in proti soncu ležati.

§. 404. De se v majhnim prostoru veliko sviloprejk zredi, jim je treba po podobi berd, pletenice, lese, ali mreže napraviti, ktere se na majhnih latah stoječe po volji zvišati ali znižati dajo.

§. 405. Pletenice iz terstja ali verbja narejene, lese, ali mreže so na stranéh privihane in z robami previdene, de červički dol pasti ne morejo.

§. 406. Sviloprejke se izležejo o spomladici, to de červno seme ali zalego, gre šeli takrat iz hladne shrambe vzeti, kadar so že murve perje pognale.

§. 407. De se červički izležejo, je treba v peči zakuriti, kér se pa vsi na enkrat ne izvalijo, jih je dobro po dnevih razdeliti, de se potem vé, kteri so boljši červički, kér večkrat storjene skušnje učé, de so nar bolji sviloprejki, ktere so se drugi in tretji dan izlegle. Jih posebej djati je že zavolj tega svetvati, de se ob času spanja ne zmešajo. Izleženi červički pridejo v jerbasčke, kjer se do drugiga spanja deržijo, potem pa se morajo na pletnice ali lese preložiti.

§. 408. Sviloprejke se štirikrat spreminjajo. Med vsako spremembo je po navadi šest dni; jedó pa noč in dan, tako de se jim mora v 24 urah šestnajst obedorov dati. Ob času spanja ne potrebujejo perja. Ako sprememba delj ko en dan terpi, ti to nič dobriga ne pomeni.

§. 409. Gorkota za rejo sviloprejk potrebna mora med 18. in 20. stopnjo Romerjeviga gorkoméra biti. Ta gorkota se naredi, če se v peči zakuri in ko se to zgodi, se ima okno odpreti, de zdrav zrak v izbo pride.

§. 410. Poglavitne vodila, kterih se je pri reji sviloprejk terdno deržati, so naslednje:

- 1) Ne dotakni se jih nikdar z rokami, temuč preloži jih z mrežo vred.
- 2) Derži jih, kolikor je mogoče, zmiraj snažno, in preloži jih večkrat.
- 3) Majhne červičke pasi z mladim in mehkim perjem, in pred ko jim ga daš, naj nekaj časa v izbi leži, kér jim presirovo perje škodva.
- 4) Ne pokladaj jim mokriga perja; če pa deževno vreme nastopi, de suhiga nabrati ne moreš, daj ga popred na rjuhah posušiti.
- 5) Glej, de ni perje sparjeno.
- 6) Ne nabiraj perje, dokler rosa na njim stoji, in ne dajaj ga nikoli z rokami, ki po čebuli, česniki ali drugih enakih rečeh dišijo.
- 7) Daj jim toliko, kar morejo od obeda do obeda snesti; obračaj se tedaj vedno po njih lakoti, ktera po vsaki spremembi veči prihaja.

8) Pazi marljivo na čas , ko červi dozorijo , in se majo v žido zapresti , de jim struškov ali suhiga dračja ali pa slame nastaviš.

§. 411. Ta čas ti naznamva život sviloprejk, ki je čist ko zrela vinska jagoda, de se skorej skozi njega vidi. To poznaš tudi na tem, kér červi vratove na kviško vzdigujejo , in po robi lese lezejo , kakor de bi kaj iskali.

§. 412. Sviloprejka nareja štiri dni mešiček, galeto, ali kokon, metulj pa šeli v treh tednih postane.

§. 413. Jajčica se vdobijo , če se pusti, de metulji iz kokonov izlezejo. Izleženi se hitro parijo. Zavolj oplodenja jih je treba kacih šest ur vklip pustiti potem pa se mora on od nje ločiti. Ona začne seme leči na papir ali na platno, in izleže okoli **400—500** jajčic, ktere gre pobrati in za prihodno leto v suhim in hladnim kraji shraniti.

Z L A T A V A S.

Podučna in kratkočasna povest.

Poslovenil

Fr. Malavašič.

1.

*Kako Ožbalt iz vojske domu pride in kaj
ljudjé govorijo.*

Vneděljo po poldne je bilo, in v **Zlati Vasi** so mlajši fantini in dekléta pod staro lipo sedéli in péli, ali pa se smejali, kadar jo je kdó iz pivnice prilomil, ki je pregloboko v kozarček polukal. Nekteri kmetje s svojimi ženami so pa v gostivnici sedéli in pri bokalu prav židane volje bili, kakor, je že navada, kadar sta vino in ol po céni.

Kar jo primaha nék neznan človek v vas. Terdne in velike postave je bil in kakih tridesét lét je mogel imeti; obléčen je bil v sivi suknji, na strani je imel veliko sabljo, na herbtu pa žakelj za oves. Grozno sterno je gledal, in na čelu je imel veliko prasko, pod nósam so se mu pa dolge bérkè vihale, de so vsi otroci pred njim bežali.

Dve stari ženici ste ga berž spoznale, ko ju je nagovóril, in rekle ste: „Lejtesi no! to je učiteljev (šolmaštrov) Ožbè, kteriga so pred sedemnajstimi léti na vojsko vzeli. Dete vunder! kako sé je potegnil in kakošin korenjak de je!“ In ko ženici tak hrup zázenete, priteče vse — mlado in staro — iz pivnice in izpod lipe, in kmalo je bila cela vas okoli njega.

Ožbè všim svojim nekdanjim znancam in prijatljam prijazno roko podá, jih lépo pozdravi in jim poslednjič oznani, de bo odslej med njimi domá ostál, ker je dokončal svojo vojaško službo. Vsakter ga je hotel berž v gostivnico peljati; eden ga je na déšno vlékel, drugi na lévo: „Pili ga bomo danas

poliček na tvoje zdravje, Ožbè! ti nam boš pa kaj od vojske povédal.“ Ožbè pa se jím lépo zahvali rekóč: „Ves truden sim dolziga popotovanja in šel bom se spočít. Povejte mi, kdó stanuje v hiši mojiga rajnciga očéta, in kdo obdeljuje njegove njive?“

To slišati stopi mlinar izměd mnóžice in reče: „Tkvca Štěfana sim v hišo vzél in pohištvo in polje mū v najém (štant) dal. Zdej pa se mora berž vmakniti, ker si ti prišel. Gospóška me je oskerbnika tvojiga posestva postavila. Boš pa pri meni prebival toliko časa, de se tkavec preséli, in med tém ti bom rajtingo svojiga oskerbništva naredil.“

Mlinar pelje Ožbalta na svoj dom in mu napravi dobro večérjo in mehko posteljo. Ožbè je imel veliko popraševati po eni in po drugi réci, kako se je kaj v vasi godilo, in mlinar in mlinarica sta iméla dovolj odgovarjati. Ožbè je med tém védno čez mizo pogledoval, kjér je zala Lízika, mlinarjeva hčérka, sedéla, ki ga je vsa zamaknjena poslušala. Ožbè je bil zarés berhek korenják, ko bi le tacih strašnih bérk ne bil imel; in njegovo govorjenje je bilo tako omikano in prijetno, kakor de bi bil kak gospod iz mésta. Lízika se je zatò bala ž njim govoriti, in če jo je pogledal, ni vedila očí kam djati. Pa vunder mu je natihama nekaj od bérk rekla. —

Ko Ožbè drugo jutro k zajtriku pride, že več ni imel bérk pod nósam. Rad bi bil vse svoje žive dni v mlinu prebival; zakaj mlinar in njegova žena sta mu bila prijazna, in Líziki se je dobrovoljnost na očeh brala. Pa preden teden mine, se je Ožbè že lahko v očetovo hišico preselil in svoje gospodarstvo prevzél. Pét oralov senožet in lep vert je imel, pét oralov pa poljá. Verh tega si je še kravico kupil za denarje, ktere mu je mlinar prihranil.

Ker mu je staro hišico popraviti tréba bilo, mu je soséska dobrovoljno lesá in kamnja dala. Ožbè začne berž popravlјati; sam je zidaril, delal, belil, ométal od jutra do večera, de bi bilo vse čedno in lépo in brez velicih potroškov.

V jeséni je bila njegova hiša že nar čedniši in nar lépsi céle vasí, v srédi verta ob potoku. Tudi

vertec je bil tako lép, de ga ni bilo lepšiga v celi sošeski; na steze med gredami je péska nasúl, ker se na potih, kodar ljudjé hódijo, tako nič prida trave ne prikosí, v deževji pa mokra trava le čevlje kvari. Dobro se mu je zdélo, če je mlinarjeva Lizika včasi čez zeleni plót na vert pogledala; tudi cvetlic mu je večkrat dala, in obljudila mu jih je spomladi še več dati.

Zlatovasčani dolgo niso védili, kaj bi od Ožbalta mislili. Tako ubožen je prišel iz vojske, kakor je v vojsko šel; to so dobro védili. Skrinjo je dobil iz mesta polno obléke in perila: še bukve so bile v nji. In to je bilo njegovo celo premoženje; zakaj de denarji skrinje niso težili, je vsak védil.

„Pustite ga!“ — so rěkli nekteri — „Ubôg capín je in bedák tudi verh téga, kteriga še vojaški stan ni spameoval. Še v nedeljo ne gré v pivnico, de bi poliček vina spil, še ménj pa ga je h godcam spraviti. Zraven tega pa déla kot živina od jutra do terde noči. Le sreča je, de je po očetu nekaj dobil; sicer bi še nam na glavo prišel.“

„Pustite ga!“ — so drugi rěkli — „v vojski že ni nič posebniga opravil, ker nam ne vé nič povédati. In kdo vé, kjé de je to prasko na čelu dobil. Mende je prav vesel, de je vojski pête odnésel.“

„Pustite ga!“ — so besedovali še drugi. — „Le zato ne privóši nikomur kake lepe beséde, ker misli, de ga mora vse častiti, kér je vojaško súknjo nosil. Mu jo bodemo že pokazali ošabnežu, ki nej bo vesél, de ga ne spodimo.“

„Pustite ga!“ — so še drugi godernjali — „Tacimu človeku ni nič zaupati. Bukve ima, ki jih nihče ne umè brati; morebiti še gospod fajmošter ne. Polne neznanih čačk so, de je že grôza, va-nje pogledati. Kaj veljá, de je s hudičem v zavezi in de morebiti clo coprati zná.“ „Bog nas obvari!“ — so čenčali še drugi — „upati mu nikakor ni; zato neki nobeniga človeka ne pustí v zadnjo kamrico, še mlinarjevih ne, ki imajo vunder z njim veliko opraviti. Naš čuvaj je že večkrat priovedoval, de vidi sleherno noč v ti skrivni kamrici luč goreti, ki se skoz špranje pri-

oknu sveti; sicer jo pa ima vedno tako terdno zaklenjeno, de okin še pri belim dnevu ne odprè.“

Tako so Ožbaltovi sosedje govorili in ga niso nič kaj obrajtali.

2.

Kaj Ožbalt po vasi vidi.

Akoravno sosedje niso Ožbalta dosti obrajtali, je bil vunder prav postrežin in z vsimi prijazen. Sperviga je vsaciga obiskal in popraševal po družini, po živini, kakó polje obdeljujejo in po mnozih drugih rečéh.

Nekadaj je bila **Zlata Vas** berhka vas; silno veliciga bogastva sicer nikoli ni bilo tukaj, pa premoženje je bilo pri vseh hišah. Zdej pa je bilo, razun nekterih kmetov in kerčmarjev, in razun mlinarja, vse revno. Revsina je že pri oknih vùn gledala, in na ognjišu so nezabeljen močnik kuhalni. Zmed stó gospodárjev jih je gotovo dvajset svoje otroke beračit pošiljalo; šestdeset jih je komaj v dolgovih naprej rilo in le malo je bilo tacih, ki so še zamogli davke opravljati in pošteno shajati.

Hiše so že zunej kazale, kakošne de so znotrej; beraštvo se je vidilo na sterganih strehah, na podertim zidovji, na vmazanih stenah in vratah, na pobitih in s papirjem prepetih oknih. V hišah je bilo zgol blato in smrad; mize in klopi vmazane; tla vse strohnjene, černe kot zemlja ód ostaraniga blata. V kuhnjah je bilo le malo orodja in še to je vse vmazano in poterto bilo. V vertih pri hišah je vse križem ležalo; gredice so bile prazne, le nekoliko sočivja je semtertje raslo. Veseli so bili, če so ljudje in svinje dovolj krompirja iméli. Pred hišami je vprek ležalo poljsko orodje, gnoj, les in kar se scer pod streho spraviti ni dalo. Možki in ženske so nosili stergane ali gerdo zašite vmazane oblačila; glavo so si le malókterikat česali, obraz in roké komaj vsak

tretji dan umili. Majhni otročiči so cele dni v nesnažnih plenicah v zibelkah ležali; ko so nekoliko odrasli, so si na pol nagi pred hišami v blatu igrali.

Ni bilo tedej čudo, če so ljudje v taki beraški nesnagi bolehalni. Kadar je kdo zbolel, so šli raji h kaki stari babi, h konjedercu, k rabeljnu (frajmanu) ali h kakimu drugemu mazaču, svojo vodo skazovat, namesti de bi bili pomoči iskali pri kakšnim pametnim, učenim zdravniku. Ce je gospodár zbolel ali pa gospodinja, je šlo pri hiši vse rakovo pot. Eno živinče za drugim, ali en kos polja za drugim se je moglo prodati, kadar je sila pritisnila, ali pa so mogli denarjev za velike obresti ali čimže od vohernikov na posodo jemati. To je terpelo toliko časa, de je bilo v marsikteri hiši več dolga kakor premoženja, in de je poslednjič kmetija na kant šla, gospodár pa s svojo družino na beraško palico.

Ce je Ozbalt tu ali tam hotel dober svet dati, ali če je enimu ali drugemu svojih sosedov zapravljivost in nerodnost očital, je dobil kisle obraze v hvalo. Eni so djali: „Pri ubogih ljudeh ne more vse lepo in olikano biti; se mora poterpeti, kakor pride!“ Drugi pa so rēkli: „Kaj je to tebi mar? Pometaj sam pred svojo hišo!“

Pri nekterih premožnih kmetih pa se je še premoženje vidilo v vseh rečeh. Vunder pa je bilo tudi pri teh nesnažniga in zanikerniga dovolj. Premožniši kmetje so namreč povsod okoli sebe pri sosedih le beraško nemarnost vidili, zato so se tudi oni te nemarnosti navadili in so ravnali kot uni. V delavnikih so bili vmazani in stergani; samo v nedeljo so se ošabno bahali. Zato tudi pri njih ni bilo ničesar druga slišati, kakor de so čez hude čase godernjali, gospoško in druge ljudi opravljeni.

V Zlati Vasi je bil tada sploh eden zoper druga in vedno so se prepirali; sosed je bil s sosedom kot pès in mačka. Ubogi so bili nevošljivi bogatimi; bogatini pa so stiskali in derli uboge, kar koli so mogli. Če je bogatin svojemu sosedu denarjev posodil, je terjal brez vesti po dvanajst, dvajset in še več od stó. Ubogi pa so se nasproti tudi maše-

vali, kakor je nepoštenih ljudí večidel navada; so bogatinam skrivaj sadno drevje in ograje poškodovali in kradli kar so mogli: sadje, derva, golobe, kuretno i. t. d. Besedi in prisegi nihče več upati ni smel; mož beseda je bila pri njih prazna reč. Med zakonskimi ljudmi je bilo več jeze in prepíra kakor edinosti in prijaznosti. Otroci to vsak dan vidijo in se nič boljšiga ne uče.

Akoravno je sosékska dan na dan bolj božala, in akoravno je sleherni imel kaj čez gospósko in hude čase tožiti in se je povsod siromaštvo kazalo, je bila vas vunder polna bahačev. Težko delo je malo ktemu dišalo. Premožniši so sami pri sebi djali, če so pozneje na polje prišli in se že pred sončnim zahódam domú vernili: „Hvala Bogú, de se nam ni treba preveč truditi!“ Ubogi pa in delavci so rekli, če so pri delu roké križem deržali in okrog zijali: „Mi tudi nismo živina! Po delu mora počitek biti!“

Ko je pa nedelja prišla, je večidel vsak saj toliko krajcarjev skupej spravil, de je mogel v gostivnico iti. Tu se je pogosto slišalo: „Gostinčar! še en poliček in pa kvarte! — Zasluzek celiga tédna je po goltancu splaval, velikokrat še več. Eden je zgubil v igri denár; drugi je zapil ali zaplesal dobiček. Tudi med tédnam ni ostala pivnica prazna. Ljudém suho gerlo ne dene dobro. Domá pa niso imeli otroci in žene kaj jesti. Kadar so pa bili denarji v hiši, je moral kofé na mizi biti in pa cvertje. Izgovarjali so se: „Moj Bog, sej nas malokdaj kaj dobriga doleti. Vsak človek mora vunder kak dober dan imeti. Sicer bi bilo življenje vedna tlaka!“

Malih praznikov je tudi veliko, in ti se morajo po njih mislih tudi praznovati. V bližnjim mestu je somenj; obiskati ga morajo in viditi, kakó se kaj ljudjé po mestnih gostivnicah sučejo, in slišati kaj je kaj noviga na svetu. Tudi tožbá se jim ne manjka; treba jim je tedej okoli pravdnikov hoditi. S tem se pa veliko zamudi in denarjev izdá, pa malo dobička vjame. Takó je šlo premoženje s curkam doli, poniti pa gori. In zavoljo tega je vsak slabe čase, gospósko in svoje sosedde preklinjal.

3.

Kaj pametni mlinar pripoveduje.

Toliko hudobij in grehov v vasi viditi, Ožbalta od jeze serce bolí. V malin gré, kakor sicer, kadar je nejevoljen bil. In kadar se mu ljubeznjiva Lizika nasmehlja, ga nevolja mine, kakor zgine meglia izverh gôre, kader sonce zasije.

Ožbè reče mlinarju: „Dête, kakó so ljudjé vsi brez vére v Boga, in hiše polne revšine! Tako nekadaj ni bilo! Na polji je bilo vse pridno, v vasi vse snažno, v hišah je bila sloga in edinost in v hramih bogastvo. Takrat so mestnjani kmete spoštovali, in dostikrat so jih gospode Zlatovasčane imenovali. Zdaj je vse narobe, in ubožtvo sedí štric hudobnosti skorej pod vsako streho. Strašno veliko nesreče je vojska prinesla!“

Mlinar mu odgovorí, rekoč: „Naša vas je zares veliko v vojski terpéla, kakor druge vasí in mesta. Ptujci so se med' nas vlegli in naše hrame spraznili; bojevavcam smo morali služiti in dajati, kar koli so poželéli; zasluzki so bili slabí; zakaj kupčija je počivala; obertnost je bila podertnost; verh tega smo pa imeli še tudi poredama slabe létine, de je seno na travniku, žito na njivah, sadje na drevji in grozdje na tertah pognjilo. Pa vunder naša nesreča ne izvira samo od vojske in dragíne. Zakaj tudi druge mesta in vasí so terpéle, kakor mi, pa si vunder zopet začenjajo lepo pomagati. Pri nas pa vsak dan hujši prihaja. Druge mesta so nadlög in revšine konec jemale, kakor mi, pa vunder se z Božjo pomočjo zopet na noge spravljam. Nam pa ni več pomagati!“

„Bog nas tega obvari!“ — reče Ožbalt — „Od kod to pride?“ Mlinar mu odgovorí: „Tó pride od todi: Uni si prizadevajo, de ne vtonejo v vodi, in plavajo; mi pa se prepustimo valovam, kamorkoli nas sreča ali nesreča žene. Res je, de so se časi zlo spreménili; kaj pa nas taka spremembra časov

učí? Kaj neki druziga, kakor de se tudi mi moramo spreberniti. Ce bomo le v eno mero čez slabe čase godernjali, zraven tega pa roke križem deržali, smo kruljevim enaki, kteri se ne morejo iz mesta ganiti, če jim kdo palico vzame, na ktero so bili navajeni opirati se. Poglej okoli sebe v vasi; ali vidiš pri deseterih naših sosedov pravo ter dno voljo, svoj stan poboljšati? Ali vidiš le v eni reči napredik? Ali ni izreja otrók naših sosedov piškov oreh, iz kateriga ne bo nikadar čversto drevo izraslo? Kaj nam more sama gospóška pomagati, če si sami nečemo pomagati? Fajmošter naj nam še takó lepe poduke dajejo, kaj vse to pomaga? Iz navade hodimo v cerkev; ko pa iz cerkve pridemo, smo taki, kokoršni smo bili. Dokler se človek sam sebe ne čuti, dokler ne spozná, de omikanje samiga sebe mora iz požlahnjeniga serca priti, je vse drugo zastonj; prava ljubezin do bližnjiga je perva potreba naši vasi. Dokler se bomo kmetje sami živini enačili, ki vse opravi, če orje, seno vozi, proso mane i. t. d. se ne bomo v sadanjih časih nikadar na boljši stan povzdignili. Ce je mestnikam vsako léto večiga omikanja potreba, od kod hočejo ravno kmetje pravico imeti, de bi jim ne bilo treba, se kaj več učiti? Jez sim le prost kmet; to pa že vunder davno vém, de brez dobrih šol tudi nikdar ne bo praviga omikanja kmetiških ljudí.“

„Kaj? ali tudi šola v naši vasi nič ne velja,“ ga vpraša Ožbè.

Mlinar mu odgovorí: „Kar so tvoj oče umerli, ki so bili bogabojče in umen mož, se s šolo slabo godí. Otroci se le za silo branja, pisanja in rajtanja, tudi kake molitvice navadijo. Učitelj pa nima nič prave ljubezni do njih. Domá pri svojih starših pa otroci nič lepiga ne vidijo, marveč se naučijo laganja in goljufnosti, rotenja in kletve, nečistosti in hlinjenja, prepíra in pretepa, beračevanja in tativine, igrače in pijančevanja, postopanja in zabavljanja.“

Ožbè te rečí slišati, pomaje z glavo ter se verne ves žalosten domú.

4.

*Kakò si Ozbè prizadeva, pa vunder nič
ne opravi.*

Eno nedeljo popoldne po pridigi se je vsa sosekska zbrala; zakaj prédla jim je, od kod denarjev dobiti, ker je bil deželi poseben davek naložen in verh tega tudi soseksi dolg plačati napovedan, zató ker niso po rédu obresti odrajtovali. Po stari navadi so imeli zbor pod lipo. Zupani so bili v sredi zbrane množice, in zunaj kroga okoli nje so stale žene, hčere in otroci, slišati, kaj se godí.

Tudi Ozbè je prišel, in sklenil je svojim sosedam njih žalostni stan pred oči postaviti. Ko so župani govoriti nehalo, je stopil Ozbè na kamen, ki je na sredi poti ležal. Odtod ga je vsak slišal in vidil, ko je začel govoriti:

„Ljubi prijatli! Mladeneč sim pred nékimi léti od vas slovó vzsel, ko sim v vojsko šel, mož pa priđem k vam nazaj. Skorej nisim naše vasi spoznal; milo se mi je storilo in grozna žalost me je obšla, ko sim vidil, de je vse drugače. Včasi so našo vas po pravici **Zlato Vas** imenovali, ker je bila zlata dolina, v kteri je božji blagoslov prebival, obilniji kot v drugih krajih. Naši predniki so bili večidel premožni kmétje, malo je bilo ubozih, beračev celo nič. Takrat so nas zavoljo naše premožnosti po celi deželi **gospode Zlatovascane** iménovali. Zakaj sterganih oblek nismo nosili, kakor berači; tudi nismo v hišah revšine terpéli, temuč marsikter krajcarček smo imeli že prihranjen. Takrat sosekska ni imela dolgov plačevati, temuč je od drugod obresti za posojene denarje potegovala. Takrat je bilo polje dobro pognojeno in obdelano; zakaj vsak je imel svojo kravo in svojiga konja v hlevu, nar menj po dvoje prešičev, in pa še koz in ovác. Takrat je bila naša vas podobna lepimu tergu. Hiše so stale čedne in bérhkke znotrej kakor zunaj, de se ni bilo nobenemu gospodu sramovati, v njih stanovati. Hišno in

kuhinsko orodje je označevalo, de je vsiga dovolj, in okna so se svetile, kakor zerkala. Malokdo je bil zadolžen, in kdor je bil, ni imel težav, dolgove poplačati. Takrat je dobil Zlatovasčan, če je bilo treba, brez pečata in poroka iz mesta na samo besedo sto ali pa še več goldinarjev na posodo. Takrat je bil za Zlato Vas zares zlati čas.“

Ko je Ožbè tako govoril, so ga vsi mirno poslušali, in nekteri so rěkli: „Ožbè ima prav!“

On pa je dalje govoril ter rekel: „Zdaj pa je vse drugači. Naša vas bi se ne imela več imenovati Zlata Vas, ampak Blatna Vas, Ternjeva Vas. Iz naših njiv je zginil blagoslov Božji; nekteri izmed nas imajo preveč svetá, drugi nič; kar jih je še, ga ne véjo s pridam obdelovati. Beračevanja se malokdo več sramuje, kér misli, de je to njegov poklic in njegov stan. Gospodarji so večidel zadolženi in eden za drugim se ima dneva bati, de pride na boben. Ni dneva, de bi ne prišel kdo tirjat v vas. S sosednimi vasmí se prepēramo in pravdamo; med seboj pa imamo sovražtvo in kreg. Staro ošabnost imamo še, stariga premoženja pa ne več; na cestah blato, v hišah nesnažnost in smrad, nar veči nesnago pa v sercih. Zakaj žalostniga serca jo moram povedati, de Zlatovasčani so bolj pijančevanja vajeni kakor dela, bolj na posodo jemanja kakor plačevanja, bolj goljufije in tatvine kakor dajanja, bolj zvijače kakor resnice. Če tó dalje takó gre, moramo vsi revšine in sramote konec vzeti. Že nimamo ne v mestu ne na deželi zaupanja več; in če hoče kdo kteriga potepina imenovati, mu pravi: „Zlatovasčan!“

Pri teh Ožbaltovih besedah so jeli Zlatovasčani zlo mermrati in zabavljeni, in Ožbeta pisano gledati; takó de je mlinarjevo Liziko velik strah obšel. Na klopi pred hišo je stala in ni od Ožbéta oči obernila, dokler je govoril.

Ožbeta pa mermranje in godernjanje ni celo nič oplašilo, temuč dalje je govoril:

„Ljubi prijatli! Ako je še kaplica poštene in pobožne kerví v naših žilah, sezimo si v roko in recimo: „Tó mora vse drugače biti!“ Od kodi je prišla

naša poguba? Od kodi neki kakor iz pivnic! Tam so se vaše kmetije v vinskih sodih utopile, in so se vaše krave s kvartami pobíle. Tam ste se varčnosti odvadili in delavnost pozabili. Ubožtvo dela tatove, in lenôba je hudičeva postelja. Denarji vaših očetov so pošli, in njih prazniške suknje imajo stergane rokave. Kadar imate kako petico v žepu, vas pijančevati mika, žené in otroci pa stradajo domá. Kaj bo iz tega? — Vprašam župane! Kje je sosegno premoženje, in kako ste gospodarili s premoženjem, ki so ga naši spredniki zapustili? zakaj ne naredite pravične rajtinge, in zakaj ne svetujete, kako pomagati? zakaj ne zaperate pivnic? zakaj ne delate vodotokov, po katerih bi se voda iz naših zemljíš odtekala in se njih rodovitnost množila? zakaj ne napravljate cest po vaséh, po katerih si človek lahko glavo ubije in živina nogé polomi? zakaj pomagate ljudém denarjev si izposodovati, zakaj jím pa ne branite, se beraške palice obvarovati?“

Ko Ožbeta tako govoriti slišijo, zavpijejo nekteri izmed županov: „Molči, ti pritepéneč, molči! če ne, te veržemo v ječo ob vodi in kruhu, osem in štirideset ur!“ In vsa množica je vpila: „Molči, molči!“ Ožbè pa rěče: „Moč vam je dana, me v ječo pahniti; jez pa imam moč, vas pred deželno poglavarshtvo poklicati. Ako tam vaše gospodarstvo razodenem, vam bo gorkeje pri sercu, kakor meni pri vodi in kruhu. Vi pa, prijatli, me prepričajte: ali krivico govorim? ali vas opravljam? Prašajte svojo vest: ali ste obogatéli ali ste obožali? Prašajte svojo vest, ali je vaše sosegno premoženje pomnoženo ali razdiano? ali zvestoba in vera med vami še kaj veljá? ali božji strah in ljubezin do bližnjiga med vami še kraljuje, ali pa terdoserčna samopašnost, vohernija, zanikernost, zvijačnost, tihotapnost, krive prisege in potuhnjenost? In če vaša vest nima jezika, poglejte svoje poderte hiše in hleva, svoje puste polja in verte, svoje prazne mošnje in skrinje, svoje stergane oblačila in srajce: té mi pričujejo zoper vas. Poglejte svoje zapušene otroke; oní so moje priče zoper vas. Za svoje krave, svinje, in kozé imate več skerbi,

kakor za svoje otroke; pa tudi krave, svinje in koze vam niso tako ljube, kakor pijančevanje in igra.“

Ožbè je hotel še več govoriti, pa s strašnim rjovenjem so ga s kamna pahnili in mu niso pustili več govoriti. Eni so hotli po njem roko stegniti, pa on jih je z močno pestjó zagrabil in je komej divjemu hrupu odšel. Lizika mu pride bleda kot smert in z objokanimi očmi proti, in ko vidi, de ima krvavo rano na čelu, se je vstrašila, de ni mogla besede govoriti.

5.

Kako je Ožbè od svojih sovražnikov preganjan, in kaj jim nasproti stori.

Ožbè ni imel odsihmal ničesar drugiga kakor zgol jezo in zaméro s svojimi sosedji. Hudobni potepuhi so mu po noči okna s kamnjem pobili. Drugo noč so mu šest mladih dreves izruvali, ki jih je v vert vsadil. Še drugo noč so mu salato iz gredic pokradli.

Ko je županam te rečí tožil, so se mu posmehovali ter rekli: „Tvoje zabavljivo govorjenje je ojstro kazin (štrafingo) zaslužilo; molči! sicer te bomoše drugače pokorili.“

Ožbè jim odgovorí: „Ako mi od vas ni ne varstva ne pravice zoper hudobneže dočakovati, ozname sošeski, de se bom sam v bran postavil in de naj se tedej vsak sam svoje škode varje.“

Njegovi sovražniki pa pri vsim tem niso nehati ga nadlegovati, tote ne brez svoje škode in strahu. Zakaj ko je bil Ožbè eniga večera v mlinu in so njegovi sosedje to zvedili, de ga ni domá, so zlezli na njegov vert in mu hotli vse razdjati in pokončati; kar zagromita dva streljaja iz okin Ožbaltove hiše. Od straha jo potegnejo berž proč in mislijo, de ima hudobo za čuvaja v hiši; zakaj ko so bežali, jih Ožbè sreča, ki je ravno iz mlina prišel, zgrabi eniga izmed njih, ter reče z gromečim glasom;

„Zakaj ste hotli, kakor tatoi, v moj vert iti?“ Pa vunder jim nič žaliga ne stori. — Drugo pot so mu hotli hudobneži zopet eno narediti; o polnoči, žganja pijani, hočejo čez ograjo njegoviga posestva zlesti; pa na nogah so se bili vsi do kervi ranili, takó de so od bolečín na glas vpili in komaj nazaj čez ograjo zlezli.

Té in druge prigodbe so tak strah med ljudmi v vasi naredile, de si ni noben več po noči blizo Ožbetove hiše upal.

On pa je bil z vsakim prijazen, kakor poprej; temu je kaj dobriga svetoval, unimu pa je dal v potrebi kak denár. Revni stan svoje soseske ga je v serce bolel, torej je šel eniga dné k fajmoštru in njim je tožil.

Fajmošter so rěkli: „Jez sim fajmošter, in nimam tukaj v posvetnih rečeh nič zapovedovati in se v vaše pravde vtikati. Vsa nesreča pride od tod, ker razvujzdani ljudjé v pregrehah živijo. Po Božji besedi ne prašajo in še cerkovne in moje prihodke kratijo. Tode Božja sedba jih bo težko zadéla in milost nebéška ne bó dolgo njih graham zapernašala.“

Ožbè pravi: „Nej mi nikar za zlo ne vzamejo, gospod fajmošter, če rečem, de Oní vunder lahko, če le hočejo, veliko k rešenju te soseske pripomo- rejo. Zakaj serca teh ljudí so obdivjále, ker je njih um zatamnil. Ako bi si Oní hotli šolo v mar vzeti in posebno um in serca mladosti omikovati; bi gotovo tudi poboljšanje vidili.“

Fajmošter odgovoré: „Za té je učitelj, pa ne fajmošter. Moji opravki mi ne dajejo časa za té. Soseska sama je tega kriva, de nima praviga učitelja, ker ga slabo pláčuje.“

Ožbè reče: „Castitljivi gospod fajmošter! dober pastir, kakor so Oní, ki svojo čedo dobro pase, ima skerb za vsako glavo. Ljudjé so nevedni in po nevednosti vse narobe delajo, ter ne umejo, kako si pomagati in svoje gospodarstvo popraviti. Oj, kako veliko dobriga bí zamögli Oní storiti, ko bi danas v to, jutro v uno hišo stopili in vidili napčnosti, ki se tū zavoljo nespameti, revšine ali popačeniga serca

godé — in ko bi po svoji modri glavi dobre svete dajali, vzroke njih siromaštva odkrivali, jih svarili in jim pot k poboljšanju njih revniga stanu pokazali, iz kateriga večidel vse druge napčnosti izvirajo. — Oj častitljivi gospod fajmošter! neizrečeno veliko bi zamogli Oni pomagati, ker bi bili tako prav oče svojih farmanov.“

„Ti si jo zadèl Ožbè“ — rečejo dobrovoljno gospod fajmošter. „Ti si mož, ki je — po svoji misli — revšino naše sošeske natankjo pregledal. Meni se pa ne zdi, de bi bila revšina edini vzrok vših drugih napák. Kar mene vtiče, mi je bil dušni prid mojih farmanov vedno pri sercu, dostikrat sim že pomiloval siromaštvo Zlatovasčanov in vsak dan za nje molim, de bi jim Bog pomagal. V druge posvetne reči se ne gré dušnemu pastirju vtikovati.“

Ožbè se gospod fajmoštru ponižno priklone in gré žalostniga serca domú. Po poti ni nič drugiha mislil, kakor: kako bi se dalo njegovim sošedam pomagati. Domú pridiši, svoje prazniško oblačilo obleče in se podá v poglavitno mesto dežele. V mestu gré od hiše do hiše, od gospoda do gospoda, in toži slabstan in revšino Zlatovasčanov, in prosi sveta in pomoci, de bi se jim pomagalo, predin popolnama obožajo. Pa tudi tu ni nič opravil.

To ga je zlo v serce spéklo. Iz mesta pridšimu se je tako milo storilo, de je britko jokati začel.

6.

Novozvoljeni učitelj.

Ko je popoldne nazaj v vas prišel, ni nikomur povedal, zakaj de je v mesto šel in kako se mu je godilo. Marveč še bolj dobrovoljniga se je delal in vsaciga prijazno ogovarjal; še svojiga nar hujšiga sovražnika kerčmarja Brenceljna, ki je bil veliki župan in nar bogatejši mož cele vasi, je prav prijazno pozdravil.

Brencelj je mogočno med hišnimi vratami stal; s kapo postrani na glavi, in z rokami čez trebuh sklenjenimi, se je ošabno okrog sebe oziral.

„Dober večer, oče Brencelj!“ ga Ožbè ogovorí. „Ali imate že delapust?“

Brencelj je mogočno z glavo pomikal in brez de bi bil Ožbeta pogledal, mu zabavljivo odgovorí: „Jez si vsakdanji kruh že z tem zaslužim, če s pasjim bičem domá ostanem in berače od hiše odganjam.“

Ko Ožbè te nekeršanske besede od župana sliši, ki bi imel oče ubozih, vdov in sirot biti, ga grôza obide, tадaj bolj urno stopi, de napuhnežu izpred očí pride. Tolikanj bolj pa ga je zala Lizika razveselila, ki je, ko je memo mlina šel, na klopi pred hišo sedela v senci mladiga češnjeviga drevesa in je nove srajce šivala. Kri jo po nedolžnim obrazu zalije, ko Ožbeta zagleda; sramožljivo mu rokó podá in se mu prijazna nasmehlja, — očí pa je imela objokane.

„Zakaj se jokaš, Lizika?“ — jo Ožbè prestrašen vpraša.

Lizika si urno očí obriše in se še bolj prijazno in ljubo nasmeja ter reče: „Danas ti ne povém, ljubi Ožbè; boš že zvédel.“ — Lepši in milši se mu ni nikoli zdela, kakor danas. Pa naj bi bil še toliko popraševal, bi ne bil zvedil, zakaj de se je jokala.

Potem mu je Lizika rekla: „Ti si bil v mestu. Jeli, tam se ti je dobro godilo, si morebiti clo z mestnjankami plesal? Kaj? Ožbè, ti zdihuješ? Ej, ej, Ožbè, to mi nêče dopasti. Zdaj se ti po mestu tóži in v naši ubožni vasi ti je vse pregerdo.“

Tako je rekla; on pa je žalostno svoje oči k tlam obernil ter molčal. Bliže njega stopi, ga prime za roko ter reče s slabim glasom, de se je komaj slišal: „Ožbè, ljubi Ožbè, kaj ti je! Povej mi pošteno, kaj te pêče?“

„Lizika!“ — ji odgovorí Ožbè in očí proti nebesam oberne — „Bog sam vé, de bi bil lahko srečen, in srečen sim tudi in nikjer na svetu ne bolj kakor pri tebi, zakaj ti si serčno dobra. Pa meni se smili nesrečni stan mojih sosedov. Poglej le revšino ljudi

v naši ljubi Zlati Vasi — pa kaj ti čem več od tega pripovedovati, ker sama vse veš.“ — —

Lizika rēče: „Ožbè, preljubi Ožbè, zakaj te vunder to tako žali? Sej ti nisi kriv revšine ljudí.“ Ožbè ji govorí: „Lizika! ali bi ti mogla dobre volje v peklu biti? Odgovòri! Takó mi tudi ne more dobro biti v naši vasi, ki je v marsikteri reči prava podoba pèkla.“ Ko ji je Ožbè več reči potožil, ktere bi se sčasama odpraviti dale, mu Lizika pové, de je stari učitelj, kteriga je vedno bolj v kerčmo, kakor v šolo gnalo, plačilo svoje pijanosti prejél. Predvčeranjem po noči pride pijan iz gostivnice, gré preblizo potoka domú, pade v vodo in utóne. Včeraj zjutraj so ga našli. Danas je pokop. K sreči nima ne žene ne otrók.

Te novice Ožbè ni brez prestrašenja slišal. Prašal je še to in uno. Nekaj posebniga je premišljeval in vès zamišljen domú šel. Lizika ni vedila, kaj de mu je tako naglo v glavo šinilo. Pa zvedila je v nedeljo. Po službi Božji se je soseska zbrala, noviga učitelja izvoliti. Tudi Ožbè je šel k zboru. Lizika je daleč med ženskimi stala. Bala se je, de bi Ožbè česar ne govoril, kar bi ljudjém ne dopadlo; zato je očeta prosila, Ožbeta, če bi se zopet preveč vneti utegnil, tolažiti. Mlinar se tedej ni ganil od Ožbeta.

Veliki župan, oče Brencelj, oznani zbranim sošedam, zakaj de so se zbrali, ter reče: „Ker je učiteljevo město prazno, in ker je ta služba težka pa slabo plačana, ker plačilo le štirideset goldinarjev znese, se srečniga čislom, sošeski možaka priporočiti, ki se hoče te službe lotiti, in ta mož je šivár (žnidar) Kavseljc; kterminu šivanka malo zasluzi in ki mi je po materi v žlahti, torej ga posebno priporočiti zamorem.“

Potem je oče Vampnek, kerčmar in drugi župan, besedo poprijel in svojiga strica, kruljeviga godca Požirkha priporočil, rekoč, de ta zato izvoljen biti zasluzi, kér bi to službo, zavoljo revšine sošeske, za pet in trideset goldinarjev, namesti za štiridesét, vzel.

Šivár Kavseljc viditi, de veči del kmetov godca zvoliti hoče, ga začne na glas zmirjati in se s tridesetimi goldinarji dovolnjiga napové. To je godca tako všipnilo, de Kavseljca tátu in prešeštnika in po krivim prisegovavca zmirja, in se za pet in dvajset goldinarjev učitelja ponudi. Šivár pa je rekel, de bo godea zavoljo opravljanja tožil, de pa za tako plačilo ne more otrók učiti.

Ko se za to službo nihče več ne oglasi, je že sošeska skleniti hotla, jo **Požírku** dati. Zakaj ta je za silo pisati in rajtati umel,

Zdaj pa se **Ožbè** oglasi, kmalo bled kmalo rudeč v obrazu, ter réče: „Kravjimu in svinjskemu pastirju, ki vašo živino na pašo goni, dajete boljši plačilo kakor učeniku, ki ima vaše otróke božjiga straha in koristnih rečí učiti! Otrok je človek, po božji podobi vstvarjen, ne pa živina. Ali vas ni sram greha, ki ga delate? — O to prav dobro vém, de vaša mošnja je večidel prazna, kadar je treba kaj koristniga napraviti, pa tudi to vém, de za šolo starši ne morejo plačevati, ki imajo komaj krompirja, kruha in solí. Zató vam hočem jez pomagati, in se vam učitelja ponudim brez vsiga plačila. Se enkrat vam rečem: Jez hočem učitelj vašim otrokam biti, in ne sošeski ne staršem ne bo treba vinarja plačati.

To slišaje eden drugiga pogleduje. Nekteri ga niso hotli poterediti ter pravijo, de hoče morebiti uboge duše otrók hudiču prodati. Drugi pa, ko pomislico, de nihče druji službe tako po ceni ne prevzame, vpijejo in kriče, de naj bo **Ožbè** učitelj. Potem so bili vsi poredama zaslišani — in **Ožbè** je bil učitelj izvoljen. Lizika to slišati, se je hotla od sramote v zemljo pogrezniti. Zakaj razun ponočniga čuvarja in svinjskoga pastirja ni bil nihče bolj zaničevan v vasi, kakor učitelj. Kakor de bi jo bila nar veči nesreča in sramota zadéla, je hitéla v mlin. Tudi mlinar je nejevoljin z glavo majal ter rekel: „Mislim, dé se **Ožbetu** v glavi meša.“

Ožbè pa je ostal pri svojem sklepu. Župani so tedej to volitev po navadnih postavah školski gosposki oznanili. V mesto je moral **Ožbè** iti k očitnemu spra-

ševanju, in ker je umèl gladko brati, prav lepo pisati in tudi dobro rajtati, sicer pa je tudi brihten človek bil, je bil učitelj poterjen.

7.

Kako Ožbalt v šoli uči.

„Lizika, Lizika ! ne žali me vedno s svojo nevoljo in žalostjo !“ — ogovorí Ožbè mlinarjevo hčerko. „Lej, naši stari Zlatovasčani so vsi sprideni in njim ni več pomagati. Morebiti mi bo mogoče , naši vasi zgubljeno dobro imé in srečni stan zopet pridobiti z lepo izréjo o trok, ki bojo enkrat naši nasledniki. Drugače ne gré. Vém de se učiteljski stan , kteriga sim danes nastopil, našim sosedam nizek in zaničevan zdí, pa nikar nej te to, draga moja, ne žali ;— pomisli : kako zlo se je sam naš Gospod in Izveličar ponižal , ljudí poboljšati, podučiti in jih zveličati. Učitelj malih šol , če dolžnosti svojiga stanu lepo spolnuje, je ravno taciga spoštovanja vreden, kakor učenik visocih šol, in prav za prav je njegova služba še imenitniši zato, ker je na pervi izreji otrók vse ležeče. Pa na svetu je že večidel taka, de se ljudje le bolj po visokim ozirajo ; kar je pa nizkiga , v nemar pušajo.“

„Oh! Ožbè, Ožbè! — mu rēče Lizika — Ti ne věš , kaj si storil.“ — — Kaj pa je Lizika s temi besedami mislila , tega mu ni razodéla.

Berž ko je zima prišla, je začél Ožbalt v šoli učiti. Pervi dan se je pred šolske vrata vstopil in otroke zaporedama sprejémal. Kteri so imeli blatne čevlje, so jih morali poprej s slamo očediti, in podplate na železu pred vratmi dobro odrgniti, de bi čedniga tlaka v učilnici ne omazali. Potem je prijazno vsakimu šolarčku roko podal. Kdor pa je imel vmazane roke , je mogel poprej k vodnjaku iti, si obraz in roke umit. Kdor ni imel las čedno sčesanih, ga je domú nazaj poslal , de so ga počesali. Tiste pa, ki so bili snažni in lepo sčesani, je prijazno na

čelo poljubil (kušnil). Učenčki pa so se čudili in niso vedili, kaj to poméni, ker kaj taciga niso bili poprej vajeni. Eni so se sramovali, drugi so se smejali, še drugi so se clo jokali.

Drugi in tretji dan je bil Ožbalt spet pred vratmi; in takó še več dni zaporedama, dokler niso vsi tako snažni v šolo prišli, kakor jim je ukazal. Kdor je še s zmeršenimi lasmi, z vmazanim obrazom ali s takimi rokami in z nečednim obuvalam v šolo prišel, je bil zasmehovan, na pručico vsim na ogled postavljen, in ko je celo uro takó na ogledu stal, je bil domú poslan, de se je očedil.

To se je marsikterimu v vasi za malo zdélo, pa v šoli ni imel nihče nič zapovedati, in zgoditi se je móralo, kakor je Ožbè ukazal. Takó se je zgodilo, de so bili v nekih tednih vsi šolarji, veliki in mali, ubogi in bogati, čisto čedni na truplu, vsaj ta čas, ko so bili v šoli.

Ožbaltu pa to še ni bilo dovolj. Ko je takó svoje učence skozi tri mesce telesne snažnosti vadil, je potem tudi začel na snažnost obléke gledati. Vmazane, prašne ali blatne niso smele biti oblačila, akoravno so bile stare ali stergane. Pa tega jim ni za zlo vzel, ker otroci niso bili krivi, če so mórali stergane ali stare oblačila nositi. Kdor je bil celi teden nar čedniši v šoli ali zunaj šole, v cerkvi in na polji; ta je bil njegov ljubčik. Takimu je podaril pervi teden kako podobšino ali pôlo ličniga papirja, drugi teden zopet kaj druziga v spomin svoje zadovoljnosti; poslednjič ga je vpričo vših šolarjev poljubil in tak otrôk je dobil pravico, v nedeljo z Ožbaltam na sprehod iti, ali pa, če je šel sneg ali če je gerdo vreme bilo, pri njem biti in velike bukve polne lepih podóbšin ogledovati, iz katerih mu je Ožbalt lepe povesti pripovedoval.

Ožbè je bil človek, ki si je tudi pri odrašenih od dné do dné veči čast zadobiti vedil; on se ni nikoli rotil in ni nikoli klel, pa se tudi ni nobeniga bal. Ni čudo tedej, de so ga vši otroci visoko spoštovali in ga poslednjič še skorej rajši imeli, kakor svoje starše. Lepo je bilo viditi, kako so se mu vši

s spoštovanjem prikupovali; kako prijazno so k njemu hiteli, kadar jih je srečal; kako so si prizadevali, njegovo voljo iz očí vganiti; kako so mu na migljej pokorni bili!

Vsiga tega kmetje v **Zlati Vasi** niso mogli nikakor razumeti, še menj pa, ker **Ožbè** v šoli ni nikoli ne leskovce ne brezovke v roko vzel. Nekteri so se jeli bati in so si staro pravlico pripovedovali od **Hamelškiga pod ganolovca**, ki je tudi prilizovaje otröke k sebi vabil, jih potem v berlog neke velike gore peljal in z njimi kot škratelj zginil. Nektere stare babe so clo šeptále, de mora hudôba z **Ožbaltam** biti in de bi bilo prav, ko bi se prepovedalo, otrokam v šolo hoditi. — Pa to se ni zgodilo.

Ožbalt pa je govoril in učil: „**Čistost serca** je **zdravje duše**, **snažnost telesa** je **zdravje človeka**. **Zivina** nej se valja po blatu; človek pa, **Božja podoba**, nej se čist povzdigne proti čistim nebesam. To mora biti začetik in podloga vse izreje otrök, de že otročè spozná, de je človek in ne živina. Potem se zamore iz njih vse storiti, z živino se ne da nič opraviti. — Učitelj pa, kterimu ni dano, mehke in nježne otročje serca z ljubeznijo in resnostjo takó voditi, de ga radovoljno ubogajo, tak učitel — pravi **Ožbè** na dalje — nej gré raji krave past kakor v šolo učit. In bolje bi bilo, de bi se palica, brez ktere tak učitelj v šoli biti ne more, na njegovim herbtu razbila, namest de on ž njo otroke pretepa, kakor de bi imel opice (mirkuce), psè ali sicer živino učiti, ki nima ne pameti, ne človeškiga serca.“

8.

Kaj se dalje v šoli godi.

Vpili so pa po vasi, de **Ožbè** otroke zapeljuje in de jih nove vére učí, in de se otroci nič dobriga ne morejo od njega učiti. Zakaj čudno je viditi, kaj otroci počnó, in kako de v šolo silijo, kar ni ravno

návada pri otrocih, ki se sicer radi šole ogibajo. Ravno tako je v šoli celi dan vse tiho in mirno kakor v cerkvi, kjer se je sicer vpitje in kričanje slišalo, de se je po celi vasi razlegalo. Se kadar se peti učijo, ni več slišati, kakor šum, enak čbelam v panji. Dalje se sliši, de jih novih molitev učí, in de se otroci copernij vadijo in strašne znaminja risati učijo. Take in še druge rečí so že celó gospod fajmošter slišali in šolska gospóška v mestu. In ker nihče ni za prav umel, kaj Ožbè počnè, so možé zbrali, ki naj to reč presodijo, de se resnica zvé. Ti možjé so bili dva mestna gospoda in gospod fajmošter. Zatorej pridejo eniga dne nevedama, predin se je šola začela, k Ožbetu, ter povejo, kar jim je ukazano, in rečejo mu vpričo njih učiti po vsakdanji navadi.

Ko otroci posamezno v solo pridejo, je bila tudi v revnih oblačilih njih snažnost in čednost lepo viditi, in kako je vsak narprej k učitelju šel mu roko poljubit in potem se tiho na svoje mesto vsedel, kjer so veselo med seboj kramljali in ptuje gospode ogledovali. Otrok je vsih bilo pét in petdeset; fantiči so sedeli na eni, deklice na drugi strani. Ko so biti vsi zbrani, rēče Ožbè glasno: „Ljubi otroci: ponižajmo se pred vsim narprej pred vsigapričijočim Ijubim Bogam, svojim očetam; in razodenimo mu pobožno svoje misli in prošnje.“ In ko je to rekel, vsih pét in petdeset otrok lepo ročice povzdigne ter poklekne, tiho pred se na tla gledaje. Tudi Ožbè je pokléknil; in ko gospod fajmošter in gospóda iz mesta vidijo vse pred večnim Bogam na kolenih, so tudi pokleknili. Potem je učitelj lepo molitvico iz bukev bral, ki so pred njim na stolu ležale. Tako umljivo je bila pisana, de jo je tudi šestletno otročé lahko umélo. To je enimu gospodu tako v serce seglo, de so mu solze v očí stopile.

Potém so vsi vstali, in nar starji šolarji so na černo s pevnimi znamkami (notami) in besedami napisano tablo gledali in lepo jutranjo pesem čveteroglasno zapéli. Manjši so pa tiho samo za se za njimi šumotljali. Potem so tisti, ki so bili v branji

bolj vajeni, po versti iz pobožnih bukvic brali, vsako versto je pa cela šola enoglasno za njimi izgovarjala; potem so bukve zaperli, in posamesni otroci, ki jih je Ožbè poklical, so brane verstice iz pameti (iz glave) povedali.

Potem so se otroci na štiri kopice razdelili pred ravno toliko černih tabel, na kterih so bile slovenske in nemške čerke, celi slogi, ali cele verste pisane viditi. Vsi so po teh pripodobah risali na svoje tablice, ali pa so s černilam in peresam pisali na papir, kar je bilo na tablah pisaniga. Ožbè pak je šel od otroka do otroka, je pohvalil tega, podučil uniga, pokazal temu pero bolj pripravno deržati, in tako dalje.

Čez eno uro so se otroci zopet v štiri kopice razdelili, in namesti eniga učitelja so bili širje. Zakaj tisti, ki so umeli nar gladkeje brati, so na černe table natisnjene slovenske ali nemške čerke posamim ali v slogih ali v celih, sostavkih sostavliali, kakor jim je Ožbè ukazal. Čerke so bile na debel papir natisnjene, in so se dale razdjeti. Potem je Ožbè pogledal, ali je vse prav storjeno, in vsak izmed malih učiteljčkov je veljéval svojim učencam čerke, slove, besede in verste polglasno izgovarjati. Nihče ni druga motil. Ožbè je imel povsod oči in ušesa, in s tihim glasom je zdaj tu, sadaj tam pomagal.

In ko je ura minula, so se zopet širje kupi razdelili, in namesti čerk so prišle števke in rajtinge na černe table, in novi učenčki in učenčice k njim; eni so števke skup izgovarjali, drugi so naštevali, tretji so odštevali, četerti so poštevali in tako dalje. Kteri so nar bolje rajtati umeli, jim je dal Ožbè pisane rajtinge delati. Nazadnje je vsak svojo rajtingo povedal. Ožbè je v bukvice pogledoval, kjer so bile rajtinge zapisane, in je pri ti priči povedal, če so prav ali ne.

Prav čuditi se je bilo, kako so bili otroci vstihi, v lepim redu in ukaželjni. Kaj taciga še gospodje svoje žive dni niso vidili.

Ko je poldne prišlo, so šli otroci, učitelja in ptuje gospode pozdravljinši, domú. Zunaj šole pa so se otročiči veselo smejali in poskakovali.

Popoldne so bili otročiči zopet pred černimi tablami. Umetne podobe z ravnimi in krivimi čerkami so na svoje tablice in na papir risali; iz nekterih so bile že prihodnje cvetlice in posode spoznati. Ko je bilo to končano, so nar boljši bravci vesele povesti in pogovore v poduk iz bukev brali. Tu bi mórali veselje otrók viditi nad tem, kar so slišali! Potem je Ožbè tistim, ki so nar lepši pisati znali, ukazal povest, ki so jo slišali, domá spisati in mu jo drugo jutro — tote prav pisano — prinesti. Nazadnje je Ožbè vse tiste pri imenu poklical in pohvalil, ki so ta dan svoje rečí nar bolji opravili. In ker je tacih šest bilo, jim je veselje storil, de jim je še eno uro kaj lepiga pripovedoval. Povedal jim je strašno pogodbo od moža, ki je nekoliko vinjen v hudi zimi na cesti zaspal in zmerznil, de so mertviga v vas prinesli; in kako so ga nevedni kmetje koj v gorko hišo prinesli in otajati hotli. Pa umen zdravnik je še ob pravim času na pomoč prišel, ki je zmerznenjiga slekel in do nosa v sneg zakopal, potem ga celo v ledeno merzlo vodo položil, in ko so se zmerzneni udi nekako gibati začeli, ga je še le v merzlo posteljo v nezakurjeni hiši prinesel, s súknam močno dergnil, toliko časa, de je mrtvi zopet oživel. Kako se je vse to godilo, je Ožbè natanjko svojim učenčкам razložil.

Tako je šolski dan minul.

9.

Od nedeljske šole, in kaj se v mlinu zgodi.

Tako je Ožbè otroke, učil in sleherni dan je imel kaj noviga za nje. Solski ogléda in pa gospod fajmošter sta ga zlo hvalila in ga nar boljšiga učitelja v celi dezeli imenovala. Tega kmetje v Zlati Vasi niso mogli razumeti in so se med seboj menili:

„Kako neki more Ožbe več vediti, kakor stari učitelji, ktere smo mi v mladosti imeli? Pa slepiti vé močno, in je še celo gospod fajmoštra in šolskiga ogleda osleparil. Prida ne more biti.“

Poleti v Zlati Vasi nikoli šole ni bilo; zakaj veči otroci so mórali staršem na polji in domá pomagati. Pa Ožbè je tudi poléti manjši otroke k sebi jemal in jih je vsaki dan neke ure učil, jim potem igrače ali pa majhne opravila v svojim vertu ali na polji dajal, kamor so ga spremljali in kamnje iz njiv nosili, plevél pléli in kaj taciga več delali. To drugi otroci viditi so Ožbéta lepo prosili, tudi njih ne pozabiti; in kader je bil delapust, je tudi te k sebi vzél in jih učil še dalje. Ob nedeljah in praznikih se je celó z njimi na polje in v logove sprehajat šel; jim je strupéne zéliša kazal in strašne prigodbe po povzitih strupih pripovedal; ali jim je pa kaj iz življenja in domovanja žival, domačih in divjih, razlagal, od studencov, rék in morja, od gorá in pečevja, od dežel in ljudí na zemlji, od zvezd in mnogih druzih stvari pravil.

Ko so to odrašeni mladenči iz vasi vidili, jih je jélo mikati, ob nedeljah tudi k Ožbetu priti. In dovodil jim je; zakaj zavoljo njih velike nevednosti so se mu smilili. Učil jih je mnogih rečí, in jim dajal v prostih urah v tednu domá kaj brati, rajtati ali pisati. To je z njimi ob nedeljah v šoli ponavljal, in takó je bila prava nedeljska šola. In čedalje več mladih ljudí je prišlo k njemu. Čeravno je bil njih učitelj in sodnik, se je vunder obnašal, kakor de bi bil zmiraj še njih enak. Hvaležno so mu večkrat tudi med tednam pri delu pomagali, brez de bi jím bil ukazoval.

Fantje pa, ki so jo z Ožbetam potegnili, so bili v vasi zasmehovani od svojih tovaršev in zasramovani; gerde perimke so jim dajali, jih „šolmaštре in dohtarje“ zmirjali in jim na vso moč nagajali. Zupanam pa se je to dobro zdélo, če so bili Ožbè in njegovi prijatlji preganjani, ker so se bali, de bi se preveč ljudém ne prikupil in jih ne spodrinil. Torej so mu vse hudo oporekovali, kar koli so si

zmisiliti mōgli, in so, kar koli je bilo mogoče, kmete in njih žene zoper njega šuntali. — Ožbè pa tudi k nikomur ni šel; samo k mlinarjevim je po svoji navadi zahajal, kjer so ga vselej radi sprejeli.

Ko pa eniga dné zvečer k mlinarjevim pride, so se vsi gerdo deržali. Stari mlinar je molčeč za mizo sedel in potem vès zamišljen iz hiše šel; mlinarica se je merzlo in hudo deržala, po hiši rojila in z vratmi loputála; Lizika je bila vsa objokana.

Ožbè pa se je proti Liziki obernil ter rekел: „Kakošna nesreča se je tukaj prigodila, in kteri hudi duh je v to hišo mirú prišel? Vsi ste kakor bi bili premenjeni. Povéj mi, Lizika, kaj se je primerilo?“

Trepetaje mu odgovori: „Bogu bodi toženo! Ožbè, povédati ti moram, oh povédati ti moram. Prav nesrečna sim.“ To mu reče, in jok in ihtenje ji ne pripustí dalje govoriti.

Ko jo Ožbè potolaži, mu reče: „Léto ji minilo, Ožbè, kar si me vidil objokano, in si me prašal česar ti nisam povedala. Takrat je Brencelj k nam prišel, in mene pri očetu in materi snubil svojimu sinu, ki je že mlinar v starim Kamniku bil. In oče in mati se nista branila, zakaj Brencelj je nar bogatejši v vasi in pervi župan, ki nam veliko pomagati in veliko škodovati more; in moj oče nečejo druga zeta, kot mlinarja. Jez pak sim rekla: de sim še premlada in de čem še eno léto čakati; ostala sim pri tem, brez de bili z menoj kaj opravili. — Zdaj je léto preteklo in Brencelj je prišel zopet s svojim sinam. Danas sta pri nas kosila; oče in mati sta z Brenceljnem vse poravnala in danas bi se imela ženinu obljudbiti. Jez pa sim rekla, de se nečem možiti in sim pri tem obstala. Zakaj mladi Brencelj je poredin človek, enak očetu, terdiga in gerdiga serca. In zato je danas v naši hiši taka žalost in nepokoj.“

To slišati spreletí Ožbéta mraz po herbtu. Molčeč gori in doli po hiši hodi. On je namreč na tihim upanje imel, de bo enkrat Lizika njegova žena. Potem plah k nji stopi, ter reče: Lizika, ti si rekla de se nočeš nikoli omožiti? Tudi jez hočem svoje dni

brez žene ostati; zakaj nobene druge bi si ne bil zbral, kakor tebe.“

Lizika ga milo pogleda, kakor de bila hotla rēči: de bi se njega ne branila, ko bi oče in mati zadovoljna bila. „Pa moj oče so bogati — zdihne Lizika — in hočejo le bogatiga zeta imeti. Dolžnost dobriga otrôka pa je starše ubogati, čeravno mu serce nad tem póći.“

„Ne obupaj, ljuba moja, de le vém, de se ti mene moža ne braniš, — tvoj oče in mati te ljubita kot punčico v očesu; tudi mene sta vedno rada iméla — zdej je poslednji čas, jima svoje serce razodeti.“

S temi besedami zapustí Liziko in gré vùn starija mlinarja in mlinarico iskat. In ko je Lizika slišala Ožbeta s starši glasno govoriti, kakor de bi se prepirali, je pred oknam na kolena padla, roke povzdignila ter iz serca s solznimi očmi k Bogu molila, de bi se vse na dobro obernilo. Ko se ji je serce olajšalo, vstane ter vidi zunaj Ožbeta s starši iz mlina v vas iti.

To ji je še veči strah in trepet storilo. Nihče v mlinu ni vedil, kam de so starši z Ožbétam šli. Ona pa je vedila, de je Ožbè vroče kerví in nagel, de se je morebiti s starši spèrl in de so ga morebiti k županu tožit šli, ki je bil Brencelj. V silni žalosti je goreče molila za-se in za Ožbeta.

Ura je bila desét zvečer, kar zasliši zunej ropot. Oče in mati prideta z Ožbetam. Oče primejo svojo hčerko za roko térek rekó: „Lizika, jeli de imaš Ožbeta rada?“ — „Sej ne morem zato — jim odgovori — in sej ste ga tudi vi radí iméli.“ Po teh besedah polože starši Ožbetove roke v Lizikne in obá za svoja otroka blagoslovijo. Lizika se je vsa prestrašila in ni vedila, pri čem de je.

10.

*Nad Ožbétam Zlatovasčani gerdo jezike
brusijo.*

Ko so prihodnjo nedeljo gospod fajmošter v cerkvi Ožbéta in Liziko oklicali, so se Zlatovasčani sterzo pogledovali, babe so si na ušesa šptale, in Bencelj je šel iz cerkve kakor serdit lev in se je zarotil, de ne bo pred mirù imel, predin ne bo nezvestiga mlinarja z vso njegovo hišo in pa učitelja v nič pripravil, iz vasi sognal in vse v ječo ali pa na vislice (galge) spravil. Pa pri vsim tem sta Ožbè in Lizika čez tri tedne poroko imela, hudobnimu Benceljnu v kljub. In ko po poroki zvèčer iz mlina v Ožbetovo hišo prideta, je Lizika svojimu možu rekla: „*Moj Bog!* kako sim srečna! Ne morem verjeti, de je vse rēs. Rēs pravijo, de je veliko žalostnih, nesrečnih zakonov, jez ne vém, kako bi mòglo tó biti.“

Ožbè ji odgovorí rekoč: „Srečna bova vkupej, dokler bova živela na zemlji; tote troje si morava obljuditi. In dokler bova obljubo deržala, bo edinost in blagoslov v najnim zakonu. Od današnjiga dneva živiš ti za-me, jez pa za-te, in nikoli si nič ne zakrivajva, in ako tudi kaj napčniga storiva, si koj razodeniva. Tako se bova marsikteriga pregreška in prepíra obvarovala, ki veliko nesreč prinesti zamore. Potem ne razodeniva nikomur nič od najnih domačih reči, še očetu in materi ne, de nihče od najnih reči govoriti ne more, in se vanje ne vtika. Samo tako si bodeva vsa svoja, kakor de bi bila sama na svetu. Poslednič ne bodiva nikoli eden zoper drugiga huda, in si tudi v norčí nič hudiga ne storiva, zakaj iz norčije pride døstikrat resnica, in kar človek večkrat stori, tega se lahko navadi.“

Tako je govoril Ožbè. In obá sta si to pred Bogam obljudila. In ko si to obljubo poterdirata, se je pred hišo v ponočni tihoti milo lepo petje zaslišalo,

Ožbetovi šolarji in šolarice so zapéli, ki so svojimu učeniku po svoji moči veselje storiti hotli. — In ko Ožbè in Lizika drugo jutro vstaneta, vidita mnogo mož, žen in otrók od daleč stati, na hišo gledati in na-njo kazati. Ožbè radovedin kaj de to pomeni, okno odprè in vidi svojo hišo z venci in cvetlicami vso ovenčano. To so ponoči skrivaj njegovi šolarji storili in njegove šolarice. Tudi nar majnši otroci so za to na polji in v vertih cvetlic nabrali. Kar je Zlata Vas stala, niso kaj taciga doživelji, in ko Ožbè zopet v šolo pride, so bili pervi dan po njegovi ženitvi vsi otroci, mali in veliki, bogati in ubogi s cvetlicami ovenčani, kakor de bi bil velik praznik. To je Ožbeta in njegovo ženo v serce veselilo; zakaj to je bilo znamenje-dobrih serc polnih ljubezni in hvaljenosti. In obá sta otroke prijazno objemala, in jím dala pogače spéči.

V vasi je bilo pa veliko nečimerniga govorjenja od ženitve, in vsak si je svoje mislil od nje. Zakaj nihče ni mogel razumeti, de se tū prave reči godé, zlasti pa, ker je nar bogatejši mlinar v deželi svojo zalo hčerko in edino naslednico ubozimu učitelju v zakon dal. Radi bi bili tedaj zvedili, zakaj je mlinar tako naredil? Pa stari mlinar se je le smejal in ljudjé niso mogli nič od njega zvediti. Tudi mlinarico so botre silno nadlegovale in ji nagajale z ubozim učiteljem, in dè takimu pritepencu tako hčer dajo. Zatò so jo zaničljivi govorí žalili, in ko je zavoljo tega iz ježe jokala, je rekla Benceljnovki: „Molčite in ne govorite tako neumnih reči, ker ne veste nič. Ožbè bi lahko Benceljna in Vampneka splačal. Več ima kakor vi mislite. To sim s svojimi lastnimi očmi vidila. Če bi le govoriti smela, bi vam lahko reči povedala, de bi ostermeši.“ — Tako je rekla in naglo omolknila; jezilo jo je, de je v svoji jezi povédala, kar je hotla zamolčati. Tudi Benceljnovka ni več zvedila in je še obljubiti mórala, nikomur tega ne povédati.

Benceljnovka tudi zares ni nikomur drugizmu nič povédana, kakor svoji sestri in svojemu možu, ki sta pa poprej obljubiti morala, vse zamolčati. Pa

mlinarično govorjenje je Brenceljnovka takó razložila, kakor de bi bila z lastnimi očmi polne kupe zlata in srebra pri Ožbetu vidila, in de se v Ožbetovi hiši včasi reči godé, de bi ljudém lasjé po koncu stali, če bi jih slišali, in nista si moga drugači pomagati, de sta skrivnost nekterim svojih nar boljših prijatlov povédala.

Čez nekoliko dni so ljudjé v Zlati Vasi že veliko več vedili, kakor je mlinarica povédala. Rekli so, de je Ožbè s peklénsko hudobo v zavézi in de ji je z lastno kervjo svojo dušo zapisal. Pa trideset léta mora hudoba njegovo voljo spolnovati; na koncu poslednjiga léta bo pa na sveti večer med enajsto in dvanajsto uro po Ožbetovo dušo prišla in mu glavo takó zavíla, de bo obraz na herbtu imel. Učitelj ima zlata kolikor hoče, in mlinarjevi Liziki je s pijačo zavdál, po kteri bi mogla ali znoreti, ali révno umreti, ali pa ga možá vzéti. Dalje so še govorili, de zamore Ožbè duhove klicati, zaklade (šace) kopati, mèrzlice zagovarjati, kravam storiti, de višnjevo mléko ali celó kri molsti morajo; de je v stanu oginj zagovarjati, se tako terdniga narediti, de ga meč ne presune in tudi kugla ne ubije; de zamore na mètli po višavah jezdariti in več druzih reči. Vsiga tega se je iz skrivnih bukev naučil. Odsihmal so se Zlatovasčani Ožbeta strašno bali. Nihče mu ni nič žaliga storil, iz straha de bi se Ožbè ali pa peklenski duh nad njimi ne mašeaval. Se serditi Brencelj si ni upal, njemu ali mlinarju kaj vprek storiti. Nekteri ljudjé so se skrivaj prekrižali, če se je primérilo, de so Ožbeta srečali.

11.

Lizika slovi krog in krog.

Kadar so pa mladi ljudjé iz vasí Liziko srečali, ki je cyetela kakor roža, se ni nihče pred njo prekrižal, temuč vsak ji je prijazno dober dan vošil,

in kadar je memo odšla, je tuki marsikdo obstal in se za njo ozèrl. Zakaj Lizika je bila lepa žena, in skorej vsaki dan je lepši prihajala, takó de so se še celó dekléta v Zlati Vasi čudile. In vunder ni iméla bolj drazih oblačil in bolj lépih, kakor druge žene. Pa nej je bilo ali v nedeljo ali v delavnik, zjutraj ali zvečér, bila je vedno, kakor de bi imela na plés iti. V sončni vročini je delala na polji in na vertu, je šla v hlev, kravo in svinje opravit; je nosila zelenjavno in jajca v mesto na prodaj, pa vselej je bila čedna in snažna, brez madeža na svoji obléki.

„Mislim skorej, de tudi ona zna coprati,“ — je rekla Brenceljnovka in si je šnòf tobaka v nos potlačila in z rokavam kapljo spod nosa obrisala.

„Sej bo res kaj taciga“ — poterdijo mladi možjé vsi — „de zna coprati. Če bi Lizika že omožena ne bila, bi nam vsim serce iz telésa izcoprala, tako lepa je!“

In oženjeni možjé v vasi so silno gerdo s svojimi ženami ravnali, in jim gerde perimke in še clo zaušnice dajali, zakaj de niso tudi tako lepe ostale, kakor Ožbétova žena. Babe pa so vpile in klele, se rotile in kakor mačke svojim možém obraze s svojimi dolzimi nohtmi razpraskale.

Dve dekleti, ki ste Lizini prijatlici bile, in ki ste se imele kmalo omožiti, pridete k Lizi ter rečete: „Lét' in dan si že omožena, pa si še tako lepa. Vsi možjé se čudijo nad teboj, in vse žene so ti nevošljive. O, Lizika, povej nama, kako to storiš? Sej sama vèš, de vsaka, ktera se pri nas omoži, kmalo gerda in neprijetna postane, in ljubezin gre rakovo pot. Tako ni pri tebi.“

Zala Lizika jima odgovorí: „Povédati vama hočem. Tega so žene same krive. Dokler niso omožene, se lišpajo kar koli morejo in vse denarje, kar jih imajo in zaslužijo, v cunje vtaknejo. Takrat so lepe in polikane, de se jim čela svetijo. Kadar imajo pa možá, ne mislico več, kako mu dopasti. Torej hodijo zjutraj dolgo z nesčesanimi lasmi, polnimi prahú ali perja; se pozabijo umiti, kadar se vmažejo, in mislico, de se to ženi lepo podá, če je prav

zmeršena, de ljudjé mislijo, de ima veliko opraviti. Razun tega se mora krajcar hraniti, mož potrebuje denarjev, in vsak krajcar se ne more, kakor poprej v lišp vtakniti. Obléka se postara, vmaže in sterga; popravljanje je drago, in sama si jo delati se ni nobena učila. Tako se navadijo stergane in vmazane hoditi; nesnažna žena pa je gerda žena, ker sama na-se več ne derží. In poslednjič jo začne mož sam merzlo gledati, ker se mu ostudna zdí in — mir zgine iz hiše.

Dekleti ste rekle: „Liza, sej imaš pač prav.“ Ona pa dalje govorí: „Ko sim Ožbeta vzela, sim še bolj na-se gledati, kakor poprej, in se mu nikoli drugače prikazati, kakor umita in čedna, vselej snažno oblečena. Zató sim skerbno svoje oblačila varovala; zató je moralо v mojim hlevu in v kuhinji in hramu tako čedno biti, kakor v hiši. Nar manjši ma-dež v moji obleki je moral koj iz nje. Tako so mi oblačila dolgo nove ostale in jez sama sim svojimu možu vsak dan nova bila.“

„Pa sčasama se vunder tudi nar lepši obleka sterga; od kod potem novo dobiti, če nima mož denarjev?“ — rečete dekleti.

Odgovorí jima: „Meni je manj denarjev za obleko treba, kakor drugim. Zakaj vsako nar manjši luknjico berž zašijem, de ne postane veči. Zató ne potrebujem drugiga kakor nitke in šivanke. Druge pa nosijo svojo obliko, de je stara, in ne porajtajo, kar je poškodovaniga; iz majhne luknje se velika naredí, in v kratkim času ni drugiga kot cunje, in novo se mora kupiti; jez pa še zmirej staro nosim in si tako marsikak goldinar prihraunim. Gospodinje, ki ne znajo kerpati in šivati, veliko denarja potrošijo, in hodijo vunder, kakor de bi jih iz blata izlekel.“

Takó Lizo govoriti slišati je obé dekleti zlo sram ter jokati začnete: „Me dve se nisve učile tako lepo šivati in kerpati kakor ti. To nama bo veliko škode k hiši prineslo, in veliko terpljenja iz tega

vidive; pa ne morevē si pomagati.“ In žalostni zapustite Lizo.

Liza pove svojimu možu pogovor s prijatlicama ter reče, de hoče obé šivati in kerpati učiti; smilite se ji, če bi nesrečne biti imele.

Ožbetu se je pri teh besedah svoje drage ženke v očeh veselje vidilo ter ji rēče: „Prav je tako, s tem si boš božji blagoslov zasluzila in boš sama blagoslov hiši. Ne le teh dvéh, temuč vse uči, ktere se hočejo od tebe učiti. Veliko hiš v vasi pri vsim delu in trudu oboža in oréva, ker žene praviga gospodinstva ne umejo. Ne véjo, kako verte z mnogočtero zelenjavu obsaditi, ki za živež dosti zdá. Kadar hočejo kaj dobriga skuhati, veliko špeha in masla ali olja počmérijo, ki je drago in vunder nič praviga ne skuhajo, dostikrat je jed še nezdrava. Slaba jed dela slabo kri. Od tod pridejo bolezni, ki prizade-nejo veliko stroškov, in delo se bolnim ljudem slabo odseda. — Ravno taka je z oblačili. Po vasi so pač mojškre, pa ker si s šivanjem svoj živež služijo, se branijo druge učiti. Ktere tadaj ne znajo šivati in kerpati, nosijo stergane oblačila in nogovice, ali pa imajo tako gerdo zakerpane, de kerpanje gerje stojí, kakor raztergane oblačila. Zmiraj se mora kaj noviga omisliti, to pa veljá denarje in dela ubožtvo. To je pač žalostno, de ni v vsaki vasi saj ena dobra, umna žena, ki bi bila v vših gospodinjskih opravilih tako izurjena, de bi znala — in sicer brez plačila — kmetiške hčere učiti. Tako bi se veliko denarja in premoženja v vasi prihranilo in veliko več veselih in srečnih zakonov bi bilo. Lizika! prav je tako; zasluži si ti božji blagoslov.“

Tako je govoril Ožbè.

In Lizika je vesélo privolila, svojima dvema prijatlicami vsaki dan zvečer po delu k nji priti in jima je pokazala pri šivanji beliga platna tanjko, enako in lično šivati, odergnjene ali poškodovane mesta na oblekah, ali kjer so stergane, tako lepo zašiti, de se je komaj poznalo. Učila ju je možke, ženske in otročje srajce vrezovati, kolikor je bilo mogoče po dolgosti in širokosti platna, de ni bilo

veliko odrezkov ; ravno tako tudi nogovice iz volne in pavolje z lepimi stopali pléstí, ali pa luknje v njih čedno zašiti. Vodila ju je povsod po hiši ; vedno je bilo vse lepo pospravljeno ; zakaj vsaka reč je imela svoje mesto, in kdor je kaj vzel za potrebovanje, je zopet nazaj položil, kamor je šlo. Peljala ju je v hlev in hram ; tū je bilo vse čedno in suho ; in ker je bilo zmiraj čejeno, ni bilo nikoli veliko dela. Peljala ju je na vert in učila, mnoge kuhinjske zéliša sejati in saditi, in, kadar so bile zrele kako jih hraniti in jih v živež porabiti. — In peljala ju je tudi v kuhinjo in učila jedi čedno in snažno pravljati, in kuhati brez tratenja mastí in z majhnim pridevkam, de je bilo vse prav prijetno, tečno in zdravo. Včasih se je še kaj spéklo, brez de bi bilo veliko potroškov prizadjalo. Liza se je od matere učila, mnogo juh ali žup urno narediti in meso mnogoverstno pripraviti, za zimo fižol, kislo zélje, repo, kumare in druge rečí napraviti, in več taciga vsaki gospodinji potrebniga. Deklici ste se zlo čudile, de Liza vse to vé ; zakaj pri svojima materama niste nikoli kaj taciga vidile, in veselile ste se, de boste, kadar se omožite, svojima možama postregle, brez de bi več veljalo, kakor sicer.

Ko tudi drugim deklétam povéste, kaj de ste se pri šolmojštrici naučile, in de se hočete v vsim po nji ravnati, so prišle dekleta po versti k Lizi jo prosit, jih tudi kaj učiti. Nazadnje je bilo pri Lizi kakor v šoli. Zakaj ker je Liza všim mladim možem dopadla, so hotle vse žene kakor Liza biti. — Ožbe-tova ženica se je morala v začetku veliko truditi, pa sčasama se je prav dobro počutila pri tem. Zakaj zdaj je imela veliko pomočnic na vertu in v hlevu, ki so včasi tudi namesti nje kuhale in šivale, če je ona imela kaj drugiza opraviti. In že drugo leto se je v marsikterih vertih poznalo, de se vse drugače obdeljuje. Radovedna je ena soseda drugi čez ograjo lukala in gledala, kaj de seje ali sadí, kako to in uno dela, in jo je sajencov ali semena prosila. Kakor je bil letni čas — poletni ali jesenski — so kmetice obilno lepih zéliš v mesto na prodaj nosile.

To je bilo vsim veliko veselje in velik prid, samo tistim ne, ki niso imele, kaj na prodaj nêsti. Poslednjič so tudi te k Lizi prišle in po tem in po unim popraševale. Lizika pa je vsim dala dober svét; jih rada podučila vsiga kar je že poprej vedila in česar se je v tem času sama naučila, ko je druge v uku imela. Prav rada je to storila; zakaj dobriga serca je bila, in besede tudi niso drage, zlasti pri mladih ženah.

S tem pa si je šolmajštrica ljubezin cele vasi in lepo imé prikupila, in vsak si je prizadeval, ji dopasti. Cela vas je pa tudi dobro dušico zlo pomilovala, de je imela Ožbeta možá, ki je v hudičevi oblasti. Zakaj gotovo so bili prepričani, de je copernik in de se je zató z dušo in telesam peklenški hudobi prodal.

12.

Kako Brencelj na nós pade, in kaj se je dalje godilo.

Naj je Ožbè storil, kar koli je hotel, vse so mu hudo razložili. Ce je otroke učil, de ni copernic, temuč de so to samo vraže neumnih in zabitih ljudí: so že rôkli v vasi, de ne verje ne v Boga ne v hudiča. Ali če je otrokam v šoli strupene zeliša kazal, ki na polji in v gojzdih rastejo, de bi jih poznali in se varovali takih korenín in jagod jesti; so rôkli v vasi, de otroke zavdajati uči. Zlasti je Brencelj po njem stregel in skerbno vse hude govorenja zoper Ožbeta nabéral.

Ko je že dovelj védil, je rekел: „Dosti vém od njega, mu vrat zaviti. K sôdbi mora, in njegova vlastna taša, mlinarica, mora zoper njega pričati in pred sôdbo govoriti, kar od njega ve. Župan sim, in dolžnost imam resnico govoriti.“

Napravi se tedej eno nedeljo po prazniško; dene nedeljski klobuk na glavo, vzame palico s sre-

bram okovano, in korači široko in imenitno iz vasi proti mestu. Pa nikomur ni nič povédal, de misli Ožbeta pri visoki gosposki zatožiti. Zakaj bal se je, de bi mu copernik, ako bi to zvedil, kako škodo narediti utegnil, predin do mesta pride.

In ko je po cesti samši šel, je v svojih mislih glasno seboj govoril, kakor de bi že pred gospodsko stal; pri tem je pa vedno hitrejši stopal in v svoji jezi zdaj z desno zdaj z levo roko tako okrog sebe oplétal, kakor de bi norel. V ti naglici se mu palica med noge zaplête, de se spodtakne in čez palico na tla telébi. Klobuk dalječ od njega odleti, nós si pobijel, in noge so mu tako kviško odletéle, kakor de bi se bil hotel na glavo postaviti. Ko vstane, je stokal in klel, in svoj klobuk iz prahu pobral. Na čelu mu je pa bula stekla, kakor de bi mu hotel rog zrasti, in nós mu je višnjevo zatekel, de je bil kakor zrela češplja. „To mi je gotovo Ožbè naredil“ — si misli in se boji dalje iti, de se mu še kaj hujšiga ne prigodi.

Ko si še z ruto kervavi nós briše, jo po césti nek gospod na konji pripraši, ki je imel klobuk in suknjo z zlatimi portami prepréžene. Pred Brenceljnem obstojí ter urno praša:

„Ali tam v uni vasi ne stanuje nek gospod, Ožbalt po imenu? ali je domá?“

Brencclj odgovori: „Dè! stanuje; zakaj pa prашate po njem?“ Ptujic rēče: „Kraljevi sin ga hoče obiskati.“ Tako reče in konja spodbode v Zlato Vas.

Brencelj pa se čudeč usta in oči odprè: „Kaka — kaj? Kraljevič? Kraljevi sin hoče Ožbeta obiskati.“ — Komej je to izgovoril, in v ti hipi se pripelje krasen voz s šestimi konji memo njega, na katerim sta dva strežeta spredej sedela, dva pa zadač stala. V vozi je sedel mlad gospod v višnjevi suknji, s sreberno zvezdo na persih. Voz je dirjal v Zlato Vas.

„Dete šentaj!“ — zavpije Brencelj — „kraljič bo gotovo pri meni ostal. Ker pa mene ni domá, bi utegnil k Orlu zavoziti.“ — Tekel je tedej na vso moč nazaj v vas. In zopet se mu palica med noge

vjame, de se zavalí po cesti, kakor štor. Vse rebra mu v persih zapokajo in prazniška obleka je bila gerdo povaljana. Godernja je počasi nazaj v vas šantal in klel. Ko pred svojo hišo voza ne vidi, je hotel od jezé razpočiti; zakaj mislil si je, kraljič je v gostivnici pri Orlu ostal. Tako gré nazaj v svojo hišo, pa nobene žive duše ni bilo v nji viditi. Prebleče se in umije obraz, pa vstraši se, s tako otečenim nósam in rogatim čelam se v ogledalu viditi, akoravno se v njem, ki je bilo od muh vse oskrunjeno, še ni mogel natanjko viditi. Razgrajal je, kakor serdit lev, nad družino, de so jo vsi odtegnili. Kar priteče dekla ter rēče: „Oče, k učitelju se je pripeljal nek mogočen gospod ali pa celo kralj. Vsa vas je pred njegovo hišo.“ Bencelj ni vedil kaj storiti, pa vunder je koračil vès omamljen pred Ožbetovo hišo med ljudi. Čez pol ure pride kraljič iz vêže in je peljal Ožbeta in Lizo, vsaciga na eni strani za podpajzdiho in je bil silno prijazin z njima. In ko se je v voz vsedel, je še enkrat obéma roko podal k slovesu, — in konjiči so zdirjali, ko blisk. Pred njim je konjik jezdarił. Vsi kmetje so stali odkriti in so zijale prodajali.

Zdej je bilo v celi vasi očitno, de zna Ožbè več ko hruške peči. „Kraljič ne pride k nobenimu učitelju ga samo obiskat, in gotovo tudi ni bil zastonj tako prijazin z njim. Veliki gospodje potrebujejo veliko denarja, in zato potrebujejo tacih, ki zaklade kopljejo in zlate (cekine) delati znajo.“ Tako so Zlatovasčani govorili. In odsihmal so premožnim in razcapanim kmetam take in enake misli po glavi rojile. In marsikter je začel misliti in je svojimu prijatlu rekel: „De bi le vedil, kako to reč začeti; nič bi ne máral. Še danas bi se hudimu zapisal, de bi se le dolgov znebil in dovolj denarjev dobil. Pa drugače bi hotel storiti, kakor Ožbè. Učitelj je neumen človek, ker tukaj prebiva in živi kakor nas eden. Jez bi se kakor kraljič s šesterimi vozil, bi strežete in krasne poslopja imel; kuhanje pa bi mi morale polne nar boljših jedí in hrami polni nar žlahnejših vin biti.

Tako pregrešno so se ljudjé pogovarjali. Bogastvo pokazi serce, pa tudi ubožtvo ga spridi. In kadar se ubožtvo in neumnost in hudobne strasti združijo, ima hudič gladko pot. Tako je v mariskterim kraji, in tako je bilo tudi v Zlati Vasi.

13.

Zlatnarska zavéza.

Ožbè se ni malo čudil, ko ga je odsihmal zdej ta, zdej uni obiskal, skrivaj z njim govoriti hotel in ga potém izpraševati začel: „Ožbè, ti umeš zlato delati; vsa vas vé to. Uči tudi mene to umetnost. Ce se hudi prikaže, se ne bom prav nič bal. Ako terja, de se s svojo kervjo podpišem, se mu hočem z dušo in s telesam zapisati. Saj vidiš, de me sila tare, sicer bi ne storil kaj taciga.“

Ožbè dolgo ni vedil kaj bi spridenim ljudém odgovárjal. Ker jih je pa vedno več k njemu hodilo in so ga vedno bolj s prošnjami nadlegovali, jih je, pa vsaciga posebej, de eden od drugiga nič ni vedil, ob ravno tisti uri o polnoči k sebi povabil.

In vsi pridejo v tamni noči v njegovo hišo, kakor jim je ukazal. Ko je v cerkvi enajsta ura odbila, Ožbè vsaciga, ki je prišel, molče v hišo pelje. Dva in trideset gospodarjev je bilo; nihče ni smel ne besede ziniti. Vsak se je hudo vstrašil, ko se je v tami drugiga zadel in nekaj živiga zraven sebe čutil. Večidel vsim je od strahú pot od čela tekel, in nekterih je bilo celò tako strah, de bi bili radi zbežali. Pa bali so se, de bi se jim še kaj hujšiga ne zgodilo.

Tako so celo uro molče in trepetaje stali in si komaj sopsti upali. Zdej ura dvanajst bije. In ko poslednjikrat udari, se na naglama vrata odprejo. Oficir v hišo stopi, lepo napravljen z visokim peram na klobuku in z dolgo sabljo, na persih pa z zvezdo. V rokah je imel dve goreči sveči, ktere pred se na mizo postavi. Zdej se edin drugiga spoznajo, in

sramota vse obide; vidijo se, de so vsi iz eniga nama prišli. In pogledajo zopet berhkiga oficirja, kteriga so živiga hudiča mislili; pa vsak je spoznal, de je Ožbè!

Ožbè se je modro deržal, ter rekel: „Pogledovajte me lé, vi nesrečneži; zdaj vidite, kdo de sim. Nimam coperniških bukev ne; na Boga zaupam. Vi pa ste davno od njega odpadli; pili ste in žerli, goljufali in lagali, kradli in izdajali, igrali ter žén in otrók pozabili; hudobovali ste in hudičevali. Kakor ste si postljali, tako zdaj ležite. Zató ste obožali in obupali. Poštenost nar dalje terpi; strah božji prineše bogastvo. Kjer je Bog, tam je sreča. Jez nečem biti bogat, pa tudi nisim ubog. Ako hočete biti kakor jez, delajte kakor jez.“

Tako je govoril Ožbè in potem zleče veliko mošnjo izpod suknje, in jo na miso sprazne. Zgol zlato pada na mizo, ki se bliši, de vidjemlje. Kmetje svoje žive dni niso toliko zlata vkup vidili. Serca so jim močno trepale.

Ožbè pa je djal: „Resnično vam povém: zlato me ne dela srečniga, ampak modrost, s ktero se denar pridobi in v prid oberne! Prišli ste k meni, de bi vam pokazal, kako zlato delati. Prav je. Učiti vas hočem to umetnost. Ona je nar veči modrost življenja, in je več vredna kakor zlato. Ako imate modrost, bote tudi zlato imeli in ga ne boste precenili. Pa srečni ne boste, predin ne boste skušani. Čas skušnje pa terpi sedem lét in sedem tednov. Kdor stanoviten ostane do konca, bo imel vèselja čez in čez. Resnično vam povem, kadar se ta čas spolni, bo vsak izmed vas več zlata na svojo mizo položiti mogel, kakor ga vaše oči zdej tukaj vidijo. Skušnja bo pa brezbožnimu težka, grešniku terda. Zakaj vse svoje serce mora spreoberniti in nov človek postati.“

Dva in trideset gospodarjev je s plašnim sercam Ožbeta poslušalo. Pogledovali so ga s stermimi očmi.

„Kdor izmed vas“ — pravi Ožbè na dalje — „sedem lét in sedem tednov skušnje dostati

hoče, naj ostane. Kdor se pa bojí ali v veri oma-
guje, naj se pobere od tod.“

Nihče ni šel.

„Zdej pa“ — jim reče Ožbè — „ morate meni
vpričo vsigapričijočiga Bogá sedem obljub storiti,
in jih skozi sedem lét zvesto deržati.“

„Pervič: Sedem lét in sedem tednov ne sméte
v kerème hoditi, pa toliko pridniši cerkev
obiskovati, Božje besede ne le samo poslušati,
temuč tudi po nji živeti.“

„Drugič: Sedem lét in sedem tednov ne
kvartati, in se nikakoršne druge igre za denarje
ne podstopiti.“

„Tretjič: Sedem lét in sedem tednov ne smé
nobena kletev, nobeno rotenje iz vaših ust
priti, tudi ne kriva prišega, preklinjanje in laž.“

„Četertič: Sedem lét in sedem tednov mora
vaše vsakdanje opravilo molitev, delo in lepa
izreja otrók biti. Zjutraj in zvečer morate pobožno
z ženo in z otroci na kolena pasti, k Bogu moliti,
svoje grehe obžalovati. Svoje delo morate pridno in
zvesto opravljati, ne več dolgov delati, temuč
varčno (šparovno) živeti.“

„Petič: Kdor se v teh sedmih-letih in sedmih
tednih z vinam ali žganjem le enkrat vpijani, mora
iz naše zaveze stopiti.“

„Sestič: Na njivi, kteró obdeljujete, ne sméte
plevěla terpeti, v hišah pa ne nesnažnosti. Svoje
staniša in živinske hleve morate pridno snažiti, in
vse orodje, kar ga imate, se mora v snažnosti sve-
titi. Z živino morate milosrčno ravnati. Na téma vas
bom spoznal.“

„Sedmič: Vaše telo naj bo tempelj božji, čist,
sramen in častiljiv; tudi nič nečistiga naj ne bo na
koži, na laséh in na obléki. Tako tudi pri otrocih. To
naj bo vaše znamenje.“

„Kdor tedaj te obljube spolniti hoče, nej sém
stopi, in nej mi roko v zavezoo podá.“

„Slabimu bomo pomagali.“

Ko je Ožbè tako govoril, je vsih dva in trideset po versti k njemu stopilo; sleherni je Ožbetu čez mizo, polno zlata, roko pomolil rekoč: „Jez stopim v zavezo.“

„Pojdite tedaj v miru domú in obernite se še, predin spat greste, k Bogu, de vam moč dodelí, obljubo terdno deržati. Resnično, resnično vam povem: kadar se čas spolni, bo sleherni izmed vas v stanu več zlata na mizo vreči, kakor ga vaše očí zdej tukaj vidijo!“ S temi besedami je poslovil Ožbè zbrano množico; jo opominjaje, nič tega, kar so to noč vidili in slišali, nikomur povedati; tudi nič od tega ne govoriti ali sicer razodeti, kar to noč zadeva.

Vsih dva in trideset je odrinilo tiho domú. Na poti ni nihče z drugim ne besedice čerhnil; tako so bili vsi čudnih rečí polni, ki so jih vidili. Pa vsih drugih rečí so pri Ožbetu pričakovali, kakor so jih vidili. Marsikterimu se je težko zdélo, ko se je obljub spomnil; zakaj prav težke so bile rés. Pa sedmih lét in sedmih tednov, Ožbetovih gorečih besed in mize polne zlatá, in lepiga oficirja z zvezdo na persih in tamne polnočne ure ni mogel nihče pozabit, in čudne sanje so jim po glavah blodiše.

14.

Ljudjé se zlo začudijo.

„Kaj pa je, Balte? Gašpar, kaj pa je?“ vpraša stari šepasti čuvaj, ko je drugi dan skozi vas privatal. „Kaj pa je? Ali morde spet kak kraljič ali celò kak mestni poglavavar pride? Kaj vas je vnelo, de ste tako nališpani?“ Tako je prašal in smejal si se.

Res pak se je čudno zdelo mnogim ljudém, de je bilo v mnozih hišah vse živo. Okna so umivali, tla ribali, vrata čedili, mize, pručice in klopi snažili. Celò pred hišami so vse v red devali, grobljo in blato stran spravljalni, in vse kar je okrog ležalo, na

bolji kraj dévali. Dva in trideset gospodarjev je dobro vedilo, zakaj de tako delajo, pa nobeden ni nič razodel. Zakaj mislili so: čez sedem lét imamo vse skrinje polne zlatá.

Ožbè delavnost svojih sosedov viditi, rēče Lizi: „Ne vém, ali bi bil žalosten tega, ali bi se smejal. Lej! kar ljudjé poprej niso iz prostiga nagiba, ne iz ljubezni do žen in do otrók, ne iz ljubezni do Bogá, ne iz sile in prepričanja storili, to zdej iz vražniga strahú in upanja delajo. Kako so vunder ljudjé neumni! — Pa po vraži nej resnico spoznajo; in po razvujzdanosti nej pošteni postanejo.“

Cudili so se v vasi od tedna do tedna bolj. Zakaj gostivnice so skorej prazne stale. Ob nedeljah ni bilo ne kvart v kerémah ne kegljanja na kegliših, ne kletja in ne norenja slišati. Kerčmarjem se je ol v hramih skisal, ker ga nihče več ni pil. Vina so le malo, žganja pa niso skorej nič speciali. Večidel so vsi domá pri ženah in otrocih ostali, ali pa so šli na polje njive ogledovat in se posvetovat, kaj bi bilo čez teden storiti in popraviti. Ki so bili poprej veseli nôrci, so se zdej celo modro in pametno deržali; ki so poprej razvujzdano živéli, so pobožni v cerkev hodili; ki so sicer radi polegovali in prihajkovali, so zdej od jutra do večera pridno delali na svojim polji ali pa najeti pri sosedu.

Kadar je kerčmar Vampnek ob nedeljah prazne klopi in mize svoje gostivnice ogledoval, se je skorej jokal. „Ali so ljudjé vsi na glavo padli?“ je rekel. „Kakošin zlodi jih je obsédel. To ne more tako ostati. Pri tem ne more noben pošten človek obstat. Vse mora drugače biti, ker to je od sile.“

Župan Brencelj je djal: „Če bo to še dolgo terpélo, moram nehati točiti. Pa že vém, kaj de mislijo. V nič me hočejo pripraviti. Pa predin se bo to zgodilo, se mora poprej vas pogrezniti. Če bi le zvediti mogel, kdo de mi je te zaderge nastavil!“

De bi se Vampnek svojiga kisliga ola znébil, ga je pol boljši kup nastavil; vino je žvepljal in *

ga s svinčenim sladkoram sladil; vsako nedeljo je godce najél, de so mogli prav okrogle gosti. Pa od dva in trideset gospodarjev in njih sinov in hčerá ni prišel nobeden v gostivnico.

Kerčmar Orel je tudi na vso moč poskušal, svoje poprejšnje gosti privabiti, je bil sladak in prijazen, je marsikterimu kaj zastonj ponudil in prašal: „Zakaj pa ne prideš več pit?“ Pa dobil je odgovor: „Nimamo denarjev!“ — Potem jim rēče: „Ej, neumneži! Sej véste, de nisim tako terd in de tudi rad upam. Sej ste možjé.“ — Pa ljudí vunder ni bilo.

Zdaj je serditiga Brenceljna jeza prijela, ter rēče: „Prav je. Ker mi vi tako delate, vam hočem tudi jez zobé pokazati. Brenceljna bodete še spoznali, če ga še ne poznate.“

15.

Dolžne bukve se pregledajo.

Hranilnica in občinska kuhinja.

Zdej so začeli ubogi ljudjé, ki so bili v zlatnarski zavezi, po versti, v Ožbetovo hišo laziti, mu svojo silo tožiti, in rēci: „Glej, Ožbè, svoje obljube natanjko deržim, akoravno so težke. Pol leta je minulo, de molim in délam. Pol léta je minulo, de ne igram, ne pijančevam in se ne prepiram več. Moja hiša je čedna, žena in otroci so snažni, karkoli je moč. Nihče ne more zoper mene tožiti. Pa župani me nadleževajo, kolikor morejo. Temu in unimu sim dolžán. Zugajo mi, me od hiše spoditi, ako jim dolgov ne plačam ali pa k njim pit ne pridem. Pomagaj mi Ožbè, če ne, ne morem obljub deržati. Cez šest lét in pol bom imel obilno denarjev; posodi mi kaj, sej ti bom vse pošteno vernil. Ožbè odgovori: „Četerta obljava je: moliti, delati in ne več dolgov delati. Ne smem ti tedaj posoditi. Pa čaj, komu in koliko si dolžán; prevdariti hočeva, kako ti iz sile pomagati.“ Tako rēče, vzame pero in pa-

pir, se vsede in zapiše, kar mu je vsak na vprašanje odgovoril. Pa vsaciga posebej vpraša: „Komu si dolžán? Koliko? in koliko obresti ali čimža daješ od sto? Na kom si se zadolžil in ali si kaj zastavil?“

Ko je od vsakteriga včas njegov dolg zvedil, je zopet vprašal: „S kom misliš plačati? Koliko moreš ti ali koliko morejo žena in tvoji otroci v tednu zasluziti? Koliko imaš svetá in živine, in koliko moreš v srednjih létih tega prodati, kar pridelaš? Kako se s svojimi preživiš? Kaj potrebuješ v tednu, koliko na dan v živež? Kako si z obleko, s perílam in z orodjem preskerbljen? Kaj ti je treba znoviga napraviti, in kje se da brez škode kaj prtergati?“

Vse to je Ožbè od vsaciga skerbno zapisal. Zdej se je še le zaníkarno gospodarstvo pokazalo. Zakaj marsikter še dobro vedil ni, koliko de je dolžán bil, in ni imel nič zapisaniga. Pri posojevavcih so mogli še le popraševati. Nekteri že tri, štiri ali pet lét ni obresti (čimža) odrajtal. Zato se je moglo narprej skerbeti. Marsikter je moral vohernikam, od katerih je v sili denarje na posodo vzél, po osim, tudi po dvanajst od sto plačevati. Ožbè je moral v mesto iti, si na proste zemljiša denarjev po tri in po štir od sto sposoditi in si veliko prizadevati, de so bili nar poprej voherники plačani in de ubozih kmetov niso več derli. Marsikter pa je imel več dolga kakor premoženja. Tu je bilo težko pomagati. Pa vunder je Ožbè vsim serčnost delal ter rekel: „Varčnost in delo vas mora z Božjo pomočjo iz dolgov spraviti. Delajte le vselej po mojim svestovanji.“

Zdej se je še le vidilo, kako slabo so ti ljudje gospodarili, in začeli so se sramovati. — Zdej še le je vsak zvedil, koliko premoženja mu po poravnjanju vših dolgov vlastniga ostane. Tega je bilo včasi celo malo in strah in groza jih je obhajala. Zdej so hotli vši varovati, vši delati. Pa kako to začeti?

Ožbè se je za blagor svojih sosedov neizrečeno prizadeval. Pa to prizadevanje mu je veselje delalo, ker je bil pravi prijatelj ljudi. Vsacimu je hišne in dolžne bukvice naredil, v katerih je vsak stan svojiga

premoženja natanjko vidil. Potém je šel zopet v mesto in je za otroke in za odrašene mnogoverstniga dela poiskal. In dobil ga je sčasama. Kar so si z delam zaslužili, so morali vsak teden zapisati in hraniči. Nekteri so dali denarje Ožbetu spraviti; nekteri so mu jih dajali vsak teden, de bi mu sčasama posojeni znesek (šumo) vernili. Ko je Ožbè sčasama stò in še več goldinarjev vkup dobil, si je mislil: „Cimu bodo ti denarji merti in brez dobička tù ležali? Če bodo pa vsako leto obresti dajali, bi ubogim ljudém, brez de bi se trudili, saj k' majhnu dobičku pripomogli in njih dolg bi se zmanjšal.“

Bukvice je naredil in vse va-nje zapisal, kar mu je vsak od svojiga zaslužka v tednu spraviti dal. Potém je šel v mesto, in tam je nekiga pošteniga gospoda pogovoril, de je prihranjene denarje, in bilo naj bi tudi le deset ali dvanajst goldinarjev, vsaki mesec jemal in poštene obresti od njih odrajtoval. K pridu ubozih in varčnih ljudí je bilo. Gospod, ki je bil bogat kupec in ljudomil človek, je vzel denarje in jih je po mestu razposodil, in kadar je konec leta obresti prejél, jih je zopet posodil, de so obresti zopet obrest dajati mogle. Ožbè pa je v svoje hranilne denarske bukve domá vse zapisal, koliko obresti gré vsacimu njegovih ljudí.

Velika sreča je pa bila, de so ljudjé in njih otroci tudi delati mogli, kadar so dela imeli, ker niso skorej nikoli bolni bili. To nekadaj ni bilo tako. Zakkaj ko so se ob nedeljah vpijanili, jim v pondeljk delo ni dišalo; glava jih je bolela in slabí so bili. In kér so se vsi pridno česali, umivali in čedili, niso nikoli bolezin in nadlog imeli, ktere sicer iz nesnažnosti pridejo.

Ko je Ožbè tistim, ki so z njim v zavezi bili, povédal, de je hranilnico naredil, in de denarji, ktere mu vsak teden hraniči prinesó, druge denarje donesti morajo, so se vsi začudili in razveselili. In vsak je v bukve pogledal, koliko denarjev si je že prihranil in koliko denarjev sme konec leta upati. V začetku je le malo gospodarjev svoje denarje Ožbetu prineslo. Zdej pa je eden drugizmu povedal. In ko je

kdo zvedel, de je njegov sosed deset, petnajst, dvajset in še več goldinarjev shraniti dal, je bil žalosten in je hotel tudi tako storiti; vzame tedej svoje denarje, kar jih ima, jih nese tudi Ožbetu ter reče: „Ljubi moj, zakaj mi nisi od hranilnice nič povédal? Deni tudi moje denarje va-njo, kar jih v tednu na stran djati zamorem, naj jih bó veliko ali malo. Zakaj če jih imam domá, se nečejo pomnožiti, temuč vedno manj jih imam. Ce jih imam, jih pa zopet potrosim. Torej je bolje, de jih dodam in shramim. Ako jih ne dam tebi, mi še dolgo ne bo moč dolgov plačati.“

Tako je tedaj sleherni vsak teden nekaj prinesel, kar si je od svojiga zaslužka v tednu odtergati mogel, in edin z drugim so se skušali, več v hranilnico prinesti. Nekteri so bili tako varčni (šparovni), de so skorej s svojo družino stradali, de bi le več denarja vkup spravili.

To se je pa Ožbétu zamalo zdelo in govoriti je začel: „Dobro je, de ste zmérni; tode žene in otroci ne smejo stradati. Kdor ima dober živež, ima tudi moč in serčnost pri delu. Res je, de mora marsikaka žena zdej doma ostati in svoj čas s kuho zgubljevati, ki bi tudi lahko na polji delala ali sicer denarje služila. Ko bi se za vsako hišo vse samo kuhalo, bi ne bilo treba derv kupovati in plačevati, ali pa z naberanjem hoste v gojzdih časa zgubovati, temuč od dervne desetine, ktero mora soseska vsako leto odrajtovati, bi lahko drugim prodajali in denarje dobivali. Tako bi se dalo veliko prihraniti. Pa mi moramo to drugači začeti.“ „Znano vam je, de smo morali v slabih časih slabo živeti. Zakaj smo takrat varovali, ko nismo nič imeli, zdej pa ne, ako kaj imamo? — Zdej imamo krompir, sadje, in moko, in kruh in meso po ceni. Z ravno tistimi denarji zameremo zdej bolje živeti in si več prihraniti kakor v slabih dragíne. Ce bi zdej eden za vse nas kuhal, bi gospodinjem za druge dela in za druge zaslužke veliko časa ostalo. Za trideset kotlov in piskrov je dvajsetkrat več lesa en dan treba, kakor pod enim samim kotlam za trideset družin. To umete; pri tem

je dobiček. Kjer se pa za več ljudi v kuhinji, je tudi manj soli in zabéle, in pridaje in orodja treba. Poskusimo tako."

Tako reče Ožbè. Veliko jih dovolji v to, velikone. Ožbè gre k mlinarju in ga pregovorí, občinsko juho ali župo kuhati, in trikrat v tednu mesó, zlasti za prodaj. Kteri so v to dovoljili, so povedali, koliko juhe in mesá vsak dan želé; sedemnajst družin jih je bilo pervikrat skupej stopilo.

Odsihmal je morala vsaka hiša — ena za drugo — kadar jo je versta zadela, derv h kurjavi, in h kuhi eniga pomagača dati. Mlinarica je pri kuhi gospodarila. Vsak dan so imeli drugačno župo in kar gré k župi. Kdor ni imel denarjev, je svoj del z moko, s sadjem, s zelenjavou, s krompirjem ali kako drugo rečjo plačal. To ni nobenemu preveč težko stalo. Le kdor je mesó vzel, je moral denarje dati. — Mlinarica se je na kuhu dobro umela. Druge kmetice in dekleta so se veliko pri tem naučile, cesar pred niso vedile, kadar je versta njih zadela, de so morale pomagati.

Tako se je zgodilo, de so združene družine, med kterimi sta bila tudi mlinar in učitelj, bolje in bolj tečno jedle, kakor drugi ljudje v vasi, in vunder bolj po ceni. Sleherni dan so imeli župo in sočivje, trikrat v tednu mesó. Ubogi to viditi, de taki živež ni za svinje in de ni slab, in de imajo zraven tudi bolniki in ozdravljoči döber živež, so tudi k njim pristopili, razun teh pa še veliko tacih, ki niso bili v zlatnarski zavézi. Zakaj spoznali so kmalo, de se veliko derv, truda in časa, veliko živeža prihrani in de se vse bolj po céni narediti more.

Poslednjič je imela mlinarica v svoji kuhnji preveč opraviti, akoravno je imela vsak dan več pomagavk. K svojimu pridu tedaj tudi kerčmar Orel tako kuhinjo napravi. Tode vsi od zlatnarske zaveze so pri mlinarji ostali. Nar umnejši gospodarje so odbrali, ki so potrebne reči kupovali in preskerbeli, de so se prav obračale. Zakaj občinska kuhinja ni smela posamesnim ljudem k dobičku, temuč vsem k pridu biti.

16.

*Kakó se pivnice v vasi manjšajo, in kaj
stari kmetje k temu pravijo.*

V Orlovi kuhinji je bilo vse drugači. Tako slabo juho je kuhal, de je nihče ni hotel jesti. Zavoljo tega so ga ljudje opustili, ker svojih drazih denarjev niso hotli za tako svinjsko jed dajati. Torej so vkupej stopili, de bi bili ravno tako naredili kakor njih sosedje pri mlinarici. Pa jim ni šlo po volji, zakaj v nobeni reči ni bilo praviga reda, in prave gospodinje je manjkalo. To se je kerčmarju Orlu silno dobro zdélo in veselil se je, de se drugim nič bolje ne godi, kakor njemu.

Pa vunder se je pri njem še slabši godilo, kakor pri drugih, ker je bil terdiga serca, hudoben človek. Veliko premoženja si je po krivici nagrabil; ali krivično blago ne tekne. Kadar so v časih potrebe mile darove za uboge ljudi v Zlati Vasi dobili, de bi občinsko juho kuhalni in jo ljudem delili, je župane pregovoril, rajši denarje med ljudi razdeliti. Potem se je z Brenceljniam sklenil, de sta ubozim ljudem moko in kruh silno drago prodajala. Tako so denarji zopet v nju mošnje nazaj prišli. Kadar je kdo iz sile kej sená, živine ali barniga blaga po očitni dražbi (licitiringi) prodati hotel, se je Orel z Brenceljniam in njegovim tovaršam zmenil, de ni nihče preveč dražil in de so tedej po ceni kupili. Vpervič sta malo ponudila in sta še kaj primaknila. Potem sta edin za drugim odstopila in nihče ni več ponujal, rekoč, de je predrago in preslabo blago. Tako sta edin za drugim rekla. In ker so ju Zlatovasčani nar umnejši možá čislali, si nobeden drugi ni upal več ponudititi. Tako sta vse po ceni kupila. Ce je pa redko kdaj kak drugi tako premeden bil, de je več ponudititi hotel, sta ga z žuganjem oplašila, zlasti, če je bil nju dolžnik; in rekla sta: „Ako imaš dovelj denarja za tako slabo blago, in ako hočeš

mojiga prijatla prekupiti, hočem, de mi poprej moj dolg plačaš.“

Tako je Orel delal. Pa krivično blagó ne tekne. Napihnjen in ošaben mož je bil, in je imel večne pravde. Celò s svojimi brati in sestrami je imel pravdo, ker jih je v očetovi dedšini z goljufijo in zvijačo prekanil. Mnogo ljudí v vasi je s pravdanjem v nič spravil.

V Zlati Vasi je bilo pa tudi zato toliko ubožtva, ker so se vedno pravdali. Zakaj dokler so ljudjé še kaj premoženja imeli, so se bahali; kdor je imel kako pravdo, je mislil, de mu je to velika čast, ako se ljudjé od njegove pravde pogovarjajo. Brezvestni zakotni pisači in jezični zvijači so jih pa še bolj podpihovali in dražili, ker jim je neumnost in pravdoželjnost kmetov njih žepe polnila. Na zadnje so se taki pravdoželjni ljudé tako vneli, de ni nihče od svoje pravde odstopil, akoravno bi bil imel vse premoženje zgubiti. To je bila pa voda na malin brezvestnih pravdnikov. Pravde so se z vso zvijačnostjo na dolgo vlekle cele leta; če ena sodba ni bila dosti, je šlo na drugo, tretjo, in neumni kmetje so plačevali, de je bilo joj. Kdor je potém zgubil, je sodnikam nepravico očital, in je nohtove grizel, namesti kruha. Pravdniki pa so se mastili pri tem.

Kar je Ožbè v vas prišel, je ljudém pravdanje branil in zaveral. Zakaj če ga je kdo svetá prašal, je vselej tako svetoval, de se je reč z dobrim poravnala. In povedal jim je naslednjo pravlico: „Enkrat najdata dva psa, ki sta se na vozki bervi srečala, na sredi berví kosček mesá. Skregata se, čigavo de je. Tretji pès, kterimu je meso tudi dišalo, pride k njima in reče zdaj temu, zdaj unimo na uho: „Nikar ne jenjaj. Po pravici gre tebi!“ Začneta se še huji ruvati in gristi, de obá čez berv v vodo pada. Tretji pa seže polagama po mesu, ga požrè in gleda, kako una dva plavata. Tako je rekел Ožbè — se godí tistim, ki se pravdajo.

Pravde so drage in prinesó ubožtvo in sramoto saboj. Kdor pravdo začnè, že pol tega zgubí, kar

dobiti hoče: Razun tega pa se zapravi čas za delo, in zavoljo jeze in togote, skerbí in strahu še celo ljubo zdravje.

Tako je Ožbè govoril. Orel pa ga ni nikoli svetá prašal, temuč je imel sleherno leto kako novo pravdo. Mnogi troški in darovi, ki jih je pravdnikam in pisarjem dajal, in mnoge pote so ga sčasama ob vse premoženje pripravile. Ko je poslednjič pravdo sosedno srenjo zgubil, s ktero se je zavoljo nekiga stariga hrasta pravdal, ker je terdil, de na njegovim svetu stojí in de je njegov, je prav v nič prišel, zakaj hrast mu je več ko pet sto goldinarjev snedel, in vedil ni od kod denarjev dobiti, ker je imel na hiši in na svojim svetu več dolgá, kakor so ljudjé mislili. In ker si je povsod denarjev sposoditi hotel, pa jih ni nikjer dobil, je začelo skerbeti tiste, kterim je bil dolžan; torej so tirjali od njega, kar jim je dati imel. Nikakor si ni mogel pomagati, kakor celo svoje premoženje posodnikam pustiti. Vse je moral protati. To so mu pravde dale.

Ker je svoje polja slabo oskerboval, je šlo slabo v ceno. Ker tudi ljudjé niso več tako k njemu pit zahajali, ker denarjev niso imeli, ali jih zapiti niso hotli, mu tudi kerčma ni dosti nèsla. Prodal jo je. Ker pa novi posestnik kerčme vidi, de nihče k njemu priti in piti noče, je pravico gostivnice nazaj položil. Tako je sam Brencej še na terdnim ostal; zakaj drugi kerčmarji in žganjarji tudi niso imeli nič več zasluzkòv in so že pred vse pustili. Nekteri starí kmetje so z glavami majali in rekli: „Hude čase smo doživelvi: zdaj vidimo, de mora naša uboga vas čisto opéšati. Pred nekimi leti so imeli trije kerčmarji, in še nekteri olarji in žganjarji dovelj opraviti, zdej se pa komej eden še preziviti more. To je pač sramota naši vasi, in to priča, kako slabo stojimo.“

Ožbè pa jim je rekел: „Nikar, ljubi prijatli! temuč zdej imam upanje, de nam bo kmalo bolje. Veliko sveta sim obhodil in veliko vasi vidil. Ker je bilo nar več kerčem, sim vedno nar več siromaštva vidil. In kjer ni bilo nobene kerčme, kakor

kamor so popotniki zahajali, tam se je premoženje pri hišah vidilo. Kerčmarji ne dévajo zastonj divjih zverín nad svoje vrata: lèva in orla, medveda in kregulja, — te zveríne živé od premoženja in kerví sošeske. Zlat križ nad vrata obesijo, ker hočejo zlatá imeti in ljudém križ in težave zato pustiti. Zlatiga angelja obesijo pred hišo; pa hud angelj je, ki novince loví za siromaške hiše in ječe.“

V vasi imamo le še eno kerčmo, pa še ta je od več. Ko bi tudi te ne imeli, bi sošedje bolje stali. Kdor v gostivnici ne kvartá, si sveto pismo in keršanski nauk za dom kupi. Kdor si pri pivcih za drage denarje bolne glave ne kupi, ima domá pri svoji ženi in otrocih praviga veselja dovelj. Kdor kerčmarju nič denarjev zaslužiti ne da, jih v mošnji ohrani. Veči čast je domá v svojim hramu bokál vina imeti, kakor pri kerčmarji poln sod.“

Tako je Ožbè govoril, in stari kmetje so z glavami kimali, ko so se prepričali, de ima prav. Áli Brencelj, kterimu se je „pri lèvu“ rēklo, je hotel od jeze póciti, ko je slišal, de je Ožbè zlatiga oroslana divjo zvér imenoval. In tožil bi ga bil rad, če bi si bil upal, kaj opraviti. Pa Ožbè je bil prebrisan, se ga je varoval, in serditimu oroslanu pov sod iz poti šel, ter ga pustil tuliti in godernjaš, kakor je hotel.

17.

Kakó v farovž trèsi, in od noviga fajmoštra.

Neko noč pride silno hudo vreme čez Zlato Vas. Vse nebo je bilo od bliska v'ognji. Gromelo je, de so se hiše trèsle in oknja ropotale. — Ce so bili kmetje celo leto hudobni, so vunder ob hudim vremenu vselej na glas molili, in svoje grehe iz serca obžalovali, saj tako dolgo, de se je vreme spreletélo. Potlej so pa zopet živéli, kakor poprej.

Kar na naglama strela s strašnim tréskam v vas vdari. Kakor ognjeno morje se nad farovž spustí; pa k sreči ni vnela in nobeniga poškodovala. Drugo jutro pak se je vidilo, kako je strela vso streho raztergala, in stari gospod fajmošter so se tako vstrašili, de so néke dni potém umerli.

Zdej so Zlatovasčani grajali gospósko ter rekli: „Vsiga tega je gosposka kriva. Ako bi ne bila prepovedala v hudim vremenu zvoniti, bi se to ne bilo zgodilo. Sicer se je hudo vreme z zvonjenjem odgnalo, zdej je pa to prepovedano, ker velika gospôda nima clo nobene vére več. In odtodi je ta nesreča.“ — Tako so Zlatovasčani besedovali.

Ožbè se pa jih svari: „Kako hudobno je vaše serce, in kako neumne so vaše besede! Gosposka ni strele na farovško streho napeljala, temuč železni vozel na vremeniku nad streho je to storil. Zakaj Bog je strelo tako vstvaril, de grè vedno za vodo ali za rudninami na zemljo. To je Bog storil, de človek spozná, kako se bliska varovati. Zakaj, kadar strela rudniške reči zadene, de po njih do zemlje priti more, nič ne škodje.“

Tako je rekел Ožbè in pelje kmete na farovško strého. Tujej vidijo vsi v pozlačenim vozlu majhne vtopljlène luknjice, in kako je strela poleg žebljev, želebnjakov in strešnikov letéla, notri pod streho do železne vervice, za ktero so pred vratami pozvonjali, če je kdo k gospod fajmoštru iti hotel. Ker je strela tako železno pot v zemljo našla, so vsi drugi deli hiše brez škode ostali, in strela je bila vodená, kakor na kmétih pravijo. Pa gotovo bi bila vžgala, ako bi ne bila tega žezeza našla.

Ožbè je dalje rekel: „Ker imajo cerkve visoke zvonike, večidel železne križe ali kake druge enake znamenja nad streho in tudi veliko železja znotraj, se velikrat zgodí, de va-nje treši. In ker je že marsikteriga človeka v zvoniku strela ubila, je pametna gospóska nečimerno in vražno zvonjenje prepovedala.“

Tako je Ožbè svoje sosedje podučil; in ker je vidil, de so se odsihmal še bolj kakor poprej strele

bali, mu je bilo žal. In rekel jim je: Ne plašite se ob hudim vremenu, hudo vreme, akoravno dostikrat ljudém veliko škode napravi, je tudi dar usmiljeniga Šoga za dežele, ker zrak čisti, bolezni odvrača in zemlji rodovidnost daje. Torej se groma nikar ne bojite. Pojdite in postavite na verh strehe svojih hiš železno palico, en čevelj visoko; privežite k nji železin drat, tako debel, kakor je pisavno peró, in ga po strehi v zemljo v kak vlažen kraj napeljite. Tako bodete streli pot pokazali, po kteri bo brez škode v zemljo vdarla, ako je drat ves iz eniga kosa skozi in skozi, in ako varjete, de ne zarijovi in se ne zamaže. Taka priprava vse pohištvo in vas obvarje, de se vam ni ne nesreče ne ognja batí.“

Tako je učitelj govoril, in je na svojo lastno hišo železno palico z dratam postavil (zakaj Liza se je gromenja zlo bala). Mlinar je tudi v mestu že davnej kej taciga vidil in je tudi tako storil. Veliko kmetov je po nju zgledu storilo, zakaj dragó ni bilo in je wonder k pokoju pomagalo.

Nekteri pa so se v svoji neumnosti nad tem zlo pohujševali in rekli: „Ali se to ne pravi Bogá v očí bôsti in mu postave dajati? Ali ne more s svojo strelo zadeti kogar hoče? Ali ne bodo té vremenske palice rodovitnih vremén odganjale in slabiga vremena delale?“

Ozbè jim odgovorí in reče: „Vi neumneži! božje vremena gredó čez jezera verh drevés, kakor čez gole planjave; njegovi bliski dajo zemljí rodovitnost, naj šinéjo v verh kakiga hrasta, ali v železne palice, ali v jezera, potoke in morje. Pa Bog nam je dal umnost, de se škode varjemo, ktero nam tudi nar koristniši reč, ako je na napčnim kraji, pri zadeti zamore. Oginj s svojo lučjo in gorkoto je pač dobra reč, pa ne kadar hiša gorí. Zavoljo tega nam je dal Bog vodo, oginj gasiti. Ako se tedaj poslužite vode oginj gasiti, zakaj se obotavljate, se železa poslužiti, blisk gasiti? Nič ni tako hudiga na svetu, de bi ne bil Bog pomočka zoper dal. Tode človek mora pomočke spoznati in hvaležno prejemati. Kdor se tedaj s slepo terdovratnostjo pomočka brani, zani-

čuje božje nar veči dorove in le pravica ga zadene, ako mu po strelji hiša pogori ali če ga strela umori.“

Veliko jih je verjelo to umno govorjenje. Drugi pa, bedaki in napuhnjenci, so te opomine zaničevali, in niso pripustili de učitelj več vé, kakor oni; zakaj sramovali so se svoje neumnosti in so jo hotli z modrostjo zakrivati.

Namesti rajnciga fajmoštra so kmalo drugačia dobili. Novi gospod fajmošter, Jernej po imenu, so prišli na faro; stari so bili komaj sedem in dvajset lét.

Nekterim Zlatovasčanam so bili novi gospod fajmošter premladi, nekterim pretanjki, nekterim na prižnici prerahli in premalo ojstri. „Rajnki gospod fajmošter — so djali — „so bili vès drug mož, de jih je bilo saj kej viditi in pa tudi kej slišati. Sedanji gospod pa še nimajo prave postave za fajmoštra. Ce so rajnki nam na prižnici kaj ojstriga povedali, smo jih slišali še deset hiš deleč; če pa ta gospod fajmošter na prižnico stopijo, jih pri vratih skorej nihče ne razumé.

Tako so govorili nekteri Zlatovasčani v začetku — vsi pa niso bili tacih misel.

18.

Od noviga fajmoštra na dalje.

Veliko jih je pa bilo v vasi, ki so spoznali, de so gospod fajmošter Jernej vse časti vredni gospod, in akoravno mladí, so vunder mož po volji Božji. Ce jih je kdo dolgo ogledoval, se mu je pri sercu zdelo, kakor de bi bili več, kakor kak navaden človek, in de so v resnici od Bogá poslani. Zakaj priljudni in polni modrosti so bili, iz serca ponižni, in zavoljo tega jih je vsak dober človek spoštoval. Zmerjali niso nikoli, nikoli se jezili, vedno so bili pohlevni in poterpežljivi pastir svoje čede. Kadar so grajali, je zgol ljubezin iz njih govorila, ki je grešnikam pravo pot kazala. Njih pridige niso nikdar

nobeniga pohujšale, ker so dobro prevdarili, de dostikrat mladost pohujša, kar je odrašenim nauk in svaritev.

Ko so v Zlato Vas prišli, so berž vse družine obiskali in se z vsimi soznanili. Potlej ni nikoli dan prešel, de bi ne bili zdej v to, zdej v uno hišo prišli. Vedili so, zaupanje in ljubezin si pridobiti. Vedno so dobre svete dajali, žalostne tolažili, serca prederznih mečili in prepire mirili. Ravno kakor naš Izveličar so tudi oni uboge ljubili in jim dobrotnik bili; pa tudi tistih, ki so bili zavoljo hudobniga serca znani, niso sovražili, ampak si prizadevali jih z rahlo besedo poboljšati. Ko so ob nedeljah pridigo imeli, jih je vse pazljivo poslušalo. Zakaj vsak je mislil, de gospod fajmošter samo njemu govoré in pridigovajo. Vsak je slišal popisovanje svojiga lastnega serca, skrivnosti svojih grehov in prave vzroke; zakaj de je grešil in od Bogá odpadel, in pomočke, kako se mora zopet k Bogu Očetu nazaj verniti. In v pridigi so vselej Jezusa Kristusa in svetnike božje v izgled dajali, kako se mora po božji volji živeti. To je storilo, de je vsak poslušavec samiga sebe premisljeval, ker je vsak mislil, de je bilo samo od njega govorjenje.

Pozabili so Zlatovasčani mladosti učenika in njegove mladostne postave, pa ne njegoviga miliga glasa. Zakaj njegove besede so bile nebeske, ki so srce zadevale sladko in strašno.

Ko so gospod fajmošter pervikrat šolo obiskali, viditi, kakošna de je, jih je snažnost, mir in red otrók neizrečeno veselil. In ko je potém Ožbè s svojimi učenci pobožno pokléknil in molil, jim je veseli pogled molijoče mladosti serce ganil. Poklekniли so tudi oni, se Bogu priklonili, in ko je Ožbè molil, so jim solze veselja oči zalile. In na kolenih so ostali po Ožbetovi molitvi, roké k nebesam povzdignili ter rekli: „Moj nebeski Oče! vsliši tudi mojo molitev in moje zdihovanje! Ostani s svojo milostjo med temi nedolžnimi ostročiči, de nikoli tebe ne zapustijo; ostani pri njih do večera njih življenja, de jih pokličeš iz tega življenja polniga skušinj, na

svoje očetno serce. Blagoslovi učenika te pobožne mladosti, blagoslovi njegovo govorjenje in djanje, de močan ostane s Tvojo pomočjo, Tvoje kraljestvo razširjati!“

Takó so gospod fajmošter molili; potém so vstali in otrokam rekli: „Ljubi otročiči, molite pridno za svojiga učenika, de vam ga Bog ohrani; zakaj resnično je ta mož vaš oče in brez njega bi bili sirotni, zapušeni, ubogi otroci!“ To in še več lepiga so govorili; dekliči in fantiči pa so glasno ihtili in so svojiga učitelja še bolj ljubili, kakor poprej, zakaj pomislili so, de jim zna umréti. In veliko jih je roke povzdignilo in tihó s solznimi očmi v nebo molilo.

In ko je jutrajna šola sklenjena bila, grejo gospod fajmošter k učitelju, ga v pričo vseh otrok objamejo, na serce pritisnejo ter rekó: „O ti požni, pravični mož, ti seme seješ, ki se ti bo v včnosti lepo razcvetelo, uči me svoj izgled posnemati; ti si že veliko storil, jez še malo. In ako bi mi kadaj serce vpasti utegnilo, hočem k tebi priti, se med otročice vseti, in hočem biti kakor oni, poln úpanja, vére, ljubezni in vse hočem s posnemanjem tvojiga izgleda in tvoje stanovitnosti oživiti.“

To je bil velik praznik za vse otroke v vasi. Ljubili so že poprej Ožbeta in njegovo ženo iz serca. Zdej pa, ko so vidili, kako še celó gospod fajmošter njih učenika spoštujejo, so ga pa še bolj častili in ljubili.

Gospod fajmošter so bili komej pol leta na tifari, in so bili že serčni prijatel in svetovavec skoraj vseh družin. Oni so vselej nar boljši svét, nar gotovši tolažbo dali. Vtrudeni in z nadlogami obloženi so dobili pri njih pomoč. V hišah so govorili, kakor pravi prijatel. Ob nedeljah pa se je ljudém vedno dozdevalo; kakor de bi bili ljubi gospod umerli in de jim kak poslanik iz nebés v cerkvi pridigova, ki jih hoče seboj v večni raj peljati. Tudi siromakam so veliko dobriga storili, pa tako skrivaj, de se je komaj zvedilo. In kjer so bolniki bili, tam so bili gotovo tudi fajmošter. Domá so imeli majhno

apoteko, polno domačih zdravil, s ktero so večkrat pomagali. Zdravilske bukve so radi brali, in kjer jim je vést pripustila so zdravnika namestovali; v hujših boleznih pa so berž, po zvedeniga zdravnika poslati ukazali. Tako niso bili samo duhovni, temuč tudi telesni zdravnik svojih ovčič. Zavoljo tega so veliko va-nje zaupali in jim v vsim pokorni bili. Tako so delali kakor Gospod Kristus in njegovi učenci, ker so bolnike ozdravljevali in Božje kraljestvo oznanovali.

Tako se je zgodilo, de so nevedne ljudi mnogih vražnih domišljenih ali večkrat zlo škodljivih pomočkov v boleznih odvadili. Sadaj ni nihče več po škapulirje, nihče k rabeljnu, h konjedercam, k babam hodil po zdravil ali svojo vodo kazat. Zakaj za zdravila in trud niso nič plačila terjali, pa bolj so pomagali, kakor uni. Kadar je pa kdo zlo in nevarno zbolel, so ljudem svetovali, de so morali v mesto po skušeniga in učeniga dohtarja iti. V začetku se jih je veliko branilo in več zaupanja v kako staro babo ali v kakiga sleparskiga ogledovavca vode imelo, kakor v kakiga pošteniga moža, ki se je zdravilstva učil, ali pa so od eniga dohtarja k drugimu letali, in če kakošno zdravilo v enim hípu ni pomagalo, so vse pomočke mešali, tako de je bolezin še hujši biti morala. Gospod fajmošter so pa vedili ljudem oči odpréti, in jim resnico povedati.

Še veliko drugih reči so znali, ki bi nihče ne bil mislil. Zveden čbelar so bili in se s čbelorejo prav umno obnašali. Tode svojih panjev niso dolgo sami obderžali, temuč so jih nar bolj ubožnim farmanam v dar dali in jih učili, kako te koristne živali rediti. Samo to so si izgovorili; nove rôje loviti in jih tistim ljudem dati, ki še nobenih niso imeli. Tako so sčasama skorej pri vseh hišah čbele imeli. In ker so se gospod fajmošter na čbelarstvo dobro uméli, so se tudi čbele vsim dobro redile. Medú in voska so zdej veliko v mesto prodali in lepih denarjev skupili. In tako je jela Zlata Vas zavoljo čbelarstva po celi deželi sloveti, tako de so iz daljnih krajev prišli kupci in ceno voska in medú v vasi

dražili, zato ker je vsak Zlato-Vaški med hvalil. In takó so si čede napravili, kterim ni bilo ne polja ne paše treba; s svojimi nježnimi krilci so čez polje in gojzdove rojile in svojim gospodarjem zlató v hišo nosíle. Kakor so gospod fajmošter eno in drugo reč po hišah popravili, tako so tudi pri cerkvi veliko storili. Tukaj jih pa je težko stalo, zlasti zavoljo starih ljudí, ki so se terdovratno stariga deržali. Kakar so v cerkvi péli, ni bilo petje, temuč vpitje, brez vsiga soglasja. Vsak je po svoji moći vpil, s svojim sosedam na skušnjo, de so skoraj okna popokale in de se je zidovje treslo. Ljudje so se včasi tako napihovali, de so bili kakor škerlat v obrazu rudeči.

Že Ožbè jim je velíkokrat to nepobožno vpitje očital; pa bob je v steno metal in premalo so ga čislali. Zató ni maral za stare ljudí in se je mlajših in otrok bolj deržal. Te je učil lepo, prijetno čverterglasno péti, de jih je bilo lepo poslušati, pa mislili so, to se že da v šoli, v cerkvi pa ne, in so zopet po starim kričali. Gospod fajmošter so pa drugači storili. Ako ravno so stare pesmi v veliki časti iméli, so vunder tudi nove pesmske bukvice med ljudstvo delili, v kterih so bile lepe pesmice za take priložnosti, za které starih pesem niso iméli. In te bukvice so bile tiste, iz kterih so otroci že davno v šoli péli. To je starim Zlatovasčanam že dopadlo, kér jim bukvic ni bilo treba plačati.

Ko je že veliko tednov in mescov preteklo, so gospod fajmošter eno nedeljo lepo pridigovali, de je petje pri očitni službi božji lepa rěč.

Pravili so od kralja Davidoviga petja in od Aleluje angeljov pred sedežem božjim. In vsak kmet je čutil, de doslej ni s pravo pobožnostjo pél, kakor angelji pojó. Potém so rekli gospod fajmošter k sklepu: „Zveličar je rekел: Pustite otročice k meni priti, in ne branite jim. Tako tudi mi ne branimo svojim sinovam in hčeram k Zveličarju iti. Vsako nedeljo naj, preden mi zapojemo, pesmico iz novih bukvic k zbujenju naših serc zapojó, v nedeljo pervič.“

Tako so fajmošter pridigovali. V nedeljo je bila vsa cerkev polna ljudi, in na černih tablah cerkvenih vrat je bila pesem iz novih bukvic, po tem pa ena stara pesem napisana. Ljudje so sami nove bukvice seboj prinesli. In zaglasilo se je petje mladosti kakor angeljsko petje po cerkvi. Ljudje so se tako omečili, de so imeli solze v očeh in vnete srca. Nekteri izmed starih so tiho in skrivaj lepo pesmico z njimi peli.

Potem je vsa srenja staro pesim zapéla. Gospod fajmošter so pa še poprej rekli: „Vi možjé, ljubi bratje, in vé keršanske žene, ne pozabite, de je Bog vsigapričijoč, in sliši vas, akoravno milo tiko pred njim pojete kakor Davidova harpa.“ Tako so rekli. Srenja je pela in tako zlahkoma, de se je čveteroglasno petje mladih glasno in natanjko izmed petja razločilo. To je bilo prav ljubo slišati. In če se je kaka stara baba preveč zaderla, jo je sosed pod rebro sunil, de naj petja ne kazí.

Tako je bilo več nedélj. In vsako nedeljo se je več starih k petju mladih pridružilo; dopadlo jim je zlo. Nazadnje je vsa srenja tiho z njimi pela, še gospod fajmošter.

Kadar so kaki ptujci iz mesta ali iz bližnjih sosésk v Zlato Vas v cerkev prišli in tam pri službi Božji bili, so se veselja zavzéli. In pobožnejši so tu molili, kakor kje drugjé. In v celi deželi so Zlatovasčane hvalili.

19.

Kaj od Zlatovasčanov v deželi govoré.

V mestu in v bližnjih vaseh so imeli od Zlatovasčanov veliko govoriti. Te ljudi so doslej zmeraj capíne imenovali, so bili znani pijanci, zanikarni ptiči, dolžniki, kterim ni bilo eniga vinarja upati. Zdej pa se je vsim čudno zdelo, de v njih vasi ni bilo, kakor pri ubozih ljudéh. Njih hiše so bile čedne

in snažne; ravno tako je vse po ulicah pospravljeni bilo, za hišami in v vertih. Poléti so bili možjé, žene in otroci že zgodaj na polji. Tu so eni gnoj nosili in trosili, drugi so pléli. Zmeraj so imeli kaj opraviti. Veselje jih je bilo delati viditi. Vse se jim je ročno odsedalo. Ako je bilo v mestu delavcov treba, so nar rajši po Zlatovasčanih popraševali. Kadar so mestne gospé v terg šle nakupovat, so nar rajši od Zlatovasčank kupovale. Zakaj te so bile zmeraj lepo snažne, v poperilnih belih oblekah, čednih srajcach in z belimi rokami, de je veselje bilo, od njih masla, sočivja, prediva in drugih rečí kaj kupiti.

De so Zlatovasčani revni bili, je bilo znano. Pa od dolgov so pošteno ob dnevu obresti plačevali, in nekteri so si že clo toliko pridobili, de so že v mestu kaj maliga denarja izposojeniga imeli. To je storilo, de so jim ljudjé radi upali in verjéli. Kadar sta gospod fajmošter in šolmojšter Ožbè za kakiga Zlatovasčana govorila, so rajši kakimu takimu posodili, kakor v druge soseske. In denarje so rajši za manjši obresti posodili, ker so vedili, de so jim gotovi. To je Zlatovasčanam marsikaj dobičkov dalo. Zakaj svoje dolgove so plačali, kjer so morali prevelike obresti od sto dajati, in so raji tam dolgove storili, kjer jim je bilo manj plačati treba. Zlatovas so ljudjé po deželi mnogo obsojevali. Rekli so sicer povsod, de imajo Zlatovasčani prav umniga fajmoštra in brihtniga šolmojštra, pa vunder vse jim je bilo le zastavica, ktere ni nihče prav vganil. Zakaj fajmošter in šolmojšter — so rekli — vunder ne zamoreta vsiga; in vsak fajmošter v deželi se je tako modriga mislil, ali pa še modrejsiga, kakor sta bila fajmošter in učitelj v Zlati Vasi. To jim je dalo veliko misliti. Sosedni kmetje so naravnost rekli, de je copernija vmés. Slišali so, de zna Ožbè zlato delati in de tudi Zlatovasčane tega učí. Nagajali in dražili so jih tedej de znajo zlato delati.

Pa res je bilo čudno, de so Zlatovasčani rečí v terg prinesli, od kterih niso vedili ljudjé, od kod de jih imajo. Njih sočivje, njih sadje, njih predivo, njih konopnjina, njih žito, vse je bilo dobro. Otroci

so še celò silno lepe cvetke prodajali in v mesto prinesli. Sadja, precejeniga medú in voska so imeli več, kakor vse vasi okrog Zlate Vasí skup. Dobro se je vedilo, de imajo veliko živine, nekteri kmetje so imeli kaki dve kravi in kaki dve kozi. Pa vunder so prinesli ubogi ljudjé, ki so eno samo kravo iméli, velike hlebe sira in siroviga čistiga masla na prodaj. Neverjétno je bilo, kako ena sama krava toliko sira dati zamore. Ravno tako so imeli Zlatovasčani v jeseni vselej nar lepši sadje, žlahne jabelka in hruske, kakoršnih nikjér niso iméli. Od kodi je to v tako malih letih prišlo?

Zlatovasčani so se morali sami smejeti, kadar so svojo vas zavoljo tega zlatnarsko Vas imenovati slišali. Zakaj Ožbè je umel rejo sadja in kjèr je v mestu v vertih imenitnih gospodov za žlahnto sadje vedil, je šel k njim mladik prosit. Potém je imel mladih ljudí pri sebi, ki so se od njega drevje cepiti učili. Prav po vertnarsko so se sukali. Posebne nože so za to imeli. To viditi, je hotel vsak sed tudi v svojim vertu in na svojim polji bolj žlahntiga drevja imeti. Cepili in sadili so, de je bilo veselje. Nekteri kmetje so si divjih zasajencov iz gozdov prinesli in jih pozlahnili. Drugi so semena vsejali in drevesa zredili. Vsak je hotel bolje storiti in bolje imeti, kakor drugi.

Zdej so v mestu lahko spoznali, zakaj de imajo Zlatovasčani vsako léto lepši sadje in vsako léto več, za ktero so v dobrih létih toliko denarjev stergili. To ni bila copernija. Pa malo živine imeti in vunder veliko sira in masla narediti, to je bilo prav res umetno!

Te umetnosti se je Ožbè v neki vasi učil, ko je na vojski bil, in jo je seboj v Zlato Vas prinesel. To je bilo prav čudno. Ljudjé ga v začetku niso hotli poslušati; nazadnje so mu bili pa prav hvaležni. Delal je pa tako le:

K svojim prijatljam je šel, ki so bili z njim v zavezi, in ki so krave imeli, in jim je rekel: Od vaših krav imate malo prida. Krava mora v létu nar manj pedesét do sto goldinarjev dobička dati. Ako

me hočete ubogati , vam hočem to razodeti. Povejte to tudi drugim, ki imajo krave. Nar manj štirdesét do pedesét krav mora vkupaj biti, de je kaj.“

Ko so štirdeset do petdeset krav skup spravili jim reče: „Zdej pa že bo!“ Pripravniga, pošteniga planinca je poznal, ki je znal pinjiti in sir delati, de je bilo kaj. Temu dve stó goldinarjev plačila na léto obljubi; zató bi si moral pa luč, sukno in pomivavne cunje sam napravljeni, kterih bi pri narejanji sira in za čejo posód in blaga treba bilo. Posód in solí je Ožbè na rajtingo deležnikov sam napravil , izmed deležnikov so bili pa trije zbrani za pervo léto , ki so na to reč gledali.

V hiši nekadanjiga kerčmarja Orla je bil nar bolj pripraven prostor sir delati, dober hladen hram in velik kotel v prostorni pirilnici. Gospodar je dal ta prostor, zakaj pét krav je imel in sam je hotel to reč poskusiti in viditi, kaj de bo iz tega. — Zdaj so morali vsi za derva skerbeti. Dobili so jih. Potém je Ožbè en dan odločil, in vsi, ki so k ti družbi pristopili, so morali mléko v silno čednih posodah prinesti. Če posoda ni čedna bila, pa ni planinec mléka vzél , to je bila postava. Pozneje so še bolj ojstro postavo naredili.

Planinec je mléko zmeril in je pod vsaciga imé zapisal, koliko de je prinesel. Tudi je znal vsak zase zapisati. Tako so od vsake hiše vsak dan zjutraj in zvečer mléko svojih krav prinesli. Od ptujih krav pa ni smel nihče nikakor mléka prinesti.

Vse mléko eniga dné je planinec v hramu vkup zlil, in je iz njega sirovo maslo in sir delal. To je dalo lepih, velicih štruc; verh tega pa še pinjene vode, ki je poleti zdrava hlađeča voda.

Zdej se je prašalo: Čigavo je lepo sirovo maslo in sir od vsaciga dnëva? Zakaj vsak dan se je veliko siroviga masla in sira iz mléka vših krav naredilo. Vsak bi bil rad vse imel, de bi bil berž v mesto tekel prodat.

To so tako naredili: Vse, kar je vkup znešeno mléko eniga dné siroviga masla , sira i. t. d. verglo, se je tudi le enimu deležniku na enkrat dalo , in to

tistimu, kterimu so bili nar več mléka dolžni. — Perve dni so res pervi več sira in siroviga masla dobili, kakor so mléka prinesli, zakaj toliko so dobili, kolikor se je iz vših deležnikov storilo. Pa zato so za toliko, kolikor so preveč dobili, drugim dolžni ostali, in kolikor so preveč dobili, toliko se jim je od dné do dné na mléku porajtalo, ktero so prinesli. To je toliko časa terpélo, de so vše dolg vernili in zopet toliko mléka k dobrimu iméli, kolikor drugi. Potem so zopet sirovo maslo in sir eniga dné prejeli.

Temčasi je pa tudi tisti, ki je eno samo kravo imel, in vsak dan le kaka dva bokala mléka prinesel, sčasama vše donesel, kakor vsak drugi, kakor se je v družbinih bukvah zapisano našlo. Ždej je pridelk dneva, blizo pol druziga centa siroviga masla in sira na enkrat prejel.

Sirovo maslo je vsak lahko koj tisti dan seboj vzel, ko je bilo spinjeno. Sir so pa toliko časa v hramu pustili, de se je dobro vsedel in dober postal. Vsak je moral tisti dan, ko je pravico dobil, iz mléka storjeno blagó prejeti, planincu pri delu pomagati, in čedne obrisala (Antlje), rijuhe, in česar je bilo treba, pripravljeni. V začetku niso Zlatovasčani ti reči ničkaj upali, ker je vsak mislil, de bo premalo dobil. Kadar je pa kdo svoj del sira in siroviga masla prejel in prerajtal, koliko mléka de je dal, ga je zlo veselilo. In vidilo se je že konec perviga leta, de tako po srednji meri vsaka krava lep dobiček da.

Spoznali so pa tudi kmalo od kodi to pride. Zakaj če je bolje mléko in če ga je več, bolje je blagó. Kaj taciga ena sama hiša s svojim mlékam ni mogla dostati. — Dalje so sicer po hišah marsikter bokal mléka domá potratili, zdej pa so ga v hramu pri planincu na obrest dali. Sicer se je veliko časa zgubilo ali pa ni bilo časa, sir delati; zdaj se je to samo dalo. Sicer je vsak pri kuhi več derv požgal; zdaj so se derva varovale.

V začetku so nekteri Zlatovasčani s svojim mlékam goljufati poskušali; pa kmalo so tako ojstre

postave dali, de ni nihče več na goljufijo mislil; če ne bi bil ob vse svoje mléko prišel; in še clo iz družbe sunjen bil.

Ta naredba je pa še dobiček dajala, na kateriga poprej nihče mislil ni. Namreč, ker bi bil vsak rad veliko sira in siroviga masla dobil, je vsak svojo živino bolj oskerbljeval, kakor poprej; je dobro senó zasejal, ki je veliko mléka daló, se je po bolj molznih kravah ozeral, namesti malih slabih, ali je po dve kravi kupil, ko je poprej le eno imel. Ker je vsacimu na tem ležeče bilo, de se ni mléko od bolnih krav ali pa od mladíc dajalo, so imeli izvoljeni trije ogledniki pravico, vsak čas v hlevu iti, in dolžnost, vsak po pol léta na to paziti. Tako so tudi za zdravje živine skerbéli.

20.

Od noviga župana in od Benceljna.

„Ožbè zna vunder le coprati!“ so Zlatovascani vselej rekli se smejajoč, kadar jim je zopet kaj kacistniga povedal. Vse se mu je skoraj po sreči izšlo, kar je začel; zakaj nobene reči se ni brez premiselka lötíl; nikoli se ni prehitel, temuč je vse dobro prevdaril, in si ni nikoli več na ramo naložil, kakor je nêsti zamogel.

Pač lahko bi si bil kdo mislil, de je Ožbè sebe in svojo drago ženo z delam preobložil. Nikakor ne, — vselej se je tako previdil, de so mu lahko drugi nekaj dela prevzeti morali. Še celò v šoli ni imel ravno preveč opraviti, zakaj prebrisaniha kmetiškiga sina Janeza Vesela po imenu, si je zato izučil. Revnih staršev je bil in Ožbè mu je dal stanovanje in živež iz občinske kuhinje, in učil ga je mnozih potrebnih reči. Ožbè je imel svojiga Janeza prav rad, in ta je bil v šoli tako pripraven, otroke učiti, de je bil Ožbetu vès enak. Tudi otroci so ljubili Janeza, ker je bil prijazen, in še lože so se skoraj

pri njem učili, kakor pri Ožbetu. Ta je včasi cele dni na polji in v vertu delal in se veselil, viditi, kako se v vasi sčasama vse prenareja in popravlja.

In res je bilo čudno viditi, kako so se ljudje, ki so poprej reveži bili, sčasama iz dolgov skopali in svoje hiše berhke naredili; in nasproti, kako so poprej premožni kmetje, ki so pri starih navadah ostali, sčasama obožali, ker so svoje premoženje zanemarili, zatepli, zapili, zapravdali, zaigrali.

Dva in trideset tovaršev se je zvesto in terdno Ožbeta deržalo, ki so bili povsod pervi, kjer je on kakošno novo napravo vpeljal. Njih izgled je po tem veliko sosedov spodbudil, tudi tako storiti. Mladenči, ktere je Ožbè ob nedeljah učil, in deklice ktere so se pri Lizi šivati učile, so tudi svojim staršem veliko k dobrimu pomagale. Nekteri pa se niso dali po nobeni ceni poboljšati in so potepuhni ostali. Glava vsiga hudobniga ljudstva je bil Brencelj. Ta se je vsim novim naredbam zoperstavljal. Preklinjal je vedno tiste, ki so kaj noviga omislili, rekoč, de se vera spodkopuje, de mora drugači priti in de tako ne more dalje ostati. Pa gospod fajmošter, ki so ga večkrat obiskali, so ga berzdali, de ni mogel, nič hudiga storiti. K temu je tudi pomagalo, de je Brencelj svojo nar veči podporo, namreč tretjiga župana, iz svoje strani zgubil. Ko je namreč ta vidil, de njegovo gospodarstvo omaguje, je iz nevolje začel pijančevati, tako de ni bil nobeni dan trezev. De bi zopet naglo obogatil, je začel v več loterij staviti, in je tako vse denarje zastavil, de je čisto na suhim ostal. Zdej so posodniki prišli, ktermi je bil dolžan, in so mu vse vzeli do poslednjega žeblja.

Novih županov je bilo zdej tréba. Ljudstvo v vasi se je v dve platí razdelilo. Potepuhni so hotli imeti eniga ali dva svoje enakosti, ktermi so bili dolžni, pošteni jih pa niso hotli imeti. Veliko prepíra je bilo. Nekteri so gospod fajmoštra za svét prašali, ko so jih po svoji navadi obiskat prišli. Oni pa so jim odgovorili rekoč:

Čudno se mi zdi, de se nihče pošteniga možá ne spomni, ki vam je že toliko dobriga storil, ki je tako moder, priljuden in delaven. Ožbalta mislim, če tega izvolite, praviga zadenete. Res je, de ni izmed tistih, ki so časti željni. Pa ravno zavoljo tega zasuži, de ga obrajtate. Zakaj tisti, ki so časti željni in ki druge spodriniti hočejo, imajo druge name-ne. Napuhnjeni so časti željni, oni ne želé, kar je srenji k pridu, temuč kar njih ošabnosti služi.“ Dalje so rekli: „Dobro je sicer premožniga možá župana narediti, pa ne bogastvo, temuč nesamopašnost je narvečji čednost. Gorjé srenji, ki taciga izvoli. Zakaj oblastnika in sodnika ga naredé v njegovih rečeh, in po svoji neumnosti so potém njegovi sužni. Tega bi iméli rajši izvoliti, ki tudi terdoserčniga posodnika in bogatinca berzdati zamore.“

Še dalje so djali: „Dobra glava veliko storí, pa pošteno sercé še več. Zató prašajte poprej: ali je ta vès pošten, dobroserčen mož? Potem prašajte: ali je dosti prebrisan in ali ni nobenimu bogatincu nič dolžan? — Srenjski župan mora samostojn biti; sicer ni on, temuč njegov posodnik, kteriga se boji, je župan vasi.“

Ni ravno težka reč, nar vrednišiga možá izvoliti. Pomislite le, kteriga možá bi vi na svoji smertni postelji nar rajši varha svojih vdov in zapušenih sirot izvolili, prepričani, de bo za srečo vaših dobro skerbel. In tega izvolite župana.“

„Če je v kakim kraji več poštenih, dobrovoljnih županov, ki krivico sovražijo, se človek v vsim lahko dobro posvetje. Ena sama dobra glava je dosti. Tri dobre glave brez dobriga serca se vkupej ne bodo terpele. Zakaj vsak hoče po takim bolj umen biti, kakor so drugi, in tako se razprejo, in zavoljo njih pride tudi razpor med srenjo.“

„Povejte mi: kdo je nar boljši oče svojim otrokam; poln ljubezni in vunder ne premehak, ojster in vunder ne terdiga serca? Ali pa povejte mi: kdo je nar boljši gospodar, komur posli radi služijo, kteriga ljubijo, kteriga se pa vunder tudi bojijo, ki

v svoji hiši vse dobro vlada in vodi, brez hruma in šuma, brez krega, brez jeze, in de se vunder vse v lepim redu godí? — Tega postavite gospodarja céle srenje!“

Takó so govorili modri gospod fajmošter in vsak je zdej drugači mislil, kakor poprej. In ko se je srenja zbrala, dva župana izvoliti, so večidel vsi hotli imeti, ne očitno voliti, temuč de naj vsak svojo misel, na zavitim popirji zapisano da, de nihče ne vé, kdo jo je dal, de vsak prosto in brez straha tega voliti more, kteri se mu nar vredniši zdí. Bren celj se je hotel sicer tega braniti; zakaj sklenil je že, kdo de mora po njegovi glavi izvoljen biti, in rad bi tudi tiste poznal, ki so z njim in kteri so zoper njega. Pa serditi oroslan ni nič opravil. Volitva je bila po pisanih listkih — in v pervi volitvi je bil Ožbè, v drugi pa mlinar Ljubomir župan izvoljen. Mlinar pa ni hotel župan biti, ker je bil Ožbetov tast; to ne gré — je djal — de bi iz ene žlahte dva župana bila. Torej so namesti mlinarja Urha Močnika izvolili, tihiga, pridniga umniga možá.

Brenceljnu, to volitev viditi, je bilo vse pisano pred očmi. Upal je še, de se bo Ožbè tudi branil župan biti. Pa goljufal se je; Ožbè se je srenji za zaupanje zahvalil in svojiga ljubiga Janeza Veséla prihodniga šolmojštra priporočil. In Vesél je šolmojšter postal.

Brencelj je šel, kakor de bi se bil vès svet čez-nj poveznil, z omotno glavo domú. Domá je nar pervič nad mačko svojo jezo spustil, ki mu je prilizovaje se med noge prišla; potem nad psam, ki je prijazno va-nj skakal; potém nad keršenco, ki ga ni koj umela, ko je kozarček žganja hotel imeti, potem nad ženo, ko je rekla, de je Urh Močnik pošten mož.

21.

Srenjski hlev se mora skidati.

„O jojmini ! O jojmini !“ je zdihoval Bencelj in se za ušesi praskal, kolikor krat se je spomnil, de je Ožbè župan postal. Pa pomislil se je, in naravnost je k Ožbetu tekel, ga objél kakor svojiga tovarša, mu srečo vošil ter rekel: „Sadaj hočeva obá prav dobra prijatla biti in živéti kakor brata.“

Liza se je čudila nad to naglo Benceljovo prijaznostjo, in ko je odšel, reče: „Ožbè, Ožbè ! Ko bi ti le ne bil postal ! Bencelj je zaviden mož in jamo ti bo skopal in te va-njo pahnil. Ožbè, ljubi Ožbè, vari se Benceljna !“

Ožbè pa odgovorí svoji ženki: „Bencelj ni serdit oroslan, vidim, de je le strahljiv, priliznjen, zvijačast maček. Pa porezati mu hočem kremlje.“

Ko so se župani s srenjskim pisarjem pervi pót zbrali, hočeta Urh Močnik in Ožbè pred vsemi rajtinge in srenjske bukve viditi. Pa vse nerodno je bilo. Veliko rečí ni bilo zapisanih. Srenja je bila blizo sedem tavžent goldinarjev dolžna, skoraj polovico Benceljnú, ki si je po pét od sto jemal, on pa si po tri ali štiri na sto sposodoval. Létni davki od srenje so bili večidel za potroške, trud, oglede, za obhode in druge rečí dosadanjih županov razdani. Posebnih rajting čez te rečí ni bilo, vse je bilo pri eni meri zapisano. Ravno tako je bila s bolnišnico (špital) in s siromašnico. Z rajtingami za vdove in sirote je bila ravno tako. Iz gojzdov so derva sekali in prodajali, kakor se jim je ljubilo, kakor so rekli — v srejne prid — brez de bi se bilo zdej vedilo, kam in koliko. Kolikokrat se je Bencelj sam bahal: „Moja sekira je že več drevja poderla, kakor je nar bolje pohištvo v deželi vredno.“ — S srenjskim poséstvam so gerdó gospodarili, gerdó ravnali: pa видило se je, de gospodje župani sami sebe niso pozabili. Pokazalo se je celò, de so za tavžent goldinarjev velik kos srenjskiga svetá prodali, de so ga žu-

pani sami kupili, denarjev ne plačali in v petih letih ne naložili. Dalje, de je Brencelj že pred enajstimi leti, z dovoljenjem svojih prijatlov županov, štiri tavžent goldinarjev na posodo vzel, v imenu srenje; de je zato sremske gojzdove zastavil, de je srenja obrest med drugimi davki plačati morala, in de je znesek v pesteh županov ostal. To je bilo Ožbetu preveč, zato je rekел: „Niso me med sremske župane posadili, ampak v sremski hlev, ki je poln blata in pogube. Tode hlev hočemo skidati, in smerdi naj po céli deželi. Vi, ki ste župani bili, niste za sremsko srečo skerbeli, temuč za njeno nesrečo. Vi očetje vdov in sirot ste sebi izročenim otrokam kradli, in ubogim ljudem plesnjiv kruh metali, ko ste sami iz njih premoženja si z vinam in s pêčenim mesom trebuhe pasli. Tistiga, ki je na polji dve répi ukradil, ste v ječo vergli, sami sebi pa mehke postelje kupovali z denarji, ki ste jih srenji vzéli. Vi gadje, ki vedno véro v ustih nosite, v persih pa hudiča — resnično, resnično, žeti morate, kar ste sejali: ubožtvo za ošabnost, kol za napuh!“

Brencelj to slišati, vës ostermi, de se mu je serce treslo. Na svoje nekdanje tovarše se izgovarja in pred Ožbeta z vekam in krikam na kolena pade in ga prosi pri Bogu in pri vsim, kar je svetiga, ga ne nesrečniga storiti.

Pa Ožbè je še tisti dan visoki gosposki pisal, in ji vse razodel. V vsi vasi je bil pa strah in trepet: zakaj toliko goljufije bi si ne bil nihče pri nedakanjih županh mislil. Veliko jih je bilo, ki še verjeti niso hotli in so Ožbeta opravlјivca in hudočnika zmerjali, ki hoče sebi čast, nedolžne ljudi pa nesrečne delati. Brencelj je po vasi divjal in pri svojih prijatlih mnogoterih pričevanj iskal, de bi zoper nar hujši obdolženja gotov bil. Tode njegovi nar veči prijatli so z ramami majali in se v nič niso hotli vtikati. In prej, kakor je mislil, je prišla gosposka na pregled. Zdej so se nesramnosti pokazale. Brenceljna so vklenili, de bi ga sodili. Odstavljen je bil in v ječo veržen. Iz njegoviga premoženja so veliko povernili, ker je srenjo goljufal. To je bil

konec napihnjeniga Brenceljna, zakaj krivično blago ne tekne dobro, in ošabnost se poniža.

Ožbeta so perviga župana postavili in mu pošteniga moža iz vasi za tretjiga tovarša dodali. Čez te strašne prigodbe so gospod fajmošter lepo, nauka polno pridigo naredili. Rekli so: „Če imajo starši spridene otroke, niso samo otroci, ampak tudi starši zavolj slabiga skerbenja krivi. In če se v kaki srenji sramota, ubožtvo in hudobije narašajo, je to znamnje, de tudi gosposka ni kej prida in de je nesreče kriva. Pa Bog vsacimu sodni dan pošljè!“

22.

Dolgovi se morajo plačati.

Ožbè je imel zdaj silno veliko opraviti. Nihče ni vedil, kaj de počnè. Zdej je po polji letal, zdej je bil cele dni v gojzdih, zdej zopet v mestu.

„Oh ti ubogi Ožbè!“ — je njegova žena zdihovala, kadar mu je zvečer pred vas na proti tekla in ga sprejela, „zakaj se tako ženeš in martraš? Nazadnje te vunder nič drugiga ne čaka kakor nehvala in sovražtvo za vse tvoje prizadevanje.“

Ožbè ji odgovorí: „Nehvaležnost je denar, s ktermin ljudstvo nar rajši plačuje. Kdor je v srenji župan postavljen, naj na Boga in na svoje dolžnosti misli, ne pa na plačilo in hvalo. Glej, ljuba dušica Bog gotovo tudi enkrat dobro plača, kakor vse hudo tépe.“

Tako je govoril Ožbè in storil, kar je imel. Pokazalo se je, de je srenja še čez šest tayžent goldinarjev dolžna, nekaj še iz časov vojske in dragine, nekaj pa zavoljo slabiga gospodarstva nekadajnih županov. — Noč in dan je Ožbè mislil, kako bi se ubogi Zlatovasčani te nadloge rešili, ali kako bi se saj dolgovi pomanjšali. In ko je mislil, de si je pravo izmislil, svoj namen svojim tovaršam razodene; po dolgim posvetovanji so rekli, de je dober, in so

ga poterdili, rekoč: „Bog daj, de bi bili dolgovi že poplačani, de bi saj vsakdo vedil, koliko ima lastniga in de bi mu ne bilo treba zmeraj in zmiraj na dolg misliti.“

Potem so sklenili, vse zemljiša vsaciga gospodarja v vasi pregledati in preceniti, de bi se vedilo, koliko ima vsak in de bo prihodnjic vsak po pravici svoje davke odrajtovati mogel. Vsak je moral županam povedati in spričati, koliko ima dolga na hiši in na svojim posestvu, in to je bilo natanjko v bukve zapisano, po katerih je bilo premoženje vsaciga prevdarjeno.

V nedeljo po službi Božji je Ožbè s svojima tovaršama pred zbrane sosede stopil in rekел: „Možjé, ljubi sosedje! naša vas ima šest tavžent in štiri sto goldinarjev dolgá. Denarja imamo nekaj iz bližnjih mest sposojeniga, nekaj smo si ga pa tukaj v vasi sami sebi za senó, ovès, vožnjo in druge potrebe dolžni. Kar imamo drugam plačati, od tega se bomo drugo pot pomenili. Ždej se bomo od tega pogovarjali, kar je srenja sama sebi dòlžna.“

„Mnogim izmed nas je srenja še za slamo, ovès in druge reči od poslednje vojske dolžná. Obresti (čimži) se jim sicer plačujejo, pa vunder morajo vselej še svoj del k občinskemu obrestnemu številu pridjati. Tako si prav za prav marsikter plačuje obresti za svoje lastne reči. To ni pametno. Ždej smo ta dolg med vse sosede po njih premoženji razdelili. Bogate več zadéne, uboge manj. Tako se srenjski dolg v dolg vsaciga posebej premení. Kdor je po takim toliko dolžan, kolikor ima terjati, ta zbrishe dolg in to, kar mu gré; je vsiga prost, ne da nič in ne dobí nič. Kdor ima več terjati, kakor imá po novim razdeljenji plačati, naj nar pervo toliko svojiga dolgá zbrishe, kolikor mu je srenja dolžna, in naj reče: „Kdo mi bo to plačal, kar imam čez svoj dolg dobiti?“ Odgovor je: „Tisti naj plačajo, kteri niso v vojski srenji nič dajali. Ti so dolžniki, in naj svoj mali dolg koj plačajo, ali naj pa od svojiga dolgá po štiri od sto goldinarjev na leto odrajtujejo.“

Tako je Ožbè govoril. Veliko jih je bilo, ki od začetka tega niso razumeli. Ko so pa previdili, de pri tem nihče zgube nima, so bili vsi prav dovoljni. Zakaj bogatinci, ki so imeli nar več terjati, so imeli po primeri tudi nar več v srenji dolgá plačati. Tako je ubozim manj plačati ostalo, in vsacimu se je to zavoljo tega prav zdélo, ker ste se posestva in premoženje po pravici razdelile. V nedeljo se je srenja zopet zbrala, in Ožbè jim je tako govoril: „Možjé, ljubi sosedje! mogoče nam je, denarje, ktere je srenja dolžna, v bližnjih mestih za manjši obrest dobiti, takó, de bo Zlata Vas le dve sto in dvajset goldinarjev obresti plačati imela. Pa marsikteriga gospodarja bo težko stalo, to, kar bo njemu plačati, iz lastniga posestva dobiti. Torej je bolje, de nihče od vas obresti iz svojiga premoženja ne plača!“

Vsi Zlatovasčani se zasmejajo ter rekó: „To je pravo! to se da slišati!“

Ožbè pak se oglasi ter reče: „Možjé, ljubi sosedje! velik kos srenjskiga pašnika imamo še. To je slab svét, od živine pohojen, ki nam nič dobička ne da. Vsak izmed vas, ktermu bi ta svét v last bil, bi se ga bolje poslužil. Kdo se ga pa zdej posluži? Nihče. Zakaj bogatinci, ki imajo veliko živine in jo poleti na pašo gonijo, imajo gotovo zgubo pri nji. Njih krave ne pridejo zvečer le samo bolj kumerne in lačne domú, kakor so zjutraj iz hleva šle, temuč tudi gnoj za njive se tako zgubí. Ubogi pa, ki krav ne morejo imeti, nimajo tudi nikakoršniga dobička od njega.“

Če bi ubogi kosček poljá tam imeli, in detelje in druga sena pridelovati mogli, bi za svoje živinčeta dvakrat toliko bolj zdrave, tečne kerme imeli, kakor zdej. Torej svetovamo, de srenjski svét (gmajno) v enake dele med sosedje razdelimo, de vsak s svojim delam ali partam storí, kar hoče. Svét pa ostane vedno srenjsko posestvo; vsak svoj del samo v najem (štant) dobí, in ga ne sme ne prodati, ne svojim naslednikam ga dati, ne sicer se ga znebiti; temuč svét vselej po smerti eniga ali druga gospodarja srenji ostane. Srenja ga potém kakimu

mladimu sosedu izroči, ki ima svoje pohištvo, srenjskiga svetá pa še ne. Vsak nekaj maliga na léto od vživanja tega svéta plača, in s tem se obrest za srenjski dolg plačuje. Tako nihče nič iz svojiga posestva ne plača, temuč iz tega, kar imá od srenje.“

Ko je Ožbè govoriti néhal, so začeli Zlatovascani mermrati, se prepirati, kregati in kričati kakor de bi se pobijali in morili. Zakaj bogati kmetje, ki so doslej sami ta svét za svojo živino imeli, razdeljenja niso hotli priпустiti, so čez krivico vpili in so s tožbo pred gosposko žugali. Drugi so djali: Dobro vidimo, de hočejo capine bogate storiti, iz poštenih ljudí pa capine. Kdor ima živino, ta naj jo na pašo goni: to je stara pravica, ktero smo od očetov dobili, in ne damo si je nikakor vzéti!“

Tode veči del kmetov, ki niso bili bogati, so bili s to razdelitvijo dovoljni; tako tudi tisti, ki so svojo živino v hlevu redili, de so si več gnoja pridobili, — in tako se je zgodilo, de so pašovnik razdelili. Koj je moral zemljomerec priti, vès svét v toliko enakih delov razdeliti, kolikor je gospodarjev bilo, in potem so kosove med gospodarje razdelili. Bogati kmetje gredó togotni h gosposki tožit, de se jim njih pravica krati. Gosposka jim pa odgovor da: „Pašnik je srenska lastnina, ne pa posestvo Zlatovascanskih krav. Torej se sme vsak sosed srenjskega svetá poslužiti, kakor koli hoče. Vi možjé pa se ne pravdate za svojo staro pravico; temuč za svojo zastarano samopašnost, in ne spoznate svojiga prida. Zató se odsihmal na srenjskim svetu več ne smé pasti. Zdej pa se poberite in ostanite mirni!“

Bogati kmetje so šli godernjaje domú. Zdej še le začnó Benceljna milovati, ki je v ječi sedel, ter rekó: „Akoravno ni bil vès čist, pa je bil vunder dober mož; stare pravice in navade je varoval; on bi ne bil kaj taciga storil. Ožbè je Francoz, ki hoče vse prenareediti.“

Še enkrat, dolgori se morajo plačati.

Že prihodnjo pomlad je bilo veselje in vriskanje v nekadanji pušavi srenjskiga svetá. Zakaj kjer so poprej le nektere krave kratko, slabo ali kislo travo ruvale in pulile, je zdaj bilo, kakor v vertu. Rastle so zdaj bób, kimna in konoplja, leča in lan, zelje in krompir, detelja in žito, de je bilo lepo viditi. Vsak je lahko plačal, in še veliko za-se prihranil. Še bogati kmetje so svoj dobiček spoznali, ko so se jim oči odperle, kar se večkrat prav težko pri tacih zgodí. Zakaj imeli so dobiček, ne le de so imeli živež za svoje krave v hlevu, mléko in gnoj, temuč tudi v denarjih. Če bi bil pa vsak pri svoji termi ostal in iz svoje mošnje obrest za srenjski dolg dajal, bi bili morali oni nar več plačati, tako pa ni nobeden več plačal, kakor drugi. To pa še Ožbetu ni bilo dosti, ki se je zastonj tolkokrat, včasi cele dni po gojzdih medel. V mesto je šel celò k velikimu gojzdniku, ki je bil učen gospod, in ga je po vsih Zlatovasčanskih gojzdih vodil, in se z njim posvetoval. Ožbè je imel zopet nekaj noviga v glavi, pa nihče ni vedil kaj? Bogati kmetje ro rekli: „Dobro vémo, de bomo zopet mi terpéli! Pa motili so se ta pót.

Vsak je bil tedej silno vedoželjin, ko se je vsa soseska zopet zbrala, slišat kaj de bojo župani povedali. Ožbè vstane in glasno reče: „Možjé, ljubi sosedje! Možá brez dolgá vsak v časti imá! Naša vas je pa še zadolžena. Obresti od dolgá plăcujemo s srenjskim svétam. Bolje bi bilo, de bi te denarje samí obderžali, vsak v svoji mošnji, vsaj deset lét ali pa še dalj. S temi bi si pomagali.“

Ljudjé se posmejajo in med seboj rečejo: „To ni preslabo.“

Ožbè dalje govori: „Jez in moji tovarši hočemo to prevzeti, poroki biti, de se srenjski dolg vès ali večidel plača, brez vaših potroškov, če le pri-

volite tri sklepe spolniti! „Oho!“ zavpijejo bogati kmetje: „Zdaj bomo slišali!“

Ožbè reče: „Poslušajte me in premislite dobro, ali resnico govorim ali ne. V Zlati Vasi je okoli stó gospodarjev.“

„To je res!“ pravijo kmetje.

„Vsako gospodarstvo dobí na léto tri sežnje (klafstre) derv, in stelje iz srenjskih gojzdov. Ali ni res?“

Kmetje pravijo! „To je tudi res!“

„In toliko potrebuje vsako gospodarstvo“ — reče Ožbè dalje — „nektero več, nektero pa tudi manj, ki ima živež iz občinske kuhinje. Pa vsi bi si z manj dervimi lahko pomagali, če bi jim ne bilo vsako léto toliko derv treba za péko, za sadje sušiti in za perilo. Pomislite, koliko derv se pri toliko hišah na enkrat požgé, če v enim samim tednu le pri deseti, dvajsetih hišah perilo imajo ali kruh pekó!“

Kmetje so godernjali in djali: „To je rés; pa brez kruha ne moremo živeti in vmažani tudi ne hoditi.“

Ožbè pa reče: „Veliko srenj je v deželi, ki so bolj bogate, kakor mi, in ki imajo tudi več potreb, ki pa vunder več prihranijo, kakor mi. Pa ravno zato so bogatejši. Veliko jih je, ki nimajo toliko gojzdov, kakor mi, pa imajo vunder dovolj derv in jih še kaj prodati morejo. Pa kako to storé? Več hiš skup imá eno samo peč za kruh péci in sadje sušiti. Vsak prinese svoje testó in svoje sadje, kadar ga versta zadéne. In ker se peč ne razhladí, vsak le malo za kurjavo da, in peč ima vedno pravo vročino. To se pravi gospodariti in varovati! — Zakaj mi tega ne moremo? Zakaj že davno nismo tega storili? Odgovor: Ker smo za kaj dobriga ali preléni ali pa preněumni bili. Pomislite tudi še, kako lahko bi cela vas po kurjavi za peko in sušenje sadja pogoréla. Pomislite, koliko derv bi samo s tem manj požgali, de bi manjši, bolj pripravne hišne peči iméli, ki manj derv potrebujejo, namesti ne zmersnih pečí, ktere moramo imeti, če hočemo kruh peči in

sadje sušiti. Derva žgati se pravi denarje žgati!“

Pri teh besedah so se vsi umni Zlatovasčani za ušešmi praskati jeli.

Tode Ožbè se ni dal motiti, in je dalje govoril: „Glejte na desno in na levo. Druge srenje imajo že davno srenjske perilnice, kterih se vse hiše po versti poslužijo. Pa zapisati se mora vsak. Tako se derva varovajo, in vas je v varnosti pred ognjem. To nam je znano in to hvalimo. Zakaj mora pa pri nas vsaka hiša posebej še domá prati? — Oginj pri peki, oginj pri perilu naše ognjiša dosti prej sožgé in poškodje. Oboje moramo večkrat popravljati. To veljá denarje. Če bi srenja občinsko perilnico, če bi cela versta hiš svojo občinsko pèč za kruh pèči imela, bi se veliko manj denarjev izdajalo.“

„Tedaj, ljubi možjé in sosedje! Svétjemo vam občinsko peč za peko in za sušenje sadja, in občinsko perilnico napraviti, kakor jih imajo druge soseske. Kar bodo veljale, se bo nar pervo iz srenjske mošnje dalo. Mi vsi hočemo pripomožni biti z rokami in z vožnjo. Kaj mislite.“

Kmetje so marsikaj mislili. Nekteri so hotli pri starim ostati, nekteri so pa previdili, de bi bilo bolje občinsko perilnico imeti. Peči pa niso hotli imeti, ker jim niso bile znane. Drugi so pa tudi za peči za peko in za sušenje sadja govorili. Po dolgim pričkanji so vunder veči del vsi kmetje za perilnico in za peči dovoljenje dali.

Z veselim obličjem jim zdaj Ožbè reče: „Tako je lepo, možjè in sosedje! Váš sklep vam čast dela in vam bo vsím dobiček prinesel. Zdaj pride poslednje na versto. Prodajte derva, ktere si takó prihranite in plačujte s tistimi denarji srenjske dolgove. Poslušajte me in pomagajte mi rajtati.“

„Če vsaka hiša, ki zdaj razun butar pet sežnjev derv požgè, v létu s štirimi sežnji prebiti more, si bo vsih sto gospodarstev v létu sto sežnjev prihranilo. Seženj derv je tri goldinarje vredin, to storí v léto tri sto goldinarjev. V desetih létih smo si tri

tavžent goldinarjev prihranili, s kterimi več ko pol dolga lahko plačamo. Poslušajte me dalje: Mi imamo nekaj čez šest sto oralov (johov) srenjskih gojzdov. Kar je deželno poglavarstvo v gojzde živino goniti prepovedalo, vse lepši raste, kakor vam je znano. Z gojzdnarjem sim skozi gojzd šel. Rekel je: Vsako léto se na enim oralu pol sežnja lesa dorase. Dalje je djal. Taciga drevja, ki iz debla poganja, bukev, jelš, gabrov, jesenov, ne smemo trideset lét posekovati; veliki hrasti, bukve, smereke in kar je za večji pohištje, mora sedemdeset, sto in še več lét rasti. Torej moramo, če z lesam prav gospodarimo, bolj nizke listne gojzdove v trideset delov razdeliti, vse gojzde s takim lesam, ki je za pohištva, pa v sto in se več délov. Ce potem vsako léto od vsakteriga gojzda le en del vzamemo, bomo vsako léto enako veliko lesá iméli, in ne bomo sekali ne preveč ne premalo, in mi in naši nasledniki bomo vselej dovelj stariga, zreliga lesá posekovati imeli. Še dalje je rekel: De imamo v smerečji toliko stariga lesá, de bi se preveč zastaral in strohnel, če bi po redu sekali. Ce bi v nekterih létih vès les posekali, bi v sto létih naši nasledniki zopet dovolj stolétniga lesá imeli. — Moj in mojih tovaršev svèt je tedej: če si vsako léto sto sežnjev prihranimo, bi si v desetih létih tavžent sežnjev prihranili. Nämesti de bi pa deset lét čakali, posekajmo v dveh létih toliko lesá, plačujmo dolgove, obderžimo obresti samí, in pomagajmo si deset lét pri vsaki hiši s štirimi sežnji in z butarami v léfu.“

Ko je srenja to govorenje zaslišala, so se zopet prepirati začeli in kričati. Veči del vsi bi bili radi obresti sami obderžali, pa tudi lés. Do terde noči so se pričkali, brez de bi bili kaj sklenili.

24.

Vsak dan gré boljši.

Umní možjé, ki so Zlatovasčane dobro poznali, so z glavami majali in rěkli: De bi naši terdovratni sosedje začeli derva varovati (šparati), to pa že ne bo šlo. Ožbè pa se je smejal in je rekel. „Le počakajte! Vsaka dobra reč hoče svoj čas. Ijudjé se morajo poprej čez to pogovoriti, premisliti in prespati. Zlata Vas ni bila v enim dnevu zidana. Naši kmetje, če se jim kaj koristniga, noviga pové, so kakor otröci, kadar kakiga neznaniga možá zagledajo. Nar pervič z vpitjem zbežé; potém ga od da-leč pogledujejo; potlej nekoliko bliže pridejo, če vidijo, de ne grize; poslednjic začnejo z njim igrati in so clo njegovi priyatli.“

Tako je Ožbè govoril. Temčasi so jeli zidanje perínlice in pečí pripravljeni. Sekali so les, kamnje lomili, pesek in apno vkup vozili, vsi skupej. Gospodarji, kteri so peč za péko in sušenje sadja vkup imeti hotli, so vkup stopili, sklenili, kako se bodo verstili, in nar bolj varni in pripravni kraj odločili. Ožbè je dal prav umniga zidarja priti, ki je znal nar bolj pripravne ognjiša in pečí zidati. On sam je šel po mnogih vaséh, de bi vidil kakošne imajo tam, de bi tudi v Zlati Vasi tako jih zidali. Proti jeséni so že perínlco in pečí iméli, kterih so se Zlatovasčani z velikim veseljem poslužili. Zdej so gospodarji prepričani bili, de se tako veliko derv prihrani in de se ni ognja batí.

Pa ena reč se iz druge snuje. Nekteri so zdej sami previdili, de nerodnih velicih pečí v hišah ni več tako treba, kakor poprej: de so manjši zadosti, v kterih se toliko lesá ne požgè. Ožbè in gospod fajmošter sta take majhne pečice imela, v kterih se je tudi kuhati dalo. V mestu so imeli skoraj povsod take. Nekadanji župan Bencelj si je tudi že tako napravil, de je bilo bolj po gosposko. Velik dobiček je bil pri tem. Kar se je derv prihranilo, so se lahko

prodale in denarji shranili. Nihče ni mogel Ožbetovih besed pozabiti: Derva žgati se pravi denarje žgati! Bali so se le denarjev dajati zidarjem.

Veliko tistih izmed dva in trideseterih mož, ki so bili z Ožbetom v tako imenovani zlatnarski zavezi je zavoljo Ožbeta že v jeseni peči pernaredilo, zlasti ko je nekterim bolj ubogim z denarjem nekoliko pripomogel. Nek pripraven mestni zidar jih je prav lično postavil. Zdej naj bi bili vidili, kako so sosedje in sosednje iz vseh strani v vas prišli nove peči, kakor kaj čudniga ogledovat. Vsi so se smejali, vsi grajali nove peči. Ko je pa merzla zima z ledam, snegam in z viharjem v vas prišla, so se vsi čudili, de so male pečice tako lepo gréle. Spomlad so gospodarji, ki so take peči imeli, derva prodajali; to bi bili drugi tudi radi storili. Stare, velike peči so svoje prijatle zgubile, in nazadnje je vsak tako majhno pečico imeti hotel. Veliko tistih, ki so jih pri drugih vidili, so si take peči prav umetno sami zdali, in še marsikaj so popravili na njih, kar je vsim dopadlo. Spomlad je neki mož od hiše do hiše po vasi hodil, in rekel: „Denarjev sèm! obrest od srenjskiga dolga se mora plačati; zato plačajte najemšino (štant) od sveta, kteriga vam je srenja v najem (štant) dala!“

To je bilo hudo, tako na enkrat dva goldinarja in še več za nič in trikrat nič dati. Nekteri so rekli: „Vrag vzemi srenjske dolgove!“ Drugi so k Ožbetu tekli in djali: „Oče župan, zakaj ne svetjete več, srenjske dolgove z dervmi iz gojzdov za vselej plačati? Sprožite, sprožite še enkrat to reč!“

Ravno tega je Ožbè čakal. In ko je srenja zbrana bila, je rekel: „Vsa soseska želi, kakor sim slišal, dolgove plačati. Nihče neče cel sežinj derv v létu manj požgati. Pritergajte si saj pol sežnja. Tega ne bo pri novih naredbah nihče pretežko občutil. Jemajte tadaj na léto namesti po tri, le po poltretji seženj toliko časa, de imamo zopet dovolj lesá v gojzdu. Tako smo v dvéh, tréh létih brez vsiga dolgá.“

Cez ta svet so sicer godernjali; pa vunder so storili po njem. Visoka gosposka ga ni samo dovolila, še pohvalila ga je, in blizo in deleč so napovedali, de bodo derva sekali. Veliko kupcov je prišlo po derva od blizo in od daleč. V pričo veliciga gojzdnarja so sekali stari, in tudi mladi les, kjer je bil pregošt, kakor je gojzdnar ukazal; prodajali so ga pa dve leti, de bi se bolj drago prodal. V dveh letih je bilo šest tavžent goldinarjev skupljenih, tako, de ni bil samo srenjski dolg poplačan, temuč tudi lepo število je še ostalo, ktero je srenja v svoj dobiček razposoditi mogla.

Zdej je pa Ožbè tudi velikiga gojzdnarja in visoko gosposko ubogal. Namreč de bi gojzd, ki je bil nar boljši kos srenjskiga premoženja, prav dobro gospodarili, so po zemljomerca poslali, ki je vès gojzd premeril in obris naredil. Veliki gojzdnar je vès gojzd obhodil, in ko ga obide, ga je v déle ali seče razdélil, in zapisal, kjé de se vsako léto derva sekati zamorejo. In tako se je za trideset in sto lét previdilo. Gojzdnar je županam pisan uk dal, kako de se morajo vsako léto ravnati, kadar derva sekajo in nov les zasajajo. Zupani pa so srenji ukazo dali, v kteri je, kakor v postavi, zapisano bilo, kaj de se mora vprihodnjič storiti, kadar derva sekajo, darove razdeljujejo, potrebne derva odkažejo, kdor zoper to postavo dela, kadar se ogledniki gojzdov izvolijo i. t. d., de se vse po pravici in vsim k pridu godí.

To je bilo prav posebno dobro. Kadar so v gojzdu mesto zadeli, ki je premalo lesa imelo, so toliko iz drugiza vzeli, kolikor je uni premalo dal. Oglednika so bolje plačevali, de je potepuhe in gojzdnne tatove ponoči in podnevi zalazoval. Vsaki dve leti so poljski čuvaji, ogledniki in posestniki i. t. d. gojzde, njive in senožeti obhodili, ogledali in popravili; njim so morali skušeni možje in mladenči pomagali, de so se kaj učili. To je pomagalo, de se niso zavolj mej kregali in pravdali, kar je sicer zavoljo nepazljivosti navada bila.

V vasi je še veliko revšine.

V celi deželi niso mogli nehati se nad Zlatovasčani čuditi. Zakaj vidilo se je, kako se je njih premoženje množilo. Vas ni samo dolgov poplačala, temuč tudi ljudjé so svoje male dolgove poravnali, ki so sicer vsi zadolženi bili. Vsak mestničan, ko je kaj denarjev odveč imel, je nar rajši Zlatovasčanam posodil; zakaj vsak je vedil, de so župani vest imeli, kadar so zastave cenili, in so dobro vedili, kolikor je dolgá na tem ali unim zemljišu. Tako v drugih soseskah ni bilo; zato so Zlatovasčane povsod nar raji imeli in častili. Če je kadaj kak berač kam prišel in je rekel, de je iz Zlate Vasi, se mu je reklo: „Fej te bodi! ali te ni sram beračiti Zlatovasčan!“ Mislili so povsod, de nihče iz Zlate Vasi beračevati ne more.

Pa motili so se ljudjé. Zakaj v ti lepi vasi je bilo še veliko revšine iz nekadanjih časov. Nekteri scapani ljudjé so bili, ki se niso dali poboljšati: naj bi jih bili gospod fajmošter še tako lepo učili, ali jim gosposka žugala, nič ni pomagalo. Ljudjé so bili v vasi, ki so rajši postopali, stradali in beračili, kakor si z delam mervico kruha zaslužiti hotli. Bilo jih je clo nekaj, ki so svoje otroke rajši beračevanja in tatvine učili, in jih zvečer pretepali, če niso dosti naprosili. Bilo jih je več, ki so rajši na vinu, žganji ali na drugih sladkarijah zapravili, kar so zaslužili ali sprosili. Tudi upanja ni bilo, de bi taki ljudjé kadaj pomerli. Bolj ko se je premožnost v Zlati Vasi množila, več je bilo tacih. Ženili in možili so se med seboj, brez skerbí, kako sebe in otroke preživiti. Djali so še potepuh: „Srenja imá premoženje za uboge; to je naše; in srenja ima dolžnost nas preživiti, naj hoče ali ne. Izpoditi nas ne sme ali pripustiti, de bi stradanja konec vzeli.“ Dobrimu gospod fajmoštru so ol nesramni govorí prederznih

beračunov posebno k sercu šli. Velikokrat so županam rekli: „Delajte in trudite se, kakor hočete, dokler bodo v vasi izgledi lenôbe, prežrešnosti in zanikarnosti, ki so šola vse hudobnosti, se sošeska nikdar ne bo do dobriga na noge spravila. Zakaj kar pošteni ljudjé zaslužijo, s tem se postopači redé. Ti zmeraj premoženje drugih molzejo, in njih zanikarnost tudi druge zanikarne dela.“ To so župani tako dobro spoznali, kakor gospod fajmošter. Pa kako bi bilo pomagati? To je bilo težko! — Vas je imela ubožno hišo, ktero so ubožnico imenovali. Pa premajhna je bila za vse; torej jih veliko niso mogli vanjo djati. Tudi so se morali batí, ljudi vanjo devati. Gospod fajmošter so večkrat v ubožno hišo šli, z upam ljudi paboljšati, — pa zastonj. Tu so vkup stanovali mladi in stari, možje in babe, ki sicer nikjér niso imeli stanovanja. Hiša je bila, kakor so gospod fajmošter večkrat rekli, pravo brezno duš. V nji so otroci slišali in vidili strašne rečí pri starih. Ker so ljudjé obojiga spola in gerdiga zaderžanja vkup živeli, je bilo veliko pohujšanja. Zemlja, ki je siromaške hiše bila, je bila zmeraj nar slabši obdelana, in Ožbè si je moral veliko prizadeti, de je hiša vsaj odzunaj čedna bila. Pa če si je še toliko glavo ubijal, to vkup znešeno, postopavno, zanikarno derhal spreoberniti, ni mogel nič opraviti, in mislil je poslednjič, de je božja volja tako. Al gospod fajmošter niso pokoja imeli; tudi niso té spridenosti ljudi v vasi gledati mogli. Moder gospod so bili, ki se niso hotli v srenjske rečí mešati, ker so z vsimi ljudmi v prijaznosti ostati hotli, de so več dobriga storiti mogli. Tu ali tam so kak dober svet dali, kako dobro misel obudili in se veselili, če jo je ta ali uni župan dobro umel. Potem so se pa delali, kakor de bi ne bilo od njih kaj taciga prišlo, temuč županam so čast pustili, kakor de bi bili ti pravo zadeli. To se je županam dobro zdelo in toliko rajši so po pravi poti hodili. Gospod fajmošter so si tudi mislili: to je prav, de so župani v časti pri ljudstvu, in nečast bi jim bila, če bi se reklo, de se dajo od gospoda fajmoštra voditi. To bi ne smelo biti. Tako

so modri gospod na tihim dobro delali, brez časti; pa več so storili, kakor so tisti vedili in mislili, katerih je dobro zadevalo. Če se pa kaj ni tako zgodilo, kakor so želéli, niso bili nevoljni in nikolj od dobre rečí niso odstopili. Zakaj mislili so po svoji umnosti, de je Bog tudi drugim ljudém um dal, in v mnogih rečeh more biti še več, kakor njim. Vsako dobro in koristno reč so zlo pohvalili; to je dajalo vesélje in serčnost. Ker so ljudjé spoznali, de niso prav storili, so jim pomoto pregledali; to je dajalo tudi pokoj in nevoljnima novo serčnost.

„To nemore več tako biti z našimi ubozimi in lenimi berači!“ pravi Ožbè; „pa svetovati si nemorem Ti berači so pošteni sošeski to, kar so gnjide človekovi glavi: nadloga, sramota; in ta merčes popiva kri, sok in moč, de ni moč se ozdraviti. Gnusi se mi, kolikorkrat siromašnico vidim. Toliko denarjev velja in ni za nič, kakor de se sramota in zanikarnost v nji redite.“

Gospod fajmošter mu odgovoré in rekó: „Prav iz moje duše ste mi govorili, Ožbè. Če bi srenja siromašnice ne imela, bi tudi prebivavcov v nji ne bilo. Nar več beračev in postopačev se vselej tam vidi, kjer se nar več darov daje.“

Ožbè reče na to: „Mislil sim že, siromašnico zapreti. To pa nič ne pomaga. V nar boljših sosekskah ne bo nikoli beračev in zanikarnikov manjkalo. Kam s temi? — Vidil sim v drugih sosekskah, de svoje uboge k premožnim kmetam pošljajo in de imajo en teden pri kakim gospodarji živež, pri katerim morde tudi v hlevu ponoči prebivajo. To je pretero za starčke in bolnike, terdним pa priložnost k postopanju, potuhu in pohujšanji daja. Pri drugih sim pa vidil, ki so beračevanje odpravili, de so na srenjske potroške pri nekterih hišah živež plačevali. Dali so jim pa tam živež, kjer so ga nar bolj poceni dobili. Taki so bili pa sami siromaki, ki so si s tem kaj zaslužiti hotli in se v taki družini spridili. To ni srenji nič dobička, temuč veliko sramote prineslo. Zakaj berači se niso poboljšali, drugi so pa od njih zanikarnost nalezli. — Tako je, gospod faj-

mošter! in kervave solze bi točil, kadar se ubozih otrók, posebno sirót spomnim, ktere tako, kakor živino tistím v hrano dajo, kteri jih za nar manjši plačilo dostanejo. Vém, kako so v hudih časih za take otroke denarje prejemali, otroke pa stradati pustili; in kako so uboge červice s palicami šeškali, če so lakote zdihovali in kričali, de bi jim ušta vezali, de bi ljudjé tega ne zvédili. Vém, kako so enkrat v želodcu taciga otroka, ki je umerl, nekaj trave in vode dobili, druga pa nič; in kako je imel na plečih in na herbtu od tepenja kervave klobase. Resnično, resnično je, de je med Turki in ajdi večkrat več usmiljenja, kakor med našimi sirovimi kmeti.“

„Tudi vém dobro“ — govorí Ožbé dalje — „de so župani v več srenjah mislili siromašnice in bolešnice napraviti, kamor bi svoje siromake devali. To se pa ni iz prave keršanske ljubezni godilo, temuč terdoserčni, zločni župani so hotli s tem sebi pomagati, de bi jim ne bilo treba se vedno s siromaki ubijati. Zakaj napuh županov ljubi v vasi le čast, in si polajša tako po nekeršanskim svoje skerbi, kakor le more!“ Tako je Ožbè govoril. Gospod fajmoštra je veselilo, možá tako modro govoriti slišati, in rekli so: „Jez sim čez to reč nekaj spisal, berite te liste. Veliko je vmes, ki ni prav lično; pa prenaredite, popravite ali zaverzite vse, kakor se vam zdi.“ Ožbè vzame fajmoštovo pisanje. Večkrat je prebral. Pogovoril se je čez to s svojimi sožupani. K fajmoštru gre, jim reče, to mora biti tako, to pa tako, jih posluša, kaj mu odgovoré in se zopet s sožupani posvetje. Na zadnje s fajmoštram eno skleneta, kako uboge ljudi v sošeski bolj preskerbeti. Potem je nar bolj obrnjane možé k sebi poklical, se z njimi posvetoval in poslušal, kar so mu rekli. Tu so morali zopet veliko prenarediti in popraviti.

Kaj Zlatovaščani s svojimi berači storé.

Ko so se dobro posvetovali, so začeli pripravljati, kar je bilo treba. Vunder je malo kdo vedil, kako tako veliko beračev, postopačev, nezmožnih bolnikov, in otrok brez velicih potroškov zrediti in preskerbeti. Nar pervič so s privoljenjem deželske gosposke iz siromaške lastnine število denarjev vzeli; za té so sekír, obljev, žag, lopát, matík, in druga orodja nakupili. Tudi kuhnjo so v siromaški hiši popravili, de so za več ljudí kuhati mogli; v hiši se je marsikaj popravilo, tako de so v eni stanici možjé, v drugi ženske delale, in dve stanice so za bolnike obojniga spola naredili. Tudi so skerbéli, de je vsak, ki je bil zdrav, posebej ležal v célici, deset čevljev dolgi, tri široki, ki je na tleh céhto in blazino s slamo nabasano z eno rijuho in gorkim koltram imela. Vsaka célica je imela svoje vrata z luknjico za dober zrak.

„Beračem se ne smé nikoli premehko postlati“ — je rekel Ožbè — „de si prizadenejo, si s svojim trudam svoj stan poboljšati.“ Zató so v vsakim kotu postlali. Pod streho so nakupljeno zaledo volne, konopljine, lesá in kaj taciga več hranili.

Ko je vse pripravljeno bilo, so župani imena tistih zapisali, ki brez soseskine moći niso mogli živeti. To je bilo kmalo storjeno. Dobro so vse poznali. Nekteri so imeli še v vasi svoje stanovanja, drugi so pa brez stanovanja okrog beračili od hleva do hleva. Tiste, kteri niso imeli svojiga stanovanja, so vjeli in v siromašnico pripeljali. Radi so šli, zakaj merzla zima je že na vrata bila. Tisti, ki so sicer stanico imeli, ki so pa z drugimi vkup natlačeni stanovali, tako, de so morali stari in mladi, ljudjé obojiga spola v eni stanici spati, so bili v siromašnico brez zgovora vtaknjeni. Samo tiste so v njih stanovalnih pustili, ki so skazati zamogli, de oni in otroci posebej spé in na zdravim stanujejo.

Tako so bili vsi ubogi in siromaki cele vasi na dvoje razdeljeni. Kteri so svoje stanovanja imeli, so jih osebnike imenovali; tistim pa, ki so v siromašnici prebivali, so siromašniki rekli. Za oboje pa je srenja skerbela, brez razločka. Kjer so otroke imeli, so jih radi pri starših pustili, Ce je pa premalo prostora bilo, ali če so bili starši hudobni in razujzdani ali v siromašnici: so otroke ali v vasi ali pa v mesto v dobre hiše dali, ne k ubogim za plačilo, tudi ne k bogatim, temuč k takim, ki so bili zavoljo poštenosti znani. Takim otrokam so oblačila iz siromašnice dajali, rejnikam pa tudi kaj plačali, če so hotli. Tode malo kdo je kaj vzeti hotel, ki je kakiga taciga otroka imel. Na opominjevanje gospod fajmoštra in iz keršanske ljubezni so to storili. Gospod fajmošter so bili, pravi oče vseh sirot. Dva hudobna, neporedna in spridena fanta so k sebi vzéli, ki jih nihče ni hotel imeti; pa že čez polléta sta se tako poboljšala, de se je vsak začudil. Tako se je za otroke skerbelo in nič več niso zdej hudi izgledov svojih staršev gledali; učili so se delavno in pobožno živeti, ker bi sicer zgol berači, tatjé, postopači ali vlačugarji bili.

Ko so vse uboge ljudi in njih otroke tako razdelili in vsakimu prebivališe dali, so tudi župani postavo naredili, de mora srenja ali sosénska za vsaciga skerbéti, kdor se ne more sam preživiti in od nikagor pomoći ne dobiva. Srenja ima pa pravico, na vsaciga gledati in paziti, keteriga imá preskerbeti, de se učí, sam za-se skerbéti. To je bilo dobro in prav.

Zató so vsaki ubožni družini pošteniga možá varha ali jérofa dali. Ta je imel za živež, obleko, premoženje, dolgé in pridobljenje družine, njemu izročene, skerbéti; je moral čuti, de je v prebivaljsih osebnikov vse v redu in čedno bilo. Pri tem so bili prav ojstri. Ker so tudi osebniki svoj živež iz siromašniške kuhinje dobili, kjer so kakor v hudičasih, vkupaj kuhalci, in ker so obléko in orodje prejeli, so morali tudi za to delati in si s tem svoj kruh in kar so sicer imeli zasluziti. Kar so si več zasluzili, se

jim je plačalo. Pa teh denarjev, kakor tudi tistih, ktere so si z delam pri kmetih zaslužili, niso oni v roko dobivali, temuč shranili so jim jih. Zakaj ljudjé ne potrebujejo denarjev, ki so z vsim preskerbljeni; tote hraniti in varovati so se morali še le učiti.

Vsak varh ali jérof je moral gospod fajmoštru od časa do časa povedati, kako se njegova družina zaderží in kako se imá. Zakaj gospod fajmošter so čez vse varhe čuli; oni so skerbeli za vse uboge in so imeli za to svoje bukve. Kadar jim je bilo treba čez kakiga varha se pritožiti, če se je v svoji službi morde slabo obnašal, so ga župani kar odstavili.

To je vsaki ubogi družini ali osebi v vasi silno veliko dobriga storilo. Zakaj ker je vsak varh le eno družino prečuti imel, mu je bilo bolj lahko to opravilo bolj skerbno opravljati. Vsak je pa to rad zastonj iz keršanskiga serca storil. Kmalo so se varhi začeli skušati, kdo bi svojim varvancam s svetovanjem in izgledam bolj pomagal. Tako je vsaka zapušena družina nenadjama prijatla, očeta in varha dobila, kterimu je vse svoje dni hvaležna bila.

Sadaj se je pa prašalo: od kodi živeža in obléke za siromake? Obrest siromaške lastnjine ne verže toliko. Ozbè pak je rékel: „Gerdo bi bilo, če bi si ljudjé z zdravimi rokami svojiga živeža ne zaslužili. Vsi vkup, osebniki in siromašniki, možjé in žene sadaj tako reči eno veliko družino storé, in eden mora za vse, vsi pa za eniga delati. Osebniki morajo v tednu delati, kar se jim da, siromašniki morajo v dnevnu osem ur delati, samo ob nedeljah in praznikih ne.“

In tako se je zgodilo. Kdor ni hotel delati, so ga v tamno luknjo zaperli, kjer je v živež samo merzlo vodo in krompir v obelicah, merzel in neslan, ki je drugim ostal, dobival. Tega se je vsak bal. Kdor je pa delal, je imel vsak dan gorko župo, sočivje in dvakrat v tednu mesò. Kdor je pa še več kakor osem ur delati hotel, si je denarje služil. Kar je izdelal, je bilo za-nj prodano, denarji so bili pa v hranilnico na obrest djani. Tako so si majhno

premoženje nabirali. — Kdor je klel ali se rotil, nečisto govoril, razgrajal, je v tamno luknjo brez milosti in usmiljenja iti moral. Kdor je pa lepo tiko in pohlevno živel, je smel kaj boljiga upati. V siromašnici je lahko siromaški oglednik ali celo čuvaj siromašnice postal. Izmed nar boljih siromašnikov so tiste izvolili, ki so na delo in zaderžanje drugih, na čednost in red v stanicah in spavnicah in na obléko gledali. Oglednik je vse čuvaju povedal, ki je bil sam siromašnik. Čuvaju in kuharicam ni bilo treba vsaciga dela delati. Kar so si zraven svojih opravkov zaslužiti mogli, je njim ostalo in v hranilnico prišlo. Ogledniki so samo štiri ure med drugimi delali; druge ure so smeli za se delati. Kuharice ravno tako. Liza je imela siromaške kuharice pod seboj. Tukaj je dve ubogi ženi kuhati učila. Druga siromaškinja je imela na perilo, obléko in orodje siromašnikov gledati. — Tako so bili vsi siromašni med strahom kazni (strafinge) in med upam dobička in k svojimu pridu napeljevani.

Dela so celo léto dovolj iméli. Pred vsim so morali pa siromašniki in osebniki vkupej ne samo verte in polje siromašnice obdelovati, žito, zelje, repo, bob, solato, krompir, lan, konoplje, i. t. d. nadelovati, ampak tudi svet, kteriga jim je srenja dala obdelovati. Pa vsak je obderžal, kar je iz svojiga sveta dobička dobil, tako de je razun tistiga, kar je siromašnici še za obléko, živež in stanovanje dolžan ostal, vse drugo po svojim varhu prodati smel; dobiček je prišel v hranilnico.

Možjé so morali tudi cesto popravljati, vodnjake čediti, močirne kraje z vodotoki na suho devati, za siromašnico in za osebnike derva sekati in klati, v gojzdu na prazne kraje mlade smeréke, bukve in hrastiče saditi, in sicer, kar je zidarskiga in tesarskiga dela pri pravljanji siromašnice ali osebniskih stanovanj treba bilo, opravljati. V slabim vremenu in pozimi so imeli možjé še več déla. Zdej so morali, kteri so se z strugo, s likavnikam in z žago sukati znali, vsaktere hišne, kuhinjske in poljske orodja, delati. Drugi so se učili iz volne in iz preje

mezlan tkati, ki dolgo terpi, ali pa iz preje platno delati. Poleti in po zimi so imeli nekteri tkavci dosti dela.

Žene in tudi osebniki in siromašniki so morali na polji delati, kadar drugih ni bilo; tudi periло in obléke osebnikov in siromašnikov so morali čediti in popravljati pomagati; volno in predivo presti ali ženam motati; nogovice in kape veziti, cehte in srajce šivati in tacih reči več. Vsi so za eniga delali in eden za vse. Ljudjé so se po pri tem tako dobro imeli, de so se nekteri prostovoljni med uboge zapisali, ki so poprej zavoljo strahu rekli, de se brez vsiga beračevanja in brez pomoči drugih lahko prežive. Ta naredba je bila zavoljo tega prav dobra, ker ni bilo denarjev izdajati treba. Zakaj čuvaju, oglednikam in kuharicam, deklam, dervarjem i. t. d. ni bilo nič plačati treba. Siromašniki so bili. Gospod fajmošter, varhi, Ožbè in Liza niso za take keršanske dela nič plačila dobili. Novi šolmojšter, Janez Vesel je brez vsiga plačila rajtinge na tanjko oskerboval, koliko denarjev se je za siromašnike in osebnike dobilo, izdalio in prihranilo.

Dalje — vse gospodarstvo se je samo obderžalo. Ljudjé so sami sadili, sejali in kuhalni, kar so v živež potrebovali; predli, tkali in obléke delali so sami iz pridelaniga prediva; mize, klopi, stole in lesene plosčke ali talerje, skrinje i. t. d. so sami delali; pohištva in orodja so sami popravljali. Kmalo so več živeža, več preje in sukna in vsakteriga orodja imeli, kakor jim je treba bilo. To so v dobiček siromašnice prodali, in si za denarje omislili, kar je bilo volne, železja in tacih drugih reči treba. Pridni osebniki so si še čez postavno delo lepih denarjev zaslužili. Te so na obrest dali ali si za nje kupili, kar še niso imeli, postavim orodja, volne i. t. d. Že v drugim létu ni bilo treba obresti iz siromašnice več načenjati.

Ker so ljudjé pri prosti hrani veliko delali in možjé od žen skoraj zmeraj ločeni živeli, so se mehkiga življenja odvadili. Razun tega je bila postava: de se nihče ni smel oženiti ali omožiti, kakor tisti, kteri se je brez srenjske pomoči preživiti mogel.

Kar se je pa nar bolj hvaliti moralo, je bil strah božji, kteri se je téh nekadaj tako zadrženih ljudí od dné do dné bolj prijemal. Tudi za to je šla gospod fajmoštru hvala. Vsak teden so s siromašniki večerne molitve molili, h ktem so tudi osebniki prisli. Tu so veliko od dušne sreče govorili in učili in pokazali, kako po ljubezni do Bogá in do bližnjiga človek časno in večno srečo doseže. To je veliko več k poboljšanju pomagalo, kakor gosposkine postave.

Vsacimu siromašniku in osebniku je bilo na voljo dano, siromašnico zapustiti, kadar je kdo hotel. Samo skazati je moral, kako de se samostojno in pošteno preživiti zamore. Postava je tudi bila, de je vsak svoj zasluzek iz hraničnice prejel, kdor je siromašnico zapustil in se eno léto brez beračevanja, brez ptuje pomoči, sam s svojo pridnostjo preživiti mogel; tako de so mu ljudje hvalo in dobre priče dali. Potem mu tudi varha ni treba bilo in je prosto živel, kakor vsak drugi človek.

Zlatovasne siromašnice je pa to od drugih razločilo, de so ubogi ljudje prisiljeni bili, si vse, kar jim je v živež, obléko in sicer treba bilo, sami narediti. Nihče ni za-nje skerbel; sami za-se so morali skerbeti in delati. Tukaj niso mehkobno živeli, tukaj niso imeli negotoviga, lahkiga dela, kakor v fabrikah, de bi se mladi ljudje za težke dela spridili; tukaj se ni dalo nič lahko zasluziti, kjer bi mladi fantje in dekliči skoraj ravno toliko zasluziti mogli, kakor stari; to storí mehkužno življenje, prezgodne ženitve in zanikarnost. Tukaj je moral vsak svojo moč v tem skušati, kar mu je bilo vse dni življenja k pridu, če mu je moč pripustila; kopati, sekati, sejati, saditi, mlatiti, tesati, likati, presti, tkati, šivati je moral.

Skušnja veljá več kakor učenje.

V Žlati Vasi je bilo, kakor na vsakim kraji. De je le kak umen mož kaj noviga nasvetoval, de bi se s tem kaj škodljiviga odpravilo, si je vsak prizadjal, mu napotje delati. Potem je imel vsak kaj pomisliti in dvomiti (cviblati); potem je vsak z glavo majal, z ramama otresal in pesim vsih strahljivcov in lenuhov pél:

Pusti! to je pretežko,
Spod rók nikolj ne bo šlo.

To je Ožbè dobro vedil, in skušnja in škoda ga je zmodrila. Ako bi bil Žlatovasčanam pred vse razodel, kar je za siromake in uboge storiti namenil, bi se bil vsak vstrašil, od premišljevanja znotrel, vse zavergel in djal:

Pusti! to je pretežko,
Spod rok nikolj ne bode šlo.

Ali Ožbè si je mislil: *Skušnja več veljá kakor učenje.* Tudi svojim tovaršam svojiga namena ni razodel; zakaj dobrovoljni, blagi možjé so bili, pa boječi, strahljivi ljudjé. Zató ni nikoli vsiga na enkrat razodel, kar je bilo storiti.

Nar pervič so bili ubogi in berači z otroci zapisani in v osebnike in siromašnike razdeljeni. To je šlo. Po tem je bil vsaki družini varh dan, kterimu so gospod fajmošter razložili, kaj mu je storiti. To se je tudi zgodilo. Potem so vsaktere orodja omisili. To ni bila copernija; ravno tako so volne nakupili, konopelj in lanú vsejali, presti začeli in siromaško kuhinjo napravili. Tako se je eno za drugim storilo, nič se ni pretežko zdélo; tako se je vse naredilo in je od visoke gosposke z veliko hvalo poterjeno bilo. Zvédilo se je tudi, de so še nekteri gospodje izmed gosposke reklí, de to ali uno ni mogče, kar je pa vonder skorej končano bilo.

Nar bolj je v začetku siromašnikam predla; v vozkih spavnicah niso hotli spati. Pa djalo se jim je: Bodite pridni, in stanovanja si znate zbrati in hiše zidati. Delo jim pa ni dišalo, zato so v tamno luknjo prišli, kjer so ob pičli merzli hrani živéli. To jim je še manj dopadlo. Nekteri so poskusili svoj stan si s pokoršino poboljšati, in vdali so se, zlasti pozimi, ko ni bilo preveč prijetno, po cestah popotovati in spati. Dobriga življenja in dela so se nadobili in si za svoje stare dni in za svoje otroke nekaj prihranili; po tem so radi ostali. Zakaj, kar so imeli posojeniga, so hotli obderžati in želéli so, to pomnožiti. — Drugi pa so ušli in se po svetu podali, postopat in beračit. Skoda je samo njih zadeba, dobiček je srenji ostal, de ji ni bilo več treba, jih rediti. Nekterih ni bilo več viditi. To je bilo za Zlato Vas sreča. Drugi, ki so beračili, so bili polovljeni in nazaj pritérani. Te so nar pred v tamno luknjo vtaknili, potem so bili pa zopet v delo vpreženi, kakor nekadaj. — Prédin so tri kvatre minile, so bili vsi svojoglavci ugnani, in nobeniga Zlatovasčana berača ni bilo več, razun nekterih, ki so jo vptuje dežele potegnili.

Osebniki so se v začetku tudi zoperstavljalni hotli, in v nesnagi in gnusobi živéli, kakor so vajeni bili. Tožili in kričali so, de so Zlatovasčani tako terdoserčni, de jih več zastonj ne pasejo, in nič denarjev v roke ne dajo. Ali lakota in tamna luknja je tudi tiste vkrotila, ki so bili nar bolj termasti; Zlatovasčani pa so pri tem ostali: Kdor hoče jesti, mora delati; kdor hoče dobro imeti, naj dobro storí. Siromaška hiša je nekadaj veliko denarjev veljala. Zdej nič. Ne gospod fajmošter, ne Ožbè, ne Liza — nihče ni hotel od siromakov obogateti. Siromaki so morali vse opravila sami opraviti. Če so kako lajši opravilo imeli, je bilo to placiло njih dobriga zaderžanja; če so ga zgubili, jim je bilo to v pokoro. Eden drugizmu je pri tem na roke gledal. Verti in njive so jim dali dovelj živeža, in tudi svét, ki je bil med uboge razdeljen, je več vergel, ker so ga vsi skup obdelovali in oskerbovali,

Kteri niso pridni bili, so siromaški hiši s tem pláčali, kar so pridelali, njih živež in obléka in kar so si prihranili, se je v denarje djalo in v hranilnico spravilo. Možém v siromašnici se ni v začetku nikakoršno delo odsedati hotlo. Pa učiti so se morali. Mojster, ki je iz mesta, jih je kmalo izučil; umen mož je bil, ki je gospod fajmoštra zlo spoštoval in častil. Taka obléka ni veliko veljala, in klopí, stoli, postelje, skrinje in drugo orodje skorej nič. Siromašniki so morali osebnikam orodje napravljati; tako je bila vsaka družina z orodjem dobro preskerbljena in se je tako zložniga življenja navadila.

Kakor je ubožna lastnina in siromašnica s tem dobiček imela, ker je toliko rok samo za živež in za obléko delalo, tako se je tudi premoženje, last osebnikov in siromašnikov, narašalo. Zakaj kolikor so si v prostih urah več zasluzili, so smeli prodati in v hranilnico položiti; ravno tako so smeli s tem storiti, kar so pridélali. To ni bil majhin dobiček. Ljudjé so se dela privadili; varovati in premoženje množiti jih je veselilo, ker so čas previdili, de bodo samostojno živeti in neko premožnost vživati mogli.

Nar več dobička so pa čuvaji in ogledniki imeli, ki so sami siromašniki bili. Zakaj vse, kar so zraven svojih dolžnih opravkov narediti in prodati mogli, je bil njih dobiček. Zato si je vsak prizadjal, se lepo zaderžati, de bi kaj taciga postal. Kteri so pa kaj taciga bili, so se varovali, svoje dolžnosti zamujati. Nar manjši pogrešek jih je lahko ob službo djal, na ktero jih je veliko čakalo.

Sčasama so imeli v siromašnici ročne delavce. Kupovali so ne samo domači kmetje, temuč tudi mestni ljudjé reči, ktere so tukaj delali, ali so jim jih pa v delo dali. In če je kak pripraven delavec čutil, de si sam za-se več zasluzi, je siromašnico zapustil, v vas ali v mesto stanovat šel in je sam za-se živel. To je tudi druge spodbudalo. V vasi je bil pa vsak vesél, de ga niso več berači nadleževali ali mu v hišah in v vertih ponoči kradli. Vsak je rad namesti milodara ali almožnje v siromašnico kaj

poslal, če je bilo treba. Pa vas je imela tudi še drug dobiček, na kteriga pred nihče mislil ni. Kadar namreč poleti na polji dela ni bilo, so imeli kaj družiga zunaj hiše delati. Takó se je zgodilo, de so bile vse ulice v vasi s kamnjem vložene, kódar so morali v slabim vremenu skoraj do kolén po blatu gáziti; de so poleg potoka jeze naredili, de v povodnjih ni čez breg vhajal in luž delal; de so bile steze in berví gladke; de v srenjskim lesu nobeniga mesta več ni bilo, kjer bi ne bilo lepo čversto mlado drevje zašajeno. Dalječ okrog po deželi ni bilo lepšiga gojzda in čednejši vasi, kakor Zlata Vas. Celò iz mesta so prišli imenitni gospodje naredbe Zlatovasčanov ogledovat in radi bi bili povsod take imeli. Tode v družih vaséh so zastonj po gospod fajmoštru Jerneju, po prijaznim Ožbetu in po njegovi blagi Lizi popraševali. Pa tudi drugjé so srečno kaj noviga in koristniga poskusili. In prav so iméli. Skušnja veljá več, kakor učenje. In kjer kaj praviga iz keršanske ljubezni storiti hočejo, gotovo tudi kaj praviga storé.

28.

Še nekaj noviga.

„Kogá pa imá Ožbè zopet?“ se kmetje popršujejo. Zakaj kadar so že vsi ljudjé delopust iméli, je s šolmojštram in z nékimi mladénči po polji dérjal. Mladénči so verižice (ketinje) za sabo vlačili, dolge droge v zemljo vtikali in Ožbè je vedno čez majhno mizico na dolzih nogah na drogove kukal in se ni mogel zadosti nagledati. In šolmojster Vesél je tudi rad glédal. Na drogovih pa ni bilo celò nič viditi.

To je skorej eno léto terpélo. Kó so pa kmetje zaslišali, de Ožbè zemljo in vse polje zmeriti in vse pota in stezè v obris spraviti misli, so se jéli spogledovati. Zakaj od vojske so zopet jéli

govoriti in mislili so si, Ožbè bi znal deželo sovražniku izdati.

To je pa tako bilo le: Ožbè si je umel na poljomerstvo in bukve je imel, v katerih je bilo od poljomerstva pisano. Svojiga prijatla, Janeza Veséla, je tudi v ti umetnosti podučil in še več drugih kmetiških mladenčev, ki so za to glave imeli. Ko so bili srenjski gojzdrovi prav dobro zmérjeni, je sklenil, sčasama, kadar ne bo preveč drugih opravkov, vse polje, pota in stezè cele srenje zmeriti in velik obris ali karto narediti.

Na obrisu je bil pa viditi vsak kosček zemlje, vsaka pot, vsaka steza, vsaka mejica, vsaka hiša. En oral ali joh je imel velikost eniga štirivoglјatiga palca. Ko je bil obris izdelan, so ga v srenjski hiši na steno obesili. Sleherni dan so kmetje prišli in ga ogledovajo so se čudili. Zakaj kmalo so se znajdli in sleherni je svojo njivo, svoj vert, svojo senožet spoznal. Nar bolje je pa bilo, de je zraven sleherniga kosa polja ali njive zapisano bilo, kolikšno de je vsako. Sadaj še le je vsak zvedil, koliko šne njive in senožeti de imá, in skerbno si je njih velikost zapisal. To je pri prodajanji ali pri kupovanji veliko pomagalo; zakaj doslej so svét le na stopinje cenili in marsikdo si je preveč, marsikdo pa premalo naméril. Koristno je bilo v resnici Ožbetovo ravnanje.

Župan Ožbè pa ljudém, kadar so obris ogledovali, reče: „To še ni nar večji korist; še za boljši vém.“ — Ce ga poprašajo, jim odgovorí: „Ako je do Svečnice ne vganete, vam bom pa povodal.“ Niso je vganili.

Svečnica pride in srenja se zavoljo mnozih rečí zbere, in ko je bilo vse opravljeno, stopi Ožbè med može ter reče: „Vsi dobro poznate obris naše srenje, kakor ga je šolmojšter Janez Vesél s svojimi učenci natanjko in lepo zrisal. Možjé, ljubi prijatli! Vsak si je pri tem gotovo kaj mislil sam pri sebi, in jez sim si tudi. To vam hočem zdej razodéti.“

„Ce sim polje ogledoval, ktero v potu svojiga obličja, pa vunder -ne brez blagoslova ali žegna

božjiga obdelujemo, me je velikokrat serce bolélo, de se z delam toliko trudimo, in velikokrat me je serce bolélo, de veliko in tako dobro obdelaniga, in torej tudi toliko ne verže, kolikor bi moglo. Se enkrat sim obris pogledal in zdej so se mi oči odperle; spoznal sim napčnost pri naših kmetijah.“

„Ljubi možjé in prijátli! lahko se spozná, de se bo veči dél vaše polje z manjšim trudem in z manjšimi potroški bolje obdelati dalo in več verglo, kakor doslej, če se med seboj zastopite.“

Vsi kmetje en glas zaženejo: „K temu se lahko zastopimo, če ne veljá še enkrat toliko, kakor sicer!“

Ožbè jim reče: „Bog vam daj srečo. Povedal vam bom, kaj vam je doslej toliko potroškov delalo, kterih sadaj ne bo treba, če hočete. Čas je prišel! — Vsak izmed vas je svojo kmetijo sěasama naku-pil ali pa od sprednikov dobil, kakor je prišlo. Tu imá nekaj polja na gôri, nekaj za gojzdam, nekaj unstran mosta, nekaj poleg ceste, nekaj ob potoku in še nekaj pri lomu. Po pol ure deleč mora od eniga kosa do drugoga hoditi, ravno tako hlapci in dekle, ravno tako se mora gnoj voziti. Takó se več ur od dneva samo s hojo in z letanjem ubije, ko bi se bilo lahko delalo. Hlapec in dekla dobívata pla-čilo za hojo sém ter tje, kar gotovo nič ne nese. Toliko manj se na dan storí, in zemlja se s toliko manjši pridnostjo obdeluje, ker je pre malo časa. Nekter se bojí, še kaj sveta prikupiti, ker še to, kar imá, komaj opravlja, kakor gré. In vunder nima ve-liko. Pa s hojo od eniga polja na drugo se mu čas zgublja. Ce bi pa vsi déli polja vkupej ležali, bi bilo vse polje eno samo in mogoče bi bilo kmetu v ravno tistim času in z ravno toliko ljudmi še en-krat več zemlje obdelati, kakor doslej, in kmetje bi bili bolj premožni.“

Kmetje odgovoré: „To je rés, pa prenarediti se ne dá. Kdo bo svoje njive na herbet opertal in na en kup znosil?“

Ožbè jim reče: „To je mogoče, ako hočete, ker imate obris svoje srenje in sleherni vé, kolikin je

vsak del njegoviga posestva. Tode rečem vam, de to ni lahko. Raztresene kóse svojiga polja morate med seboj zamenjati, tako de bo vsak svoj svet vkup imel, kakor eno samo célo posestvo. Vsak naj se s svojim sosedam in bližnjim poméni. Kjér ima kdó par komolcov svetá več ali boljši zemlje, kakor drugi, naj jo doplača. In če bi kdo pri zamembu res kaj zgubiti imel, dvakrat toliko s tem pridobi, de imá vse vkupaj. Kjér se ne morete zastopiti, vzamite pravične možé, ki naj svét po vrédnosti razcenijo ali razsodijo, ali pa vlečite srečke (Loose). Jest pravim: Nič naj vas ne oplaši, ali ne bodite zavoljo tega nezadovoljni, kjér ste že več lét tako navajeni; zna biti, de boste pri manjšim terpljenji bolj premožni.“

Ko pervi župan tako govoriti nehá, se zbor z glavami majáje razide. Rečejo vsi: „Dobro si jo je izmislil, ali kadaj bi se vsi zastopili?“

Temčasi pa vunder nekteri mislijo, kteri kos svojiga poljá bi pač s tem ali unim mejačem zamenjati mogli. Začeli so norčeváje z mejači od tega govoriti. Ni se jim vselaj pripravno zdelo, kar se jim je ponudilo in želeti si niso nič druziga, kakor to prejeti, kar se jim ponuja. Eden druziga suje. Zdaj sleherni misli, kako bi svoje posestvo obravnal in vkup spravil. V kratkim začnejo poskušati. Nekaj se je dalo narediti, nekaj ne. Vselaj se je kaj storilo. V Zlati Vasi je bilo, kakor pri razprodaji ali kakor na somnji, zlasti pozimi, ko je bilo manj déla. Zvečer so se zbrali zdaj pri tem, zdaj pri unim. Zakaj v kerčmo iti in svoje lepe denarje po goltancu pognati in se živini enaciga delati, je bilo vsaciga pošteniga človeka v vasi sram. Rajsi so kupico vina pri ženah in otrocih pili, in to še le ob praznikih ali nedeljah.

Ožbè je prerokoval, de svét premenjavati ni lahko! Tako je tudi bilo. Pa že perviga pol léta jih je pet bilo, ki so vse svoje posestvo vkup spravili. To se je drugim zamalo zdélo. Korist so spoznali. Zdaj so si termo storili, tudi tako storiti. Srenjsko hišo so vsak večér obiskovali. Zmeraj je bilo veliko

kmétov pred obrísam ali karto; pogovarjali in prepirali so se, de se je vun slišalo; sadaj so se od jeze razšli, sadaj so z novimi pogodbami vkup stopili.

Kaj je bilo zadnjič? Od léta do léta so se kmetije bolj obravnavale in koliko dobriga je iz tega prišlo, je bilo očitno.

29.

Kakó je v Zlati Vasi bilo.

Zlata Vas je bila zdaj v resnici zlata dolína. Bila je ležeča v sredi rodovitnih vertov, kakor zakopana med žlahtnim sadjem, obdana od senožét in zlatiga poljá, kakor v sredi raja. Stezè med njivami so bile kakor stezè v vertih čedne in ravne, ob veliki césti je bilo sadno drevje nasajeno, dokler je srenja segla.

Kdor je v vas prišel, bi ne bil verjel vas viditi, temuč kak céden terg. Zakaj hiše so bile vse, akoravno ne velike, vunder lepe in snažne od verha do tal; okna svitle; vrata vedno umite in obarvane; strehe skorej vse s céglam krite; zakaj srenjska postava je prepovedala slannate strehe zavoljo nevarnosti ognja. Nad marsikterim slemenam je bila železna palica, strelo odvračati, skorej pred vsakim oknam cvetlice; poleg hiš majhni vertje, lepo obdelani, zraven pa dobro zavarovani uljnjaki.

Ljudjé so vsaciga prijazno pozdravili in memo gredé eden drugiga norčevaje dražili. Vidilo se je lahko, de so med seboj dobro in s svojim stanam dovoljni živéli. Pa tudi drugači ni biti moglo. Se clo med tednam pri delu na polji in na vertih so bili vsi, akoravno prosto, pa vunder snažno oblečeni, ni je bilo vmazane ali pa stergane obléke. Marsiktero obličeje je bilo rujavo, od solnca ogoren, pa nobeniga vmazaniga z zmeršenimi lasmi ni bilo; moč in zdravje je vsim iz očí sijalo. Mladenci drugih vasi so si nar rajši deklice iz Zlate Vasi zbrali; zakaj

niso bile samo silno čedne in zale, ampak tudi prijudne, pripravne in za domovanje premedene. Maršikteriga bogatina sin iz druge vasi je prišel v Zlato Vas si neveste poiskati, če ravno ni imela veliko denarjev, je pa imela lepe lastnosti.

Če je kdo v nar manjši, nar révnejši kočo prišel, si je skorej mislil, de je nekaj prav imenitniga v nji. Tla so bile čedne in pometene, klopi, stoli, mize snažne in lične, ogledala (špegli) in okna čiste in svitle — kratko, nikjer ni bilo tako, kakor v svinjskih hišah nekterih kmetov v drugih vaséh. Veselje je bilo, tukaj med tako pridnimi ljudmi prebivati.

Poleti, od pomlad do jeseni, je bilo v Zlati Vasi v lepim vremenu veselo življenje. Vse je mer-golélo od ljudí iz mesta. Vélika nova kerčma (oštarija), ktero je — kdo bi verjél? — eden izmed dva in tridesetih ubozih tovaršev zlatnarske zaveze v svoje posestvo spravil, je bila polna mestnikov, ki so pogostama na deželo hodili se oživljat. Drugi so šli v hiše znanih kmétov, in so sedeli v vertih pri mleku, sadji ali medu, ali so se v zeleno travo vlegli kramljaje in igraje; ali so šli pod lipu, kjer je mladost vasi včasih pri veselim petji, drugih plesala. Lahko si je misliti, de gospoda iz mesta za veselje, ktero je v Zlati Vasi imela, ni nehvaležna bila, ter zložnosti in olepšanje hiš in vertov, ktere so prijudni kmetje preskerbeli, so dobro obrest vergle. Se celò pozimi ni manjkalo ljudí iz mesta. Na senéh so se pripeljali.

Ljudjé v drugih vaséh so to vidili in slišali, in silno so se čudili, zakaj de tudi pri njih ni tako? Mislili so res, de imajo Zlatovasčani kake skrivne umétnosti. Namesti de bi bili pa po téh umétnostih prav popraševali, so mirno na svojih starih gnojiših sedeli in ostali, kakor so bili. Zavist in nevošljivost le so kazali, kadar so od Zlate Vasi govorili, in so jo zasmehovaje „Zlatnarsko Vas“ imenovali. Tode to imé je bilo lepo imé.

Zlatovasčani tega tudi porajtali niso, zakaj kamor so prišli, so jih ljudjé obrajtali in čislali. Kakor so začeli, so dalje živéli in so se svojiga življenja pri tem veselili. Če so céli teden delali, so se v nedeljo prav počili. V kerčme pa Zlatovasčani niso hodili. Svojo pijačo so domá iméli. Tode pozími so se mladi ljudjé zvečer v kerčmi pri lepi muziki zasuškali. Od šolmojštra Janeza Veséla so se neki možjé in fantje gosti in piskati naučili. Precej dobro so se izučili. Večkrat so se mladi pevci in pevke v večjim petji skusili, kakor se komaj v mestu sliši. Stari možjé in žené so se na vèčer obiskovali; nekoliko domačih prigrizkov so iméli in zraven pa vesele pogovore. Od pijancov, ruvanov, od pravd in od drugačnega razujzdanja ni bilo nikoli nič slišlati. Zakaj kar se je premoženje narastlo in v šoli lépo zaderžanje učilo, so kmetje tudi začeli kaj na se deržati in se lepo obnašati, česar se sicer v družih vaséh vidilo ni. Ko jih je kdo v mestu zagledal, jih je lahko od kmetov družih krajev razločil. Res so bili prav berhki in čedni, v govorjenji krotki in modri, v zaderžanji ravni in dobroserčni. Njih obléka sicer ni bila lična, zató je pa bilo njih zaderžanje bolj lično.

Ne smete pa misliti, de je vse té iz podučenja ali iz občinske premožnosti prišlo; tudi srenjske postave so k temu veliko pomagale. Zakaj ko so nekteri kmetje bolj obogatéli, so se tudi taki našli, ki so jo radi čez méro vdarili in se ispriditi žugali. Neki so se hotli prevzéti, so svoje hčere nespodobno oblačili, obléke iz draziga suknà prav po gosposko kupovali in so se v vših rečéh bahali. Drugi so zopet kvartati ali pa pijančevati začeli. To je pa vse poštene ljudi v serce bolélo in rekli so: „Ako bomo zopet tako začeli, bomo kmalo na rakovi póti!“ Vsi so bili nejevoljni nad tistimi, ki so prosto, lepo živeti nehali; iméti so hotli, de naj srenjski možjé za ohranjenje dobriga zaderžanja bolj skerbé.

De se je srenjskim možém tako očitalo, ni Ožbalta kar nič žalilo, temuč veselilo ga je še le. Tako so prav ojstro srenjsko postavo naredili, ki je vès

napuh v obléki prepovedala in vsaki starosti svojo nošnjo zapovedala. Kvartanje in sploh vsaka igra za denarje, pijanost, opravljanje, zmerjanje, pretep in druge nesramnosti so bile od srenje ojstro prepovedane. Tako je prišlo, de se nihče ni prevzél in ošaben postal; in de, če je ravno kadaj koga pomikalo, kaj storiti, kar ni bilo ne lepo ne prav, ga je že strah pred sramoto in kaznijo ali štrafo zopet oplašil.

Vsako léto je bila ta postava celi srenji očitno brana. To so mogli stari in mlađi, možje, žené in otroci poslušati. Ako je bilo treba še kaj pridjati, se je pridjalo. Kadar je bila postava vsim prebrana, je moral pervi župan vselej prašati: „Ali hočete to postavo deržati, v kteri vse naše premoženje, naša edinost in naša čast obstoji?“ — In vse, staro in mlađo, je odgovorilo glasno de.

30.

K e r s t.

Ožbè je dobil sinčka, po kterim je že davno hrepenel, in torej je bil kakor v nebesih.

K svojemu prijatlu, novimu kerčmarju Levcu gré, ki je bil tudi eden izmed znanih dva in tridesetih tovaršev. Reče mu: „Ljubi moj prijatel, nikoli te še nisim nič prosil, zdaj pervikrat. Svoje žene ne morem zdej zapustiti in v mesto iti. Potrebujem pa dve sto goldinarjev, lé za osem dni, pa če je mogče v zlatu naj bodo. Ali mi hočeš toliko za osem dni posoditi?“

Levc mu odgovorí: „Za toliko reči sim ti hvale dolžan; zakaj bi ti tega ne storil? Osem sto goldinarjev sim ravno prejél; imám jih še domá. Tode nekaj je tudi srebra vmés. Če hočeš, vzemi vse. Ožbalt mu reče: „Rajši bi imel zlatę, veliko mi je na tem ležeče.“

Levc mu odgovorí: „Prav je, pomagal si bom. Kadaj moraš denarje imeti?“

Ožbè pravi: „Prinesi mi jih jutri na večer ob osmi ure na dóm. Pa nikomur nič od tega ne povej!“

Ko je svoj opravik tukaj končal, gré po versti k vsim eden in tridesetim tovaršem in jim ravno to reče, kar je kerčmarju rékel, in za dve sto goldinarjev prósí, če je mogoče v zlatu. In vsak se veseli, poštenimu možaku tudi enkrat postreči, ter mu denarje obljubi. Vsaciga je za prihodnji dan ob osmi uri zvečer k sebi povabil.

Prišli so vsi k njemu, ko je že tamno bilo. Vse je v svojo stanico peljal; pa luči še ni bilo prižgane. Čudili so se ljudjé na tihim, de jih je toliko vkup. Ožbè gre po luc. Ko je pa zopet nazaj prišel z dvema svečama v roki, ga vidijo, kakoršniga so že enkrat vidili, v lepi oficirski obléki, z visokim peram na klobuku, z zvezdo na persih in z dolgo sabljo na strani. Začudijo se vsi eden drugi pogledovaje, ker vidijo, kakor pred sedmimi léti, tiste podobe, v tisti sobi, pri tisti mizi, na ktero je oficir sveči postavil.

Ožbè po tem reče: „Če ste mi prinesli, ljubi prijatli, kar sim vas prosil, dajte sèm na mizo.“

Vsi po versti zdaj k mizi stopijo in več njih so ga za nezaméro prosili, de mu štivila nemorejo v zlatu dati. On jim milostno reče: „Nič ne dé. Dajte, kar imate.“ In zdaj stresejo pred-nj neki zlato, neki srebro, drugi mu pa dobre dolžne pisma podajo.

Potem se Ožbè oglasi ter reče: „Spomnite se, čas skušnje je pretekel in sedem lét in sedem tednov je minulo, od kterih sim vam pravil. Več denarjev ste na mizo vsuli, kakor sim jih jez pred sedmemi léti pred vami vsul. Takrat ste komaj v stanu bili, pet sto krajcerjev na posodilo dati, v mestu bi vam jih ne bil nihče upal. Sadaj ste v štiri in dvajsetih urah vsak dve sto goldinarjev vkup spravili, tako de šest tavžent goldinarjev nanaglama tukaj na mizi leži. Čas skušnje je pretekel in jez sim vas učil zlato delati. In zdaj me bote uméli, kar sim vam rekel, ko ste pervi pot tū bili. Rekel sim pa: umetnost sama je še več vredna, kakor zlato; zakaj

umetnost je nar boljši modrost življenja. Ostanite svojim obljudbam in Bogu zvesti, in vaša sreča in vaše bogastvo bote rastle od dne do dne. Kdor svoje obljube ne derži, za srečo ne mara. Vtisnite to oblubo tudi svojim otrokom v serce in skerbite, de jo bodo deržali; revšine ne bodo terpeli. — Svojo besedo, ktero sim vam dal, sim deržal. Vi ste za to bogati, ker ste malo potrebovali, pa veliko pridobili in ker bogati ljudjé vam zaupajo, de so vam njih zakladi zmeraj odperti. Tako ste se učili zlato delati, kakor se poštenim možem zlato delati spodobi. Ali pa ste mar kaj druga pričakovali?“

Smehljali so se vsi ter rekli: „E kaj pa de! že davno smo lahko uméli, kako ti to umetnost misliš. Pa ko smo k pravimu spoznanju prišli, nas je bilo tudi neumne vraže sram, ki nas je takrat slepila in smo ti bili iz serc hvaležni, de si nam boljši pot pokazal. Brez tebe in brez tvoje pomoči bi ne bili mi nikoli to, kar smo zdaj.“

Ožbeta so te besede in srečna hvaležnost veselile, s ktero mu je vsak roko podal. Vsakimu je dal zopet njegove denarje nazaj, ker mu jih ni bilo treba; njih zaupanje je le skušati hotel. Oni pak so rekli: „Zapoveduj nam, kar koli hočeš, ponōči in podnevi. Zakaj ti si nas srečne storil. Rēci nam, de naj grémo za-to skozi oginj, in šli bomo. Reci nam, de naj za-te umerjemo, in smerti se ne bomo bali!“

In tako serčno dovoljni in veseli okrog njega stojé so njegovo lepo obléko in zvezdo na persih ogledovali; radi bi bili zvedili, kaj to poméni.

Reče jim: „Svojimu starimu ranjcu očetu se moram še po smerti zahvaliti, de so me veliko koristnih reči in tudi poljomerstva učili. Zakaj, ko sim k soldatam prišel, mi je to, pa tudi poštenost in serčnost, pomagalo, de sim svoje tovarše kmalo prekósil. Svojo dolžnost sim vselej storil in sim poslednjič nadkojnik (Rittmeister) postal. Primerilo se je, de je mladi knez v boji predelječ zašel. Viditi, de je s svojo trumu povsod od sovražnikov obdan, se zaprašim s svojimi konjiki med sovražnike in mladiga

kneza rešim, zato sim dobil to rano tukaj na čelu, in to zvezdo, znamnje milosti, na persih; razuntega pa ludi, ko se je mir storil, dobro plačilo na léto. dokler bom živel. Tudi me mlati knez ni pozabil, ko se je skozi našo deželo peljal; in me je, kakor vam je znano, memo gredé tudi obiskal.“

„Ko pa v Zlato Vas, v svojo ljubo domačijo, pridem in vidim, kako revno in raztergano je vse povsod, sim svojo premožnost zatajil, de bi me zanikarni berači ne bili nadlegovali. Tudi meni mikalo tukaj ostati; dalje sim se namenil iti, samo mlinarjeva Lizika me je nazaj deržala, ko sim jo zagledal. Sklenil sim v sercu poskusiti, če bi si mogel pri vas življenje prijetno storiti. Uboziga in drugim enaciga sim se storil, de bi zaupanje pri vas obudil. Nikomur nisim od svoje časti in od letniga plačila, ki sim ga imel, nikoli nič povedal. Samo Lizinim staršem sim se moral tisti večer razodeti, ko sim njih hčér snubil; drugači bi mi ne bili svojiga otroka dali; mislili so, de sim ubog. Ko sim pa še tisti večer mlinarja Jerneja in njegovo ženo v svojo hišo peljal, in svojo oficirsko obléko z zvezdo oblečem, jim svoje prihranjene denarje in cesarjev milostni list pokažem, v katerim sta vidila, de je moje plačilo v létu veči, kakor mlinarjev malim v tréh létih zaslužiti zamore, sta druge misli dobila. Tode molčati sta morala; treba je bilo. Zdaj pak naj to vsak vé, to mi več ne škodje.“

Tako je Ožbè pričeval, ljudjé pak so se čudili in njegova sreča jih je veselila. Tako spoštovanje so imeli do njega, de so se ga komaj tikati upali. On pa jim je rekel: „Kaj pa počnete z menoj? —

Čimu, v vaši enakosti ostanem; zato bodite in ostanite moji bratje. Ne oficirska sukna, ne zvezda na persih, ampak blago serce polno strahu božjiga stori možaka.“

Tako je govoril in vse po versti je objel, ko so domu šli; oni pa so se zahvalili, ki je bil stvarnik njih posvetne in večne sreče; očeta so ga imenovali. Vsi so mu obljudili se z njim veseliti, kadar bo

njegov otrok keršen, kakor de bi ta veséla prigodba njim veljala.

Ko je čez tri dni potem nedelja bila, ko je imel Ožbetov sin keršen biti, je bilo vse v vasi že zgodaj na nogah. Ožbè pa stópi k svoji ženici in poljubne (kušne) zalo dete, rekoč: „Glej, ljuba žena! sercé mi hoče od veselja počiti. Nain sinček mi veliko veselje déla; pa še véči veselje občutim, kadar našo vas pogledam. Res je, de ljudjé niso tako hudobni in brezserčni, kakor velikokrat pravijo. Vere v človeštvo ne smémo nikoli zgubiti. Glej, to noč so najino hišo zopet s cvetlicami berhko ovenčali in olepšali, kakor na dan najine poroke. Pa to še ni vse. Vse hiše po vasi so s cvetlicami in vejicami olepotičene, kakor de bi bilo najno veselje tudi veselje vsake hiše.“

Tako je rekел Ožbè, mlada ženka pa v tihim ganjena rudeča postane in solze veselja ji očí zalijó.

Med tem pride dolga versta mladih fantov in déklic proti Ožbetovi hiši, po prazniško oblečenih.

Zdej zakličejo vsi zvonovi glasno v cerkev. Otróka h kerstu nesejo nar naprej, za njim gresta stari oče in mati, za njima pa v serce ganjen oče.

Po kerstu so gospod fajmošter lepo pridigovali od dolžnosti, očítne hvaležnosti ljudstva proti dobrì gosposki. Še nikoli niso tako vneto in lepo pridigovali. Vsaka beseda je serca zadela. Vse ljudstvo je bilo v globoki pobožnosti. Vsak se je prizadjal solze potolažiti. Ko so pa gospod fajmošter pri sklepnu molili in čversto svoj glas k Bogu povzdignili za dobro gosposko Zlate Vasi, pri kteri je vsak na Ožbeta mislil, ko se gospod fajmošter sami niso mogli dalje premagati in jim s solzami v očeh Ožbetovo imé uide — se je začelo vse na glas in močno v cerkvi ihtiti. Zakaj vsak se je spomnil, koliko dobriga je Ožbè srenji storil; vsak ga je za očeta občinske sreče spoznal.

Blagiga Ožbeta je bilo sram, de se ni vedil kam djati, pa vunder mu je to serce ganilo. Komaj si je pogledati upal iz cerkve gredé, z okrito glavo je šel skozi množico ljudí, ki so ga s spoštovanjem

pozdravljeni, k svoji Lizi. Komaj je govoriti zamogel. Pri kosilu so bili pri njem: mlinar in mlinarica, gospod fajmošter, šolmojster in oba podžupana. Pripovedovali so, de imajo skorej v vseh hišah pojedine, h katerim so eden drugiga povabili; ubožčki imajo pri bogatejših obéd. Ožbè je rekel z glavo májaje: „To mi je preveč časti; tega nisim zaslužil.“

Pa veselje vseh je tudi njega zbrizhalo in veseliga storilo. Zvečer je šel v družbi svojih gosti v vas, od hiše do hiše, pri vsaki družini se je vse del in se za toliko ljubezin zahvalil. Zlata Vas je bila polna ptujcov, zakaj v mestu je bilo znano praznovanje, in kdor je mogel, je v Zlato Vas hitel, de bi tudi kaj vidil. Dolgo ponoči še je mladost plesala, v vsakim kotu se je muzika slišala in petje pred hišami, pod lipo, pod cvetnimi venci in v vertih.

Še zdej govoré v Zlati Vasí, kakor so govorili, od tega lepiga dneva. Ožbeta so pa od takrat le očeta Ožbeta imenovali, in ljubeznivi Lizi so mati Liza rekli.

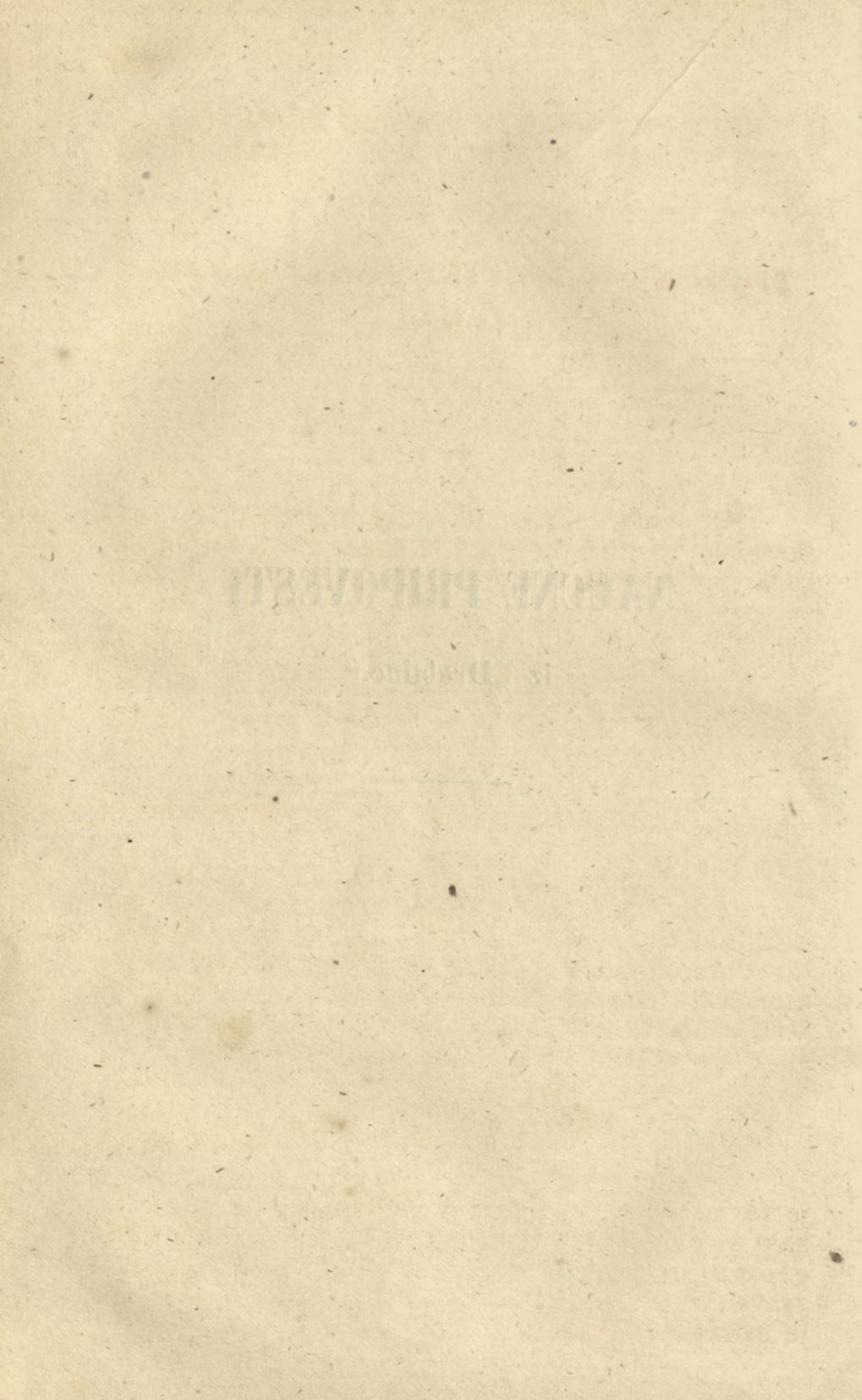
Resnično, resnično, kar se v življenji dobriga seje, gotovo enkrat svoj lepi sad obrodí. Zakaj nad nami dobrotljivi Bog živí, plačevavec poln usmiljenosti in ljubézni!

is about thirty feet long and twelve feet wide and one hundred and twenty feet above the sea level. It has a large amount of stone and brick work and is surrounded by a thick wall. The walls are made of rough stone and are very high. The roof is made of tiles and is very strong. The building is surrounded by trees and bushes. The entrance is through a large gate which is made of wood and metal. The gate is very tall and strong. The building is surrounded by a fence and there is a path leading to it. The building is very old and has a lot of history attached to it. It is a very important historical site.

NAUČNE PRIPOVESTI

iz „Drobinc.“

Domače zdravila zoper ostrupenja.

§. 1. Vvod.

Človeka dolžnost je za zdravje duše in trupla skerbeti, pa tudi svojmu bližnjemu na pomoč priti, kadar ga nesreča zadene, de njegovo življenje v nevarnost pride. Ni je pa veči nevarnosti za človeško življenje kot takrat, kadar je kdo kaj strupeniga povžil. V malo trenutjih dostikrat konča povzeti strup življenje človeka. — V tacih zadevah, kjer le nagla pomoč zamore naglo smert užugati, bi pač dobro bilo, de bi vsakdo sajkolčikanj vednosti imel, kako je v sili ostrupenja ravnati, dokler zdravnik na pomoč ne prihiti. Milo je, človeka smerti oteti!

Nikar pa ne mislite, dragi braveci! de tako vednost je čez našo moč; nikakor ne. Tolikanj se zamore vsakdo naučiti, de vé v sili kaj praviga sestovati in neumnim vražam se v brambo staviti. Po domače se bomo tedaj pogovorili in brez učenih besed, kakor se v bukvah spodobi, ki so pisane za prostiga Slovence. Le poslušajte me!

§. 2. Splošne znamnja ostrupenja.

De je človek ostruplen, se iz tega spozná, ako je ravno popred še popolnama zdrav alj le na kaki lahki bolezni bolán bil, zdaj pa je nanagloma v smertno nevarnost padel. Ce se je pa zraven tega še zvedilo, de je kaj strupeniga povžil, je ostrupenje gotovo.

Vsi strupi, kolikor jih je na zemlji, se dajo lociti v tri verste, to je: imajo trojno lastnost

§. 3. Strupi perviga reda.

Strupi perse verste so taki, ki človeka omotijo, de je ves vertoglav, alj de leži kakor de bil pijan, de se nič ne zavé, vedno spi, de nič bolečin ne občuti in ne potoži. Taki strupi se imenujejo omotice (betäubende Gifte), ki se z vso svojo strupeno močjo na možgane človeka veržejo in z božjastjo in mertudam (božjim žlakam) življenje končajo. — Strupi te verste so večidel zeliša, ki maju omotljivo moč v sebi, kakor: mak (Mohn), kristavec (Stechapfel), zobnik (Wilsenkraut), volčeje (vierblätterige Einbeere) i. t. d.

Nar hujši vseh stupov tega reda je pruska kislina (Blausäure), zoper ktero skoraj nikdar ni pomoči. Te kisline imajo po malim tudi v sebi: jederca mandeljnov, breskev, marelc, češpelj i. t. d. — zato pogine ptičica, če ji grenkih mandeljnov zobati daš; zato je nevarno breskevnih jederc jesti.

§. 4. Strupi druziga reda.

Strupi druge verste so stupam perse verste v svojih lastnostih ravno nasproti; oni napravijo neizrečeno hude bolečine v želodcu in po čevah. Človeka popade grozno huda kolika (trod), de stoka in vpije, de se Boga usmili, in de ne najde nikjer ne mirú, ne pokaja, ampak se prevrača od ene strani na drugo. Huda žeja ga terpinči; neprenehama iz želodca meče (bljuva alj kozla): kervava driska ga priganja, božjast ga prime. Hudi stup vjeda in pregloda želodec in čeva, in še le, kadar černi prisad (Brand) pritisne, človek potihne in obmiruje, tote ta mir z merzlim potam ni znamuje nehajoče bolezni, ampak nastopne smerti. — Strupi te verste alj s takimi lastnostimi se imenuje vjedice (äzende Gifte), ki svojo strupeno moč veržejo posebno na želodec in čeva in jih prejejo. Taki stupi so mnoge rude

rudnine, kánni in soli, pa tudi mnoge zeliša in nektere živalske reči; namreč: arzenik (rumeni, rudeč in beli) kamur se tudi mišnica šteje, in ki je nar hujšistrup tega reda; potem razne priprave živiga srebra, kotlovine alj kufra in svinca, mnoge rudninske kislina (Mineralsäuren), kamur se vitrijol alj hudičeve olje (Schwefelsäure oder Vitriolöl), solitarjeva kislina (Salpetersäure, Scheidewasser), pa tudi solitar in še več drugih rudnin in rudninskih soli šteje, katere pa le bolj poredkama človek v roke dobi. Strupene zeliša te verste so: teloh beli in zelen (weiße und grüne Rieswurz), šporovo seme (Same des scharfen Rittersporns), podlesk (Herbstzeitlose), drenovšek (Schwalbenwurz), velikonočnica (Küchenschelle), višnjev lesjak (bl. Eisenhut), volčji koren alj divji poper (Seidelbast), garjevi alj stupeni mleček (Wolfsmilch), zlatenca (Ranunkel) i. t. d.

Iz živalstva se semkaj štejejo: španske muhe, gnjilo meso, gnjile ribe, gnjil sir, gnil klobase, posebno jetrene in kervave klobase, ki so bile iz kervi tacih prešičev narejene, ki so na vrančnim prisadu (Milzbrand) počepali alj pa malo poprej od neumnih ljudi alj goljufnih mesarjev zaklani bili.

§. 5. Strupi tretjiga reda.

Strupi tretje verste so taki, ki imajo združeno moč obojnih dozdej imenovanih v sebi, se omotne vjedice alj vjedovne omotice (ähend- betäubende Gifte) imenujejo, in se po obojnih zgorej imenovanih boleznih spoznajo. Tudi tacih stupov je veliko, in sicer iz zelištva se semkaj štejejo: stupeni oreh (Krähenaugen), volčja jagoda (Zollkirsche), tobak (Tabak), divja buča alj hostna čerlenka (Baunrübe), smredivec (gefleckter Schierling), pasji peteršilj (Garten-Gleiche), trobelika (Wasserschierling), červivnik (gemeiner Gauheil), ljulka (Taumessolch), klasni rožički (Mutterhorn), kokalj (Kornrade), pasje zeliše alj čer-

lenka (Nachtshatten), rudeči naperstek (rother Fingerhut), rijasto in snetjavo žito, strupene gobe i. t. d.

§. 6. Splošne zdraviljske vodila.

Slišali ste zdej, dragi bravci! kako se ločijo mnogi strupi po svojih lastnostih, in kako se razne ostrupenja spoznajo. Tega vam je pa pred vsim vedeti treba bilo, zato, ker se vse zdravila zoper strupe po teh razločkih ravnajo.

Za pervo silo vam je tedaj zadosti, de le ta trojni razloček veste in po tem ozdravljanje začnete, dokler zdravnik na pomoč ne pride. Drugači boste po tem takim ozdravljal taciga, ki ves omotičen pred vami leži; drugači zopet taciga, kteriga hudo kolje, in zopet drugači taciga, kteriga kolje, zraven tega pa tudi o motica omamijuje. Kako je z vsakaterim ravnati, vam bomo kmalo povedali; v eni reči pa si je vse ozdravljanje enako, namreč v ti: de povsod perva in nar poglavitniši pomoč v tem obstoji, de se ostruplenimu človeku pred vsimi drugimi take zdravila dajejo, ki mu želodec izpraznejo, de strup iz sebe pomeče. Zdravila, ki imajo tako moč v sebi, se imenujejo bljuvila.

§. 7. Perva pomoč proti slehernimu strupu.

Ostruplenimu človeku, naj si bode ostruplen od kakoršniga strupa si bodi, neutegama daj kozarc za kozarcam mlače (v sili tudi merzle) vode, alj mleka, alj olja laškiga alj laneniga pa ne žarkiga, alj žajfnice, alj belakov na vodi, alj sroviga masla (putra), alj cukra, alj medu v vodi raztopljeniga. Več ko človek take oljnate, sladke alj žlezaste pihaše popije, boljši je. — Če pa vse te reči ne vzdignejo želodca, de človek ne verže vsiga strupa iz sebe, naj vtakne sam, če se zave, per st prav globoko v gerlo, alj naj se mu gerlo po-

šegeta s peresam (s pernatim koncam) v olji počenim, ki je gotov pomoček za bljuvanje (kozlanje).

Ko si vse to storil, si storil, kar je bilo pred vsim drugim nar bolj potrebniga.

S tem pa vunder ni vsa pomoč pri koncu, ker so zoper posamezne strupi tudi še posamezne zdravila, ki imajo posebno moč zoper ta ali juri strup.

— Tudi se ne dajo strupi vselej čisto iz želodca in iz črev spraviti: takrat je potreba tacih zdravil, ki imajo posebno lastnost strupam strupeno moč vzeti. Kakor olje ali kaka druga mast spremeni hudo lugasto sol v nedolžno mjilo (čajfo), tako zomorejo tudi nektere reči strupam strupeno moč odvzeti in jih v nedolžne ali saj v neškodlive reči premeniti. De boste pa tudi v tem se vedili prav vesti in po storjenim prvimi delu tudi na dalje vedili pravih zdravil ostruplenemu človeku podajati, morate na to gledati, česar smo vas zgorej učili: ali je namreč strup omotica, ali vjedica, ali pa omotna vjedica.

§. 8. Ozdravljanje po omoticah ostruplenih ljudi.

Segetajte jim, če je moč, gerlo z oljnati peresam, de bojo bljuvali. Polagajte jim lahkih v merzlo vodo pomočenih rut na glavo; če imate pa snega ali ledu pri rokah, je pa še boljši. Vmivajte jim obraz, pa tudi celo truplo s kisam ali jesiham. Polivajte jim glavo z merzlo vodo in jim jo brizglajte v obraz. Na stegna in meče (bodeljne) jim pervežite ribaniga hrena. Zdravnik bo dostikrat tacimu bolniku tudi pušal in mu kako močno bljuvilo (lek za kozlanje) ponudil.— Ce se ostruplen človek toliko zave, de more pozirati, dajte mu pogostama kozarček merzle vode popiti, kteri je tretji del jesih permesano, ali ki je z lemono okisana. Take kisline so poglaviti notranji pomički zoper strupeno omotico. Med tem pa pristavite k ognju pol bekala vode z dvema lotama drobno zrezanih šišk (Galläpfel) ali pa knopra

(skipkov Knopfern) in dajte jih skozi pol ure kuhati; odcejeno grenko vodo naj bolnik počasama popije.

§. 9. Ozdravljanje po vjedicah ostruplenih ljudi.

Ljudem, ktere hudstrup po želodcu in čevah kolje in grize, dajte kozarc za kozarcam mleka, olja, v vodi raztopljenih belakov, cukra, širke, medu alj ajbševiga čaja (teja) kolikor ga vanj more. Vsake dve minuti naj popije nar manj en kozarc ene alj druge imenovanih pižač, ktere bojo še bolj pomagale, če so tople alj mlačne. Za pervo silo naj piše ostruplen človek (navadne) vode, kolikor je more, in naj si skusi z perstam želodec izprazniti. Imenovane, oljate, sladke, mlečnate in žlezaste reči so zoper take strupe nar poglaviti in zdravila.

§. 10. Ozdravljanje po omotnih vjedicah ostruplenih ljudi.

Ozdravljanje tacih ljudi se ravna potem: ali je omotica ali kolika hujši. Kar je hujši in kar bolnik nar bolj potoži, to naj se nar poprej ozdravljuje s pomočki, ki smo jih ravno poprej v 8. in 9. sostavku razložili.

§. 11. Še nekaj posameznih zdravil zoper posamezne strupe.

V pričijočim podučenji smo razložili splošno ravnanje zoper strupe perve, druge in tretje verste. Za pervo pomoč nismo boljših zdravil od ravno zdaj imenovanih.

Ker pa imajo nektere zdravila posebno nasprotno moč zoper nektere strupe, bomo bravcam še te pomočke na znanje dali: se ve, de le take, ki se lahko dajo napraviti in pa se tudi smejo od sleherniga človeka rabiti.

Posebni pomočki zoper strupene zelisu.

Zoper mak (*Opium*) rute v merzlo vodo pomočene na glavo; brizganje merzle vode v obraz in persi; bljuvilo *) ; pušanje; z jesiham ali lemono okisana voda, ki naj jo ostruplen človek pogostama pije, po tem pa tudi močna černa kava (*kofe*) 1 lot na 1 skledico. Včasih tudi pomaga život ostrupljenega človeka krepko pretresti in ga polahkama za lase vleči; cel život z jesiham vrnivati. Poslednjič služi tudi kuhania šiškina ali knoprova voda, od ktere smo že govorili.

Zoper volčjo jagodo (*Collfirsche*) rayno tako.

Zoper zobnik (*Bilsenkraut*) ravno tako.

Zoper kristavec (*Stechapfel*) ravno tako, zoper kateriga se je mleko, pa tudi kisla sirotka velikrat prav dobro obnesla, če ni bila huda kolika zraven.

Zoper strupeni oreh (*Krähenauge*): bljuvilo, potem pa koj šiškine ali knoprove vode; pri hudi koliki pa olje in zlezastii čaji.

Zoper smerdljivec (*Schiersing*) ravno tako.

Zoper ribjo omotico (*Kokelsörner*): bljuvilo, potem okisana voda, kakor je bilo zoper mak svetvano.

Zoper ljualko (*Laumelloch*), klasne rožičke (*Mutterkorn*) ravno tako

Zoper lesjak (*Eisenhut*), topla voda z oljem, černa kava.

Zoper podlesk (*Zeitlose*), bljuvilo, šiškina ali knoprova voda; pri hudi koliki pa olje.

Zoper prusko kislino (*Blausäure*) ne pomaga nobena reč, če jo je človek le kolčikanj ciste popil. Vunder naj se mu da luga z vodo zmešaniga piti; še boljši pa kakih 20 do 30 kaplic salmijakovca (*Salmiakgeist*) v majhni skledici černe kave z eno žlico terpentinoviga olja vred.

Zoper struplenje breskvinih, češpljevih, mareljčinih jederc ravno tako.

*) Bljuvila smo popisali v 7. sostavku.

Zoper strupene gobe: nar poprej bljuvilo, de bolnik gobe iz sebe zmeče; potem pa je merzla voda nar poglavitiši pomoček, in pa černa kava. Če je pa huda kolika pertisnila, pomaga: veliko tople vode in olja, alj mleka. Veliko ljudi je že od gob pomerlo; de so gobe strupene ne oznani ne čebula ne sreberna žlica za gotovo, ker so skušnje učile, de ju clo mušnica (*Fliegenschwamm*) ni očernila. Kdor tedaj hoče brez nevarnosti gob jesti, naj jih poprej da z soljo in jesiham okisanim kropam popariti, potem pa v merzli vodi dobro sprati; potem naj jih še le kuhati da.

Zoper ostruplenje od povžitiga tobaka pomača bljuvilo, potem pa šiškina alj knoprova voda, merzli okladki na glavo in obilna pivá merzle vode.

Zoper omotico po vinu alj žganji, bljuvilo, pušanje, polivanje obraza in spolovil z merzlo vodo, po bljuvanji naj se mu daje merzle vode s cukram in pa černe kave.

Zoper povžite sadne peške: bljuvilo, olje, močnati sok, de se iz želodca alj črev spravijo in kolika odverne.

Posebni pomočki zoper rudnine.

Zoper mišnico in vse arzenikove naprave: v pervi sili mleko, olje, belaki v topli vodi; nar boljših domačih zdravil pa je žajfnica (1 funt drobno zribane bele žajfe alj mjila v bokalu tople vode raztoplene); take žajfnice naj popije bolnik vsake 2 minute velik kozarc. Pomoč zdravnika je tu silno potrebna.

Zoper kotlovinsko zelenico alj zeleniga volka (*Grünspan*), ki se nabira v kotlovinskih in mesingastih posodah, če niso dobro z cinam lošane, pomaga obilno mlačne vode alj kropa, de ostruplen človek strup iz sebe izmeče; potem belaki v vodi raztopljeni (12 belakov na 2 bokala hladne vode), vsake 2 minuti 1 kozarc; sicer pa cuker, mleko, alj med. Belaki in cuker so zoper imenovano zelenico nar bolj poterjeni pomočki.

Zoper hudo sol živiga srebra (Sublimat) naj se ravna ravno tako; posebno pomaga štirka z žajfnico zmešana.

Zoper peklenški kamen (Höllenstein) pomaga domača sol v vodi raztoplена, in pa belaki.

— Ce je huda kolika pertisnila: olje in žlezasti čaji. Tudi bolečino ran po peklenškemu kamni nar bolj potolaži domača sol v vodi raztoplena.

Zoper svinc: bljuvilo, potem olje.

Zoper cink: mlačne vode, kar je človek povžiti more; potem mleko, zadnjič s šiškami kuhanā voda.

Zoper bljuvni venšterg (Bprechweinsteīn): s šiškami alj konopram kuhanā voda; zoper hudo koliko mlačno olje in žlezasti čaji.

Zoper lugaste soli (lug, potaselj, salmiakovc i. t. d.) pomaga z jesiham alj lemono močno okisana voda, alj olje, ktero naredi, de se lugasta sol v mjilo (žajfo) spremeni.

Zoper hudičovo olje in druge rudninske kisline ni boljšiga zdravila, kot je magnezija alj tako imenovane rakove oči, v sili tudi pepel, v štupo stolčena kreda, z vodo zmešana; tudi žajfnica, mleko, in če nič drugziga v pervi sili pri rokah ni, tudi merzla voda obilno popita.

Zoper živo apno: jesih z medam in vodo zmešan, olje.

Zoper povžito steklo (glaž): olje, močnati sok.

Pomočki zoper mnogotere druge strupe.

Zoper strupene klobase, krvave in jeterne. Staré klobase, posebno take, ktere so takrat v dimnik obesli, ko je za merzlim vremenam južno nastopilo, nar rajši postanejo strupene in tolikanj rajši, kolikor so veči in debelji. Zoper tako ostrupenje pomaga n a g l o bljuvilo, potem g r e n k e soli (Bittersalz) 2 alj 3 lote v maslicu vode raztoplene in z belakam in laškim oljem zmešane: pomaga tudi merzla z jesiham alj lemono okisana voda, černa kava, in vrnjanje života z jesiham.

Zoper gnjil sir: bljuvilo, potem magnezija ali kreda na vodi.

Zoper oglen sopuh, ki puhti iz žerjavice ali živiga oglja tudi brez dima, je perva pomoč, de se zadušen človek na prosti zrak prenese; merzla voda čista ali z jesiham okisana naj se mu v obraz brizgla. Še boljši in čudapoljen pomoček pa je: polivanje glave in persi z merzlo vodo. Če omoten človek zopet sopsti začne, se mora s tem ravnanjem jenjati, in bolnik v gorke ruhe zaviti. Dostikrat je takimu človeku pušati potreba, de ga mertud ne vmori.

Zoper stup stekliga pèsa je perva pomoč, de se rana z mlačno vodo, in če bi te pri rokah ne bilo, s svojo vodo (scavnico) polagama izpere. Merzla voda ni dobra, zato ker se po nji rana skerči in stup v nji zastane. Ko je rana izprana, naj se berž s hudičevim oljem posmodi ali pa s pripravnim žarečim železam sožge, de se stup do dobriga pokončá. Nobeno drugo zdravilo ni tako gotovo, kakor to, če se le urno stori, kar smo svestovali.

§. 12. *S k l e p.*

To, dragi Slovenci, sim vam namenil v „Drobtingah“ na znanje dati. Le zdraviljske drobtince so sicer, ki sim vam jih v pričujočim nauku ponudil, tote nikar ne zaničujte tudi drobtine, s kterimi si zamorete sami sebi ali pa svojemu bližnjemu pomagati. Prava pomoč v sili je veliko vredna in hvalil vas bo zdravnik, ki morebiti ni mogel urno na pomoč priteči, de ste se pred njegovim prihodom umno obnašali.

Dr. Bleiweiz.

Stara Pravda.

Cerne pike v slovenskih zgodivšinah.

Žalostno je za človeka, kateri zametvaje skušnje, nauke in svete razumnih možov, se vsiga po lastni skušnji prepričati hoče; njega zadene marskatera nadloga, marskatero zlo, kateremu se lehko tisti vgane, ki skušnjam razumnih možov verjame in se njih nauka in sveta derži. Se žalostnejši je pa za tistiga, ki se slabih naukov in svetov krvih modrijanov samovoljno prime in po njih živi: njegovo ravnanje je divja, grozovitna razujzdanost, ki svoje stopinje s kervjo svojga bližniga zaznamenja.

Kakor je pa dosti takih na samim bilo, ki so se od zapelivih sleparjov samovoljnosti, nepokorštine, zaničevanja božjih in deželskih postav nalezli bili, in so žalostno in sramotno svoje življenje skončali; tako so tudi cele okoljce, cele dežele bile, katere je ravno taka kužna bolezen omrazila, ter ni pred nehalo, dokler ni jezere takih na duši okuženih bolnikov grozovitno pomorila. Nektere žalostne prigodbe po naši slovenski zemlji nas bojo tega prepričale.

Leta 1515, to je pred 334 leti se je bilo pri Brežcih (Rann) več ko 80,000, to je osemdeset jezer kmetov zbralo, ki so od zapelivih modrijanov podšuntani se proti svoji gospodski vzdignili. Gospodска se brani, dá nekoljko teh puntarjov pogubiti, drugim pak svetje, naj se pri Cesarju potožijo. Na to se jih odpravi nekoliko v Augsburg k tedajnemu cesarju Maksimilianu I. Cesar jih prijazno opomni, de naj orožje pustijo, naj se mirno zaderžijo, in naj se svojga kmetovanja spet primejo; in jim obljubi pomagati, ako se jim krivica godi. Kmetje so te besede krivo razložili, in dospevši v svoje kraje popadejo svojo gospodsko, jo grozovitno morijo, plenijo in razderajo njih gradove in tudi cerkvam in kloštram neprizanesó.

Brežko mestece, katero je 80,000 takih steklih čertalovojsakov obsedalo, je neki Kis Marko s svojimi konjiki branil; kadar je pa vidil, de proti toliki sili nič ne opravi, je mesto dal zapaliti, in se je s 6 konjiki skoz puntarske verste hotel prebiti in izbezhati. — Ker je pa most *) pred mestom od puntarjev nažagan se pod timi konjiki poderl, so jih puntarji vjeli in brez vsiga smiljenja grozovitno pomorili. Cesar, slišati tako razujzdano in divjačnost kmetov, je pisal Sigmundu Baronu Ditrihsteinskemu, tedajnemu poglavaru Stajarske dežele (Landeshauptmann), de naj se na puntarske kmete vzdigne, in naj s vsoj ojstrostjo njih nepokoršino in nemirnost kaznuje. Ta poglavar Stajarske dežele in Juri gospod Herbersteinski vdarita s 800 konjiki in 500 pešaki na koncu meseca Kimovca na puntarje, jih veliko pobijeta in povjameta, vse druge pak razpodita. Njih 136, med njimi 10 puntarskih stotnikov in 15 večih puntarjev sta v Gradec z seboj vzela, kjer so nar grozovitniši smert na vešalah (gavgah) morali storiti.

De ti 80,000 puntarji niso samo iz Brežke komisije bili, se lehko razumi: ampak Stajarci iz Celjskiga, Krajnci iz Novomestnega kroga in sosedni Horvati so se na tako razujzdano, grešno poskušnjo sdružili bili. Ako je ravno teh puntarjev skoro 60 krat več bilo ko soldatov, so bili vendar kmalo premagani, in so dobili za svojo nepokoršino zasluženo plačilo.

Leta 1573 so se kmetje, kakor de bi bili čisto pozabili, kar se je pred 58 letmi s njih očeti godilo, spet spuntali. V početku meseca Svečana se je bilo v Celjskim krogom, na Krajskim, in v tako imenovani slovenski okolici (windische Marf) pri Cargradu (Kaisersberg), Sosedgradu in Stubici **) do 20,000 kmetov proti gospodski spuntalo, in vse razbilo, kar

*) Dan današni ni v Brežcih nobeniga mosta.

**) Imenovani trije gradove so na Hrvatskim.

jim je v roke prišlo. Njih beseda je bila: „Rajši 100 krat vreti, ko svoji gospodski tlako delati.“

Ti puntarji so si clo svojga cesarja bili izvolili, Ilia (Elias) mu je bilo ime. Pa to cesarstvo je prav kratkih nog bilo. Tedajni nadvojvoda Karl II. pošlje ob enim na vse tri kraje vojniške poglavarje s potrebnimi vojskami: v Celjski krog Barona Herbersteinškoga; na Krajnsko Jodoka Barona Turnskiga; v Slovensko okolico Daniela Leisera viteza Vildenekškiga. Ti vdarijo na puntarje, in njih povsod premagajo; kar jih ni moglo izbezčati, je moralo s življennjem svojo terdovratno nepokoršino plačati. Daniela Leisera je sicer puntarska kugla vbila; pa neki Kaspar Alapi je s Zrinijevimi konjiki do 800 puntarjev na mestu pobil. Kar so jih vjeli bili, so jih nekaj poobesili, nekaj postrelili, nekaj poobglavili.

Puntarski cesar Ilia jo je z 300 puntarji proti Pilštanu bil nameril; pa tukaj mu je ravno Juri gospod Sratenbahski naproti prišel, in je njega in veliko število njegove derhali vjel, in v Celje odpeljal. Ilia je bil po tem iz Celja v Zagreb odpeljan, kjer so ga na razbeleni železni sedež posadili in ga s razbeleno železnoj krono kronali. Tako je bil timu puntu konec napravljen.

Cez 62 let, t. j. leta 1635 so kmetam v teh krajeh spet možgane vreti začele. Nezadovoljni s svojoj gospodsko in deželskimi postavami, so kmeti po Celjskim in Marburškim krogom veliko hudiga dopernesli. V Celjskim krogom so Prevaljski grad (Pragwald) bili razderli in vse prebivavce v njim pomorili. Dominikanarski samostan, Noviklošter po imeni, je bil po tistih puntarjih razdert. V gornim gradu (Oberburg) so se ravno tako besno in razujzdano obnašali. Gospoda fajmoštra pri sv. Jurju 65 let stariga moža, ki jih je s Kristusovimi besedami opominal: „Dajte cesarju, kar je cesarjeviga“ so bili vmorili. Studenički samostan je grof Gaisruk obranil, de ga niso puntarji oskrnili in poderli. V Celju in v Radgoni je ravno taka razujzdost razsajala, dokler so

cesarski vojšaki **10.** Maliserpana nad puntarje prišli, in so jim žalostno pesem zapeli, de so mnogi s svojimi glavami svojo prevzetijo plačevati morali.

Od teh treh kmetskih puntov ni nobeniga sledu več v pameti sedajnih kmetov. Sedajni stari možje véjo samo pripovedovati, de se je blizo pred **60.** letmi, in pa leta **1822** na Brežkim polju, pa tudi po nekih drugih krajeh Celjskiga kroga, nepokoršina bila kmetov prijela. Pri poslednjim nemiru **1822** je neki **D....**, kateriga Brežki poljanci dobro pomnijo, se ponujal svojim nemirnim sosedam, de bi šel do svitliga cesarja, ko bi imel s čem, pravice za svoje rojake izkat. Kmetje mu nasujejo silo dnarjev na ta namen. **D....** se odpravi na pot k svitlimu cesarju, in gre — v Zagreb. Tukaj se je za nabrane dnarje prav dobro gostil, dokler jih je kaj gleštal. Kadar je že vse bil zapravil, se verne v svoj kraj, kjer so ga kmetje že težko čakali, in prinese od cesarja (berž ko ne od tistiga, ki je v Zagrebu v Ilici) vesel glas: de so vsi davki in vse tlake i. t. d. proč.

Na to so kmetje še hujši svojo gonili in se hrustili; gospodska pak naravno svoje pravice na takšni glas ni mogla pustiti, in jiše pomoči od višji oblasti. Pomoč pride, namreč nekoliko drušin (Compagnie) soldatov. Vsaki kmet dobi nekoliko možov na stan in na košto, tako dolgo, dokler ni privolil pripisan davk plačevati. Terdovratniši kmeti so očitno v Brežcih na ulici s palcami tepeni bili. Katerimu tudi to ni zadosti bilo, se je moral še za nameček nekoliko mesecov v ječi postiti in hladiti, dokler se je spet spameval.

Neke znaminja teh puntov se na vratih Brežkiga grada dobro poznajo. V Brežki komisiji še dan današni cesto, ki na Zdole derži, „puntarsko cesto“ imenujejo, ker so jo pokorjeni puntarji morali delati.

Po nobenim punti kmetje niso bolji bili; ampak veliko veči je bila vselej za njih zguba, kolikorkrat so si sami pravico delati hotli. Koliko hiš je v takih puntah ob svoje gospodarje, koliko žen ob svoje može, koliko otrok ob svoje očete, koliko sester ob svoje brate, koliko zemljiš ob svoje delavce prišlo,

ki so morali sramotno smert alj na vešalah, alj pod palicami in sablami, alj pa z kuglami storiti! Ako je žalostno tako smert morati storiti, koliko žalostneje mora za njih duše biti, ker jih je smert ravno v grešnih delah zadela!

Kako velik je dolg gospodskih davkov puntarjem natekel, ki so se terdovratno več let vpirali ga plačevati! Gospodska na ta dolg ni pozabila: hotla je plačana biti. Ker pak takšni kmetje, ki so se v punti zadolžili, smiljenja niso vredni, ga gospodska s njimi tudi ni mogla imeti. Za takšnimi puntami je tedaj marskaterimu, poprej premožnemu gospodarju hiša s celim zemlišam na bobnu poskaklala in moral je gledati, kako se je v njegovo hišo čisto drugi gospodar vselil.

Čuvaj nas mili Bog več takih žalostnih časov!

Tam kjer se ljudstvo puntalo —
Nikolj kaj dobriga ne bo.

Vsi poti so morivcov polni
kadar Pohleven kmet v orožje gre.

Bogu se jemle dolžna čast,
Tedaj Ves božji strah zmed ljudi mine,
Hudobec si svojí oblast.

Zvonov pesem. Drobince 1847.

Posebno pa nas čuvaj Bog, krivih modrijanov, tistih krivih prerokov, ki na tihim kmetam božje in deželske postave krivo razlagajo. Njih podpihavanje je kmeta zagrelo in razpalilo — in strašen požar, ki se je iz tega vzdignil, so morali puntarji s svojo lastno krvjo gasiti.

J. Drobnič.

Rudolf grof Habsburgski,

očak naše cesarske rodovine.

Pobožnim starišam Albertu ino njegovi gospej Hedviki je Bog 1. velkotravna 1218 sina dal, ki so ga per sv. kerstu Rudolfa imenovali. Mogočni oče Albert grof od Habsburga, vladar (deželski grof) Elzasa so krog in krog sloveli, ino mati Hedvika so bili hči Kiburgskiga grofa Ulriha. Obadva bogata sta vunder razumela, de pozemeljska čast in mogočnost je prah, ki človeku brez bogaboječnosti bolj škoduje, kakor hasne. Zatorej sta se vedno trudila podučiti sina v keršanski veri, ga rediti v hožnjim strahu, ga vaditi junaških čednost in zasaditi v mlado srce ljubezen do bližniga. Leti nauki so se Rudolfa dobro prijeli ino so ga, kakor angeli varhi, spremljali skoz dolgo živlenje, ino mu pripravili človeško spoštovanje in božjo gnado. Tudi posvetnih reči, tedanjim grofam potrebnih, mladenč Rudolf ni zamudil. Sedel je na konju, kakor bi bil na njega prirašen, je sukal sulico, kakor poternjen žolnir, se je bojaval z mečam, de je svojiga učenika (mojštra) požugal. Kendar so oče Albert umnost in ročnost svojiga sina gledali, so se jim solze v oči pomikale, ker so vidili v duhu prihodno slavo ljubiga sina. Očetje, ako se hočete enkrat veseliti svojih sinov, nikdar ne zamudite jih v dobrim rediti! Sinovi, ki išete sebi in svojim starišam čast ino srečo, od mladiga se vadite, kar je potrebniga vašimu stanu!

Rudolfovi stariši so zmerno živel v piči in obleki, in tako so sina prepričali, de nar bolj tekne človeku priprosto živlenje, ino de tajistimu, kdor v čednosti in dobrih delih slovi, ni treba iskati prijatlov per bokalih, ne časti v obléki. Rudolf že cesar je navadno nosil siv plajš, kteriga je v sotoru sam kerpal; je enkrat repo iz njive izpulil, jo olupil in jedel, in godernjavcam pokazal, de lačnimu se vsaka piča perleže.

Dvajsetletni Rudolf je bil velike in terdne po-stave, zvuren in pogumen, pa tudi dobroserčen, po-nižen, vlijuden', moder ino prebrisani. Eden in dvaj-setletnjemu junaku so oče vmerli, in Rudolf je nasled-val (verbal) očetovo posestvo, pa tudi očetove sker-bi in vojske. V leti 1241 se je oženil z grofnjo Jé-derto, ktera mu je štiri sinove ino šest hčer poro-dila. Po smerti svojiga vujica v leti 1264 je Rudolf Kiburgsko grofijo nasledval, ino je postal mogočen vladar v Švebski in Burgundski deželi. Dobro je Rudolf vedel, de bo enkrat moral Bogu račun dati od svojiga gospodarstva; zatorej je po božji volji gospodaril v svojim velikim domovinstvi. Zatiral je tolovaje po gorah in gojzdih, in je njih domovine razdrobil; je varoval življenje in posestvo svojih podložnih, ino si je zaslužil hvalo rešenih, in plačilo per Bogu. V Svajcerskim mestu Basel so mestlani o-pusti po divje noreli, ino Rudolfove podložne, ki so se ravno v Bazelu zderžavali, gerdo imeli in za-ničovali. Urno se Rudolf vzdigne z vojsko proti Bazelu, ino prevzetnim pokaže, kako se morajo spo-štovati mirni popotvavci.

Sveto keršansko vero, in njene vredne služab-nike je Rudolf vedno častil. Blizo Habsburgskiga grada je enkrat zveri lovil, ino per leti priložnosti duhovniga srečal, ki je šel v bližno vas bolnika ob-hajat. Pot je bila gerda in dereč potok je duhovnika zaderžaval. Rudolf iz konja skoči, se pred Bogam priklone, ino k duhovnemu reče: „Nate konja, ino na njega se vsedite! Zakaj ne spodobi se meni jezditi, kedar vi, ki Boga nesete, k nogam greste.“ — Du-hoven je bolnika spovedal ino obhajal, in potlej konja grofu peljal; alj Rudolf ga ni vzel rekoč: „Kako bi se jez upal konja jezdariti, ki je mojiga Boga nesel? Obderžite ga k Božji službi.“

Kedar so Mogunski škof v Rim popotvali pri-jet kardinalske klobuk iz papežovih rok, jih je grof Rudolf z svojimi žolnirji spremil, de bi Laško deželo varno dosegli. Blagoslovili so viksi škof Rudolfa, in so mu hvaležni ostali.

Ednajst let pozneji so se vladarji Nemške dežele v Frankobrodu (Frankfurt) zbrali, si zvolit Rimsko-nemškiga cesarja. Leto cesarstvo se je v desetim stoletji začelo, ino do devetnajstiga terpelo. Nekdaj je obseglo Nemške in Laške dežele, ino je imelo namen boje krotiti, pravico delati, vbožne brambati, pravo vero razširati. — Mogunski vikši škoф, ki so Rudolfa poznali, so ga zbranim vladarjam serčno priporočili. Neki grofi in knezi so ga glasno hvailili, in Rudolf je zvolen Rimsko-nemški cesar v leti 1273. Tri tedne pozneji so bili Rudolf v Poreči (Ahen) od Kolonskiga vikšiga škoфа kronani, per ktem opravili so cesarsko palico (žežlo, cepter) pogrešili, katere so cesar potrebovali, poterediti vladarje v njihovim posestvu. Pričijoči so se pogledovali, ino si niso vedli pomagati. Alj cesar Rudolf so sveto bridko martro iz oltarja vzeli, jo poljubili in djali: „Leta podoba, po kteri je bil svet rešen, nam lehko cesarsko palico namesti!“ ino so z njo vladarje v posestvi poterdili.

Cesar Rudolf so mir, pravico in milost pernesli v Rimsko-nemško cesarstvo. V kazali so poloviti razbojниke in vlačugarje, njih gnjezda razdjati, vdove in popotnike zavetvati. Vse cesarstvo so obhodili, se sami prepričali, kako se zapovedi derže. Vsakiga, tudi nar manjšiga so radi poslušali ino mu pomagali. Bili so moder in pravičen sodnik. — Bukovski (Libekski) kupic je nekemu kerčmarju 200 liber srebra hraniti dal, kter prijem je goljufni kerčmar pozneje tajil. Kupec kerčmarja pred cesarjam zatoži. Alj kerčmar terdo taji, de mu kupic le vinarja hraniti ni dal. Cesar ju na tanjko isprašujejo, pa tudi nju oči in obnašanje opazujejo. Kupic se je žalostno deržal, kerčmar pa prešerno obnašal. V ti stiski so se cesar tako le pomagali. Kerčmar je lepo in dragو mošno na svojim pasu nosil, v ktero so cesar oči vperli, kedar so z svojim služabnikam, ki jim je neko poselitvo oznanoval, govorili. Kerčmar si misli, de mošna cesarju dopade, ino de bi se jim perkupil, ako bi jim jo ponudil. Potegne jo iz pasa, ino jo cesarju podá rekoč: „Presvitli cesar, ne zaveržite

majhiniga darila svojiga služabnika!“ Cesar vzamejo mošno, stopijo v bližno stanicu, ino nekemu mestjanu zapovedó, de naj h kmerčmarjovi ženi gre ino jo v imeni moža poprosi za tajistih 200 liber srebra, ki jih je kupic kerčmarju hraniti dal. Žena, ki v rokah mestjana mošno vidi, ne dvomi (cvibla) de je on od moža poslan, ino mu zaupano blago izroči, z katerim mestjan h cesarju teče. Kupic svoje blago zagledavši od veselja poskoči, ino se pred cesarjam perklove; kerčmar pa ostermi, ker je vedel, kakošno placiilo ga čaka.

Modrim in pravičnim zapovedam cesarja so se neki vladarji voljno podvergli, drugi so pa morali vbogati. Nar terdovratnejši se je cesarju vpiral Otokar, Česki kralj, ki se je Austrijanske, Stajarske, Koroške in Krajske dežele pooblastil. Cesar so le te dežele terjali od Otokarja, in ker jih niso dobili, so z vojsko žugali ino v leti 1276 Otokarja persibli vbogati. Otokar je imenovane dežele cesarju izročil ino v posestvi Ceske in Moravske dežele od cesarja poterjen bil. Zdaj so cesar pokoj napravili v Austrijanski deželi, so neke roparske grade poderli, ino vsim v novo zaterdili, mir hraniti.

Alj Otokar ni deržal svojih obljud ino se je v leti 1278 v Austrijansko deželo z vojsko zakadil. Na marhskim polji ste stale cesarska in Otokarjeva armada. Pred bojam so cesar jezdarili med verstami svojih vojšakov, in so jim naročovali: „Vi znate in morate požugati persegolomca, zakaj Bog varje našo pravico. V božjo voljo se podajte!“ Cesar so zapovedali varvati božjiga mazilence ino ne pobiti Otokarja. Alj v silnim boji je Otokar 17 ran dobil, na kterih je vmerl. Pa tudi cesar so bili v veliki nevarnosti, ker je neki Otokarjev vitez persegel, cesarja vmoriti. Leta vitez se je, kakor divja zverina, do cesarja perrnil, je konja, kteriga so cesar jahali, vmoril in cesarja na tla potegnil. Alj cesarjovi tovarši to vidivši so se na viteza vergli in ga zvezali. Boj je bil dokončan, in kaj mislite, kako so cesar viteza kaznali (šrafali)? — Pohvalili so ga, de se je junaško deržal ino so ga na svoj dom vzeli.

Cesar Rudolf so Česko in Moravsko deželo v boji perdobili, pa ju niso sebi obderžali; ampak Waclava, Otokarjoviga, sina so jima kralja postavili. Komu de Austrijanska, Stajarska in Krajnska dežela slišijo, so cesar izborne kneze (Kurfürsten) popršali, in z njih pervolenjam so cesar lete dežele svojima sinoma Albertu in Rudolfu v leti 1282 podelili. Tako si je Habsburgski rod Austrijansko deželo persvojil, tako se je začelo poglavarstvo mogočne rodovine, ktero se je do današnjega dne po zapovedi in pravici razširilo, kakor ga zdaj slovečiga vidimo.

Po tem so cesar Rudolf še neke vojske srečno dognali, ino se po smerti perve gospe z Burgundsko Izabelo v leti 1284 oženili. V Brodnici (Strasburgu) je zdravitel cesarju naznani, de jih bo Bog kmalo k sebi poklical. Cesar se tega niso prestrašili ampak serčno so nastopili pot proti mestu Spajer, kjer so njih predeli v pokopališu počivali; in kjer so tudi oni vmreti in počivati žeeli. Na poti je smert brumniga in Bogu vdaniga cesarja prehitela v leti 1291.

Žlahtni in nežlahtni, mogočni in slabí, bogati in revni so jokali per cesarjovi smerti in očitno kazali, de čutijo zgubo ljubiga očeta. Bogaboječ, mili in pravični očak Austrijanske rodovine so svojim naslednikam izgled mnogih čednost zapustili, ktere mi na svojim presvitlim cesarju Francu Jožefu častimo.

Peter Scapari,

hraber vojšak, blag kristjan.

Enako derečimu potoku ob času povodnje, ki s strašnim hrušenjem in polomam jéz predere, in okrog in okrog podertijo in razmet napravi, so v 17. stoletji Turki v naše cesarstvo planili, in dežele s straham in trepetam navdali. Sosedno Ogersko so k malo premagali, so divjaško ropali in morili, in z zažiganjem cerkev in vasi sled za seboj pušali. Že so meje Estrajha prehvastali, in že se prepravlajo ostrašen Dunaj obleči. Kjer so kakiga kristjana v pest dobili, so ga alj brez vsmiljenja koj umorili, alj ga pa v dolgo, težko sužnost obderžali. Srečen tisti, komur vjetimu je koj glava obletela; zakaj njegove kosti so saj v domači zemlji ležale, in ni mu bilo več treba priča biti terpinčenja in strašnih muk svojih keršanskih bratov, ktere so Turki sploh kristjanske pse klicali. —

Med tistimi, ki so se v cesarski armadi srečno bojvali, se je nar bolj Peter Scapari, neki Ogerski blagorodnik, obnašal. Že v mladosti je terdno obljubo storil, s pestjo in kervjo, dokler bo živ, Turke zatirati, in deželo pred njimi braniti. Ene ure dalječ od Dunaja se je takrat boj vnel, v kterim je Scapari čuda svoje hrabrosti in serčnosti kazal. Kompanija, v ktere je bil, že omaguje, in odstopiti hoče. Pa Scapari jo želi s svojim izgledam vneti, in ji novo serčnost vdihniti. Ko blisk se zakadi s svojim konjem v sredo razkačenih trum Turkov, in sviga in vžiga z mečem, de v enim hipu strašno moriše okoli sebe napravi. Pa ko ravno nar hujši maha, in okrog in okrog rane in smert deli, ga po nesreči zadene Turkova sabla, de omamjen iz konja zderči in pade. Turki urno na-nj planejo, strašni vrisk in krič zaženó, ga vklenejo, na konja pervežejo, in pred svojiga vodja ženó. — „Cakaj, pokoril se boš

za svoje prederznot," se mu **Hamza Beg** vojvoda Turske armade, s veselo serdoželjnostjo zareži. „Iz konja potegnite prekletiga psa, in v pozdravljenje mu jih dve sto na bose podplate naštejte!“ **Z** veseljem je nevsmilen ukaz dopolnen. Scapari tiko in voljno preterpi strašno terpinčenje. Vsiga potolčeniga, z razbitimi in razmesarjenimi nogami, ga zapové do Ogerskiga mesta Buda vleči, ga v globoko ječo vreči in zapreti, in mu samo plesnoviga kruha v živež, pa gnjile slame v ležiše dati. Kjer je bil Scapari krepke in močne natore, se mu sicer rane kmalo zacele, pa zdaj je moral še več terpeti, in nar težeji dela tiranske sužnosti opravljati. Tako daleč je peršlo, de so ga zadnič namest vola v jarm vpregli, in de bi bil moral zunaj mesta plug vleči, in orati. V taki strašni stiski ga je le vera na Boga obupa obvarvala, in le z tem se je tolažil, de čudni in modri sklepi božje previdnosti še nobeniga, ki je terdno veroval in pobožno upal, niso zapustili.

In v resnici, kakor je veroval, tako se je zgodilo. Perpetilo se je, de je Scaparjev perjatel, grof Batiani, Turskiga poslanca, ki je imel po imenitnih opravkih na Dunaj priti, vjel. Veliko veliko je bilo Turku na tem poslanci ležeče. Batiani brez odlašenja Scaparjevo prostost terja, ako Turk svojiga poslanca nazaj želi. **Z** rotenjem in kletevco so mora **Hamza Beg** ti spremenbi podvreči. Scapari je izprežen, z veselim pozdravljenjem ga spet v cesarski armadi sprejmejo, in ž-njim vred Boga hvalijo; pa oh! bil je bolj merliču, ko živimu človeku podoben, tako so ga nečloveški terpeži sužnosti spremenili.

In s to pergodbo se tudi sreča vojske spreoberne. Vajvoda od Lotringen zdej na ošabne nejevernike plane. In ta vajvoda je bil tako rekoč angelc z gorečim mečem, ki je Turke iz raja Estrajharskih in Ogerskih dežel zapodil. Turki so bili premagani! Veliko jih je bilo vbitih, veliko pa jih je v begi živlenje otelo. V mesti Buda, ki je bilo zdej spet enkrat turske sužnosti rešeno, vajvoda sklene veselico srečne zmage praznovati. K pojednji je bil tudi Scapari povablen. Per mizi govoriti začnó od

nesreče, ki jo je moral ubogi Scapari prestati. Vsim se je globoko v serce smilil, ko so slišali, kaj de je prestal.

„Zahvalimo Boga,“ vajvoda zdej zakliče, „de je nevsmilen sovražnik premagan, in naše dežele otete. Vam pa dragi Scapari naj bo s tem poverjeno za prestane muke in nadloge, de je tudi vaš nečloveški hudodelnik med vjetimi.“ — Scapari se zavzame in začudi, de komej k besedi pride. Vajvoda migne, in per ti priči Hamza Beg pred veselimi gostmi stoji in se vstraši in ostermi, ko znani obraz Scaparja zagleda.

„Vam, hrabri Scapari, izročim nečloveškiga hudodbeža,“ se vajvoda oglasi, „živlenje je pač zapadil, maševajte se nad njim, kakor zasluži.“

Scapari se hvaležno na vajvoda ozré, vstane, se pred Hamza vstopi, in reče: „Hamza Beg! nečloveško si z mano in mojimi keršanskimi bratmi ravnal. Lej, oblast in perložnost imam, ti hudo z hudim poverniti. Pa sim kristjan — in serda ne poznam. Božji učenik naše svete vere, ktero zaničuješ in kolneš, Jezus Kristus nam je zapoved dal: sovražnike ljubiti. Z veseljem jo dopolnim. Hamza Beg, nič žaliga ti ne storim; pojdi — in prost bodi!“

Ni izreči, ni popisati zavzetje in ostermenje sroviga Turka. „Je li mogoče? je li mogoče?“ vpije in zakliče „je li mogoče človeku na zemlji takiga blagiga serca, take visokodušnosti biti! O ne, kristjan! ti me le zasmehuješ, in se z mojo nesrečo šališ!“

Vsi pričijoči si zdej perzadenejo, neverniku dopovedati, de je nauk naše vere in zapoved Kristusa: sovražnikam odpustiti, in jim za hudo dodro storiti. — Zdaj še le Hamza spoznavati začne, de je resnica, kar sliši, de mu je zares odpušeno, in z bridko-milim glasom zdihne: Pač spoznam zdej, de vi praviga Boga molite! Pa gorje mi! po svoji veri sim vaše obnašanje sodil — in se zasluženiga zasramovanja in strašne smerti oteti, — sim si zavdal!“

Per tih besedah Scapari urno po zdravnika in mašnika pošlje, de ako je mogoče, se duša in truplo uboziga sovražnika otmeta. In v resnici mu je umetnost zdravnika življenje še na ene tedne otela, v katerih se je po moči v Kristusovim nauki podučiti dal. Spreobrnjen in keršen je v naročji nar blagšiga sovražnika mirno umerl.

Scapari pa je kmalo spet okreval. Čast, sreča in blagoslov božji sta ga povsod spremlevala. Gnadjivi cesar so ga zavolj njegove hrabrosti in keršanske milosrčnosti s častjo grofniga stanu obdarili. In ravno ta Peter Scapari je častitlivi ded sedajnih Ogerskih grofov od Scapari.

Usmiljen biti je lepo,
Storiti dobro je človeško,
Alj za zatiranje krivo
Vernit' z dobroto in ljubeznijo
Po zgledi Jezusa, — to je nebeško !

O liban.

Kdor vsmilenje skaže, vsmilenje najde.

Lepa mila pripovest se je godila na Laškim, kjer Boštjan ino Marijana živita, vbogim pomagata ino nas vučita, de kdor vsmilenje skaže, tudi vsmilenje najde.

I.

Marijana: „Dones je vbogi Jeri zopet huje, kakor ji je bilo poprej. Oj, de bi jo videl, Boštjan, kako reva vsa zapušena leži; le toljko, de še pogleda ino pregovorí! Nima srota človeka, ki bi njo obiskal, alj ji kaj postregel, ji merzle vode prinesil, alj ji put iz čela obrisal; oj, pač strašno hudo se ji godi! Ni žive duše, ki bi jo ljubeznivo potolažil, pa ji za kratek čas kaj povedal, alj pa molil bi z njo. Solze me polijejo, kedarkolj vbogo sroto vgledam.“

Tako pripoveduje še mlada ženka per tridesetih letih svojimu možu od vboge bolene babele, katiro je ravno v sošeski objiskala, ino v nar veči revšni najdla. — „Jas sim tebi že rekel, de mi ne hódi k nji; lehko bi še ti zbolela;“ je mož djal, ki je ravno per oknu staro suknjo obračal; bil je šivar. „Una baba je od nekdaj vsa vmazana ino negudna bila; njena prebivavnica ni jispa, ampak gerdi berlog, kjer miši ino podgane prebivajo. Pojdi mi iz nosa Marijana, ti mi po mišje smradiš, ne morem smradu une luknje terpeti.“

Marijana: „Kaj pa de, cele ure sim bila v zapesti čumnati per revi, ino me ni konec, ne bo se te smrad moje obleke prijel ne. Se boš pač le moral na njeni duh privaditi; meni pač ni mogoče vbogo staro babelo brez pomoči pustiti. Mislim njo še enkrat za dnevam, pa na večer tudi, in pa jutri za rano objiskati.“

Boštjan: „Tak! le posteli si še per nji, de boš zravno nje spala, ji bo saj krajši čas, kali?“ —

Marijana: „Naj bi smela, kar bi rada, vém, kaj bi storila, — ko pa nisim sama, moram pač poterpeti.“

Boštjan: „Noj, kaj pa bi?“

Marijana: Kaj bi le — raj ne povém.“

Boštjan: „Prav prav tako; raj ne slišim. Ker te je sram povedati, že more biti, kar ni prav; ino ti že véš, de zamere nočem.“

Marijana: „O to ti po resnici povém, de naj bi vsi tvojih misel bili, bi se vbogim pač hudo go-dilo; v tem si ne bova nikolj dobra. Ti le sam za se skerbiš, ino misliš, de le komu kakiga zla ne včiniš, si že pošten kristjan. Na pol že na pol, pa celo priden kristjan še nisi. Moj rajni gospod stric, Bog se njim vsmili črez dušo! — so me vučili, ne le hudo opustiti, temuč tudi dobro storiti; ino kar so učili, so tudi sami skazali. Ljubezen do bližniga naj bo delavna. Hudoben nisi, moj Boštjan, ino zato te iz serca rada imam; pa le preveč za svojo brado skerbiš, ino to mi pač nič ne dopade. Moj rajni gospod stric.....“

Boštjan: „Molči mi od svojga gospod strica! Njihovi nauki bi že bili prav, njihovo zaderžanje čedno. Oni so lehko dobro delali, ker so dobro faro imeli; jas pa nimam druga; ko to jiglo in pa perstov deset, kateri naju redijo. Ti — tudi le po hiši poskerbiš, ino meni pomagaš, kedar se ti poljubi; mi nisi toljko k hiši prinesla, torej tudi ne dam, de bi moj težaven zaslužek potepenkam pometala, ki so si skoz dobro voljo ino pa lenobo beraško palico zaslužile.“

Marijana: „V tem moraš dobro razločiti, preljubi moj. So res, ki raj beračijo, kakor bi delali; so pa tudi, ki delati ne morejo de bi si radi, ino takim bom z tvojim dovoljenjam pomagala, kar bom premogla. Le ne boj se, de bi zato obožala. Moj rajni gospod stric so djali: „Vbogajme dajati ne oboža nobeniga. Imeli so pa tudi vsiga zadosti, dokler so živel.“

Boštjan: „Pa bi tudi prav bilo, naj bi bili tebi kaj sporočili, de bi ložej izhajala.“

Marijana: „Tega pa niso bili dolžni. Zadosti dobriga so mi storili, de so me po smerti mojih staršev k sebi vzeli. Tudi njim nisim bila bližna žlahta, ter sim le vnuka njihove sestre. Kar so mi torej storili, so mi le iz vsmiljenja storili, de vše.“

Boštjan: „Po tem takim naj bi te bili tudi drugači izredili: te naučili dnar bolj varvati, ki ga z svojo jiglo od jutra do večera tako težko zaslužim. Po kaj so te naučili pisati ino brati, pa veliko drugih reči, ki jih ženi, kakor si ti, potreba ni vedeti? K čemu so ti toljko prigodb povedali, ino ti jezik po dohtarsko izbrusili? Saj bi te naj ne bili vbogimu šivarju na kmetih dali, kakor sim jas.“

Marijana: „Per čem se pa imaš nad menojo potožiti, Boštjan? Tvoji marnji me toljko huj žalijo, za koljkor manj jih zaslužim. Ce ravno ne delam dni in noči, kakor bi ti rad imel, vender le svojo dolžnost dopolnim. Delam, kar morem, ino ti pridno pomagam, ter sim ti zvesta, de je per nama tako dobro vse vskerbлено, ko po drugod. De mi nimaš per kuhi kaj očitati, mi pričaš sam, ker rad ješ, kar ti skuham, ino nisi me še kregal, de bi bila kdaj presolila. Otrok nimava; ino če nama jih Bog da, boš videl, kaj bo una stara babela za nje storila, katero zdaj zaničuješ. Kaj bi pa neki še rad od mene? Saj se nisi zmenoj vkanil. Me nisi poprej poznal, ko si me vzel? Pa bi me ne bi jemal, ako nisim za te. Ni prav, de me zato toljko gerdo imaš, ker sim uno zapušeno sroto objiskala. Stori pa le, kakor rad, ino če me ravno tepeš, ne bom vboge reve zapustila, ino ji pomagala, kar bom premogla.“

Tako mu je pravila, pa vsa žalostna je bila, če ravno solze ni prelila. Nekako jezno se je deržala, moža omehčati, ino cel dan je nekako mermrala, pa moža prosila, de ji je moral zopet dati, objiskat boleno sosedo.

Do terde noči je per bolnici bila, ino ko damo pride, najde, de je mož iz mize pospravil, ogenj

okovaril, luč vgaznil, ino v posteli leži. Boštjan je sam večerjal, ino nalaš vse, kar je za se perhranila, sam pojédir. Potajil se je, kakor bi spal, de bi se z ženo ne sporekla: ona bi se pa rada za bolene babele del z njim pogovorila; zatorej toljko terdo vrata zapira, stole prestavlja ino ropota, de se mož izdrami, ter njo okrega.

Marijana: „Nezameri mi, preljubi moj; imam toljko potrebniga z teboj govoriti, de sim te morala iz spanja izbuditi. Le pomisli, jas pač ne morem, vboge zapušene Jere v njeni srošni pustiti. V gerdim smradlivim berlogi prebiva, snop pikaste slame ima za postelo, nima odeje ne pertičov, živad njo hoče vjesti. Ni ga, de bi k nji prišel, ji kaj postregel ino jo petolažil. Res, de negudna je, pa vender vboga stvar, naša sestra, po božji podobi vstvarjena duša. — Tako v revšni jo saj ne moremo pustiti, de bi je konec bil....“

Boštjan: „Naj pa v bolnišnico gre; hočem ji voz v mesto najeti.“

Marijana: „O moj Bog, v špital bi šla! Dvanajst ur dobrih ima od nas do mesta; na cesti bi vmerla, še na voz bi žive ne spravili. — Tudi je toljko čudna ino sitna, — — še ne upala bi si, ji kaj takiga spomniti.“

Boštjan: „Oj, de te no te! pa naj v svojim berlogi konča. — Ino kaj pa le tebe toljko skerbi baba? Če rada v svojim berlogi ostane, pusti njo!“

Marijana: „Ne ne, dalej jo ne morem gledati. Zvesta sim si, ako bi ti videl, kako še ji godi, gočovo bi se ti vsmilila. Saj si vender toljko vsmilen, pa dobra duša; — kaj ne Boštjan?“

Boštjan: „Dro, dro — pa kaj bi rada?“

Marijana: „Jas bi pač rada, de bi jo...“

Boštjan: „Kaj bi rada, pové; alj pa mi daj spati!“

Marijana: „No ja, če le hočeš vedeti, ti bom pa povedala: čuj Boštjanče!..... pa ti povém, de jeziti se ne smeš; jas ti le tak povém, de se kaj zmeniva.“

Boštjan: „Zdaj ni marnjvati! zdaj je čas spati; ne veš, de je že polnoči.“

Marijana: „Ni še ne; ravno je tri štartinke na dvanajst odbila. Le poslušaj, kaj kratko ti bom povedala. Najna hišca je prostorna; — toljko prostora nama treba ni. Otrok nama še Bog ni dal; sama sva pod strehoj je kamrica prazna, pa lepo svetla. Ali bi ti po voli bilo“

Boštjan: „Kaj po voli bilo; — uno staro babo v najno kamro vzeti? Tega kratko nikar! Misliš mi to capasto babo pod mojo streho spravit, de še jes zbolim? Ali nimaš kaj druga v glavi, kakor to? Le hodi kje, kak rada; pod mojo streho pa mi jo ne boš zavlekla; tukaj doma sim jes gospod, de dobro veš! Ino po tem pa, kdo bo za njo plačal? Se hvale ti nihče zato vedel ne bo. Babela je sama sitna, jezova, vsa nevoljna; ona bi ti lepo plačala!“

Marijana: „Oj ne za plačilo ne; le zato me vleče k njej, ker je toljko vboga ino zapušena. Le pervolji mi, ljubi moj Boštjan; gotovo ti bom hvalična za to. Bom te toljko rada vbogala; bom vse storila, karkolj mi boš mignil; le samo to te prosim, mojo prošnjo vsliši.“

Boštjan ji ne odgovori besede več; ni mu v glavo šlo, de bi bila kaka dolžnost, staro Trudo pod streho vzeti, naj si je ravno pričela, koljkor premogla. Molčati ji rece. Marijana se joka, pa le ne molči, ino mu pravi, de bo vbogo Jero pod streho spravila, naj velja, kar rado. Med tem prepiranjem svitati začne; ino Boštjan ves nevoljen, de spati mogel ni, vstane ino se spravlja.

Boštjan: „Grem z doma, ino pred nočjo ne pride. De se ne bova kregala, hočem h županu jiti, ki mi je rekel priti, de bom njegovimu dečku oblačilo za poleti naredil. Bom imel dela veliko, plačila pa malo; vender naj bo. De se le tebi vganem, če bi tudi zastonj delal. Ko pa spet domu pride, ino te najdem, de se boš kujala; ne bo ti dobro. No, no — bom videl, kaka bo.“

Marijana: „Da, da, videl boš videl“ — ženka še za njim jezlá. On pa kakor bi ne slišal, dene klobuk na glavo, vzeme palico v roke, ino gre.

Ko je Boštjan iz hiše, skoči Marianca iz postele skuz okna gledat, ali gre po pravi cesti h županu alj ne? Ko vidi, de se po pravim poti h županu oberne, ino ga ne vidi več, gre hitro gorno kamrico pripravit za vbogo Jero. Omêtla je stene ino strôp, pomètla tla, ino jih z čistim belim peskam nastele. Se ogledaje, česar bi še bilo potreba, zadelo potrupleno okno z debelim popirjam, de bi venter ne vlekel. Spranje na vratih z predivam zamaši, pomaže klučavnico in štekle, de ne bi civilili, ino vse iz jispe pospravi, kar bi bilo na poti. V enim koti lepo posteles, pogerne belo rjuho po pranji položi čedno odejo, pristavi k zglavju mizico, zravno pa dva lesena stola. Nad zglavje prebije lepo podobo matere božje sedem žalosti, ki jo je od rajniga gospod strica ob poroki dobila, na strani obesi škropivnico z žegnano vodo, ino poškropi postelo ino jispico. Kedar vse tako lepo opravlja, se še enkrat po jispi ogleda rekoč: „Zdaj je vse h redi,“ — ino gre.

II.

Storite njim dobro, ki vassovražijo . . . molite za nje, ki vas preklinjajo. Mat. 5, 44.

Marijana se je cele dve ure zamudila per tem popravili; pometla je tudi druge jispe, po kuhni ino po lopi vse čedno naredila. Per tim poslovanji je jutro minulo, ino ona se odpravi bolno Jero objískat.

Jera v svojim revnim gnezdi leži, ino ko Marijano vgleda, se nad njo zareži, rekoč: „Kje ste pa bili danas, de vas dočakati ni? Danas mi je bolje, moja reva mi je odlehnila; rada bi jedla, če bi kaj imela.“

Marijana: „Saj bote dobila, moja Jera, bote že dobila, ino boljši vam hoče v prihodno biti, ako bo volja božja. Kaj noviga vam danas povedati imam:

„Ne bote zanaprej tak dolgo sama, bote šli iz tega gerdiga kraja, ki je poln smradu ino pa merčesa. Ze je pripravljena druga prebivalnica za vas, ino prišla sim po vas.“

Jera: „Oj, oj, kamo me mislite peljati; morebiti v poslopje kakiga velikiga gospoda? Kdo bi me neki pod streho vzel, ino se zmeno pečal! Ni ga človeka, ki bi se mene revniga červa vsmilil. Oh, ljudjé so gerdi, terdi samopašneži! dosti jih poznam. Ni lepo vam ne, Marijana, de vbogi zaveržik, kak sim jez, za zjaka imate. Zdaj pa le poberite se mi hitro, iz pred oči mi pojte, ino ne pridite mi več, meno revo zasramvati. Najte me tukaj v ti revšini vmbreti, od vseh pozableni ino zapušeni; saj vas nisim jiskala, sami ste k meni prišli.“

Zamerzelo je Marijani gerdo pikanje revne babele; že se je mislila oberniti, ino jo zapustiti. Odrezala bi ji bila besedo, če bi ji bil kdo zdravih kaj takiga povedal. Pa Marijana je imela do vbogih prevsmileno serce; še žal besedice ji ni odgovorila, nje ne pokregala, temuč vsa ponižna ino pohlevna razkačeno staro ogovori: „Pač, pač, preljuba moja Jerka, jispica prav čedna je za vas perpravlena, v kateri bote ložej prebivala, kaker pa tukaj. Jas sim jo sama preteklo jutro perpravila, ino zato me tako dolgo ni bilo k vam; — alj zanaprej bom pa bolj pridna, de me ne bote kregala. Vsako dobo me lehko zakličete, ino k redi bom, kedar me bote hotli imeti, ino vam postregla; zakaj de veste, jispa za vas je pod mojo streho pripravlena.“

Gerbasto, medlo lice hudobne Jere se je per teh besedih tako lepo razjasnilo, de se je Marijani videlo, kakor bi ta ostarliva babela svoje dni čedno, posebno lepo ženstvo bilo; pa nesreča ino greh sta jo lahko tako gerdo postarala.

Oči so se Jeri razjasnile, prijazno se nasmejí, ino Marijani se veliko bolj dobro zdi, ki si kaj takiga per nji ni bila zvesta. — Pa le kratko je sonce prijaznosti staro obsijalo.

Vsa serdita ino jezova se zopet nad Marijano zadere, rekoč : „Le poberte se mi ! Kaj mislite, kaj mi storite, ako me k sebi spravite ? Kaj bom per vas manj terpela — alj bom bolj srečna kaj ?“

Marijana ; „Ne bote toljko terpela ne ; ino kdo vé, če vas zdrava sapa, ino pa moja postrežba ne vzdravi spet ?“

Jera : „Kaj, mene ozdravila ? kako neki ? Dobrige res veliko ljudje na sveti vživajo ; tudi jas sim svoje dni. — — Naj bi me pa tudi hotli ino mogli ozdraviti, bi jas notla ; pokaj bi se smerti odmikala, ino na novo reve terpela ? — Pa vender nekaj poslednih dni revniga živlenja si zboljšati hočem — — če bi rada — — — alj pa — saj vaš mož — — — kaj pa poreče ? Vselej me je hudo gledal, kadar sim prišla k vam kruha prosit, alj ste mi vi ob nedelih kak belič vergli ? tega bi notla.“

Marijana : „Ne skerbi vas za vse to, ljuba Jerka ! Moj mož še zvedel ne bo, de ste pod mojo streho ; ino moja skerb je, de se vam kaj žaliga ne perpeti.“

Jera : „Ako je pa taka, ino vi hočete, mi pa iz postelete pomožite. — Danas mi ni prehudo ! . . . Bom poskusila k nogam v vašo hišo popotvati Najte bom poskusila.“

Vstane res iz svojiga ležiša, si nekoljko cunjogerne, ino poskuša z pomočjo Marijane na noge, pa le ni vstan, de bi se vstopila, ter na postelo zdruzne. — — „Najte, najte, de si odehnem“ pravi svoji bogoljubni dobrotnici. „Kakor vam rado“ — ji Marijana odgovori, ter jo za persi derži, de si na njejni persi babela glave nasloni.

„Zdaj pojdeve“ — reče Jera — ko si je nekoljko počila. „Dajte mi palico, ki tam v koti sloni, bo mi pomagala, ter se bom na njo opirala.“

„Tukaj le palico ; pa na me se naslanjajte, de greve“ — ji Marijana prijazno reče. — Jera se poravnal, se Marijani za roko oklene, rekoč : „Zdaj le pojve kamor hočete Kamo pa bo moja klošnja ?“ . . .

Marijana: „Le vse tukaj pustite. V moji hiši bote vse bolj najdli; le pojte!“

Jera: „Ne stopinje ne grem, če mi ni prisežete, de mi bote vse, kar tukaj vidite, ravno v tisto čumnato spravili, v kateri bom jas.“

Marijana: „Pa pokáj le, Jerka! Kaj ne vidite, kako je vse pirasto (červivo) ino razdrapano! Kamerca, ki vam jo dam, je lična, pa ima vsiga potrebniga; le ne skerbite. Ino če vam bo česar pomankalo, le samo zinite, hitro vam bom preskerbela.“

Jera: „Je že vse lepo ino prav; pa vam ne grém, ako mi moje postelete, te kište, mize ino pa mojga naslonila — ino vsiga, kar gleštam, v mojo prebivavnico ne spravite. Vsiga tega sim že nавjena, ino hočem per teh rečeh vmreti.“

Marijana: „Oj Jera, bodite modra ino pojte, de greve!“

Jera: „Za nobeno ceno ne grem, de vam povém, ako teh mojih reči z meno ne spravite.“

Marijana: „Pa le poglejte, kako živad po tej ropotiji lazi. Pustite, naj se razleze; takih prebivavcov še pa vender nočem pod streho!“

Jera: „Tak! — tak je pa prav!“

Stara se zopet na postel verže, ino začne dvjati kar more, rekoč: „Prav tako! le pustite me na moji posteli; v svoji revšini naj vmerjem. Sama bom, od vseh zapušena bom, pa na svoji posteli vender bom, per svojih rečeh!“ Tako je gnala, ino se oklenila svojiga perhliga ležisa.

Vdrugo Marijano nevolja popade ter misli sitno bable popustiti, ino ne priti več. Pa ko pomisli, kaj si je že z babelo prizadela, pa bi ne zgotovila dobriga dela, se zopet iz med vrat poverne, ino ljubeznivo Jero ogovorí: „Čujte no, preljuba mamka! Saj bi vam rada u vseh rečeh vstregla; pa si morate saj tudi vi kaj dati dopovedati. Gledala bom, de bojo vse te reči za vami pod eno streho prišle; pa samo to najte, de bojo v eni zhrambi zravno vaše prebivalnice.“

Jera: „Pa zakaj mi ne daste na moji posteli ležati, ino svoje orodje rabiti, ki sim ga že vajena?“

Marijana: „Vi bote gotovo v posteli, ki sim jo davi za vas postlala, veliko boljši spala. Če ravno postela nova ni, je pa čedna ino mehka. Dva pertiča sta pogernjena, bela ko sneg; pa mehka vajčenca za zglavje, pa odeja pisana, de jo je veselje gledati. Le pojte, pojte z meno! — Gotovo bote z meno zadovoljni, ki sim vam toljko čedno vse pripravila.“

Tako je Marijana sitno staro babelo persilila, de zopet vstane, z eno roko palico prime, z druge se pa Marijane derži. — Tako se spravite iz revne, zapušene kuče; po malim stopate proti šivarjevi hiši, ki je za strelaj daleč stala; pa ste precej dolgo hodile, prej ko ste obhodile. Od starosti ino slabosti Jera vse skuzi peša, ino po vsaki šterti stopinji pестаја, ter si odihuje.

Kakor hitro vsmilena ženka pošteniga šivarja staro bable v čumnato spravi, jo hiti preobleči, ter njene cunje pred vrata na kup verže. Na glavo ji belo ruto oveže, pa rokavce po pranji obleče, pa belo jopo, de jo greje. Tak jo čedno v postelo spravi, ino skerbno odene.

Jera je le gledala, ino dobro ji je djalo; potem se oberne ino hoče zadremati.

Marijana: „Ne bote še zaspala ne. Bote poprej eno malo župce zajéla, pa kaj prigriznila, de se nekoljko okrevate. Bom hitro prinesla; le kar me ne dražite, ino pa ne zaspasti mi poprej.“ To izrekla, ino pa v kuhnjo gre; goveje juhe pristavi, pa dvoje jaje v njo vbije, pa nekaj rēženj kruha opeče. Vse to k bolnici zanese, jo izdrami, ino ji postreže. Po tem veli: „Noj, zdaj pa le zaspite. — Ko se bote prespala, bote vse svoje reči v uni zhrambi tam le videla. Lehko njih iz postelete pregledate; ino kluč sami hranite.“

Vsa vesela, de ji je dobro delo tako lepo izteklo, okno zakrije, babelo spat spravi, jispo zapre, ino po svojim posli gre. Jera je dve uri spala; potem svojo dobrotnico zakliče. Ko jo Marijana čuje, hitro k nji letí, rekoč: „Tukaj sim; kako vam je? kako ste kaj spančkala?“

Jera: „Oj, prav prav dobro: Per vas veliko ložej diham; ino pa postel tako lepo mehka, pa čedna! Marijana! kako bi se vam zahvalila? Svoje dni bi bila znala, zdaj pa ne vem, kako... Bog vam nej poverne, kar ste meni vbogimu babletu dobriga storili. Zdaj mi ne bo potreba gladu vmreti, tudi ne v sramotnim, mokrim berlogi konec vzeti. — Bog vam poplati!.... Pa kje je moja kložnja?“....

Marijana: „Taj le poglejte; vse je čedno sku-paj. Človeka sim najela, de je to sem vse prinesel.“

Jera: „Ste mu pa lehko dopustili, de bi bil moje reči prejiskal; ali ste kaj za njim šli?“

Marijana: „Kako pa, de sim za njim gledala.“ Marijana se namuzne, ter sama per sebi misli: bi se pač izplačalo, tvojo kložnjo preberati. — „Le poglejte, to le je vaša miza, tam vaša postel; tukaj le je vaša kišta, ino vaš naslanjek je tudi zravno. — Zdaj bom pa zaklenila, ino vam kluč dam. Le shranite, in pa pod zglavje ga denite. Kedar bote zopet kaj hotla videti, bom pa spet odklenila.“

Babše vzame kluč Marijani iz rok, ga v zglavje dene, ino zopet zaspi.

Na večer Boštjan k domu pride, ino vse lepo pripravljeno najde: večerjo na mizi, ženko pa prav dobre volje! Kaka je neki to? si je mislil; pa moder mož je raj zamolčal, vesel, de je vse tako lepo v redi. Od te dobe je bila Marijana bolj in bolj pridna za vse reči, pa skerbna za moža. Pohištvo je bilo z vsim lepo oskerbлено, kuhala je dobro, in pa veliko bolj vkup sta živila, ko poprej.

Iz gorne kamre ni blo smradu, nobeniga stokanja, le Marijana je gostokrat vun in noter hodila, če ravno ni pravila pokáj. Boštjanu še ni na misel padlo, de bi njegova žena staro Jero pod streho imela. Pozneji si je scer vrajtal, de bo kaj takiga: kjer mu je pa žena vse po volji storila, nobeniga dela zamudila, je koj tiho djal, ino Marijani molče dopustil, kar je želeta. Cele tri mesence je tako ostalo; Jera je pa zlo zbolela, ino se smerti bližala.

Bolena babela čuti, de se ji smert bliža, ino reče mirno svoji dobrotnici: „Moja posledna ura

doteka ino jas se je ne vstrašim. Mislim, de je velika sreča za me, de sim blizo smerti, ino za vse zlato ino srebro tega sveta bi notla nazaj. Po resnici vam povém, ino poznam, kaj je moja sreča. Poprej bi bila vmerla, kakor divje živinče; zdaj bom saj vmerla, kakor kristjana. „Bodi Bog hvalen za to!“ „Amen“ — je bogaboječa Marijana odgovorila. Jera na dalej pravi: „Bog vam poplačaj vašo skerb, vaš trud ino ljubezen z meno, moje posledne dni so nar srečnejši celiga mojiga življenja.“ —

„Čujte! nišim bila svoje dni tako revna babela, ko sim zdaj. V svojih mladih letih sim si tudi jas kaj dobriga skusla, veliko dobriga vžila — ino pa še le preveč!... Pa moje zavžito veselje bilo je pregrešno! zato pa tudi grenko. Prav nisim nikolj vesela bila, nekaj mi je vedno mankalo, ino kadar sim se smejala, mi je serce peklo, ino solze so me polile; zakaj neki znotrajin červ me je grizil ino mi vsako dobro voljo gnenil. Zdaj per vas še le prav mir vživam, ino stanoviten pokoj imam; ino če ravno sim že dolgo na sveti, toljko srečna še nisim bila, ko sim per vas. Bog vam bo gotovo vse povernil, ino de vam tudi jas svojo zahvalo pokažem, vam vse svoje premoženje, ki je v unì zhrambi tam, kamor ste ga vi po moji volji zhranili, izporočim; vi samo ste moja dedkinja (erb). Tukaj le imate kluč, ki ste mi ga v roke dali, ko sim k vam prišla. V pričo mož hočem vam vse to izporočiti, ino svoje besede ponoviti v zkazen moje zahvale.“

Solze so se dobri Marijani po lici vdirale nad lepimi besedami vmerjoče hvaležne ženke; pa smeh jo je hotel posiliti, ko sliši, de ji stara svojo premoženje izporoča. „Bom pač obogatila z to kložnjo, ki mi jo hoče za toljko truda ino skerbi zapustiti!“ — si misli sama per sebi; pa Jeri dobra duša besedice zinila ni, de bi nje ne razčalila; zakaj babela je veliko obrajtala, kar ji izporoči. — Tolažila je boleno sroto, in pa kročala jo, naj si toljko tega k serci ne žene.

„Zakaj bi se vsiga tega k sercu ne vzela?“ — začne Jera. „Ali ni moja dolžnost, se k smerti vredno pripravljati, ki njo že blizo čutim? Ni mi potreba zdravitela, ampak mašnika bi rada. Bi bili tak dobri, po gospod fajmoštra poslati?“

Marijana: „Kaj pa mislite Jerka, de ste res tako slaba?“

Jera: „Ne боли me kaj hujši, tudi večih bolečin nimam; pa vender čutim, de je blizo moj konec. Toljko trudna ino nevečna sim, ino pa toljko me spanjovec sili, de vam ne morem povedati. De bote pa vedli, kdo sim jas, naj vam v kratkim povém, dokler še živim. — Svoj kraj zamolčim, v katerim sim bila rojena, tudi žlahte vam ne povém; zakaj žlahta me že za mertvo ima. Tudi mojo pravo ime so že ljudje dolgo pozabili; naj bom tedaj Jera, kakor me kličete. V otrožkih letah zapušena, v mladosti brez praviga varha, lepiga obličja, slabí razgledi, ino nesrečne priložnosti so me v hudo zapletle poprej, ko sim golfsijo sveta spoznala. Mislila sim, de sim srečna, ki sim čedniga lica bila. Oh, kako hudo sim si svojo lepoto plačala, vi sami veste. Še le trideset let stara, sim že baba bila, od vseh zapušena in zasramvana. Clovek, ki je z meno po svoji volji delal, se me je naveličal, ino je mislil, de me zadosti preskerbi, ako mi cunje, z katerim me je lepotičil, in pa zlato, z katerim me je slepil, zapusti. — Lehko bi bila z tem premoženjam dobro živila; pa jela sim premišlovati svoje gerde živlenje, ino zamerzelo mi je na te moje bizerje ino na vse to zlato toljko, de sim od prevelike groze prisegla, vse svoje žive dni se tega blaga ne dotakniti; pa sim tudi obljubo dopolnila. V veliki revšni sim živila; ino de si ravno nisim bila vajena gladovati, sim vender mislila, de svojih grehov nikolj zadosti pokoriti ne zomorem. Ijudi sim se zogibala; ino kadar sim bila persilena, njih za živeža poprositi, sim le zato se ljudem perbližala, de bi jih vstrašila, ino si toljko izprosila, de bi mi zaslужka moje pregrehe vživati potreba ne bilo. Zvesto sim svojo persego deržala, ino če ravno v veliki sili ino potrebi, se vender

nesrečne cene storjene pregrehe dotaknila nisim, ter sim mislila komu drugimu z tem pomagati. Ino lehko, de mi je Bog za to, ker sim tak stanovitna bila, na moje stare dni dal, per vas najti vsmilenje ino pomoc. Imam zaupanje, de bo mojo pokorjenje Bogu prijetno, ki mi je toljko gnado dodelil, katere se nisim nadjala, de mi je toljko dobriga človeka poslal, ki mi streže, mi dal mir serca, ino pa posledno uro brez strahu včakati. Verjemite mi Marijana, de ne bom trave teptala več. Pošlite mi le po gospoda; čutim de ne bom dolgo vas dražila več. — Marijana, dobra duša! po kaj jokate? Ali se bojite, de ne bi komu imeli streči več, ko mene ne bo? Vaša ljubezen, ki ste jo meni izkazali, naj vas nad mojo smertjo tolaži. Ko bi vas ne bilo, ne bilo bi ga, ki bi se bil za mene posolzil; vaša dobrota in pa milost ste mi rožice, ki mi kraj moje mertvaške jame polepšate, v katero že z eno nogo stopam. — Srečna sim, ino rada vmerjem; — — za vbogo Jedruto na tem sveti veselja ni, — — — jite le, jite, ino zakličite mi mašnika.“

Jihé Marijana v spodno jispo gre, kjer Boštjan šiva. Bolj poredko je ona per možu bila, kar je Jeri huje prihajalo. On si je zrajtoval, kje je; pa molče je poterpel, ter je vedel, de ne bo dolgo terpelo.

„Preljubi moj mož — začne Marijana — toljko hudo ji je; ino zdi se mi, de bo skoraj po njej. Bodi tak dober, ino pa skoči po gospod fajmoštra, naj pridejo; ako pa oni ne vtegnejo, naj pridejo gospod kaplan — — zlo zlo hudo ji je.“

„Kdo pa je?“ — vpraša Boštjan, ino se derži, kakor bi nič ne vedel, koga žena pod streho ima.

Marijana: „Kdo bi bil! no — kaj ne věš, de že tri mesence vbogo Jero pod streho imam? Stopi, stopi po Gospoda — pa me po tem okregaj alj pa otepi, ako rad; le zdaj mojo prošnjo vslisi.“

Boštjan je bil pošten mož, pa tudi dobriga serca, ino že dolgo si je svoji blagi ženki čudil. Njena mila prošnja mu je zdaj celo serce omehčila. Vstane, položi 'naperstnik (Fingerhut) in pa sukovnik, z kate-

rim je bil kakor motovilo preprežen, na stran, dene svoje delo na mizo, ino hitro gre po gospod fajmoštra. Najde njih doma, ino na ravnost k bolnici jih pripelja. — Pa kaj zagleda pod svojo lastno streho, kar še videl ni? — Čedno kamerco; malo orodja kar ga je za bolnika potreba. Postel za eniga človeka ravno veliko zadosti, pa lepo mehko postlano; bele pertiče, pa čedno odejo. Bleda, suha bolnica na posteli kuči; pa se ji vidi, de ima dobro postrežbo. Bližna smert ji slabost dela; ne glad, ne žeja. Babela je bila lepo vmita, počesana ino povezana, je imela rokavce po pranji, pa jopico verh; nje gole roke so bele ko sneg iz rokave gledale. Glavo je na dve vajšenci naslanjala, ki ste bile perpravni ino porahlani. Ženka, ko angel per nji sloni, ji z desnico glavo podpira, de ložej diha, z levico pa vmerjoča za roko derži, ki se vsa mirna na smert pravljja. —

Vse to je vbogi Jeri dobra ženka storila brez vsake druge pomoči, kteri je lasten mož branil, pa ne pomagal. Ona sama per hiši, brez velikiga glesanja je vse prebavila. Pa kaj vse dobra duša ne stori, ako le terdno hoče? —

III.

Kdor grešnika zaverne od nja krive poti, reši njegovo dušo smerti. Jak. 5, 20.

Kedar boleno bable gospod fajmoštra in pa Boštjana vgleda, ju prav veselo pozdravi: „Hvala vama, lepa zahvala! Naj se vsedejo gospod fajmošter, naj se vsedejo h moji posteli, veliko njim imam poveditati; pa popréj naj si odehnejo. — Ino vam Boštjan, kaj bi vam rekla. Vaše objiskanje — moje posledno veselje popolnama storí. Vidim, de me gredo ne gledate, ino bote prihodnič dobri Marijani pomagali, njeno dobro delo zgotoviti. Bodi Bog hvalen, de mi je še to gnado dal! Naj mi verjemejo,

gospod fajmošter, de imam prav terdno zaupanje,
Bog mi bo grehe odpustil, ker mi je včakati dal,
česar sim ga toljko gorečo prosila.“

Fajmošter vstanejo, ino boleno babelo skerbno pogledajo, ter vidijo, de se ni muditi. Mignejo nju ino njej, naj odstopita, de bojo boleno k smerti pripravili.

Ko so z bolnico sami bili, se njim je celo uro spovedala. Ko se je izpovedala, ino sta vse čedno opravila, je spokorjena babela gospoda toljko ganila, de so se zavzeli nad njeno spokornostjo. Od samiga čudenja niso skoraj stopnic najdli, ker je tudi nekoljko temno bilo pod streho; alj Marijana, ki je ravno v kuhnji bila, njih čuje, ter gre, in njih za roko do hišnih vrat peljá. Od veselja fajmošter hišni materi roko na glavo položijo, rekoč: „Blagoslovi vas Bog za to, kar ste dobriga storili; — pod vašo streho vmira prava spokornica! Njena pokora je vašo delo. Ako bi vas, Marijana, ne bilo, bi bila terdovratno v svojih grehih vmerla, Bog vam daj dobro!“

Marijana: „Ne vém, kaj bi bila storila za nje-no pokorjenje; saj ne vém kaj takiga povedati, ne prepričati.“

Fajmošter: „Ne veste, kaj bi bili storili? — Le vi ino pa gnada božja. Kdor pravo ljubezen do bližnjega ima, tudi vse zna. Keršanska ljubezen zbere razškroplene ovčice, potolaži serdite serca, reši zgubljene duše. Kar je nas božji učitel učil, ino nam storiti pomagal, to ste vi, dobra duša, nad toj srotjoj dopolnili.“ — To so ji povedali, ino hiteli v cerkvo, vmerjočo Jero obhajat priti.

Čudila se je Marijana gospodu fajmoštru, ki so njo toljko pohvalili, ino za njim je gledala. Ko jih pa vidi hitro v cerkvo jiti, tudi ona hiti hišo pomesti, ino Jerno jispico poravnati, mizco pogerniti ino perpraviti, kar je bilo potreba, toljkiga Gospoda vredno sprijeti.

Marijana vse sama lepo čedno perpravi, ino Boštjan pa per Jeri ostane, ino njo ne zapusti več,

kar so gospod fajmošter odjišli. Žal mu je bilo, de ni poprej svoji ženki boleñi babici streči pomagal; ino je hotel zdaj popraviti. Če je že ravno pozno bilo; bolji pozna poprava, kakor bi nje ne bilo.

Zdaj na obhajilo pozvoní, štiri možje prinesó nebo pred cerkvene vrata; cerkveni služabnik kadivnico nese, ino pred svetim rešnim Telesam kadí. Gospod fajmošter pod nebam posvečeno ciborijo nesó, naprej služabniki svetijo, eden med njimi žvenklá; za presvetim rešnim Telesam bratorno rožniskranz molijo.

Bila je že večerka; veliko ljudi se je nabralo; ki so vkrog šivarjove hiše stali, ko so gospod fajmošter z presvetim rešnim Telesam v hišo šli, ino veliko drugih za njimi.

Kako so se čudili videti staro Jero na smertni posteli, vse drugo, kakor so jo poprej poznaли. Popréj vsa vmazana, nemarna neznana baba, ki so se je vsi bali; zdaj pa čedno vmita, prijazna kristjana, ki se lepo mirno za smert pripravlja. Tako čedno ino modro se vede, de vsi spoznajo, ona mora žlahniga rodu biti. Marijana per znožji kleči, pa tako goreče moli, de se ji živa keršanska ljubezen po obličji pozna,

Ko so jo obhajali, ino vse molitve, katire je Jera na glas za njimi molila, opravili, ino so se mašnik odpravljali, bolnica z roko pomigne, naj ostanejo, ter se na posteli vsede, rekoč:

„Preljubi moji znanci! lepo vas pozdravim, ino zdej zadnokrat. Lehko, de me niste poznali več! Oj prijatli moji! čudite se nad dobroto ino vsmilenjam božjim. — Bila sim mlada, imenitna ino bogata; pa velika grešnica. — Skus nesrečo pa in terpljenje me je Bog k čednosti vabil, alj zavratnost mojga serca se je vstavljal, njegovimu očetnemu svarjenju, ino ravno taká terdovratnica sim bila v nesreči, kakor v poprejni sreči hudobna. Ni me zapustil, de si ravno me je v revšno priti dal, in me je že vse zaverglo. Na moje posledne dni mi je poslal to le smilečno ženko, de me je z Bogom spravila. Kar ni

terpljenje, ne srošna, kar ni zaničvanje ljudi, ne bolečine mojga života na meni preobernilo, to je storilo vsmileno serce dobre Marijane, njena postrežba, njene besede ino prijazne oči! Bog ji naj poverne v tem ino prihodnim življenji; saj ji jas vboga Jedruta poplačati ne morem. De vam pa saj svojo hvaležnost zkažem, Marijana, vam vse svoje premoženje, ki ga tam v uni zhrambi imam, po svoji smerti izporočim. Marijana, nate kluč do zhrambe! Jas vas postavim zdaj za lastnico vsiga, kar je v unih kištah zhranje-niga. Gospod fajmošter, saj so me zastopili? — Marijani izporočim vse, kar je v uni kišti. — — Vse — vse! — —

Od dolgiga govorjenja Jera oslabí; ni imela več moči sedeti, ino znak na zglavje potukne. Boštjan ino Marijana njo primeta, pa je že jela vmirati. Ljudje zapustijo jispico, gospod fajmošter njo pa v sesto posledno olje denejo. — O polnoči potem je Jera vmerla.

Dolgo po smerti stare babele sklene Boštjan jispico, v kateri je Jera vmerla, počediti, ino njen kložnjo zažgati, ter je videl, de za drugo ni. Mož ino žena se slabiga dela lotita. V eni uři je bilo vse v kraji, le Jerino kišto sta imela iz zhrambe potegniti. Per tem delu se je pa pošten šivar že tako smradu najedil, de je svojo ženo popustil. „Boštjan“ — zakliče Marijana, ki vidi, de se hoče potegniti, — „Boštjan!“ ostani še ino pomozi mi to kišto iz pod strehe zavleči.“ — Boštjan: „Le počakaj, de ti pridem!“ Marijana: „Pridi mi pridi pomagat: sama še kište premeziti ne morem.“

Boštjan: „Oj ti si pač prava sitnoba; kaj bo le to toljko težko!“

Kišta je res tako težka bila, de sta njo obadva komaj iz pod strehe zavlekla. Boštjan bi le rad videl, kaj je tako težkiga v kišti, de se mu je ravno že gablo. Vzeme sekire ino kleše, ter kišto razbije. — Na verhi so bile gospôske oblačila nekdaj silno lepe, zdaj pa celo blede ino plesnove, clo za nič. Zravno oblačil so bile čedne haybice zravnane, pa

sivni pajčolani, z zlatam pisane krila; tote vse po starí šegi narete. Drage hadre iz narlepši tenčice, židani priseljci, lepi rokavici; pa vse že na pol perhlo ino za nič, de si je ravno svoje dni veliko veljalo. Boštjan ino Marijana sta le gledala, ino on reče: „Kdo je neki Jera svoje dni bila?“ „Saj nam je v svoji posledni bolezni povedala, kdo de je bila“ — pravi Marijana. Še bolj globoko najdeta tenkiga platna, židanih ino z zlatam pisanih oblačil veliko. Na dnu pa veliko škatel ena per drugi leži. Kaj je le noter? Ali so prazne? — Niso prazne; polne so vse svetlih žlahnih kamencov, perstanov, zlatih uhán, dragih koravd! No, dober Bog! same drage reči! Še dva volnata žoka sta polna! — Izpraznita nju.... ino kaj se izsuje? Samo golo zlato! —

„Kaj je to!“ zavpije Marijana. „Bog nama bodi dober!“ reče Boštjan. „Le hitro pojdi, ino lastniku hiše plaćaj, kar sva mu še dolžna; najne reči, ki sva mu jih zastavila, pa nazaj prinesi. To blago, vse to bogastvo je pa najno; rajna Jera mi je vse to zavunšala. Dobre dela bova za njoj opravljalja, svete maše služiti dala za njejno dušo, pa vse svoje žive dni bova ybogim rada pomagala.“

Jera je bila zgublena hčer imenitne žlahte na Laškim.

S l o m š e k.

Tudi miška lehko vsmilenje poverne.

V starih časih je šel neki kramar ves ubožen skus neko pemsko (česko) planino na samostan (klošter) Rajhenav. Nahodi se, ter se vsede, kosček kruha iz žepa potegne, ino ga vživati začne, ker drugjega imel ni. Ko vbogi kupec svoj kruhej drumlja, per svojih nogah miško vgleda, ki priskakla, se pred njiga vseda, kakor bi rada, naj ji kaj da. Vsmilen može ji nekoljko drobtinc potrosi, de jih miška povžije, de si je ravno on sam lačen bil, kruha pa majhen kosček imel. Ko je miška perve drobtince pobrala, ji drugih podeli; ino tak prav prijazno en z drugim južnata.

Ko sta se najužnala, gre kramar na bližni student, se studenčnice napit. Ko se pa na pervi kraj poverne — na! lep zlat dnar vgleda na zemlji sveti se; tudi miška pride ino drugi cekin prinese, ga položi h pervimu ino po tretjiga leti. Kramar za njo pogledat hiti, ino vidi, de iz luknje, v katero je izlezla, zlat dnar privleče. Kramar vzeme svojo gerjačo (roglato palico), veči luknjo naredi, ino velik zaklad (šac) zakopanih starih zlatov najde. Zlato odklopile ino šac vzdigne, po tem se po miški ogleda; alj miška je zginila; ni nje več bilo.

Vesel ino gmeten nese kramar zlato v samostan Rajhenav; pol zaklada vbogim razdeli, pol drugo pa za cerkvo oberne ino jo na tem kraji z tistimi dnarmi pozida.

V večen spomin so to prigadbo v kamen vrezali, ki se še dan današen v cerkvi presvete Trojice na Českim bere, nam pa lep nauk da, kako naj tudi z živino vsmilenje imejmo, de bi tudi dober Bog z nami vsmilenje imel, ki je živino stvaril, ino za njo skerbi.

Pravica je: Vsakimu dati, kar mu gre.

Iz Nemškiga se je mož v imenitno mesto Filadelfijo na Amerikansko preselil, ino je dosti let tamkaj mleko prodajal. Ko se je že dovolj obogatil, se v svoje kraje z lepimi dnarci poda. Po morji na barki sedi; privleče dve mošni zlatov iz svoje torbe ino jih per sonci šteje. Pervo mošno preštel ino zopet skerbno zaveže. Nesrečna merkovca ga od daleč gleda, kaj šteje. Kakor hitro mož mošno zaveže ino nekoljko v stran postavi, naj bi tudi drugo štel, merkovca prihiti, ž taco mošno zgrabi, ino naglo z njoj uverh jambora (katerke) u verselo leti, se vsede, mošno mlekarjovo odveže, zlat za zlatam iz mošne potegne, ga lepo ogleda, ino eniga v vodo, drugi pa na barko možu zaluča, dokler ni mošne izpraznila. Mož je mirno na barki stal ino milo gledal, kako vražja merkovca njegove zlate deli; poslednič pa pravi: „To mora biti sam zlodej iz pekla, de tako dobro vé, kako sim pol mleka, pol po prilite vode predajal. Kar sim za vodo dobil, vodi da; kar sim pa za mleko izkupil, meni podá.“

Mlekar v Ameriki je le pol vode dolival; per nas jih je, ki še več vode mleku dolijejo kakor na pol, kader ga v mesto nesó, ino jih vest le ne peče!

Krivično blago — dobro storilo ne bo.

B e l i z a r.

Mogočen vajvoda Belizar je služil rimskemu cesarstvu na jutrovim. Vse sovražnike je njegova roka premagala. Pred njim so divji Huni trepetali, pred njim ležali hrabri Gotje; Vandale ino Perzjane je imeniten vitez vžugal. Na stare dni — pravijo — Belizar, celiga cesarstva steber, za potam blizo morja zunaj poglavitniga mesta Carogradu na kameni slep sedi, ino vbogajme prosi. Po krivim je bil zatožen, ino oči mu izteknejo. Srotej ne vidi hoditi; dečic ga o palici vodi, de si živeža prosi.

Večerno sonce gorko sije, ino slep Belizar mladenča pobara: Ali sije sonce tudi po Carogradu? Vse strehe se od sonca svetlijo, mu dečic odgovori. Belizar se h Carogradu oberne, se nasmeji, ino od veselja se mu debela solza (sleza) po bledim lici v sivo brado potoči. Pokaj se obračate po nehvaležnim mesti, ki vam ljubo luč vzelo? ga fantič poprša. Belizar mu lepo odgovori: Jaz sim ljubil, ljubljen ino bom ljubil deželo materno.

A. Sl.

Bučela ino ovca.

Imaš, o človek, veči dobrotnico med živalmi, kakor nas bučelete (čibelete)? vpraša bučelica. O ja! človek odgovori. — Koga pa? čibela pobara. — Ovca je meni še veči dobrotnica; njena volna mi je potrebna, tvoja sterd le sladka; kar je za potrebo pa več velja, kakor gola slatkota.

Se eno ti povem, zakaj ovco več obrnjtam ko bučelico. Ovčica mi volno radovoljno da, čibelica pa pika. Kdor pa z voljo da, dvakrat da.

Kar roka daja, naj jezik ne jemle!

A. Sl.

Jež ino lesica.

Bila je huda zima, de je drevje pokalo. Vsaka zver se v svoj kotec stiska. Medved v svojim berlogi počiva, sajc pod svojim germam čepi ino lesica v svoji votlini kosti obera, ki si jih je od dačč nanosila; le vbobi jež z svojo ojstro suknjo ne more strehe dobiti. Vsakdo se ga boji.

Ves zmerzjen lesici na prag prileže ino prelepo prosi, naj ga pod streho vzeme, de ga od velikiga mraza konec ne bo. — Hodi le dalej, veli lesica, bila bi nama lukna pretesna; pojši si lepši prostor. — Imejte vsmilenje, dobra mamka, prosi jež; ne bom vam nobene nadlege delal. Lepo čedno se bom v kotec stisnil, pa tiho djal, de le na toplim bom; saj vidite, de sim strehe potreben, Rad bom vbogal, karkolj mi porečete.

Lesica, če ravno sama zvita, se da poprositi ino ježa pod streho vzeme. Ene dni sta se lepo imela; bil jima je kratek čas. Ko se pa jež svojga stanu privadi, se začne stegati ino pikati vbogo lesico z svojo ternasto kožo. Lesica se jela švarati: Kaj ne veš, kako si mi obetal? Jež se pa le iztega ino lesico vbada rekoč: Starka! če ti ni prav, pa drugom jidi. — Lesica se vmika dokler more: poslednič pobegne; jež si je celo lukno osvojil.

Taka se starim godi, ki svojim mladim prehitro gospodariti dajo. — Pride se marskdo za zeta ponujat; ves ponižen ko jež obljube daja, sneha se starim prilizuje, dokler gospodinja ni. Kakor hitro pa oblast dobi, jim je hiša pretesna. Tako dolgo mladi stare pikajo, de si morjo na posledne dni ptuje strehe jiskati. — Ali kdor očeta ali mater do praga privleče, njega bojo otroci črez prag vergli.

A. Sl.

Štiri Sestre.

Veselo so štiri sestre živele, v svoji nedolžnosti srečne so bile, pervi je bilo Iskra, drugi Sapa, tretji Voda, šterti Resnica ime. Prišel je čas, de so slovo ena od druge jemale, ino pervo milo prašale: **Iskra!** kde tebe najdemo? Moje prebivalše je — odgovori Iskra — terda skala. **Z** jeklam vdarite kremen (kresen kamen) ino najdle nje bote. — **Zdaj Iskra Sapo** pobara: **Sestra!** kde pa tebe najdemo? Sapa odgovori: Tamo, kjer pero na drevi vesi, se rahlo maja in trepetaje šumi, tam jaz prebivam. — Po tem **Sapa Vodo** popita: kde si pa ti doma? Voda veli: kjer zeleno loče raste, ali pa žlahten bezig (bez ali bezgovic) cveti, tam kopajte, ino bote **Vodo** najdle. — **Zdaj** pa vse tri Resnico poprašajo: **Blaga!** kje boš pa ti doma, de te najdemo? Moje sestre, Resnica milo odgovori, na tim sveti doma za mene ni; vse me sovraži, ljudje me preganjajo, ino hudoben svet me čerti. Redek je, kteri bi me rad slišal ino vbogal. Le tam v nebesih je moj dom.

Kar je Resnica govorila, ni laž. Resnico Bog ljubi, za to njo hudoben svet sovraži. Laž je iz pekla doma, za to najde veliko prijatlov na sveti, — Ali lažnive usta dušo vmorijo, ino kteri laž ljubijo so otroci peklenskiga satana, zakaj on je oče laži. Govorí vselej resnico, ali pa molči, če ni govoriti dolžnost. Laž je dušna smert.

A. Sl.

Urban ino Janže

v slovenskih goricah.

Na Urbanovo popoldne povabi Urban svojga mejaša Janžeta v gorico pogledat kako se kaj v vinogradih kaže. Poliček dobre starine popijeta ino gúčita, kako se po sveti godi. Kaj se tebi zdi, Janže! Kaj bo iz te zmešnjave na sveti? Bojim se, de ne bo dobriga; ljudi so vse prehudobni.

Janže. Ali še pomniš, Urban, kako se ti je predlansko jesen godilo, ko si bil sod noviga vina (mošta) na verhi nalil, pa si ga preterdo zapilil. Hotlo je sod razgnati; ino če bi mu ne bil dušnika dal, ko si ga v to klet prepeljal, nebi zdaj toliko dobre starine pila.

Urban. Vem še, kako me je veličalo; Bog ti daj dobro de si mi pomagal. Strašno je na vse kraje gnalo.

Janže. Glej, meni se sedajni svet ravno tak zdi, ko novo vino. Ne da se več strahvati cesarju, ne gosposki. Mladenci hočejo več vedeti, kakor možje z sivoglavo. Učenci bi radi svoje učitele strahvali, kmeti brez daceje bili. Glej, svet kisa ino vreje kakor močno novo vino. Černic je v njem; za to je toliko pjanih ljudi, ki so sedajniga duha polni. Sami sebe ne čutijo ino v tami ne vejo kaj delajo. Po takim vini rada glava boli; ino ni ga zdravo piti.

Urban. Tudi mene še glava boli. Toliko kvant, toliko laž, gerdih knižic ino pa zapelivih goljufov, de mi je misliti strah.

Janže. Veš, kaj novo vino dela, kedar kisa? Strašno se po sodi vzdiguje, kuha ino meša, pa vreje ino gerdobo izganja. Perve drože niso za drugja, kakor de se svinjam dajo. Tako se tudi sedajnim svetu godi. Res de gerde reči po sveti vganjajo, ne poznaajo stare pravice ne resnice, govorijo ino pišejo, natiskavajo ino prodajajo prave kalne, smradlive drože spačene modrosti, pa še pravijo de je luč taka

drosa. Bil bi človek ves slep, gluhi in pa brez okusa, ki bi drože za starino kupil. Kdor le nos ima, lehko ovoha, de drosa ni čista zdrava starina.

Urban. Prav imas, tudi jaz novim modrijanam ne verjamem. Serce me pa vender boli, de toliko ljudi za zmešanim svetam potegne.

Janž. Ljudem se godi, kakor predlansko leto Ponkracu, ki ga je sopuh v kleti skoraj zadušil, v kteri je vino kisalo. Ni varno se predolgo v taki kleti muditi; zdrava sapa več časa v tak hram ne more; zdrava misel in modra beseda se pa ljudi ne prime, ki so sedajniga duha polni in pjani.

Urban. Bog nam daj včakati mirnih časov ino pa spet modrih ljudi. Meni že to kisanje le predolgo terpi.

Janž. Ako vino predolgo kisa, ali pa okisano po leti spet vreti začne, ino le bolj kalno (motno) postaja, bo zavrelka ali žgalivc. Tiga se nam je tudi per novi naši deželski vladiji (regirringi) bat. — Ako ne bo čista starina, bo škodljiva zavrelka. Take nas pa Bog varji! Slovenci le čisto starino ljubimo.

A. Sl.

M r a v l e.

Pohajal se dolgo po travi,
In močno zamišlen sim bil;
Vse to meni hodi po glavi,
In v mislih sim muhe lovil.

Vso vglajeno cesto zagledam,
Ki živa od mravlic je vsa,
Naj torej kaj malga povedam,
Kdo se po tej cesti peljá.

Obložene mrvle šetajo
 In vlečejo betva teškó,
Po tri in po štiri peljajo
 Le zernice eno drobnó.

Zdaj pridejo druge naproti
 In pervim berš zognejo se.
Nobena ni drugi na poti,
 Vse lepo po redi jim gre.

Privlečejo eno peresce
 Tak teško, ko celo drevó;
Obračajo svoje kolesce,
 In spravjo ga lepo damó.

Merliča pernesejo štiri
 In v pesek zagernejo ga,
Spet druge gredó po naberí
 Kadilo napravljat domá.

Le glej zdaj, mrvlinjek se vdira,
 Vse živo jih krog gomezni;
Vse vredno stanovje podpira
 Popravljati hišo hiti.

Tak mrvlica mrvli pomaga;
 Ker lepo zastopijo se;
Nanosijo žlahtniga blaga
 Kadila, ki Bogu se žge.

Otroci od mrvlic učite
 Se trudit in skerbno živét!
Le čedno se z vsim zastopite,
 Če hočete srečo imèt!

En drug'mu pomagajte radi,
 Vse lehko se v društvu storí.
V sošeski ne bojo prepadi
 Ki v sveti ljubezni živí!

Slomšek.

Kovač ino kopač.

Nikarte tak, gospod kováč!
 Poprosi mem gredé kopáč —
 Pokaj žezezo tak zlo bijete ?
 Poglejte srotle, kako zvija se !

Kaj boš govoril ti kopáč,
 Kar ne zastopis — mu veli kovač.
 'Z žezeza, ktero razkovano ni,
 Se tebi dobra motka ne stori.
 Tud vinjak rezal dobro ti ne bo,
 Če jeklo z kladvam ni prav vdelano.

Otroka v' šolo jas za to ne dam,
 De bi ga v strahu meli, alj pa tepli tam;
 Takó neumna mati govori
 In bedast oče ji tud poterdi.
 Otroci za pečjo izrastejo,
 Pa srovi ko žezezo rjavi so.

Želite stariši otroke čedne met,
 Jih morate pogosto v strahе vzeti.
 Hudobe in razvade morjo se odbit
 In lepih čednost se otroci naučit!
 Kar se v otročjih letah zamudi
 Ni zapopraviti vse žive dni.

Slomšek.

Očalar.

(Snemka alj Parabola.)

V eni deželi se iz hribov in dolin nezdravi čadež kadi in ljudem veči del bolezen na očeh napravlja. Tjekaj je pred nekaj letmi iz Londina alj iz Pariza bil en očalar prišel očala prodajat. Po velikim mesti je hodil gor in dol ter vpil: Očala na prodaj; lepe zelene, rudeče, rumene, plave, višnjeve in vseh barv; očala za oči varvati, drobno gledne, debelo gledne, za od blizi viditi, za od daleč gledati, za eno oko, za oba očesa, za zdrave oči, za bolne oči, zornike, kakoršne si kdo zmisli. Okolj očalarjeviga blaga se je bilo cele trume ljudi našlo. Mlado in staro, možki in ženske vse očala permerja in poskuša. Očalar svojo robo hvali, prodaja draga, dober kup; ker vidi, de denarjev ni, tudi zastonj daje.

Vse je bilo začelo očala nositi. Nekterim se vidi vse zeleno, nekterim vse rumeno i. t. d. kakor so bile očala. Od samih očal so bli nekteri oberleli, drugi popolnama oslepeli. Imeniten zdravnik to sliši in pride v to deželo ljudi opominjat, de naj nikar očal ne nosijo. Za berljave ino slepe daje nauke, kako naj se derže, de bodo ozdravili. Ta zdravnik je dal svoje nauke v bukve popisati, in te bukve je med vse ljudi razdelil, med zdravnike in druge. Po višim povelji se je moral vsak v ti deželi zdravnikam skazovati. Kteri so bili zdrlavi so opominjevanja ino naukov, ki so jih zdravniki dajali, zvesto poslušali, se očal in bolezni obvarovali. Kdor je očali nosil, jih ni hotel opustiti rekoč: Z očali smo bolj moški, in zdaj je tudi šega, de vse očala nosi. Tako lepo se skozi vse pisano vidi. Berlavim ino slepim ni bilo več pomagati, ker še za svojo nadlogo niso hotli, viditi. Z slepoto se jih je bila lenoba ino neobčutnost lotila, li spali bi bili radi ino naj bolji jim je djalo, ako jih je zdravnik per miru pastil. Nekteri

so bili na zdravnike tudi hudi in so memrali: Kaj zdravniki zmiraj zoper očala govoré? kaj so jim naše očala na poti? nič drugiga ne vedo, kot od očal in od slepote! Nekteri slepic je svojo slepoto tajil; de so si ga ravno vsiga blatniga ino povaljaniga vidili slepiga okoli tavati, vender ni neč hotel slišati, de je slep in de se je vsiga vmažal. Povsod je bilo viditi berljave, ki so se otočkli, se semertje zadevali in padali. Nekteri so zašli na prepade, ki jih je bilo dosti oklj, in iz katerih se je peklenski sopar valil, notri so padali in žalostno smert storili. Vse to drugih slepih nič ni zmodrilo, vsak si misli: **Zdrav sim, dobro vidim, de si imajo me zdravniki za slepiga, meni se ne bo perpetilo, de bi kam padel in poginil.**

To kar smo do zdaj slišali, je snemka alj prilika. Za oči nezdrav kraj pomeni svet, telesne oči pomenijo dušne oči alj pravo spoznanje resnice; očalar je Satan; očala so zapelivi svet in človeška spačena natora alj lastna ljubezen. Imenitni zdravnik je Jezus Kristus, njegovi pomagavci, ki zdravijo, so duhovni; bukve, v katerih so zdravila za dušne oči, so sv. Evangelji in druge bukve sv. pisma, kakor tudi katekizem. Satan je skozi to, ko je bil naše perve starše zapeljal, ves človeški rod na pameti osleplil. Kdor je bil zdraviga spoznanja, ta je bil nekdaj le skoz nauke ozdravljen, ki jih je Bog po starih očakih ino prerodih dajal. Veči del ljudi je pa skoz Satanove očala, to je skoz lastno ljubezen ino zapeliv svet gledalo in ljudje še dan današnji radi skoz te očala gledajo.

Poglejmo torej pervič očal lastne ljubezni, kako te kaj kažejo. Obernimo jih napred na greh. Najgotovši se človek poboljša, če svoj poglavitni greh odpravi, iz kateriga vsi drugi kot veje iz korenine alj debla izvirajo alj poganjajo. Ko je korenina alj deblo izsekano, se veje same od sebe sušé ino mladike ne poganjajo iz noviga. Tode lastna ljubezen človeku brani, svojo poglavitno pregreho spoznati. Brez na koga paziti, se nam posili kaže, de je nekteri napuhnjen. On hoče povsod najbolji in pervi biti, od nobeniga si ne pusti nič reči. Alj per vsim

tim tega, de je napuhnjen, noče nič vedeti; on se ima za ponižniga. Nekteri je tako lakomen in skop, de bi Bogu palice ne dal, hudiča vdariti. Če komu kaj posodi, mu obresti niso nikolj dosti velike. Če koga more ogoljfati, mu kaj vtajiti, vkrasti, se mu dobro zdi, sebi za vzitek nič ne pervoši; per vsim svojim premoženji raji strada in rastergan hodi, kakor bi si omislil kar je potrebniga. Kaj menite, de se pozná? Oh ne! Nekteri je nečistnik v željah, v besedah, v pogledih, v obleki, v delih in v vsim obnašanji. Ali svojo pregreho spozna? Nič ne; on pravi: Včasi kaj ponorčujem, pa to je vse nedolžno. Lé če ga kaka reva zadene, se spomni, de je vtegnil kaj maliga napačen biti. Ravno tako je z nečistnicami. Nevošlivec, ki se mu v očeh nevošlivost bere, kteri bližnemu nič dobriga ne pervoši, še le veseli se, ako se komu hudo godi, in žalosten je, ako je bližnjemu dobro, tak, ki nima celo nič ljubezni do bližnjega, se ne zmeni, de je nevošliv. Pijaneč noče vedeti, de je njegova pijanost pregrešna za voljo tavžent žalostnih nasledkov, ki na duši, na dobrom imenu, na telesi, na premoženji iz nje pridejo za-nj ino za celo družino, če je tako pijan, de sam za se ne vé, de se ves gred iz kaciga blata zbudi, misli, de bi to vtegnilo kaj maliga greh biti; sicer pa pravi: Saj svoje zapijam, zraven pa še drugim kak vzitek pervošim, nisim tako skop, kakor nekteri. Tegotnež svojo pregreho na druge zvrača, rekoč, de ga zmirej jezé in de ne more pertim drugačen biti. Len k božji službi si misli: Kaj bom jez zmiraj molil, k božji službi, h sv. Zakramentam hodil, saj nisim kak tercijal, tercjalka alj nuna. Kako je to, de se nobeden noče spoznati, in de se vsak le dobriga misli, če še v tako velicih pregrehah tiči? Očala lastne ljubezni so tega krive; lete grešnika tako slepé, de se sam sebi le dober zdi. Nasproti pa lastna ljubezen ptuje pregrehe velike kaže. Kdor stariše alj druge ljudi žali, se sam sebi dober vidi, le drugi ljudje se mu zoperni zdé, de jih ni prenesti. Ako kdo komu kako krivico stori,

se to krivičniku nič ne vidi, ako pa drugi njemu kaj zakrivi, to se mu zdi prav veliko in pregrešno.

Poglejmo skoz očala lastne ljubezni na lepe čednosti in dobre dela. Tu se nam spet, kot mi storimo, veči kaže, kot kar drugi storé. Ce kdo kaj dobriga komu stori, ne more pozabiti, ako pa drugi kaj njemu storé, hitro pozabi. Če imamo z drugimi kaj poterpeti, se nam to grozno težavno vidi; na to pa nič ne porajtamo, de drugi z nami še morebiti več poterpi. Kader hočemo za Boga alj za bližniga kaj storiti, se nam vse grozno težko zdi; če pa za svoj dobiček alj za časno hvalo kaj delamo, alj če imamo svoji natori kaj postreči, nam je vse lahko. Pridige, keršanske nauke zamerkovati je, pravimo, nemogoče; je pa treba kake dolžnike zamerkat, alj če nam kdo od koga kaj nepotrebniga perpoveduje, pa vse lahko zamerkamo. Tako očali lastne ljubezni napak kažejo.

Kako je pa z očali, ki se jim pravi svet? Te vse v drugači barvi kažejo, kot je. Skoz nje se vidi vse zeleno, rumeno, rudeče, plavo, višnjevo, le tako ne, kakoršno je res. Poglejmo spet skoz te narpred nekoljko pregeh, potlej pa lepih čednost. Narpred pregeh. Maševanje se kaže možtvo, zapravlivost dobrotlivost, lakomnost previdnost, nečistost perljudnost; zvijačnosti, goljufije, neizmerna obrestnost se kaže zbrisano si kaj perdobiti. Ako pogledamo skoz očala sveta lepih čednost, se kaže ponižnost kot babja sleparija, zmernost in treznost kot lakomnost, sramožlivost kot kiska merzlota, poterpežlivost kot neobčutnost, na kteri bi bilo lahko derva sekati.

Svet ima tudi svoje pregrešne šege, ktere za nedolžne kaže. Pregrešne obleke imenuje novo nedolžno šego, ktera se za mlade ljudi spodobi. Pustne dni derži za dneve vse prostosti, kjer smé človek brez greha pijančvati, razsajati ino vse početi, kar spomni. Semnji so svetu namest božje službe in pa kraj, kjer se smé brez greha lagati ino goljufati.

Očala lastne ljubezni ino sveta kažejo vse drugači, kot pa sv. Evangelj in nauk katoljske cérkve.

Kdor skoz očala la stne ljubezni ino sveta gleda, se mu ne zdi nič več greh; če zjutraj alj zvečer, pred jedjo ino po jedi kaj moli alj ne, mu je vse eno. Tudi mu je vse eno, alj z zamerklivostjo alj vse razstreseno moli. Za sv. Sakramente, za božjo službo se nič ne mara. Če gre v cerkev, meni, de je vse z tim opravljeno, ko je z telesam v cerkvi, misli naj bojo, kjer hočejo. Stariše ino naprejpostavljene misli, de je le tačas vbogati, ko se mu poljubi. Če svoje delo nezvesto dela alj zraven postopa, tega tudi nič za greh nima.

Duhovni so zdravniki za dušne slepce ozdravljeni. Pa na duši slepi za svoje zdravnike ne marajo. Ako duhovni pridigva zoper pregrehe ino preporoča lepo keršansko življenje, si mislijo: Duhovni je dolžan po svoji službi pridigvati in učiti, naj ga kdo posluša alj ne. Ako jih pridiga prezivo zbada zavoljo njih pregréh, nejevoljni pravijo: Duhovni blizo že nič drugiga ne vé, ko naše nedolžne navade grajati. Na duši slep se per spovedi ne vé nič obtožiti, zato ko se nič ne spozna in zavoljo nevednosti nič ne vé, kaj Bog ino katoljska cerkev od njega terjata. Včasi se pa tudi noče odkritosereno obtožiti, če tudi svoj greh spozna, pa de bi se obtožil, je do vsiga božjiga ino do svojiga Izveličarja premerzel ino ves neobčerten. Se vé, de take slepe njih slepota perpelja v peklenški brezen.

Jezus, Sin Davidov vsmili se nas, de na dušah pregledamo, ne skoz očala lastne ljubezni in zapeljiviga sveta, ampak de spoznamo, kar nam božje zapovedi, sv. Evangelj ino sv. mati katoljska cerkev velevajo, de vidimo brez spodtikleja hoditi po poti večniga izveličanja! Amen.

Poženčan.

Jakec iz Osredka.

(Prilika.)

Jakec iz Osredka, že petnajst let star momčik, še ni dalj od doma bil, kot ko je šel v cerkev alj pa v gojzd; oboje je bilo kak četerteljc ure od doma. Njegova vednost sveta je bila torej vsa otroška, kakor s. Pavel pravi: „Ko sim bil otrok, sim govoril po otročje, umel po otročje, mislil po otročje; kar sim pa mož, sim opustil, kar je bilo otročjiga.“ Kor. 13. Jakec je kot otrok mislil, de je nad svojo domačo vasjo nebo narviši, in de je okolj čedalje niži, tako de se nazadnje kot poveznjena skleda tal tiši. Domača vas z gojzdi, travniki in njivami okolj se mu je vse za pol sveta veliko zdelo. Kedar je kdo od Dunaja, od Rima, od Jeruzalema, od Betlehema, od Indije, od Amerike pravil, si je Jakec vse to kake dve ure deleč od doma mislil. Gore in cerkve, ki jih je od doma vidil, so se mu vse kako uro deleč zdele. Mislil je, de bi si lahko kako cerkev, kterih se mu jih je več majhinih kazalo, domu za igračo prinesel. Govoril je tudi, de bi si lahko kake lestvice napravil, jih na bližnji hrib postavil, de bi solnce, alj pa luno, kedar tam gori gresta, za kratek čas od blizi ogledoval in ošlatoval. Kedar mu je kdo pravil, kako je marsikaj, kar se majhno in blizo vidi, veliko in daleč, ni hotel njič verjeti, ter si je mislil, saj sam vidim, kakšino in kako daleč je.

Enkrat je šel z očetom na božjo pot, kakih pet ur daleč, na eno goro. Pot se mu je dolga zdelo. Čudil se je, de je svet tako velik, de solnce tudi tako daleč doide, de se ni kraj sveta pokazal, ker nebo na zemlji sloni. Stermel je tudi nad tim, de je cerkev, ktero je od doma majhino vidil, tako velika, nasproti pa, de se mu domača perfarna cerkev, od ktere vé, de je velika, zdaj celo majhina vidi. Ko pa še dalej gore in planjave vidi, sprašuje: Ali se

od tod kaj Dunaja, ali Rima vidi? Ali je to morebiti že Spansko? Ali je to Amerika? ali India? Kje je Jeruzalem, alj Betlehem, alj Nacaret? Komej mu oče naproti odgovarja in dopoveduje, de so vse to, kar vidi, slovenski kraji, de vsak, naj bo kjer hoče, nebo nad sabo najviši vidi, de so cerkve, ki se od daleč majhine vidijo, za veliko ljudi prosterne, de v tako bližnimi kraji ni misliti, de bi Dunaj alj Rim, Jeruzalem alj Betlehem, Spansko, Ameriko, alj Indijo zagledal. Jakec zdaj začne verjeti, kar mu pred nikolj ni v glavo šlo. Ni se čuditi, de je Jakec od daljnih reči tako napak mislil, po otroško je mislil, dokler se ni prepričal, de je vse drugači, kot se njemu vidi alj zdi. — Kakor je bil Jakec neveden ino svoje terme, de ni nič verjel, dokler ni sam nekoliko dalj po sveti šel, tako je tudi dosti odrašenih ljudi, ki so mu per svojih dozdevkih ino zmotnjavah podobni.

Veliko jih vsako reč tako terdi, kakor se njih očem ino njih neskušenimu razumu naprej stavi. Veliko ljudem se li tako vsaka reč prav zdi, kakor se njim vidi. Na to pozabijo, de se nad njimi nebo najviši kaže, akoravno je povsod enako visoko; na to pozabijo, de se jim tudi ptuje majhino in malo vredno kaže, če je sicer tako veliko alj pa še veči, lepsi ino imenithiši kot domače. Njih um jim domače navade in šege naj lepsi kaže. Njih misli so jim čes vse najpametnisi. Vse njih se jim najboljši, najviši kaže, vse ptuje se jim nisko alj kot na tla perslonjeno vidi. Od tod pride, de ima vsak svoj prav, še celo največi bedak. Reci mu kdo, de so njegove reči neumne, kaj bo rekел? Smejal se bo, ker sebe na sredi praviga spoznanja sodi, in ker se nebo njegoviga razuma njemu ravno nad njim najviši kaže. Vse druge, ki niso njegovih misel, ima za neumne, in če so dalj od njegovih misel, nižji alj manji razumnosti se mu zdé. Vsak berač svojo mavho hvali, vsak neskušen pa svoje misli, svoj razum, svoje navade. De se človek v ti reči zmot znebi, naj premisli in poskuša, kar drugi skušeni ljudje pravijo. Per tim se bo lahko prepričal, de je večkrat, kar

drugi hvalijo, ravno tako alj pa še bolj pametno in dobro, kot pa to, kar se je njegovi pameti prav alj domače zdelo. S. Pavel pravi: Vse poskusite, kar je dobro, tistiga se poprimit. I. Tes. 5, 21. Obernimo to pregliho 1. na kmetiške ljudi, 2. na termaste, ki se modre zadelujejo ino 3. na mlaude ljudi.

Kmetiški ljudi posebno radi verjamejo, ako se jim kaj zmotljivo pred oči alj pred um stavi. Oni nočejo verjeti, in li zasmehvaje poslušajo, ako jim perpoveduješ, de je zemlja okrogla, de se okolj verti. To naj pa že verjamejo alj ne, saj zato nimajo nič dobička ne škode, če so tih alj drugih misel. Pa to ie napačno, de po svojih zmotah tudi druge reči napak spoznajo, ktere bi imeli h svoji časni alj večni sreči prav spoznati. Oni ne radi verjamejo, de je več novoznajdenih reči, ktere so boljši mem tistih, ki so per njih v navadi. Skorej nobeden noče verjeti, ako mu kdo prav perpoveduje, de naj drugači gospodari, če hoče, de bo za-nj boljši. Bolnikov ni preveriti, de naj nikar od konjedercov in drugih preprostih svetvavcev za se zdravil ne išejo. Ce na kmetih kdo perpoveduje, de so perpovesti od coper-nic prazni marnji, de tisti, ki kislo zelje jedo, nič več ne vedo, kot drugi, de je neumno kacih vedežov poslušati, de planeti ne vižajo ne letin ne človeškiga življenja in sreče, de nima nič v sebi, naj bo kdo ob tim alj drugim časi rojen; de naj nihče za svet ne vpraša vedežov alj drugih tacih goljufov, kadar misli, de mu je kaj narejeno, ampak de naj rajši v tih okoljšinah natornih vzrokov nesreče preiskuje, alj pa de naj spozna božje obiskovanje — če pravim, kdo kaj taciga prepoveduje, bob v steno meče. Predsodki, razvade so ljudem od mladosti per-rašene, od nespametnih svetvavcov pa poterjene. In verh tega vsak per svojih neumnostih misli, de je naj bolj umetoven, in de so vsi drugi, kteri ga hočejo preučiti, trapasti, alj pa še hudobni, kteri mu hočejo resnico perkrivati alj ga motiti.

O vi vsi, kdar ste tako nespametni, premislite, de se vam v spoznanji resnice godi kokor Jakcu,

dokler se ni po sveti gredé od svojih zmot prepričal. Vam že sama zdrava pamet nekoljko lahko pové, de so take reči prazne. Ko vam pa ni mogoče, od praznote kvant in od resnice kake reči se popolnama prepričati, vsaj tistim verjemite, ki so se po svoji učenosti prepričali, kako je ta alj una reč.

Kakor se je Jakcu godilo, tako se godi marskterimu, ki se modriga za deluje. Nekdajni krioverci so svojo termo čes vse cenili, ino se niso dali preučiti. Oni so svoje zazdevanje toljko obrajtali kolikor Jakec, ki si je upal z svojim perzadovanjam do solnca alj do lune priti. Modrušam se godi kot vertoglavcam, kteri menijo, de se ves svet verti, kjer se samo po njih glavi verti.

Jakcu so podobni tudi mladi ljudje. Leti na sveti vse po zunajnjim sodijo. Če vidijo dobrovoljne zapravljinve, menijo, de so ti tako srečni, kakor se vidi; tega pa mladost ne ve, kam taka dobrovoljnost pelje, de marskteri, ki je židane volje vidi, na vsakdanjim pomankanji terpi, de je zadolžen, in de je per svojih divjih veseljah od vseh pametnih zasmehvan in zaničevan. Če mladi ljudje nagnzdane osebe vidijo, menijo, de so to li srečni ljudje, dobre duše, ki imajo vsiga na prehav, in ktere vvi ljudje spoštujejo. Mladost ne vé, de se v lispanje nečimernost in dostikrat tudi krivičnost z marskacimi drugimi hudobijami skriva, in pa de je zunajnje veči del le lisk brez prave notrajne vrednosti. Mlad človek verjame, rad zapelivim besedam, zato ko ni skusil, kaj zapelivci znajo, in kam njih besede perpeljajo. Veselja, ktere nagaenje svetva, se mladimu naj veči sreča zdé! On ne spozna, de je človek zavolj izvirniga greha h spačenosti nagnjen. Ko stari, skušeni ljudje mladosti kaj svetvajo, mladost njih svetov ne spozna, kako so dobri, previdni in kako h pravi sreči peljajo. Zato, ko skušeni ljudje vse drugači govore in svet poznajo, se mladim še elo neumni in zoperni zdé. O mladost, mladost! ti nisi skušena, zato se ti marskaj napak vidi. Verjemi skušenim ljudem, de ti ne bo treba se iz lastne skušnje učiti, kako si se motila. Lastna skušnja rada preseda.

Neskušen misli, de je on sam ravno na sredi pod
naj višim obokam praviga spoznanja, kakor se je
Jakec pod najvišim nebom mislil, pa to so zmote.
Svojih viših, skušenih in učenih poslušajte vi kme-
tiški ljudjé! vi kdar se sami sebi modri zdite in pa
vi mladi! če nočete v zmotah biti.

Poženčan.

Slava Slovencam.

Naj viharja moč razsaja,
Hraste cepi, skale taja,
Pahe zemle naj zdrobi;
Vender kakor siva skala
Sred viharjov terdna stala
Večna bo Slovencov čast.

Naj se ves svet zoperstavi,
Narodu pravice davi,
In kovati ga želi;
Slave zora bo svetila,
Zob verige razdrobila,
Večna bo Slovencov čast.

Naj mertvaški strup jezika
Nas serdito v serce pika,
Naj le slabo govorí;
Vzeti nam ne more slavo,
Ne vtajiti bistro glavo;
Večna bo Slovencov čast.

Kedar bliska meč morije
V boji kerv jnnaško lije,
Kakor hrast Slovenc stoji,
Za očastvo se daruje
Vsó nevarnost zaničuje;
Večna je Slovencov čast.

Za to mi, Slovenje sini,
 Zvesti svoji domovini
 Eno serce bodimo !
 Ce nam je ljubezn mati,
 Ino Zloga nas pobrati,
 Večna bo Slovencov čast.

J. Virk.

T o l a ž b a.

Ne plaši se ! če burja hraste vije,
 Po hudi uri lepši sonce sije ;
 Zročuj Bogu v nadlogi vselej se , —
 Ne plaši se ! ne plaši se !

Le veseluj ! kter v strahi ma viharje,
 Tud skerbno tebe, svoje dete varje ;
 V nedolžnosti na sveti le raduj ,
 In veseluj, le veseluj !

Ne plaši se ! če nimaš pomočnika ,
 Se ti prijatel v sili vsak odmika ;
 Tožuj Bogu potrebe svoje vse ,
 Ne plaši se , ne plaši se !

Le veseluj ! če je tud velka sila ,
 Saj svojim je tud roka božja mila
 Težave tvoje le Bogu daruj ,
 In veseluj, le veseluj !

Ne plaši se ! le svoj pot možko hodi ,
 Če te hudoben svet krivično sedi ;
 Poverni hudo z dobrim le ,
 Ne plaši se , ne plaši se !

Le veseluj! saj vidi Bog ti v serce,
 Če prosto ono je hude krivice,
 Dolgojezičnikam se posmehuj,
 In veseluj, le veseluj!

Ne plaši se v bolezni, če perdere,
 Ali ti nesreča tudi vse pobere:
 V Nebesa vzdigni roke in serce,
 Ne plaši se, ne plaši se!

Le veseluj! če Bog te objiskuje,
 On tebe z hudim peklu odvračuje,
 Za dobriga Očeta ga poštuj,
 In veseluj! le veseluj!

Ne plaši se! naj upanje podpira
 Tvoje serce, če v žalosti umira;
 Ohrani čisto vest, pošten' serce,
 Ne plaši se! ne plaši se!

Le veseluj! de serce se razjasne,
 Preveč žalvat', le škodje, ne pa hasne;
 Živiš pošteno, nikdar ne žaluj,
 Le veseluj! le veseluj!

Ne plaši se! če serce je pobito,
 Ker vse prihodno je očem perkrito,
 Narboljsiga vsakbart veseli se,
 Ne plaši se! ne plaši se!

Le veseluj, naj se zgodi, kar hoče,
 Za nas skerbi nebeški ljubi Oče;
 Ce ti kaj všeče ni, kar ne tožuj;
 Le veseluj! le veseluj!

Ne plaši se! kdar smertna ura dojde,
 De duša tvoja po plačilo pojde,
 Daj svet' slovo, v Nebesa ozri se,
 Ne plaši se! ne plaši se!

Le veseluj! kdar duh tvoj svet zapuša,
 V Nebesah tam se bolj veselje vkuša,
 V Nebesa dušo svojo izročuj,
 In veseluj! le veseluj!

A. Povh.

Tica nespametna.

Tičica prepevala
 V hišici zeleni,
 Sem no taj je letala,
 V sili bla nobeni;
 Pela je
 „Dobro je
 Tukaj le.

„Druge tice morajo
 Živež si jiskati,
 Po zimi zmerzujejo,
 Morajo stradati,
 Men' se pa
 Vsakiga,
 Dosti da.“

Jastreb vgleda tičico,
 Se pred okno vsede,
 Pravi: „Oj ti srotica,
 Gledaj nas sosedе:
 Prosti smo,
 Kar hočemo,
 Počnemo.“

„Z verha v verh se vzdignemo;
 Gore no planine,
 Vesi, mesta naše so,
 Hribe no doline;
 Letamo,
 Pojemo,
 Vživamo.“

„Kadar zima bliža se,
 Pa za soncam gremo,
 Ce nam tukaj merzlo je,
 Tople kraje vemo:
 Tičica,
 Luštno je,
 Vzdigni se!“

Tica z hišce se spusti,
 Jastreb jo popade;
 Ko jo davi no mori,
 V smehu jo spodbada:
 „Tičica,
 Zakaj s' pa
 Z hišce šla?“

* * *

Kdor prederzno govorí
 Sveti ver' nasproti,
 Te le oslepit želi,
 Glej, de te ne zmoti;
 Spomni se
 Neumne
 Tičice.

S tojan.

Srečno je le veselo serce.

Dva moža sta po svojih opravilah šla, pervi žreblar, drugi tikavc, očeta v skerbeh obadva. „Menе silo skerbi, začne žreblar tožvati, ne vem, kako bom preživel svoje otroke ino ženo. Od svita do mraka se trudim in kleplem, pa koljkor zaslužim, vse proti gre; prihraniti beliča ne morem. Kaj bo na stare dni? To me toljko skerbi, de od žalosti spati ne morem. Moja žalost mi jemle pogled, de skoraj pota videl ne bom.“ — „Si pač pravi bebec, reče tikavc, mene se taka žalost ne loti. Vedno sim dobre volje in veseliga serca, delam platnico, kakor sim se naučil; vse drugo dobrimu Bogu izporočim.“ — „Je že prav Bogu preporočvati, odgovorí žreblar; pa marskdo se je na to zanašal, pa zapstonj.“ — Tako cvikovec grede tožuje ino izdihuje, ter bolj ino bolj žalosten prihaja. Vmislil si je, de bo oslepel; ino kako bi tudi žalostno bilo, hoče poskusiti, ter oči zatisne, ino tako dalej tava, kakor slepec.

Med tem tolsta mošnja dnarjev na poti leži; žreblar z zatisnenimi očmi je ne vidi. Tikavc, ki je nekoljko za njim hodil, si lepo juterno pesem speval, vgleda mošnjo, ino jo veselo pobere, rekoč: „Hvala Bogu! kdor se Bogu izporoči, za njega Bog skerbi; zato bom vesel Bogu hvalo pel.“

Pajek ino muha.

Pajek je pridno svojo mrežo predel, kar muha memo priberni ino pajeka kregati začne: „Kdo ti je rekel ravno cesto z tvojo nesrečno mrežo zavešati? Ceste morejo proste biti, ino ravnih potov nimaš pravice zapletati.“ Pajek odgovori: „Stvarnik me je naučil mreže plésteti, v njegovi šoli sim se privadil ravne pota zapletati.“ Muha pravi: „Si se naučil v šoli vstvarjenja tako modro plésteti, prosim, nauči me, de bom tudi jas kaj modriga znala.“

„Prav rad ti povém, reče pajek, samo dobro pomni moje nauke. Kdor hoče prav srečno živeti; mora modro glavo, pa žlahno serce imeti. Dobro gledaj, kamo prideš, de v zanke ne zajdeš; obuj ok nikolj ne zatisni: to je moj pervi nauk. Drugi nauk je: Varno hodi ino dobro poglej, kamo stopiš. Kdor je moder, modro hodi; bedak za bedakam blodi. Le za pogledam naj stope noge, ne pa oko za nogo, kendar že ovesiš. — Tretji ino nar potrebnej nauk bodi: Bolj varno, ko se ti zdi; bolj se varji; — več ko se ti obeča, manj se zanašaj. Moder se varje, ino se varno nesreče zogne; bedak brez skerbi stope, ino v nesrečo lopi, ter si pomagati viši ne vé. Toraj vbogaj me in varno letaj, dobro poglej, kamo nogo vtekneš, preden se vsedeš. Moje mreže so nepokojnim letavcam nastavljené, moje zanke so za bedake, moja preja samo neumneže vjame.“

Muha je polna posluha, se naukam čudi, ino njih hvali rekoč: „Pač lepo lepo si mi povedal!“ Pajek pa odgovori: „Samo nauke poslušati in pa hvaliti zadosti ni; potreba njih je tudi dopolniti. Pravо pamet le oni imajo, ki po pameti ravnajo.“

Muha se lepo zahvali, in vzeme slovo; pa tudi dobre svete hitro pozabi. Lehko se suka, léta ino smuka od kraja do kraja tako dolgo, de se v mrežo vloví. Pajek mrežo potegne, muha pa se jezí, ino

serd nad grozovitnežam kuha, ki ji kosti drobi, rekoč: „Saj sim ti pravil in te učil; pa me nisi vbojgati hotla. Zdaj si sama poskušaš, kar nisi drugim verjela.“ Pajek muho obsodi, ino jo požre.

Lesica na stare dni.

Veliko kokoš ino kapunov je že lesica podrobila; pa tudi postarala se, ino kožuh so ji že móli jedli. Moč jo zapuša; pa želja po kervi še le živí. „Dobro bo zanaprej, kar me sreča; v to le dobravo bom hodila na lov. Vender je le greh ljudem krasti, dokler še lehko tega živim, kar v lésu dobím.“ — Po teh lepih besedah se je pa lesica zopet spomnila, kako je po hišah lovit hodila. Hitro spet sklene, pervo noč v sozeski kokoši objiskat. Po poti že sline cedí, ker ji diši kurje meso ino kerv. Po gredah se spravi, pa prenaglo ritansko pade, ino si zadne tace podraple. Pesi prihrujejo, ino lesico raztergajo.

„Zadnokrat še bom to storil, potem pa nikolj več“ — marskateri grešnik pravi, prav po lesičje. Kakor hitro pa priložnost dobí, svojo obljubo pozabi, se od samiga naprevjetja postara, ino od prelanjanja storjenih obljud sive lase dobi.

Sekire ino drevje

Peljali so svoje dni iz neke kovačnice poln voz sekir (dervnic) skuž neko dobravo na semenj. Sonce je sjalo, ino dervnice lepo izbrušene so se od sonca toljko lisketale, de je bilo drevju strah pred tim smrtnim orožjam. „Kdo nas bo rešil? te sekire

nas bojo vse posekale!“ je djalo drevje, ino po vetrni majaje se, milo zdihvalo. Na to se star hrast oglasi ino pravi: „Ne bojte se! dokler nobeno nas tem sekiram toporiša ne da, nam ne morajo škodvavati, naj si bojo še tako izbrušene.“

Noben zvunajni sovražnik, naj še tak mogočen bo, nam ne zamore škodvati, ako mu mi sami toporiša, to je priložnosti ne damo. Izdajavec je le v našim serci domá.

Grilče ino mravlica.

O žetvi svoje dni jo bila velika vročina. Grilče sladko v senci počiva, čivka in pojje; mravlica pa težko zerno memo privleče, se trudi ino ga z veliko težavo dalej spravla. Grilčetu se mravlica vsmili; reče ji: „Joj, joj, kaj pa ti je potreba v toljki vročini se toljko pehati. Zdaj je senca toljko dobra, ino nam hladek daja, ti pa po sonci komaraš, toljko, de se ne vgonobiš! Glej, kako sim v senci židane volje! Bali le, ino per meni vhladi se, dokler vročina mine.“

Skerbna mravlica mu je odgovorila: „Vsako delo ima svoj čas, ino vsaka reč mine pod soncam. Kdor njo zamudí, nazaj je več ni. Potreba je delati ino nabратi, dokler imamo kaj najti, kedar že najti kaj ni, bi jiskala zapstonj. Kedar sila pertisne, je poberati prepozno. Moj prijatel, ne pozabi, de nam le v žetvi dober stvarnik živeža najti daja dovolj; zato moram delati ino se pehati, naj se za zimo preskerbim. Po zimi bo hladek ino čas za počivati, pa zavživati, kar si po leti naberem. Le glej, ti leni grilec, ki po leti po senci prepevaš, de po zimi gladu jokal ne boš! Zamuda je rada huda, ino se popraviti ne da. Kdor za prihodne dni ne skerbi, vreden ni, de bi živel dolgo zdrav ino vesel.“

Se eno bom ti povedala. Premisli, kako pridna je zemlja, ki nas redi. Neprenehama tečejo vreleci, potoki ino reke. Kakor sonce teče, nam mati zemlja živeža daja. Po zimi v svojim krili pripravla, kar po leti obrodi. Vinska terta, sadunosno drevje nam dolgo poprej zeleni, ko žlahen sad dozorí. Vse se mora pripraviti; tebe pa kaj ne skerbi, česar boš v prihodno živel? Misliš, de je zadosti, de zdaj živeža imaš? Za prihodno je skerbeti ino delati potrebno. Kar je minulo, naše ni; kar je pričejoče, memo leti; le prihodno nas še pričaka, če se na prihod pripravimo.“

Grilče se sramuje, ino mravlico poprosi: „Perjátelca, povej mi, kako se za prihodno prav poskerbi?“ Mravla mu odgovori: „Po pameti naberaj takih rečí, ki so kaj vredne; lepo jih hranuj, de se ti ne pokvarijo. Potem boš lehko dolgo — počival, ino veselo vžival, kar si z kratkim trudam nabral.“

Tako mu mravlica pové, ino leze z svojim zernam domu.

Slovensko slovstvo.

Popisano 1846.

Slovensko slovstvo se imenuje slovstvo tistih Slavjanov, kteri se Slovenci imenujejo, in kterih prebiva v Štajerski **378,000** duš, v Krajnski **298,000** duš, v Koroški **84,000** duš, v ilirskim Primorji (ilir. Küstenland) to je v Terstjanskim in Goriškim **217,000** duš, v Banatskim **22,000** duš in v ugerskim kraljestvu **52,000** duš, to je vsih vkupej **1,151,000** duš.

Slovensko slovstvo se glede na vreme naj prikladnejši razdeli na troje, namreč pervi razdel od starine do leta **1760**, drugi razdel od leta **1760** do leta **1843**, tretji razdel od leta **1843** do današnjega dnu.

Dolgo se je mislilo, da se pred **16.** stoletjam nič ni slovenskega pisalo. Tu se je najsel jedan prav star za slovenščino imeniten slovenski spis, kteri je, kakor se misli, spisan leta **769** in je mnoge sto let v Trejsinku na Nemškim med listinami zakopan ležal; sdaj se znajde v kraljevski knjižnici v Monakovu (München) in obseže dve očitni spovedi in jedan kratek nagovor, kar se brati more v predgovoru k Metelkovi slovnici. Kopitar je te imeniten slovenski, blizo **11** sto let stari, spis učeno razložil in lepo natisniti dal v svojih bukvah: Glagolita Klocianus. To je naj starejši spomenik slovenskega slovstva. Prav začelo se je pa naše slovstvo še le v **16.** stoletju tedaj, ko se je v naših deželah začela posebno med gospodo luteranska vera širiti. Tedaj se je v kratkim nekoliko možov slovenščine tako marljivo prijelo, kakor nikoli prej in nikoli več potle. Naj iskrenejši prijatelji slovenščine v tem času so bili: Primuš Trubar, Pet. P. Vergerius, Stefan Konsul, Anton Dalmatin, Matevž Popovič, Janez Malečevac, Juri Juričič, Lenard Merčerič in Adam Bohorič.

Pr. Trubar, Krajnec, rojen na Raščici blizu Ljubljane se je učil na učilišču Solnogradskim in Dunajskim, je prišel za fajmoštra v Loko blizu Rateč, za tim za korarja v Ljubljano leta 1531, potle pa v Terst, odtod za voljo luteranske vere, ktera se je iz Nemec k Slovencam razširovati začela, izgnan, je vtekel v Nemce, bil za pastorja v Rotenburgu (l. 1548), potle v Kempnu. Tukaj je spisoval mnogo slovenskih bukev in jih v Tibunku s latinskim pismenim natisnititi dal. Ne dolgo za tem sta se soznanila s Vergeriam. Pet. P. Vergerius, bivši Koparski škof (Capo d'Istria), je tudi moral svojo cerkev zapustivši, v Nemce vteči, kjer sta s Trubarjam v Witenbergu se našla in sdaj s sjedinjeno močjo bukvi iz nemškega v slovenščino prestavljala in jih na svet izdajala, naj pred evangelji sv. Matevža po tem vso sv. pismo novega zakona. Sdaj si je Trubar smislil, take bukve tudi Horvatam in Dalmatincam v njihovim govoru priskerbeti in to s glagolitskimi in tudi s cirilskimi pismeni. K temu je najel Štefana Konsula, kteri je bil iz Pinguenta v Istrii rojen, in je jo tudi zavoljo vere moral v Nemce potegniti in se nekoliko časa v Regensburgu za učitelja vstaviti. Glagolitska pismena so si leta 1560 v Nirnbergu napravili in jih v Tibink prenesli; Cirilska pismena so si naredili v mestu Urahu l. 1561. K temu je prišel iz Krajnske in to iz Ljubljane za pomagavca Anton Dalmata. Trubar je prišel sdaj za pastorja v Urah, zraven so ga pa krajnski stališi postavili tudi za pastorja krajnske dežele. Zato je prišel za nekoliko časa v svojo domovino in je potle vzel sebo dva staroverska duhovnika, namreč: Matevža Popoviča in Janeza Maleševca, ktera sta bila, kakor pravijo, iz Serbie in iz Bozne doma. Tudi je prišel njim pomagovat Juri Jurčič iz Krajnske; Lenard Merčerič, Dalmatinec je ravno tam v Witenbergu na učilišči bil in je tudi pomagoval sv. pismo prestavljati. Vsi ti so si vzajimno pomagovali, prestavljali, popravljali in tiskali, ne samo v slovenskim narečji temuč tudi v horvatskim in dalmatinškim, ne samo s latinskimi pismeni temuč tudi s

glagolitiskimi in cirilskimi. V tem vremenu se je tiskalo od letih možov v Ljubljani, v Tibinku, Urahu, Witenbergu i. t. d. veči del so to bile bukve verozakonske (religiös) in pobožne, postavim : evangelji, molitne bukve in druge; naj imenitnejši je pa celo sv. pismo poslovenjeno in tiskano v Witenbergu l. 1584. Adam Bohorič, vodja šolski v Ljubljani je spisal prav dobro slovensko slovnico (Witenberg l. 1584) in vstanovil pravopis, kteriga smo se nespremenjeno do naj novejših časov deržali : in ktere ga po Bohoriču imenujemo: bohoričica. Podpiratelji njihovi so bili stališi krajnski in posebno Janez Ungnad baron v Soneku. Te imeniten in slavn gospod, rojen Avstrijanec je bil deželski poglavar Stajerski, se je večkrat vojskoval proti Turkam, potle so ga postavili za naj višega vojniškega zapovednika v Stajerski, Krajnski in Koroški, zadnič se je pa moral tudi za voljo vere preseliti v Saksonio, kjer se je oženil z jedno mlado kneginjo iz plemena Barbi; od ondod se je podal v Urah, in je tam kolikor je le mogel s besedo, s djanjam in s svojim premoženjam izdavanje slavjanskih bukev s latinsktimi, glagolitskimi in cirilskimi pismeni podporoval; on je napravil, da so tudi nemške mesta in nemški vladari izdajanje in tiskanje teh slavjanskih bukev v denarjih podpmagali; od začetka se namreč tiskarnina ni doplačala. Še kr. Maksimilian je daroval k temu 400 goldinarjor „weil das christlich-löbliche Werk zum zeitlichen und ewigen Wohl der armen Unwissenden diene,“ ker to kristijansko hvalevredno delo je ubogim nevednim ljudem v časno in večno srečo. Pa Ungnad plemenitni prijatelj in velikodušni podporovatelj slavjanskega slovstva je popotovaje skoz Čehe leta 1564 v Vintricu vmerl. Se na smertni posteli je svoji gospi živo naročal, da slavjanske za natis namenjene spise natisniti da, rekoč : „Glej to so moje deteca!“

Ako ravno se je Trubar nekaj v Krajnski zaderžoval, je vendar neprehomoma še za tiskanje sl. bukev v Urahu skerbel. Potle se je spet hudo preganjanje začelo in Trubar je, zapustivši svojo domo-

vino, šel za pastorja v Ljubno (Laufen am Neckar) od tod v Derendingen, pa je vsigdar neutrudivo do svoje smerti slavjansko slovstvo obdelaval. Vmerl je 28. Junia 1586 in je bil 78 let star. Pismena v Urahu so nekam zovlekli, da nikdo ne ve kam; tudi slov. tiskarnico Ljubljansko so pokončali. Duhovnike, kteri so se te nove vere deržali, so naj pred spoldili, potle je moral svoj dom zapustiti, kdor koli je luteranski bil. Bukvi luteranske so vse zožgali, in pokončali kjer kolj so jih kaj najšli. Ljubljansko knjižnico krajskih stališov so na novo v mesto poklicanim jezuitam izročili; kar niso slovenskih bukev oni pri ti priči zasmodili, to je leta 1774, ko je v Ljubljani velik ogenj bil, pogorelo s jezuitiskim kloštram vred. Slovenština je vtihnila, vse je umolknilo, kakor v grobu. Dalj ko 150 let po Trubarjovi smerti je bilo slovensko slovstvo skoro jalovo tako da je zadnič neki avgustinar Marka (Pohlin), rojen v jednem ljublanskem predmestju, prav iz novega začel slov. slovenco spisovati, kakor da bi ne bil nikoli slišal besedice od dobre slovnice Bohoričeve; je jo pa tudi skerpal, da se Bogu vsmili!

Tako se konča pervi razdel slovenskiga slovstva.

Drugi razdel gre od leta 1770 do leta 1843. Kakor je v prvim času našega slovstvo bilo naj več verozakonskih bukev tako v drugim naj več verozakonskih, pobožnih molitvenih, in jezikoslovnih, nekaj jih tudi za kratek čas, postavim pesni, prepovedi, basne in tako dalje; drugih koristnih in naučnih imamo pa premalo. Vse verozakonske, molitvene in pobožne bukvici ino njih spisatelje tukaj s imenami imenovati bi bilo premudno, tudi nisim se namenil slovstvo naše na tenko opisati, temuč samo sostaviti kratek pregled našega slovstva samo na toliko, da bi se mi Slovenci zavedili pri čem smo, in spoznali kaj nam je v izobraževanju sdaj potrebno. Tukaj imenujem samo nektere izmed naših najimenitnejših spisateljev tega časa, ti so sledeči:

Gutsman, Popovič, Kumerdej, Japel, Mat. Ravnikar, Kuznič, Kopitar, plem. Weissenthurn, Vodnik,

Smigoc, **Dainko**, **Jarnik**, **Krempel**, — g. **Golmayer**, g. **Metelko**, g. **Slomšek**, g. **Murko**, g. **Vertovec**, g. **Robida** in drugi. Med našimi pisatelji, kteri se v svojih spisih ozirajo na vse slavjanska narečja se morajo pred vsim imenovati triji učeni Slovenci iz Štajerske: g. **Dohtor F. Miklošič**, g. **Stanko Vraz** ino g. **J. Drobnič**.

Osvald Gustmann, duhovnik na Koroškim je izdal l. 1777 slovensko slovenco in jeden nemško-slovenski slovar. **Popovič**, **Celjski**, mož razsvetlen, ves goreč za slavjanščino in v obče za vse znanosti, pa nitko ga ni podporoval, da bi se bil mogel po svoji iskreni želji popolnoma znanostim posvetiti — on je bil vbožen, brez premoženja, si je živež služil s tem, da je v Dunaji se ustavil za učitelja nemškega jezika, kjer je l. 1763 vmerl. **Kumerdej** in **Juri Japel**, dva velika ljubitelja slovenščine. Posledni si je naj več perzadel, da se je celo sveto pismo iz novega spet poslovenilo in izdalo. To je blizo naj imenitnejši slovstveno delo celega tega vremena. Sodelavci so pri tem bili: **Marljivi** in iskreni **Slavjan Juri Japel**, **Blaže Kumerdej**, **Jos. Rihtar**, **Modesto Šrej**, **Anton Travn**, **Jos. Skrinar** in **Matevž Wolff**. Zdaj se že nekoliko let ne dobi celiga slovenskega sv. pisma v nobeni knjigarnici, se je že davno razprodalo; Slovenci sdaj spet nimamo sv. pisma v materinskim svojim narečju; potrebovali bi ga pa kakor oči v glavi. Bog nam spet zbudi nekoliko, iskrenih domorodcov, kteri bi se tega svetiga posla prijeli, — učenih mož za to nam, hvala Bogu! ne manjka. Samo da serčno začnemo — serčnost velja! Vreme ne čaka, kar se ne začne se dogotoviti ne more: brez začetka ni sveršetka (konca), pravijo Dalmatinci. Kjerbodi je za to že kak blagomisleči mož spet pojedine dela sv. pisma poslovenil, kakor postavim: petere bukvi **Mojzesove Matevž Ravnikar**, velik ljubitelj našega milrega jezika, rojen l. 1776, na Vačah v Krajnski, učil se je na učilišču ljubljanskem in bil najet za domačega učitelja pri tedajnemu deželskemu poglavaru g. knezu Jurja J. Hohenwartu. Po doveršenim drugim bo-

goslovskega letu je nauk tretjega in četertega leta s višim pervaljenjem v jednem letu dokončal, leta 1802 novo mašo pel in per ti priči so ga postavili za učitelja dogmatike v Ljublani. Od leta 1805 je bil tudi verozakona učitel v 7. in 8. šoli, za tim vodja Ljubljanskega seminištva, pod Francozam I. 1809 kancilar vseh šol, potle vodja 7. in 8. sole. Leta 1827 so jih povišali za svetovavca pri c. kr. primorskim deželskim poglavarstvu v Terstu. Zvunaj peterih Mojzesovih bukev, ktere pa še do zdaj natisnjene niso, so poslovenili iz nemškega; Zgodbe sv. pisma za mlade ljudi. Kako so ljubili čisto slovenščino, in kako si prizadevali pravilno pisati, se v letih bukvah vidi, oni sami v predgovoru pišejo: „Ne le mi Krajnci, šestdeset miljonov ljudi govori slavenski jezik in vsim pridejo naše bukve v roke in gredo je, jelite, če nam očitajo, de smo Krajnci vso besedo skazili?“ Njem se je tudi zahvaliti, da je v Ljublani javni učitel slovenskega jezika; oni so naj pervi se obernili za tega del na visokoučenega in plemenitega g. barona Siga Cojza in g. J. Kopitarja, ktera sta izposlovala, da so presvetli cesar Franc I. 1817 to stolico vstanoviti blagovolili. Leta 1830 so Raunikar prišli za vladika (škofa) v Terst ino tam 70 let stari vmerli leta 1845. — Za vogerske Slovence v železni, saladski in šimegši varmedji je poslovenil novi zakon Stefan Kuznič, in ga pervič izdal (v nekim posebnim vogerskemu podobnim pravopisu) v Hali (Halle) I. 1771, kteri se je potle večkrat pretiskal v Bratislavu (Presburg) *. Jedan izmed naj učenejših možov v slavjanskih narečjih in v drugih jezikih je bil D. Kopitar; rodil se je v Repnjah v gornji Krajnski 23. Augusta leta 1780. Latinske sole je se učil v Ljublani, pravdarsko pa na vseučelišču Dunajskim, in je stopil, še ne celih

*) Obširnejši najdeš to v bukvah: *Geschichte der slavischen Sprache und Literatur von P. J. Šafarik.* Ofen 1826, iz kodar je to vzeto, tudi poglej: *Vorrede und Nachschrift v Kopitarjevi slovnici.*

30 let star, v službo v cesarski knjižnici. Visoko učen in marljiv je začel močno sloveti, tako da so ga l. **1814** samega v Pariz poslali, da je književne dragocenosti, ktere so Francozi l. **1809** iz cesarske knjižnice odnesli, spet sprijel in lepo nazaj pripravil. Vse je srečno opravil. Od sdaj je naglo rasla njegova slava v službi in v učenosti od dnu do dnu. Postavili so ga za pervega in naj višjega vodja ces. knjižnice, in potle ga povišali za cesarskega svetovavca in tako je to šlo dalje od časti do časti. Še popred ko je v to službo stopil, je že na svet izdal svojo izverstno slovenco: Gramatik der slavischen Sprache in Krain, v Ljublani **1808**, in pozneji svoje bukvi: Glagolita Klocianus in več drugih. Veliko veselje je imel tudi v dogodovščino slavjansko in je kedar bodi v raznih časopisih kaj od tega napisal. Na svoje stare dni se je nekako s učenim svetam spipal in so se javno prikarjali, da je bilo kaj. Po hudi bolezni je vmerl v Dunaju **11. Augusta 1844**. Njegova bogata in dragocena slavjanska knjižnica je prišla po milostlivи naredbi presvetlega cesarja našega v Ljublansko javno knjižnico. — Jezuit **Vincenc F. von Weissenthurn** je tudi izdal l. **1811** v Terstu slovenco po Kopitarjovi osnovano. **Valentin Vodnik**, veseli slovenski pesnik in učen novinar, sam svoje živlenje v kalendru (pratiki) za leto **1795** takole popisuje: „Rojen sim 3. svečana **1758** v gorni Šiški na Jami pri Žibertu. Dedec Juri Vodnik je bil rojen v Sent-Jakobi unkraj Save ino se je sem perženil. Je rad delal in vino pil. Večkrat mi je sam pravil, kako sta on in njegov oče Miha hodila na Hravaško, kupčovala s prešičami vinam inu platnam, zraven dober kub v oštarijah živila. Dva brata in ena sestra mojga dedca so mene dostikrat pestovali inu potle hvalili, kader sim pridno v šolo hodil. Devet let star popustum jegre, luže inu derisanje na jamenskih mlakah. Grem volan v šolo, ker so mi obljudibili, de smem nehati, kader očem, ako mi uk ne pojde od rok. — Za pervo šolo me je učil stric **Marcel Vodnik**, Franciškar v Novim mestu **1768** inu **1769**. **1770** do **1775** poslušam pri Jezuitarjih

v Ljublani šest latinskih šol. Tega leta me ženejo muhe v klošter k Franciškanarjam, slišim visoke šole, berem novo mašo, se z obljudbami zavežem, al 1784 me Ljublanski škof Herberstein vun pošle duše past. Krajsko me je mati učila, nemško ino latinsko šole; lastno veselje pa laško, francoško ino sploh slovensko. Kamenje poznati sim se vadil 1795. Z očetam, Marka Pohlin, Diskalceatam, se izznanim 1773 pišem nekaj krajskiga ino zakrožim nektere pesme,.... Vselej sim želet krajski jezik čeden narediti. Boron Siga Cojs ino Anton Linhart mi v leti 1794 naročita, kalender pisati; to je moje pervo delo, katiro tukaj vsim pred oči postavim, de se bodo smeiali inu z menoj poterpljenje imeli. Če bom živel, očem še katiro noro med ljudi dati; naši nastopniki bodo saj imeli kaj nad nami popravljati in brusiti.“ Nja beseda ni učeno zavita, temuč teče gladko tako v pesnih kakor v razrešenim slogu; zato so njegove pesme ljudem posebno dopadle, še bolj pa kalender, „Velika pratika,“ kterege je izdal v letih 1795, 1796 in 1797. Za duhovnika pri sv. Jakobu v Ljubl. postavljen je začel pervi krajske novine izdajati pod imenam „Ljublanske novice“ in to od l. 1797 do l. 1800; pa tem henjal, ker so bili ljudi za nje preveč nemarni, marljivi Vodnik pa preveč obdjan s mnogoverstnimi opravili. Bil je v Ljublani za učitela latinskih šol 21 let. Može, kteri so sv. pismo v slovenščino prestavljali je s besedo in s djanjam podpiral, po ukazu duhovskega zbora (Consistoria) v Ljublani ga pregledoval in popravil. Prijateli njegovi in ljubiteli slovenščine so ga tako dolgo tirali, da je l. 1806 izdal v Ljublani svoje „pesme za pokušno,“ l. 1809 „pesni za brambovce,“ l. 1811 svojo „gramatiko al pismenost za perve šole.“ Njegovo naj veči in naj koristnejši delo, ktero je dogotovil, je dogodovšina imenovana: Geschichte des Herzogthums Krain, des Gebietes von Triest und der Grafschaft Görz l. 1800, ktero je spisal, ko je bil učitel zemljopisa in dogodovsine sicer le v nemškim jeziku pa s slavjanskim sercam. Zadnič so ga postavili za vodja latinskih šol, zraven tudi za

učitela v rokodelstvih in umetnostih in poslednič za učitela laškiga jezika in slovstva. S velikim trudam je tudi slovenske besede zbiral, kjerkoli je hodil in jih blizo 30,000 zbral, in je mislil l. 1813 izdati: Nemško-slovensko-latinski slovar; že ga je oznanil, pervi list že natisnjen prijatljam slovenščine v roke podal, v tem se vname spet vojska s Francozam, delo se je ustavilo in je tako ostalo. Leta 1819 8. Januara ga je zadel mertvud na žalost svojih rodjakov in v obče Slovencov, kteri sedaj če dalje bolj spoznavlajo njegove zasluge. J. L. Šmigoc je izdal l. 1812 prav dobro slovnico. Peter Dainko je izmislil k latinskim pismenam nekoliko novih, je izdal ž njimi tudi slovnico, pa nova pismena narodu niso dopadle, vsa ta stvar se je spet pozabila; že dolgo let se s tistimi pismeni nič več ne tiska in težko da se še kedaj kaj takega tiskalo bode. Verban Jar-
nik, Nadižarjov na Potoci v zilski dolini 11. Maja l. 1784 rojen, je novo mešo pel l. 1806 pod košato zeleno lipu zraven cerkve v Šent-Štefanu; je bil za kaplana pod Kernosam, v Čajnčih in v Celovcu, potle za fajmoštra v Šent-Mihelu in zadnič 15 let v Blatogradu (Moosburg) kjer je 11. Junia l. 1844 vmerl. Bil je mož visokoučen, znal vse slavjanske narečja. Lice mu je sijalo, kedar je govoril od na-
šega jezika in slavjanskega naroda, kteriga je iz vsega serca ljubil. Bil je duhovnik prijazen proti vsakemu, vidilo se je mu dobro serce že v pogledu, slišalo v besedah in kazalo v njegovim djanju. Za slavjanstvo je bil ves goreč še v starosti svoji živ kakor iskren mladeneč, se tudi rad pogovarjal od svoje domače doline in od posebnih tamonjih slav. navad in običajov, ki so se od starine do sdaj še obderžali. Spisal je bukvice: Kleine Sammlung sol-cher altslavischen Wörter, welche im heutigen windischen Dialekte noch kräftig fortleben. Klagenfurt 1822, pa še nektere druge bukvice in sostavke. Nje-
gove naj imenitnejši bukve so pa: Versuch eines Ety-
mologikons der slovenischen Mundart in Inneröster-
reich. Klagenfurt (v Celovci) 1832. Slovenski ob-
širni slovar ni mogel dokončati, kakor je želet. Anton

Krempl, fajmošter v Mali Nedeli na Štajerskim, sam ogenj za slavjanstvo, je spisal pridige za dve leti in še nektere druge bukvice, v šolih se slovenščine ni učil, ker jih nimamo, in se je še le postaren spisateljstva lotil, za to se ni čuditi, da tako močno nemškari, in to v vseh svojih spisih, med katerimi je njegova „dogodivšina Stajerske zemlje, s posebnim pogledom na Slovence, II. dela, v Gracu l. 1845“ gotovo naj imenitnejši, in ako nemškarenje izuzameš in na žlahtno misel v teh bukvicah gledaš, jedno naj važnejših del slovenskega slovstva. Ta dogodivšina je še le po njegovi smerti izšla, vmerl je namreč med tiskanjem teh bukvic **20. Grudna l. 1844.**

Pisatelji, kteri še živé, so brez tega obče znani, ni potreba njih zasluge dolgo in široko razlagati, jih samo imenujem in jedno ali dve besedici pristavim: g. Andre Golmajer, sdaj c. kr. svetovavec pri visokim svetu na Dunaju je izdal sveto pismo novega zakona v lepi gladki slovenščini **1834**. G. Franc Metelko, učitelj slovenskega jezika in literature v Ljubljani, je izdal jedno slovnico, v kteri med latin-skimi pismeni tudi nekoliko vlastnih upotrebuje. G. Anton Slomšek, sdaj knez-vladika Lavantinski (Fürstbischof von Lavant) izbuditel ljubezni do slovenščine posebno v Koroški in Štajerski, obče poznan v celej Slovenii po mnogih izdanih slovenskih bukvicah, ktere se tukaj vse še imenovati ne morejo; veči del vse so se drugič tudi tretjič in še petič že natisnile. Imenujem tukaj te le: Hrana evangeljskih naukov, v Gradcu **1835**, že v drugič izdana v Gradcu; tretjič v Celovcu **1845**. Mnemosinon slavicum; **1840**. Živlenja srečen pot za mladenče, **1837**. Keršansko devištvo, **1834**, se že petič ali šestič tiska; vse v Celovcu. Svetlo opravilo za šolarje, I. **1846**. Naj imenitnejši je pa Blaže in Nežica v nedelni šoli, v Celi l. **1842**. Zvunaj tega sila lepih slovenskih molitvenih bukvic. — G. A. J. Murko je izdal: Theoretisch-praktische Grammatik der slowenischen Sprache, in: Deutsch-slowenisches und slowenisch-deutsches Handwörterbuch, v Gradcu l. **1833**, oboje prav dobro. Slovnico je v drugič izdal in to v sklad-

nim občem pravopisu v Gracu **1843.** G. M. Vertovc, fajmošter v Šent-Vidu nad Ipavo, spisatel Vinoreje in Kemije ; beseda mu tako gladko teče , da bi samo poslušal. **G. K. Robida**, benediktinar in c.kr. učitel matematike v Celovcu, je spisal nekoliko nemških in slovenskih bukvic, posebno imenujem : „Zdravo telo, naj boljši blago, ali nauk zdravje ohraniti, v Celovcu **1846**, — v skadnem občem pravopisu. Spisateli slovenski, kteri ne samo v našim ampak tudi v drugih slavjanskih narečijih svoje dela spisujojo, so : **J. Kopitar** g. Dohtor **F. Miklošič**, uradnik v cesar. knjižnici v Dunaju. Je izdal med drugim učene bukve : Radices linguae slovenicae veteris dialecti. Lipsiae **1845.** **G. Stanko Vras**, pesnik in pisatel v ilirskimi (jugoslavjanskimi) narečju je izdal pesni: „Glasti iz žeravinske dubrave, v Zagrebu l. **1842**,“ „Gusle i tambura, v Zlatnim Pragu, l. **1845**;“ „Narodne pesni ilirske, koje se pevaju po Štajerskoj, Krajnskoj, Koruškoj i zapadnoj strani Ugarske, v Zagrebu **1839**.“ Za slavjansko slovstvo posebno imenitna knjiga je „Kolo“ članci za literaturo, umenost i narodni život, izdavaoci: g. D. Rakovac, g. St. Vras, g. L. Vukotinović ; v Zagrebu do sdaj so se izdale tri knjige, perva in druga l. **1842**, tretja l. **1843**. Kolo je vso tako izverstno pisano in vredjeno, tako polno slavjanske vzajemnosti in bratinske zloge, da človek ne more drugači kakor želeti, da bi te bukvi vsaki naš pisatel in domorodec ne samo prebral temuč prebiral. Tudi to „Kolo“ namenjeno za vse domorodce in oderto za vse pisatele naj pišejo v narečju kterimkoli hočejo. V pervi knjigi v predgovoru stoji jasno, „Naše je Kolo otvoreno svakomu pisavcu, samo ne pisao proti duhu slogs i zdravoga napredovanja;“ to je po slovensko : Tukaj mora pristopiti in se pridružiti vsaki pisatel, samo de ne piše proti braterski ljubezni in da ne gre po rakovo. V Kolu najdeš za Slavjana izobraženega stvari, kterih v bukvah drugih jezikov zastonj jišeš, pa vender ima tri velike pregrehe na sebi, pervič: da je tako malo med izobraženimi Slovenci razširjeno (za proste kmete Kolo ni); drugič: da tako malo Slovencov

v Kolo piše, in tretjič: da že od leta **1843** nobene knjige ni na svet prišlo. — G. J. Drobnič, velik in iskren pisatelj čistega ilirskega (jugoslavjanskega narečja je pisal: Ilirsko-Nemački-Talianski mali rečnik. Troškom matice ilirske, v Beču (Wien) leta **1846**). — Tukaj se morejo imenovati še sledeči slovenski pisatelji: g. M. Ahacel, g. Prošt Albrecht, g. Bohinc, g. Burger, g. Ciegler, g. Dolinar, g. Globočnik, g. Placidus Javornik, g. Kastelic, g. Klančnik, g. Juri Kobe, g. Kosmač, g. Linhart, g. Malavašič, g. Fr. Pirc, g. Potočnik, g. Prešern, g. Skerbin, g. Salokar, g. Smole, g. Stanič (Stanik), g. Stojan, g. Švab, g. Veriti i. t. d. — Gospod Kvās (Quas) je javni učitel slovenščine v Gradcu; g. Metelko v Ljublani; hvaležno se mora tudi spomniti g. Debevec, bivši verozakonski učitel v Ljublani, kteri je leta **1790** začel brez vsega plačila blagomiselno bogoslovcam slovenščine razlagati, pa zavoljo Francoske vojske je to koristno podučavanje henjalo. V Celovcu je g. Slomšek, tedaj špiritual v duhovšnici od l. **1829** do l. **1838** tudi dobrovoljno bogoslovce v materinskim jeziku podučoval, in ne more se reči, ali je našimu narodu več koristil s tem žlahtnim perzadevanjam, ali s svojimi izdanimi slovenskimi bukvicami. Po njegovim izgledu sta to delala njegova naslednika v duhovšnici g. Dohtor Werry, sdaj viši ogleda šol Labudske škofije, in sedajni špiritual g. M. Pikel. Očitno se vidi kako Bog njih žlahten trud blagoslovi. Hvala jim, hvala preserčna!

Podpiratelev našega slovstva v tem času ni bilo, zvunaji gospoda — žlahtnega po sercu in rodu — barona Šiga Cojza v Krajnski. On je podpiral slovenščino s besedo in s svojim premoženjam, on je izprosil s g. J. Kopitarjem slovensko stolico za Ljubljano, on je zbral naj veči in naj važnejši knjižnico slavensko v celi Sloveniji, on je podpiroval zastopoval in branil slovenščino tedaj, ki nismo imeli podpiratelov, za to ostane njegovo žlahtno ime — baron Šiga Cojs — nepozabljeno, dokler bode Slovencov kaj, kteri svoj jezik in svoj narod ljubijo. Njegova

bogata knjižnica je sada s javno ljubljansko sjedinjena. V tem predelu našega slovstva se je slovensko tiskalo : V Ljublani, v Čelovcu, v Gradcu, v Gorici, v Vidmu (Udine), v Terstu, v Hali na Nemškim in v Bratislavu (sv. pismo od Kuzniča) v Zagrebu in Dunaju. Posebno smo obogateli s molitvenimi in po-božnimi bukvicami in s slovnicami; tudi si priskerbeli nekaj jih za kratek čas, postavim : pesnice, pravlice priopovedi in tako dalje. Pa glede na slavjansko vzajemnost in bratersko ljubezen (slogo) smo šli, ako prispolobiš to vreme s pervim, po rakovo, to je ritnisko. Trubar in njegovi sodelavci so spisovali in izdajali bukvi ne samo v narečju slovenskim, temuč tudi v horvatskim in serbskim; niso tiskali bukve za Slovence in Horvate s pismeni latinskim, za Dalmatince in Horvate s glagolitskim, za Serblje s cirilskimi. To je žlahtna vzajemnost! Slovenci tega časa so pa veči del samo na govor svojega kraja pazili, pisali brez vzajemnosti, — kaj bi človek govoril, še sami Slovenci so se nebratersko brez vse potrebe v pravopisu na čvetero razdelili, kar popred nikoli ni bilo. Jedni pisateli so pisali po starim v bohoričici, drugi s novo izmišlenimi pismeni Dainkovimi, tretji s Metelkovimi, in četerti, to je Slovenci v zapadni Ugerski, so pisali v nekim pravopisu, kteri je bil nekako ugerskemu podoben; slege, to je krotke medjusobne ljubezni je pogosto manjkalo, in kakor se potle rado zgodi, je napeljeval vsaki vodo na svoj mlin, pojedine besedice in še pojedine pismena so dale priložnosti za hud prepir. Slovstvu je to naravno močno škodovalo. kakor prikarjanje in jeza vsaki dobri stvari le škoduje. Mesto, da bi bili složne koristne bukve spisovali, je vsaki samo svoje ter dil, ne mareč, kaj je slovenščini potreba, pogosto se je zgodilo, da je jedan to poderl, kar je drugi izzidal. Bilo jih je pa tudi mnogo — jaz bi jih lehko s imenam imenoval — žlahtno mislečih mož, ktere je ta nesreča v serce bolela, kteri so kratko in na tihim, nepustivši se v malopriden in prazen prepir, za slovstvo skerbeli. Njim se imamo zahvaliti, da se je s našim slovstvam na bolje obernilo.

Jeden izmed naj imetnejših dni v našim slovstvu je sreda po kresu, to je 5. velk. travna l. 1843, ž njim se začne novo vreme za slovenščino. Tega dnu se je razposlal pervi list, kmetjiskih in rokodelskih novic, ktere izdaja c. kr. kmetjiska družba v Krajnski; vrednik je Doktor Janez Bleiweis; na svetlo pridejo vsakega tedna na dveh četertnih listih (ein halber Bogen) v Ljublani in veljajo s posiljenjam po pošti v zavitku celo leto samo 2 gl. 40 kr. srebra. V drugih narodih, kteri že cveteče in bogato slovstvo imajo, ni to nič tako važnega, ako se kak list ali časopis iz novega vstanovi, ali ako spet prestane izdajati se. Vse drugači to pri Slovencih. Po Novicah je slovstvo iz novega oživelno. Tega se še le tedaj prav prepričaš, ako pomisliš, kaka je popred s slovenščino bila. J. Kopitar to jasno in kratko pove v svoji slovnični na strani 109, kjer piše: „Der Bauer schreibt nicht, der gebildete Slave ist Deutsch gebildet und ein Ueberläufer; slavisches Sprachstudium ist daher nur Sache irgend eines seltnen Dilletanten, der seine Landsleute bei nahe um Nachsicht bitten muss für diese seine Passion!“ — To pravi Kopitar. Taka je resnično tudi bila. Po Novicah so se Slovenci, kakor bi rekeli, izdramili iz spanja; ljubezen do svojega materinskega jezika in naroda se je v domorodnih sercih vnela, vsi naši ljubitelji slavjanstva, pisatelji in bravci so se okolo Novic zverstili. Pisateljov s imenam tukaj imenovati ni potreba, so iz Novic znani; naročnikov šteje naš list blizo 1500. Kjer bodi se je prijel kdo pera in je kak sostavek spisal, in kar bodi se je bralo lepega in koristnega za naše proste ljudi, pa tudi za izobražene Slovence. Brez ukaza, brez vsega silovanje in brez šol se je upeljal složni pravopis v Sloveniji, ljubeznivejši se jeden s drugim obhodimo, na prepričanje in prikaranjanje merzimō, sdaj že ne sme vsaki prepriavec, kakor bodi očitno pred nami v Novicah se prepirati, razsajati in nemir napravljati; sdaj le za zvornost (Eintracht) in za vzajemnostjo strežemo. To se imamo zahvaliti g. vredniku in vsim tistim, ki za Novice pišejo. Ako na tri

poslednje leta se ozremo', moremo se s vso pravico veseliti in s tem se ponositi, kar smo v izobraženju in v slovstvu napredovali. Mi smo sicer, to se ve, še le perve stopinje storili, pa ravno te so naj težji in naj važnejši, kakor latinski pregovor pravi: **Omne initium ardet; to je: vsaki začetek je težek.**

Matija Majer.

K a z a l o.

Napeljevanje k pobožnemu življenju in lepimu zaderžanju.

Predgovor	Stran.	3
-----------	--------	---

I. POGLAVJE.

Od ljubezni in časti, ki smo jih Bogu dolžni.

§. 1. Bogu moramo nar veči ljubezin in čast skazovati	7
§. 2. Kakó de mora kristjan svojo ljubezin in svoje spoštovanje do Boga na zhanje dajati	9
§. 3. Kdor Boga ljubi in časti, mora tudi vse, kar je svetiga, ljubiti in častiti	12
§. 4. Pobožnost do Boga. ;	16

II. POGLAVJE.

Od človeka in človeškiga rodú.

§. 5. Kdor hoče Boga ljubiti in častiti, mora tudi svojimu biižnjimu ljubezin in čast skazovati	18
§. 6. Od spoštovanja, ktero je kristjan sam sebi dolžan	20
§. 7. Od spoštovanja, ktero je kristjan temu živ- ljenju dolžan	22
§. 8. Človek v zvezi z drugimi; in zveza vseh ljudí med seboj	23
§. 9. Duh ljubezni, kteri naj vse ljudí edini	24

§. 10. Prid keršanske perljudnosti in keršanskiga zaderžanja	26
§. 11. Le vera in bogaboječnost date človeku in človeškemu rodu pravo čast, in ga učite praviga zaderžanja	28

III. POGLAVJE.

Perpravljanje k zaderžanju do ljudi.

§. 12. Nauk pameti	31
§. 13. Pervo ravnilo zaderžanja na tem svetu	32
§. 14. Od snažnosti	33
§. 15. Kaj de se spodobi, kar tiče obleko ,	35
§. 16. Od ljubezni do reda	37
§. 17. Spodobna zunanja obnaša	40
§. 18. Paznost na svoj jezik	42
§. 19. Spoštovanje občutljeja, ki ga ima vsak človek za svojo čast	44
§. 20. Posebne ravnila v govorjenji	46
§. 21. Priprostost in razumnost	53
§. 22. Ponižnost in pohlevnost	56
§. 23. Od sódeb	58
§. 24. Poterpežljivost in krotkost	59
§. 25. Enakodušnost in čmernost	61
§. 26. Napeljevanje k dovoljnosti	63
§. 27. Mirnost, perjenljivost, spravnost	65
§. 28. Pravičnost, poštenost in odkritost	68
§. 29. Nesamopridnost in velikoserčnost	70
§. 30. Perserčno ravnočutje nad srečo bližnjiga	71
§. 31. Dopadljivost in postrežnost	73
§. 32. Ktero čast de je kristjan svojimu stanu, svoji starosti in svojimu spolu, kakor tudi stanu, spolu in starosti drugih ljudi dolžan	75
§. 33. Merilo spoštovanja	79

IV. POGLAVJE.

Od zaderžanja ljudí, ki morajo skupej živeti.

§. 34. Zakaj de so ljudjé, kteri skupej stanujejo, posebno dolžni, med seboj spoštovati se	82
--	----

§. 35. Ktero spoštovanje so keršanski zakonski ljudjé svojimu stanu, sami sebi in edin drugimu dolžni	84
§. 36. Od spoštovanja, ki smo ga otrokam dolžni, in ki so ga otroci edin drugimu dolžni	85
§. 37. Ktero spoštovanje de so otroci svojim staršem in predstaršem (starimu očetu in stari materi) dolžni	89
§. 38. Ktero spoštovanje morajo bratje, sestre in sorodniki (žlahtniki) edin drugimu skazovati ?	91
§. 39. Od zaderžanja do poslov, in posiov med seboj, in do gospodarjev, gospodinj in sposlov	93
§. 40. Od ljubezni in spoštovanja, ki naj ju sosedje edin drugimu skazujejo	96

V. POGLAVJE.

Od zaderžanja zunej hiše.

§. 41. Zaderžanje v cerkvi	97
§. 32. Zaderžanje v šoli	—
§. 43. Zaderžanje ob igranji in razveseljenji	99
§. 44. Kako de se je treba na ulicah (gasí) in na cesti zaderžati	100
§. 45. Kako de se je treba v stanicah ptujih ljudi zaderžati	102
§. 46. Od zaderžanja per ptuji mizi	105
§. 47. Od zaderžanja v gostivnici	109

VI. POGLAVJE.

Od zaderžanja v mnogoterih okolišinah, in do mnogoterih ljudí.

§. 48. Ktero spoštovanje de smo domaćemu kraju in domaći deželi dolžni	112
§. 49. Od zaderžanja do vikših	114
§. 50. Ktero spoštovanje de je kristjan deželinimu gospodu in gosposki dolžan, in ktero spo-	

štovanje de naj ti svojim podložnim ska- zujejo	119
§. 51. Ktero spoštovanje de je kristjan cerkvenim vikšim dolžan, in ktero spoštovanje de morajo duhovni svojimu stanu in svojim ovčicem skazovati	121
§. 52. Od zaderžanja do ljudi druge vere	123
§. 53. Kakó de se moramo zaderžati do njih, ki grešé	124
§. 54. Kakó se je treba zaderžati, kar tiče skriv- nosti drugih ljudí	126
§. 55. Zaderžanje do dobrotnikov	128
§. 56. Zaderžanje do tovaršev in prijatelov	130
§. 57. Zaderžanje do neprijatelov, razžalnikov, do neperljudnih (grobih), perpirlivih, in prav- deželnih ljudí	131
§. 58. Zaderžanje do veselih, nevoljnih in žalostnih .	133
§. 59. Zaderžanje v sreči in nesreči; zlasti do ne- srečnih, poškodvanih ljudí	135
§. 60. Zaderžanje do ubogih in do ljudí niskiga stanú, ia zaderžanje ubogih med seboj .	137
§. 61. Kakó de se moramo do ptujih, popotnikov in med ptujimi zaderžati	139
§. 62. Zaderžanje do nepričejočih	145
§. 63. Od spoštovanja, ktero so soldatje sami sebi, in drugi ljudjé temu stanu dolžni	146
§. 64. Zaderžanje do starih ljudí, in starih ljudí med seboj	148
§. 65. Zaderžanje do bolnikov, in bolnikov med seboj	149
§. 66. Zaderžanje do mertvih	151

VII. POGLAVJE.

Od zaderžanja do neumne živine,

§. 67. Zaderžanje do živine	154
§. 68. Sklep	155

*Vodila za kmetovanje s posebnim oziram na
primorsko in dalmatinsko kmetijstvo*

	Stran
Vpeljanje	159
I. POGLAVJE. Od kmetijskiga pohištva	161
II. " Od različnih persti	164
III. POGLAVJE. Od rahljanja persti	168
IV. " Od gnoja	170
V. " Od kmetijske botanike	173
VI. " Od pomnoženja rastljin	176
VII. " Od poboljšanja rastljin	178
VIII. " Od polja	182
IX. " Od žit	185
X. " Od sočivja	188
XI. " Od koruna ali krompirja, repe, kalerabe, pastarnjake in pese	190
XII. " Od čebulnatih zeliš	192
XIII. " Od predavnastih rastljin	193
XIV. " Od farbenih rastljin	196
XV. " Od bučnih rastljin	198
XVI. " Od oljnatih rastljin	199
XVII. " Od turšice iu sirka	200
XVIII. " Od verta	201
XIX. " Od sadunosnika ali sadniga verta	203
XX. " Od oljke	206
XXI. " Od vinograda	208
XXII. " Od vinoreje	211
XXIII. " Od murv	215
XXIV. " Od stanovitne senožeti	225
XXV. " Od gojzda	227
XXVI. " Od zasadisa	228
XXVII. " Od volov in krav	230
XXVIII. " Od ovc	232
XXIX. " Od koz	235
XXX. " Od prešičev	236
XXXI. " Od sirarije	237
XXXII. " Od kuretine	241
XXXIII. " Od čbel	244
XXXIV. " Od sviloprejk	246

ZLATA VAS. Podučna in kratkočasna povest 249

NAUČNE PRIPOVĚSTI iz „Drobtinc.“

Domače zdravila zoper ostrupenja.

§. 1. Vvod	359
§. 2. Splošne znamnja ostrupenja	—
§. 3. Strupi perviga reda	360
§. 4. Strúpi druziga reda	—
§. 5. Strupi tretjiga reda	361
§. 6. Splošne zdraviljske vodila	362
§. 7. Perva pomoč proti slehernimu strupu	—
§. 8. Ozdravljanje po omoticah ostruplenih ljudi	363
§. 9. Ozdravljanje po vjedicah ostruplenih ljudi	364
§.10. Ozdravljanje po omotnih vjedicah ostrup- lenih ljudi	—
§.11. Še nekaj posameznih zdravil zoper posa- mezne strupe	—
Posebni pomočki zoper strupene zeliša	365
Posebni pomočki zoper rudnine	366
Pomočki zoper mnogotere druge strupe	367
§.12. Sklep	368
 Stara Pravda	369
Rudolf grof Habsburgski	374
Peter Scapari	379
Kdor vsmilenje skaže, vsmilenje najde	383
Tudi miška lehko vsmilenje poverne	402
Pravica je: Vsakimu dati, kar mu gre	403
Belizar	404
Bučela ino ovca	—
Jež ino lesica	405
Štiri sestre	406
Urban ino Janže	407
Mravle	308
Kovač ino kopač	410
Očalar	411
Jakec iz Osredka	416

	Stran
Slava Slovencam	420
Tolažba	421
Tica nespametna	423
Srečno je le veselo serce	425
Pajek ino muha.	426
Lesica na stare dni	427
Sekire ino drevje	—
Grilče ino mravlica	428
Slovensko slovstvo	430

NARODNA IN UNIVERZITETNA
KNJIŽNICA

9 2010/1

00000504719

